

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΤΟΝ Ε΄

(1821—1871)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΙΛΑΒΙΟΥ

Ἐκείνον ποῦ ἐκήδευε 'ς τὸν Βόσπορον
[ἢ χλεύη]

Καὶ τῆς ἀγγέλης τὸ σχοινί,
Τώρα ἢ ΔΟΞΑ φαινή
Λαμπροπρεπῶς κηδεύει.

Π.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΙΔΙΣΣΟΥ»
(Ὁδὸς Μουσῶν καὶ Λέκα)

1871

Б.И.И.И.И.
А.В.И.И.И.И.И.

140 276

ΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΤΟΝ Ε΄.

ΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΤΟΝ Ε΄.

(1821 — 1871)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΙΛΑΒΙΟΥ.

Ἐκείνον ποῦ ἐκῆδευσε ἴς τὸν Βίσκοπον
[ἢ χλεύη]
Καὶ τῆς ἀγγύλης τὸ σκεπὶ,
Τώρα ἢ ΔΟΞΑ σκεπὴν
Ἀχιροπροπῶς κηδεύει.

Π.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΙΛΙΣΣΟΥ»

567 — Ὅδος Ἐβρουπίδου — 567

—
1871

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν κάτωθι ὑπογραφήν τοῦ Κυρίου
Νικολάου Γ. Πιλαβίου θεωρεῖται τυποκλοπία καὶ κατὰ τὸν
Νόμον καταδιώκεται.

Ν. Γ. Πιλαβίου

ΤΩ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΩ

ΛΑΟΦΙΛΕΙ ΒΑΣΙΛΕΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΩ ΤΩ Α΄.

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΚΑΙ

ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΞΕΒΑΣΜΟΥ

ΤΗΝ

ΓΑΡΟΥΞΑΝ ΒΙΒΛΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΠΙΛΑΒΙΟΣ,

Τοῖς ἀναγινώσκουσι

Ἐπάρχουσιν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἐκάστου ἔθνους ἐπεισὸδιά τινα, ἅπερ αἱ μεταγενέστεραι γενεαὶ ὠφείλουσιν εὐλαβῶς καὶ διατηρῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν. Ἐπάρχουσιν ἄνδρες ἐν ἐκείσῳ ἔθνει, ὧν ἡ μνήμη δεόν καὶ ἐπιτῆ ἀκμαία, λάμπουσα ζωηρὰ διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Μία τῶν λαμπροτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων, πλὴν αἰμοσταγῶν σελλῶν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ὁ Ἰερός Ἀγὼν τοῦ 1821. Σεπτὸς πρωτομάρτυς αὐτοῦ εἶναι ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄, οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Πᾶν τὸ ἀφορὸν τὴν Ἱεράν τοῦ 1821 ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους μας, πᾶν ὅτι σχετίζεται μὲ τὸν ἀοιδίμον καὶ γενναῖον Ἐθάρχη, πρέπει καὶ μένῃ ἀνεξαλείπτως ἐγκεχαραγμένον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἑλλήνος.

Τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος, συνέλεξα ἐκ διαφόρων πηγῶν καὶ ἐγγράφων μαρτυρικῶν, συνοπτικῆν ἀλλ' ἀκριβεστάτην ἐκθεσιν πάντων τῶν ἀφορόντων τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον, τὸν Ἀρχηγὸν τοῦτον τῆς ὅλης Ὀρθοδόξου Ἀρατολικῆς Ἐκκλησίας, προτάξας προσέτι καὶ σύντομον βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου τούτου Ἱεράρχου, ἣν ἠραρίσθη ἐκ τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος τοῦ ἀξιοτίμου Κυρίου Γ. Ἀγγελοπούλου, ἐκ πατρὸς ἀρεψιοῦ τοῦ Πατριάρχου, ἐπιγραφομένου «Συλλογὴ ἐκ τῶν γραφέντων καὶ παραδοθέντων περὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄.»

Προφανὲς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου μου τούτου, ἂν σκοπὸς δύναται καὶ κληθῆ ἢ ἀφ' ἑαυτῆς εἰς πάντα Ἑλληνα ἐπιβαλλομένη διατήρησις πάντων τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων. Συγτελῶ ἄρα γε καὶ ὡς ἐλάχιστος

Ἑλλην ὑπὲρ τῆς πτωχῆς Μητρὸς μας Ἑλλάδος; Ἄλλ' ἰπάρχει καὶ ἄλλος τις σκοπὸς εὐχομαι διὰ τὸ ἐπιτύχω τοῦτον, προσφέρων τὰ εἰσπραχθησόμενα κέρδη εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου.

Τέλος, χαίρω ἀληθῶς, ἐθνικῆς φιλοτιμίας χάριν, ὅτι ὑπὸ τοιοῦτον λατρευτὸν διὰ πάντα Ἑλληνα τίτλον, ἐξέρχεται εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ πρῶτον μου ἔργον, βέβαιος ὢν ὅτι ἔτι μᾶλλον θέλω τύχει τῆς ἐπιεικειᾶς τῶν ὑποδεχομένων τοῦ ἀπέριου καλάμου μου τὰ πρῶτιστα δοκίμια.

Ἀθήναι τῇ 1^ῃ Μαΐου 1871.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΠΙΛΑΒΙΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ὁ Ε΄ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐκουσίως τὸν μαρτυρικὸν τῆς ἀγχόνης θάνατον ὑποστάς ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1745 ἐν Δημητσάνῃ, πολιχνίῳ τῆς Ἀρκαδίας. Τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ μαθήματα ἐπαιδεύθη κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι του. Μετὰ ταῦτα εἰκοσαέτης τὴν ἡλικίαν ἐπεθύμησε σφόδρα τὴν περὶ τὰ ἱερὰ σπουδὴν καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Δημητσάνης κατὰ τὸ 1765 μετὰ τοῦ διδασκάλου του Ῥουσοπούλου ἦλθεν εἰς Ἀθήνας φοιτήσας ἐπὶ δύο ἔτη παρὰ τῷ τότε πολυμαθεῖ διδασκάλῳ Δημητρίῳ τῷ Βόδα. Ἀποδημήσας κατὰ τὸ 1767 ἐξ Ἀθηνῶν μετέβη παρὰ τινι ἐν Σμύρνῃ θεῷ του διακούων καὶ καρπούμενος τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ὀλίγα μόνον ἔτη διατρίψας αὐτόθι ἀπεδήμησεν εἰς τὰς Στροφαδάς νήσους καὶ ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα ἐμόναζεν ἐν τινι αὐτόθι μονηρίῳ. Μετ' ὀλίγον χρό-

νον ἀνεχώρησε πάλιν μεταβάς εἰς Πάτρμον, γυμναζόμενος περὶ τοὺς λόγους τῆς τε θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας μετ' ἐνδελεχοῦς ἐπιμελείας.

Ὁ τότε αἰδέϊμος Μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος, πληρορορηθεὶς περὶ τῶν τρόπων, τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἐν θεῷ πολιτείας τοῦ Γρηγορίου, προσκαλεῖ αὐτὸν παρ' αὐτῷ καὶ τὸν προχειρίζει Ἀρχιδιάκονον. Φλεγόμενος δὲ ὑπὸ ἐπιθυμίας ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ γῆν καὶ ἀποστελλόμενος ἅμα παρὰ τοῦ Μητροπολίτου, μετέβη αὐτόθι κατὰ τὸ 1770, ἀναγείρας ἰδίαις δαπάναις εὐρύχωρον οἰκίαν πρὸς ἄμισθον κατοικίαν τῶν προσερχομένων ἀπόρων μαθητῶν.

Κατὰ τὸ 1780 ὁ Σμύρνης Προκόπιος, οὕτινος τὴν εὖνοιαν καὶ ἀγάπην ἔχαιρεν ὁ Γρηγόριος, προσεκλήθη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κων(πόλεως). Χειροτονηθεὶς ὁ Προκόπιος Πατριάρχης, προέτεινε ἀμέσως εἰς τὴν Σύνοδον διὰ τὴν χηρέουσαν θέσιν Μητροπολίτου Σμύρνης τὸν Γρηγόριον, τὴν τε παιδείαν καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ μαρτυρήσας καὶ τὴν παρά τοις κατοίκοις τῆς πόλεως ἐκείνης μεγάλην αὐτοῦ ὑπόληψιν καὶ συμπάθειαν. Κοινῇ ὄθεν ψήφῳ τῆς Ἀγίας Συνόδου κυροῦται ἡ ἐκλογή τοῦ Γρηγορίου καὶ προσκληθεὶς χειροτονεῖται ἀντάξιως διάδοχος τοῦ Προκοπίου ἐν μέσῳ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τῶν κατοίκων Σμύρνης.

Ἀναβὰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον ὁ Γρηγόριος δὲν ἔπαυσε νὰ κηρύττῃ τὸν θεῖον λόγον προτρέπων, συμβουλεύων καὶ ἐλεῶν τοὺς ὑπηκόους του. Ἀνήγειρεν ἐκ βάρων τὸν τότε σεσαθρωμένον ναὸν τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς καὶ ἀνωκοδόμησεν αὐτὸν μέγαλον καὶ λαμπρὸν ὡς τὴν σήμερον ὑπάρχει θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Κατὰ τὸ 1798 μετέβη προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερασίου Γ' εἰς Κων[πολιν], ἀφήσας ἐν Σμύρνῃ ἐνάρετόν τινα ἐφημέριον ὀνόματι Λεόντιον. Μεταβάς αὐτόθι συνεδρίαζε μετὰ τῆς Συνόδου, ἐκύριπτε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐν ταῖς

ἐκκλησίαις καὶ σταλείς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐνεκαινίωσε τὸν ὑπὸ τοῦ αἰμνήστου πρίγκηπος Ὑψηλάντου ἀνεγερθέντα ναὸν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη. Διαμείνας ὀλίγον μόνον χρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπανεκάμφεν εἰς τὴν ἑδραν του καὶ παρέλαβε τὰ θρησκευτικὰ αὐτοῦ καθήκοντα.

Παραιτηθέντος ἤδη τῆς Πατριαρχίας Γερασίμου τοῦ Γ.΄ καλεῖται κοινῇ ψήφῳ τῆς Συνόδου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κων]πόλεως Γρηγόριος ὁ Ε.΄ ἐπὶ 13 ὅλα ἔτη διαμείνας Μητροπολίτης Σμύρνης, ἄξιος διάδοχος τοῦ τε ὁμονύμου Μεγάλου Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων θείων Πατέρων τῶν κοσμησάντων τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον.

Τὸ σεμνὸν καὶ αὐστηρὸν τοῦ ἥθους, ἡ λιτὴ δίαιτα, ἡ ταπεινὴ στολὴ, τὸ ἀφιλόργυρον τοῦ τρόπου, ὁ πρὸς τὴν πίστιν ἔνθερος ζῆλος, ἡ περὶ τὴν κοσμιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν αἰδυσώπητος ὀξύδερκεια, ἡ ὀξυτάτη περὶ τὰ ἔργα δραστηριότης, ἡ πρὸς τὰ προσκώμματα καὶ τοὺς κινδύνους περιφρόνησις, ὁ σταθερὸς καὶ ἄκαμπτος αὐτοῦ χαρακτήρ, ἀπεδείκνυσεν σεβαστὸν καὶ φοβερὸν τὸν ἄνδρα. Ἀμα ὡς ἀνήλθε τὸν θρόνον ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὸ τότε σεσαθρωμένον Πατριαρχεῖον ἀποστειλας ἐγκυκλίους εἰς διαφόρους ἐπαρχίας ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν ἀρχιερέων, ἱερέων, μονῶν κ.τ.λ. Συνέστησεν ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου τυπογραφεῖον, ἐπιτηρῶν αὐστηρότατα τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς ἐκστρατείας τῶν Γάλλων κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὑποπτευθέντων τῶν Ὀθωμανῶν ὅτι ὁ Πατριάρχης συνεφώνει μὲ τὰς ἰδέας τῶν Φράγκων καὶ συκοφαντῖα ἄλλων ἀρχιερέων, καταβιβάζεται τοῦ θρόνου καὶ ἐξορίζεται εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, πατριαρχεύσας δέκα ὀκτὼ μόνον μῆνας.

Μεταβάς εἰς Ἅγιον Ὅρος ἐξελέξατο πρὸς διαμονὴν τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων, παρῶκει δὲ ἐνίοτε καὶ εἰς Ἁγίαν Λαύραν ἀπολαύων πανταχοῦ τὴν φίλην ἐλευθερίαν τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων.

Τὸν Γρηγόριον ἐξωσθέντα τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου διεδέχθη Νεόφυτος ὁ Ζ'. τοῦτον δὲ Καλλίνικος ὁ Ε'. Ἄλλ' ἐπειδὴ τότε ἕνεκα τῶν Γαλλικῶν ἀνωμαλιῶν ἴσχυσαν οἱ Φαναριῶται μᾶλλον τῶν Ῥωσσιζόντων, ἠναγκάσθη ὁ Καλλίνικος νὰ δώσῃ τὴν παραιτήσιν του ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἐνεργεῖα τῶν Γαλλοφρόνων νὰ προσκληθῇ ἐκ τοῦ Ἄθωνος ὁ Γρηγόριος καὶ παραλάβῃ τὸν θρόνον (1806).

Δύο ἔτη μόνον κατέχων τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἐξωρίζεται πάλιν διὰ Βεζυρικοῦ διατάγματος καὶ διαδέχεται αὐτὸν ὁ προκατόχος του Καλλίνικος ὁ Ε'. ἄνευ ψήφων, ἄνευ κανονικῆς ἐκλογῆς καὶ τῆ ἀγνοία τῆς Συνόδου, ἀλλὰ δυνάμει καὶ προσταγῆ τοῦ τότε εὐνοοῦντος αὐτὸν Βαϊρακτάρου, διαδόχου τοῦ ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων ἐκθρονισθέντος Σελίμη.

Εὐχαρίστως ἀποσυρθεὶς τοῦ θρόνου ὁ Γρηγόριος μετέβη εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον διαμείνας ἕν τιμι αὐτόθι μονηδρίῳ.

Ἐκθρονισθέντος μετὰ 10 μῆνας τοῦ Καλλινίκου διαδέχεται αὐτὸν Ἱερεμίας ὁ Δ'. ὅστις ἅμα παραλαβὼν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἐξώρισεν ἀμέσως τὸν Γρηγόριον εἰς Ἅγιον Ὅρος, μονάσαντα αὐτόθι ἐπὶ δέκα ἔτη.

Ἦδη δὲ φυγόντος ἐκ τῆς Βλαχίας τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, διαδέχεται αὐτὸν Ἀλέξανδρος ὁ Σουτσοῦ, ὁ φίλος καὶ προστάτης τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Συνεργεῖα λοιπὸν τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου ὁ μὲν Κύριλλος (ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Ἱερεμίαν), παραιτεῖται μετὰ ἐξαστῆ Πατριαρχείαν, ἀνακαλεῖται δὲ ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἀναβιβάζεται τοῦ θρόνου τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον ὁ ἐξόριστος Γρηγόριος ὁ Ε'.

Ἀναλαβὼν λοιπὸν καὶ πάλιν τὴν 19 Ἰανουαρίου 1819 τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Γρηγόριος, διηύθυνε τὴν Πατριαρχείαν κατὰ τὸν συνήθη αὐτῷ τρόπον ἀποσκοπῶν πάντοτε τὴν κοινὴν ὠφέλειαν.

Ὅτε δὲ ἦλθεν ἐν Κων]πόλει ἡ εἰδησις τῆς εἰσόδου τοῦ

περικλεούς Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἐν Μολδαυία (10 Φεβρ. 1821), καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις φανερώς πλέον προσεδουκάτο, μεγακαλεῖται ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος μετὰ τοῦ Διερμηνέως Κ. Μουρούζη καὶ ἐξετάζονται περ' αὐτοῦ φιλικῶς ἐάν τι γνωρίζωσιν ἢ ἤκουσαν περὶ τῶν ρημιζομένων, ἢ ἂν ὑποπτεύωνται ἐπανάστασιν τινα ἐν Πελοποννήσῳ. Οὗτοι δὲ ἀμφοτέροι ἀπεκρίθησαν ὅτι οὐδὲν οἶδασιν· παρηγγέλθησαν ὅμως μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου ὅπως τῷ ἀνακονούσωσιν ὅτι οὐδέποτε θέλον μάθαι κατόπι.

Τὴν Κυριακὴν τῶν Βατίων (1 Ἀπριλίου 1821), ἐρχεται εἰδήσις θετικότητι περὶ ἐξεγέρσεως ἐπαναστάσεως ἐν Ἰπλοποννήσῳ. Τοῦτο ὡς μαθὼν ὁ Σουλτάνος διατάττει ἀμέσως τὴν ἐπαύριον τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως Κ. Μουρούζη ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπισήμων ραγιάδων.

Τὴν μεγάλην Δευτέραν τοῦ 1821, τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ἅπαντες οἱ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ἐκοιμῶντο ὕπνον βαθύν, ὁ αἰοίδιμος Πατριάρχης Γρηγόριος κατέβαινε τὴν κλίμακα, φέρων εἰς τὰς χεῖρας κλεῖδα, καὶ ὑπὸ τῶν σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν τῶν Μητροπολιτῶν Καισαρίας, Δέρκων, Ἐφέσου, Χαλκιδόνος, Νικομιδείας καὶ Νικαίας παρακολουθούμενος. Κατελθὼν δὲ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μεγάλου, ἐπορεύθη εἰς τὴν θύραν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, ἠνέωξεν αὐτὴν καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῶν Ἀγίων Συνοδικῶν ἐν αὐτῷ, ἔκλεισε τὴν θύραν ἔνδοθεν. Οὐδὲν ἄλλο φῶς ἐφώτιζε τὸ λαόν, εἰμὴ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς κανδήλας τοῦ ἐσταυρωμένου καὶ τὸ ὄπισθεν τοῦ ἀστορορείου τῆς Ἀγίας Τραπεζίης. Ἡ σιγή, τὸ τρέμον φῶς τῶν δύο κανδῆλων, ἡ μαρμαρυγὴ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἃς αἱ ἀσθενεῖς τοῦ φωτὸς ἀκτίνες ἐδείκνυσον κοινουμέναι, τὸ σὺνδρόμον καὶ ἱεροπρεπὲς τῆς ἐκκλησίας, ἡ παρουσία ἐπιπέτῳ ἄστροφύρον τῶν ἐπισκομητῶρων ποιμένων τῆς Ἀνα-

τολικῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ποιμένης, παρίετανον θαυμάσιον καὶ ἀπερίγραπτον θέαμα συγκινητικόν τε καὶ ἑμβριθές.

« Ἄγιοι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, εἴτε πρὸς αὐτοὺς ὁ σοβαρὸς καὶ εὐσεβὴς Πατριάρχης, προχωρήσας μέχρι τῶν Ἁγίων θυρῶν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, ἔνθα συνέχθησαν εἰς κύκλον, ἔχοντες αὐτὸν εἰς τὸ μέσον· ἰδοὺ συνήλθομεν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Θεοῦ, οὐδεὶς ἄλλος μᾶς βλέπει, εἰμὴ ὁ ἀήμιητος αὐτοῦ ὀφθαλμὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο οὐ μᾶς ἀκούει εἰμὴ τὸ οὖς τοῦ κλίνοντος αὐτὸ εἰς δεήσεις καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν. Πρὸ μικροῦ ἀπευθύναμεν ἀφορισμὸν ἀκόσιον κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Χριστιανῶν, τῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ μαχομένων ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. Ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐνετείλατο ἡμῖν, « Εὐχέσθε καὶ μὴ καταρᾶσθε », ἡμεῖς δὲ κατηράσθημεν ἔργον ἅγιον, πρᾶξιν θεοῦ μαρτυρίου θυμάτων ἱερῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ προσφερθέντων εἰς ὀλοκαύτωςιν κατηράσθημεν τοὺς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας ἀποσεύσαντας, ἵνα ἐλευθερώσωσι τὴν πατριδα ἀπὸ τοῦ ὑβριστᾶς τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, καὶ τοὺς καταπιεστᾶς τῆς ἐθνικότητος ἡμῶν ὄθεν, ὁ ἀκοντισθεὶς παρ' ἡμῶν ἀφορισμὸς κατ' αὐτῶν, οὐ μόνον ἐπιβαρύνῃ τὸν τράχηλον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγωνιζομένους κατέθλιψε, καὶ τοὶ ἀκόσιοι· διὸ ὀφείλομεν ἵνα ἄρωμεν αὐτὸν τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος.

— Ἄλλ' ἡμεῖς, Παναγιώτατε Πατριάρχα, ἐπράξαμεν ἔργον ἀκούσιον, ὑπετάχθημεν εἰς τὴν βίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην, ἵνα μὴ ἐρεθίσωμεν τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν εἰς μείζονα κατὰ τῶν Χριστιανῶν κακώσεις, ἀπεκρίθη ὁ μακάριος Ἱεράρχης Ἐφέσου, ἀπομάζας ἐν δάκρυ συμπαθείας καὶ μετανοίας συγχρόνως.

— Ἀληθῶς ἐπράξαμεν ἔργον ἀκούσιον, ὑπέλαβεν ὁ αἰόδιμος Πατριάρχης· ἀληθῶς ὑπογράφοντες τὸν ἀφορισμὸν ἐνώπιον τῆς ἐξουσίας, αἱ καρδίαι ἡμῶν πύχοντο, καὶ μολασάτω

πρέπει νά τόν λύσωμεν. Ἀκούσατε ἀδελφοί! τὸ μεσονύκτιον τοῦ παρελθόντος Σαββάτου, ἀφοῦ ὁ διάκονός μου μοι ἀνέγνω τὸ μεσονυκτικόν, ἐπορευομένη εἰς τὴν κλίνην μου, ὅτε δ' ἔκλεισα τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος μου, μορφὴ φωτεινὴ ὤφθη αἰφνης ἐνώπιόν μου· « Ἐτοιμάσου, μοι εἶπεν, εἰς τὸ μαρτύριον » εὐλόγησον οὕς κατηράσθης καὶ μιμήθητι τὸν Χριστὸν τὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἀποθανόντα ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· τὸ μαρτύριόν σου ἔσεται πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν » ἐν τῇ ἐκπλήξει μου φωτεινὴ μορφὴ ἐγένετο ἄφαντος· Ἡ φωνὴ ὑπῆρχε τασούτον ἀρμονικὴ καὶ πραεῖα, ὥστε εἰσέδῃ ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς ἡδύτατον βάλσαμον· ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα θιγῆθον ἐν προσευχῇ καὶ ἡ ψυχὴ μου ὑπῆρχε πλήρης ἀγαλλίαςως· ἤδη δὲ περιμένω ἀνυπομόνως τὸ μαρτύριον, μαρτύριον εἰς σωτηρίαν τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ ἀρχιερεῖς ἐθεώρουν ἐν πλήρει σιγῇ καὶ κατανύξει τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περιβρεγόμενοι ὑπὸ δακρύων, δακρύων ἱερῶν, δακρύων εὐσεβείας, ἀπορροόντων ἐκ καρδιῶν ἀγάπης μεστῶν πρὸς τὸ ἔθνος των.

— Ἀγορευν, ὑπέλαβεν ὁ Γρηγόριος, τὸ μαρτύριόν μου θέλετε ἀκολουθήσει καὶ ὑμεῖς ἀδελφοί μετὰ μικρὸν τοῦ ἡμετέρου, ἵνα γίνῃ πλήρης ἡ θυσία. Ἅγιε Νικομηθεΐας, εἶπεν ἀποβλέψας πρὸς αὐτόν, σὺ εἶσαι ὁ νεώτερος πάντων ἡμῶν, ἀναψὲ τὰς λαμπάδας τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς.

Ὁ σεβασμιος ἱεράρχης ἐδραμε πρόθυμος καὶ λαβῶν κηρίον τὸ ἤναψε, κατὰβιάσας τὴν κανδήλαν τοῦ σταυροῦ καὶ εἰσήλθεν εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα, ὅπερ ἐν ἀκαρεὶ ἐγένετο κατὰφωτον.

Ἐνδύθητε τὰς ἱερατικὰς ὑμῶν στολάς, εἶπεν ὁ Πατριάρχης, καὶ συγχρόνως ἐνεδύετο καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀγίου Νικομηθεΐας βουθόμενος.

Ἐισελθόντων ἀπάντων ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης ἔστη κατὰ πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, οἱ δὲ σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς περικύκλωσαν αὐτὸν περιξ αὐτῆς

ἱετάμενοι. Μετὰ τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν» καὶ μετὰ σύντομον ἀκολουθίαν, λαβὼν ὁ Πατριάρχης τὸν ἀφορισμὸν ἔθεσεν αὐτὸν ἐπὶ ἐνὸς κρίποδος παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Τραπέζῃ· εἶτα :

· «Θεὲ Παντοκράτωρ, ἀνεφώνησε, Πανάγαθε, σὺ ὁ ἀποστείλας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα λάβῃ σάρκα διὰ πνεύματος Ἁγίου, καὶ παρὰ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν, συγχώρησον πρῶτον ἡμῖν τοὺς ἀμαρτηκῶς σοὶ διὰ τῆς παραβιάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ ἐντειλαμένου ἡμῖν «Εὐχεσθε καὶ μὴ καταράσθε.» Εἶτα καθὰ δέδωκας ἡμῖν ἐντολήν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, καταλύομεν τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον, ὃν ἀκουσίως ἀπευθύναμεν κατὰ τοῦ Χριστεπωνύμου ποιμνίου σου. Καὶ σοὶ δεόμεθα ὁ Θεὸς ἡμῶν εὐλόγησον αὐτὸ καὶ δὸς αὐτῷ τελείαν τὴν ἀπολύτρωσιν. Ναί, κύριε Βασιλεῦ, ἐπάκουσον ἡμῶν καὶ ἐνίσχυσον καὶ σώσον αὐτὸ τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ, ὅτι δεδωξασμένοι ὑπάρχεις σὺν τῷ μονογενῇ σου υἱῷ καὶ τῷ Παναγίῳ σου πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.»

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ταύτην, λαβὼν μίαν τῶν λαμπάδων τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἀνέπρησε τὸν ἀφορισμὸν, ὅστις κατέπεσεν εἰς σποδὸν, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

Ἀπεκδυθέντων τῶν ἁγίων τούτων ποιμένων τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολάς, ὁ Ναὸς ἔμεινεν αὖθις φωτιζόμενος διὰ τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς τῶν δύο κανδηλῶν σεσθεισῶν τῶν λαμπάδων τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Προπορευόμενος δὲ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἠνέωξε τὴν θύραν καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν μακαρίων Ἱεραρχῶν ἐξῆλθε τοῦ Ναοῦ, καὶ κλείσας αὐτὴν αὖθις ἀνῆλθεν εἰς τὸ Συνοδικὸν μετ' αὐτῶν

Ἡ ἐξέγερσις τῆς πατριδος τοῦ Πατριάρχου Ἡεροποννήσου, ὑπῆρξεν ἡ μόνη ἀρετηρία ἐξ ἧς ὁ Σουλτάνος προέβη εἰς τὴν καταδίκαν τοῦ Πατριάρχου καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν ὡς συμ-

μέτοχον και συμπατριώτην τῶν ἀπίστων ἀποστατῶν, ἐξ ἄλλου ὁμοῦ ὅπως ἐμποιήσῃ τὸν τρόμον εἰς τε τὸν κληρον και τὸν λαόν.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα ἀνατέλλει συννεφώδης, ὡς ἀναγγέλουσα φρικώδη και ἀποτρόπαιον σκηνήν. Ἡ θάλασσα ἦτο νηνεμῆς, οὔτε ἡ ἐλαχίστη αὔρα ζεφύρου ἔπνεε. Ἦν ὀγδόη ὥρα τῆς πρωίας. Ὁ γδοηκοντούτης περίπου γέρον, μετρίου ἀναστήματος, τὴν ὄψιν μελαψὸς, ἰσχνός τὸ πρόσωπον, με χαρακτῆρας ζωηροῦς και πλήρεις ἐκφράσεως, με τρίχας φαιάς και πώγωνα ἀραιὸν και μάλλον μικρὸν, φέρων τὸ σεβάσιμον τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας σχῆμα, κατήρχετο τὴν κλίμακα τοῦ Πατριαρχείου μεταβαίνων μετὰ τῆς συνοδείας του εἰς τὸν Καθεδρικὸν ναὸν ὅπως πανηγυρίσῃ τὴν θεϊαν μυσταγωγίαν τῆς λαμπράς, πλην δι' αὐτὸν ἀπορράδος ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Περαιωθείσης τῆς λειτουργίας, ἀνέβη πάλιν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ τότε τόπον διεσπινένως κατέχων Σταυράκης Ἀριστάρχης, ὅστις συνάξας εἰς τὸ Συνοδικὸν τέσσαρας ἢ πέντε τῶν προστυχόντων Ἀρχιερέων ἀπαίτει νὰ ψηφίσωσιν αὐθωρεὶ Πατριάρχην και ἐκλέγεται ἐκ τῶν παρόντων, δακρύων και τρέμων, ὁ Πεισιδίας Εὐγένειος. Εὐθὺς τότε περικυκλοῦσι τὸ Πατριαρχεῖον ὄπλοφόροι, οἵτινες συλλαβόντες τὸν ἀθῶον ἀμνὸν Γρηγόριον τὸν Ε'. ἀπάγουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν και ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Μ. Βεζύρην, ὅπως ἐξετασθῇ ὡς ἔνοχος. Μετὰ ταῦτα ἐπιβιβάσαντες αὐτὸν εἰς ἀκάτιόν τι περιφρουρούμενον ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἀκατίων πλήρωαν σωματοφυλάκων τὸν μεταφέρουσιν εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Φαναρίου, ὅπου ἦν παρὰ τὴν πλατείαν, εἰς ἣν συνήθως κρατομοῦσι τοὺς καταδικούς, πολὺ πλῆθος συνηγμένον. Ἐξελθὼν τοῦ ἀκατίου ὁ κατὰδικος ὀδηγεῖται πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον και ἀμέσως παραδίδεται εἰς τοὺς δημίους, οἵτινες ἐπιπεσόντες φέρουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ τῆς ἀγγλῶν σχολοίον, ὅπερ εἶχον ἐξηρητημένον εἰς τὴν μεσαιάν και μετὰ τὴν θύραν τοῦ Πατριαρχείου ἔνθα και ὑπέστη τὸν μαρτυ-

ρικὸν θάνατον κατὰ τὸ 77^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔκου-
σίως ἑαυτὸν παραδώσας πρὸς κοινὴν σωτηρίαν τοῦ ἔθνους του.

Ἐπὶ τοῦ κρεμαμένου νεκροῦ σώματός του ἐτέθη καὶ ἡ κατα-
δίκη ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

« Χρέος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου διαφό-
» ρων λαῶν, εἶναι νὰ ἐπαγρυπνώσι νύκτα καὶ ἡμέραν τοὺς
» ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των, νὰ παρατηρῶσι τὴν διαγωγὴν των
» καὶ νὰ ἀνακαλύπτωσι καὶ ἀναφέρωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν
» μου τὰς ἀθεμίτους πράξεις των. Οἱ δὲ Πατριάρχαι, ὄντες
» ἐξ αἰτίας τῆς θέσεώς των ἀρχηγοὶ τῶν βασιλιάδων ζών-
» των ἐν ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς αὐτοκρατορικῆς μου
» ἐξουσίας, ὀφείλουσι νὰ ἦναι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀνεπίληπτοι,
» τίμιοι, πιστοὶ καὶ εὐλικρινεῖς.

» Ἐχόντες δὲ οὐτάς τας ἀρετάς ὀφείλουσι, ὡς αἰεὶ παρα-
» τηρήσουσι τὰς κακὰς κλίσεις τοῦ λαοῦ των, νὰ τὰς ἐμπο-
» δίζωσι δι' ἀπειλῶν καὶ συμβουλῶν, ἢ, ἂν ἀναγκαῖον, καὶ
» διὰ πονηρῶν κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των, καὶ τοιου-
» τοτρόπως νὰ φαίνωνται εὐγνώμονες ἐν μέρει πρὸς τὴν Ἑψη-
» λὴν Πύλῃν διὰ τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας
» ἀπολαμβάνουσι ὑπὸ τὴν ἀγαθοποιὸν σκιάν τῆς.

« Ἄλλ' ὁ ἀπιστος Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος
» ἔδωκεν ἄλλοτε δείγματα τῆς πρὸς τὴν Ἑψηλὴν Πύλῃν
» ἀρροσιώσεώς του, ἀδύνατον νὰ θεωρηθῆ ἄλλοτριος τῶν
» στάσεων τοῦ ἔθνους του, τὰς ὁποίας διάφοροι κακότροποι
» καὶ ἀναίσθητοι πικρασσομένοι ὑπὸ χιμαιρικῶν καὶ διαβο-
» λικῶν ἐλπίδων διήγειραν, καὶ χρέος του ἦτο νὰ διδάξῃ
» τοὺς ἀπλοῦς, ὅτι τὸ τόλμημα ἦτο μάταιον καὶ ἀτελεσφό-
» ρητον· διότι τὰ κακὰ διαβόλια δὲν εἶναι δυνατὸν ποτε
» νὰ εὐδοκίμησωσιν ἐναντίον τῆς Μωαμεθανικῆς ἐξουσίας
» καὶ θρησκείας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὴν ὑπαρξίν των θεῶθεν
» πρὸ ὑπερχιλίων ἐτῶν, καὶ θὰ διατηρηθοῦν μέχρι τῆς
» συντελείας τοῦ αἰῶνος, καθὼς μᾶς βεβαιοῦν ἄνωθεν αἱ ἀπο-

» καλύψεις και τὰ θάματα· ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς διακροῦσας τῆς
» καρδίας του, ὅχι μόνον δὲν εἰδοποίησεν, οὐδ' ἐπαίδευσε
» τοὺς ἀπατηθέντας, ἀλλὰ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἦτο ὁ
» ἴδιος αὐτὸς, ὡς ἀρχηγός, μυστικὸς συμμέτοχος τῆς ἐπανα-
» στάσεως, καὶ ἀδύνατον νὰ μὴ ἀρνησθῆ καὶ νὰ μὴ πέσῃ
» εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ὅλον σχεδὸν τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλή-
» νων, ἂν καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ πολλοὶ ἀθῶοι.

« Καθ' ὃν καιρὸν ἐγνώσθη ἡ ἀποστασία, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη
» συμπάθειαν λαβοῦσα πρὸς τοὺς ἀθλίους ῥαγιαδάς της,
» ἐνησχολήθη νὰ ἐπαναρέσῃ τοὺς πλανηθέντας διὰ τῆς γλυ-
» κότητος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας των καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ
» σκοπῷ ἐξέδωκε τὸ πρόσταγμα διατάττουσα καὶ συμβου-
» λεύουσα τὸν Πατριάρχην τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον,
» καὶ προσκαλοῦσα αὐτὸν ν' ἀρροίση ὅλους τοὺς ἀποστατή-
» σαντας ῥαγιαδάς ὅπου καὶ ἂν ἦσαν· ἀλλ' ἀντὶ νὰ δαμάσῃ
» τοὺς ἀποστάτας καὶ νὰ δώσῃ πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς
» ἐπιστροφῆς εἰς τὰ καθήκοντά των, ὁ ἄπιστος οὗτος ἐγενε-
» ὀ πρωταίτιος ὅλων τῶν ἀναφουσιῶν παραχῶν. Εἴμεθα πλη-
» ρορορημένοι ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἴδιος ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ
» ὅτι εἶναι συνένοχος ὅλων τῶν ἀταξιῶν ὅσας οἱ ἀποπλανη-
» θέντες ῥαγιαδες ἐπραξάν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύ-
» των. Οὗτος λοιπὸν εἶναι ὁ αἴτιος τοῦ παντελοῦς ἀρνησι-
» μου τὸν ὁποῖον μέλλουν διὰ τῆς θείας βοήθειας νὰ πάθωσιν
» οἱ ἀποπλανηθέντες ῥαγιαδες.

« Ἐπειδὴ δὲ πανταχόθεν ἐβεβηκώμεν περὶ τῆς προδο-
» σίας του ὅχι μόνον εἰς βλάβην τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλὰ
» καὶ εἰς ὄλεθρον τοῦ ἰδίου ἔθνους του, ἀνάγκη ἦτο νὰ λει-
» ψῆ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ διὰ
» τοῦτο ἐαρμεμάσθη πρὸς σωρητισμὸν τῶν ἄλλων.»

« Ἐξεδόθη τὴν 19 τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1230.»

(Κυριακῇ τοῦ Πάσχα.)

Τὸ νεκρὸν τοῦ σώμα ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκτεθειμένον ἐπὶ τῆς ἀγγόνης. Μάτην ὁ διάδοχός του Εὐγένειος ἐκοπίασε νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ ἱερὸν λείψανον πρὸς ἐνταφιασμὸν, ἠγνούου δὲ μως οἱ ὀθώμανοί, ὅτι οὕτως ἐπλήρουν τὸ νεῦμα τῆς θείας βουλής, ἣτις διὰ τῆς θαλάσσης ἐμελλε νὰ πέμψῃ τὸ προπηλακισθὲν ἐκεῖνο λείψανον εἰς ἄλλην εὐδαίμονα καὶ χριστιανικὴν χώραν, ὅπως κηδευθῆ ἐνδόξως, ὁσίως καὶ βασιλικῶς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀπαγχονίσεως τοῦ Μεγάλου τούτου Ἀρχιερέως, ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην οἱ μακαρία τῆ λήξει ἀοίδιμοι ἐξῆς Ἀρχιερεῖς· ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νικομηθείας καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀγγιᾶλου· προσέτι τέσσαρες μοναχοὶ, τρεῖς πτωχοὶ καὶ τέσσαρες ἐξ Ἀνδριανουπόλεως ἐλθόντες.

Τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἀπαγχονίσεώς του ἡμέραν ἐπανῆλθον εἰς τὸν ἱερὸν νεκρὸν οἱ δῆμιοι φέροντες μετ' αὐτῶν καὶ 20 Ἑβραῖοις.

Οὗτοι διαταχθέντες καταβιβάζουσι τῆς ἀγγόνης τὸ σῶμα καὶ λαβόντες τὸ εἰς τὸν λαμινὸν προσδεδεμένον σχοινίον σύρουσιν αὐτὸν ἐντὸς τῶν ὁδῶν, ὡς κύνα, καὶ τέλος φθάσαντες εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Φαναρίου καὶ προσθέσαντες λίθον ἐμμεγέθη ἐμβάλλουσι τὸ πολύθλον σῶμα εἰς ἀκάτιον καὶ ἀναχθέντες ρίπτουσιν αὐτὸ βορὰν τῶν ἰχθύων καὶ κητῶν τοῦ Κερατίου κόλπου.

Τὸ σῶμα ριφθὲν εἰς τὴν θάλασσαν ἔνεκα τοῦ βάρους τοῦ προσδεθέντος λίθου ἐγένετο ἄφαντον. Μετὰ ταῦτά ὅμως ἀνέβη καὶ φερόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ παρασυρόμενον τῆδε κκεῖσε, προσκεκολληθῆ παρὰ τὰ πλευρὰ τοῦ μόνου ἐν τῷ λιμένι μείναντος Ἑλληνικοῦ πλοίου φέροντος Ῥωσικὴν σημαίαν («Ἁγίου Νικολάου»), καὶ διευθυνομένου ὑπὸ τινος Κεφαλλῆνος ὀνόματι Μαρίνου Σκλάβου.

Ὁ πλοίαρχος ἰδὼν τὸν νεκρὸν ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἦτο τις τῶν ἀπαγχονισθέντων Ἀρχιερέων· προσεκάλεσε δὲ τὸν

πρωτοσύγκλητον τοῦ Πατριαρχείου, ὅστις ἐν κειρῷ τῆς συλλήψεως τοῦ Πατριάρχου εἶχε καταρύγει ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ὅστις ἀνεγνώρισεν τὸν νεκρὸν καὶ μετ' ἄκρας σιωπῆς καὶ προφυλάξεως ἀνήρην αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ περιτυλίξαντες σινδὸν τὸν κατεβίβασαν εἰς τὸ κάτω τοῦ πλοίου ἐπὶ τοῦ ἔρματος. Τῇ δὲ ἐπαύριον (22 Ἀπριλίου 1822), ἄθρου βαθέως ἡ ἱερὰ ναὺς ἐξέπλευσε διὰ τὴν Ὀδησσὸν φορτίαν φέρουσα ἄλιγον πλὴν τιμαλφέστατον.

Ἴνα δὲ καταστήσωμεν ἔτι μᾶλλον φανεράν τὴν ἐνέργειαν καὶ δραστηριότητα τοῦ αἰδιμίμου Πατριάρχου Γρηγορίου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα του αἰσθημα, καταχωροῦμεν τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν ἣν ἔπεμψε πρὸς τὸν τότε Ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἡσαΐαν.

« Ἀμφοτέρως τὰς τιμίας ἐπιστολάς διὰ τοῦ ἀγαθοῦ πατριώτου καπετάνου Φούντα Γαλαξειδιώτου ἀσφαλῶς ἔδεξάμην καὶ τῶν ἐν αὐταῖς τιμίῳ σου λόγων ἔγνων.

« Ἐχεμυθίας ἀδελφε, μεγίστη χρεία καὶ προφύλαξις περὶ πᾶν διάβημα, οἱ γὰρ χρόνοι πονηροὶ εἰσι καὶ ἐν τοῖς φιλοπατριώταις ἔστι καὶ μοχθηρῶν ζύμη, ἀφ' ἧς, ὡς ἀπὸ ψωραλέου προβάτου φυλάττεσθε. Κακὸν γὰρ πολλοὶ μηχανῶνται διὰ τὸ τῆς φιλοπλουτίας ἔγκλημα.

« Διὸ τὴν ἀγαθὴν ἐξελέξω μερίδα κοινολογῶν μοι, ἐμπιστευμένους πατριώταις, τὰ ἐχεμυθίας δεόμενα. Οἱ Γαλαξειδιῶται οἷς συνεχῶς ἐπιστέλλοις μοι, πεφροντισμένως ἐνεργοῦσι, καὶ ἀφ' ὧν ἔγνων ἀδύνατον ἀντὶ παντὸς τιμίου οὐδ' ἐλάχιστον λόγον ἔρκος ὀδόντων φυγεῖν· οὐ μόνον τὰ σά, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐν Μωρέᾳ ἀδελφῶν γράμματα κομίζουσί μοι.

« Ἡ τοῦ Παππανδρέα πράξις πατριωτικὴ μὲν τοῖς γινώσκουσι· τὰ μύχια, κατακρίνουσι δὲ οἱ μὴ εἰδότες τὸν ἄνδρα. Κρύφα ὑπερασπίζου αὐτὸν, ἐν φανερῷ δὲ ἄνοιαν ὑποκρίνου, ἔστι δ' ὅτε κα' ἐπίκρινε τοῖς θεοσεβέσιν ἀδελφοῖς

» καὶ ἀλλοφύλοις, ἰδίᾳ πράϋνον τὸν Βεζύργην λόγους καὶ ὑπο-
» σχέςσειν, ἀλλὰ μὴ παραδοθῆτω εἰς λέοντος στόμα.

» "Ἀσπασον σὺν ταῖς ἐμαῖς εὐχαῖς τοὺς ἀνδρείους ἀδελ-
» φούς προτρέπων εἰς κρυψίνοϊαν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰου-
» δαίων. Ἀνδρωθήτωσαν ὡς περ λέοντες καὶ ἡ εὐλογία τοῦ
» Κυρίου κρατυεῖ αὐτούς, ἐγγὺς δὲ ἐστὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος
» Πάσχα.

» Αἱ εὐχαὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου,
» ἀδελφέ μου Ἠσαΐα. Γεώργει ἀκαμάτως καὶ ὀλβια γεώρ-
» για δώσειςσι ὁ Πανύψιστος».

» Κωνσταντινουπόλει 28 Δεκεμβρίου 1820.

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Τις ἀναγινώσκων τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δὲν θέλει πεισθῆ
ὅτι ὁ αἰεὶδῖμος Γρηγόριος ἦτο καὶ αὐτὸς εἰς σπινθὴρ τῆς μετὰ
ταῦτα ἐκραγείσης ἐπαναστατικῆς πυρκαϊᾶς; Ὁ Γρηγόριος
ὢν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πρωτευούσης τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ τοιαύ-
την ὑψηλὴν θέσιν κατέχων, δὲν ἔπαυσεν ἀποστέλλων μυστι-
κὰς ἐπιστολάς πρὸς διαφόρους Ἀρχιερεῖς καὶ ἀρχηγούς τῶν
ἐπαναστατῶν, ἀναζωπυρῶν καὶ ἐνθαρρύνων αὐτούς καὶ δια-
τάττων σχέδια ἐπαναστατικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ἡ Εἰς Ὀδησσον Ἀφίεις τοῦ Πλοίου.

Ἦτο ἡ 12^α Μαΐου 1821. Πλοῖον μεσίστιον φέρον τὴν
Ἰονικὴν σημαίαν διέσχίζεν ὑπερηφάνως τὰ κύματα τοῦ λι-
γμένουσ τῆς Ὀδησοῦ.

Ἡ θέσις τῆς σημαίας. τὸ μελανὸν χροῖμα τοῦ πλοίου καὶ

ἡ σιγή τοῦ πληρώματος ἐνέφαιόν τι ἔκτακτον. Ταῦτα πάντα ἐκίνησαν τὴν κοινὴν περιέργειαν, αἱ δὲ λιμενικαὶ ἀρχαὶ Ὀδησοῦ ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ ἐξαποστείλωσι λέμβον ὅπως πληροφορηθῇ τὰ τρέχοντα καὶ δώσῃ τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας. Ἡ πρώτη εἰς πάντα ἐπελθοῦσα ἰδέα ἦτον ὅτι μισματική τις νόσος ἴσως εἶχε προσβάλλει τὸ πλήρωμα. Μετ' ὀλίγα ὁμως λεπτὰ διεδόθη ἀστραπηδὸν καθ' ἅπασαν τὴν μεγαλοῦπολιν τῆς Ὀδησοῦ, ὅτι τὸ πρὸ ὀλίγου εἰσπλεῦσαν πλοῖον, ἦτο ἡ ἱερὰ ναῦς ἡ φέρουσα τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἀοιδίμου πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκουσίως ὑποστάντος τὸν ματυρικὸν τῆς ἀγχόνης θάνατον καὶ δι' αὐτοῦ τὴν τε Ἑλλάδα καὶ Ἐκκλησίαν τιμῆσας. Ναὶ ἤρχετο ὁ νεκρὸς ζητῶν ἄσυλον εἰς γῆν ἑλευθέραν καὶ ὁμόθησκον, μὴ ὑπομένοντος οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἄπνου πτώματος νὰ εὐρίσκηται ὑπ' ἀτμοσφαῖραν βαρβαρότητος καὶ τυραννίας.

Εἶναι ἀδύνατον ἡ περιγραφή τῆς βαθείας συναισθήσεως, ἣν ἐπέσξηνεσε καθ' ὅλην τὴν ἐμπορικὴν ταύτην πόλιν, ἡ εἰδησις ὅτι ὁ νεκρὸς τοῦ Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε' εὐρίσκετο εἰς τὴν πόλιν των.

Διοικητὴς ὦν τότε τῆς Ὀδησοῦ ὁ κέρμης δὲ Λάντζερων τὸ γένος Γάλλος καὶ ἰδιαιτέρος φίλος τοῦ Αὐτοκράτορος, προσκαλεῖ πάραυτα ἐπιτροπὴν συγκατεμένην ἐκ τῶν ἀειμνήστων Κ. Κ. Ν. Σούτσου, Ἀ. Χαντζερῆ καὶ Ἰ. Σχινᾶ, ἧτις μετ' αὐτοῦ συντάττει μαρτυρικὴν ἔκθεσιν βεβαιοῦσαν τὴν γνησιότητα τοῦ νεκροῦ τοῦ Προϊσταμένου τῆς ὅλης Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἧτις ἔκθεσις, συνυπογραφείσα καὶ σφραγισθεῖσα, πέμπεται δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν.

Ὁ ἀοιδίμος Αὐτοκράτωρ λαβὼν τὸ πρωτόκολλον ἐδάκρυσε καὶ διέταξεν ἀμέσως μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔξοχον τὴν κηδεύ-

αν ἀποστείλας εἰς Ὀδησσὸν καὶ ὀλόγγουσον ἱερρατικὴν στολὴν, βαρύτιμον μίτραν καὶ ἄλλα πολύτιμα δῶρα.

Αὐτοκρατορικῇ λοιπὸν διαταγῇ τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν. Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκ τοῦ πλοίου ἀποβιβάσεως ὠρίσθη.

Μόλις ὅμως ἐγνώσθη ἡ ἡμέρα καὶ ἀπὸ πρωίας ὁ λαὸς ἤρξατο συσσωρευόμενος πανταχόθεν πρὸς τὸ παράλιον ὅθεν ἐφαινετο τὸ κομίσαν τὸν νεκρὸν τοῦ Ἐθνομάρτυρος πλοῖον. Βολὴ τηλεβόλου ἐκ τῆς ἀκταιώρου φρεγάτος τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ στόλου ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἀνυπόμονον πλῆθος τὴν ἐπὶ τῆς λέμβου ἐπιβίβασιν τοῦ νεκροῦ, ὃν ἐκάλυπτον δύο σημαῖαι Ἑρωσικὴ καὶ Ἰονικὴ.

Ὁ νεκρὸς ἐν πομπῇ καὶ ναυτικῇ παρατάξει ἀπεβιβάσθη ἐν τῇ προκυμαίᾳ ἐν τῷ μέσῳ πυροβολισμῶν ἐκ τε τῶν πλοίων καὶ φρουριῶν καὶ μετεφέρθη συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον, ὅπου ἐμβληθεὶς ἐντὸς καθαροῦ κιβωτίου, ὑπὸ βαρυτίμου ὑφάσματος κεκαλυμμένου, ἐτοποθετήθη αὐτόθι, τεθεισῶν περὶξ λαμπάδων καιουσῶν νύκτα καὶ ἡμέραν· δύο δὲ ἱερεῖς διωρίσθησαν ὅπως ἀναγινώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ νεκρὸς κατὰ τοὺς ὑγειονομικοὺς νόμους ἐμελλε νὰ μείνη ὑπὸ κάθαρσιν τριάκοντα ἡμέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ.

Ὁ Ἕλιος προβαίνων εἰς τὸν ὀρίζοντα ἀνήγγειλεν τὴν Κυριακὴν τῆς 17^{ης} Ἰουνίου. Κωδονοκρουσίαι πένθιμοι καθ' ἅπανσαν τὴν πόλιν, πυροβολισμοὶ ἐν τε ξηρᾷ καὶ θαλάσῃ, ἀέναντος κίνησις στρατοῦ τε καὶ λαοῦ ἀνήγγελλον τὸ ἐπίσημον τῆς ἡμέρας.

Ὁ διοικητὴς Κόμης Λάνζερων ἐξέδοτο τὴν προτερσίαν τῶ ἐξῆς προσκλητήριον διὰ τὴν κηδείαν τοῦ Πατριάρχου, ὅπερ προσήνεγκεν ἡμῖν ὁ ἀξιότιμος Κ. Γ. Ἀγγελόπουλος, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Μαντινείας Θ. Βίμπου.

« Ὁ τῆς Χερσῶνος στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κόμης Κύριος Ἀλέξανδρος Θεοδώρου Λάνζερων, διὰ τοῦ παρόντος προσκαλεῖ τοὺς εὐσεβεῖς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν ἐκφορὰν καὶ τέλεσιν τῆς νεκρώσεως ἀκολουθίας τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου. Καὶ ἡ μὲν ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ γενήσεται ἐκ τοῦ λοιμοκαθακτηρίου εἰς τὸν τῆς Μεταμορφώσεως Καθεδρικὸν ναὸν τῇ 9^ῃ Π. Μ. τῆς 17^{ῃς} τοῦ τρέχοντος μηνὸς Ἰουνίου· ἡ δὲ νεκρώσιμος ἀκολουθία ψαλλήσεται τῇ 19^ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀμέσως μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἐν τῷ αὐτῷ Καθεδρικῷ Ναῷ.

» Κατ' Αὐτοκρατορικὴν δὲ εὐδοκίαν, τὸ σῶμα ἐνταφιασθήσεται ἐν τῷ τῆς Ὁδησσοῦ Ἑλληνικῷ Ναῷ.»

Ὁδησσοῦ τῇ 15 Ἰουνίου 1821.

Περὶ δὲ τὴν 10^{ῃν} ὥραν Π. Μ. ὁ διοικητὴς Ὁδησσοῦ Κόμης δὲ Λάνζερων, πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν ἐξω τοῦ λοιμοκαθακτηρίου αὐλὴν, ὅπου ἔκειτο ἡ ὑψηλὴ λάρναξ τοῦ νεκροῦ περιστοιχισμένη ὑπὸ ἱερέων, λαμπάδων καὶ εὐωδῶν θυμιαμάτων. Τὰ περὶ τῆς λιμένους μέρη, αἱ ὁδοὶ δι' ὧν ἐμελλε νὰ διέλθῃ ὁ Ἐθνομάρτυς ἦσαν πλήρεις λαοῦ πάσης τάξεως καὶ διαφόρου ἡλικίας. Διάφορα συντάγματα παρατάσσονται κατ' ἀντιζυγίαν ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ λοιμοκαθακτηρίου μέχρι τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, ἀπέχοντος μίαν περίπου ὥραν. Ἀφικομένων μετ' ὀλίγον τῶν Ἀρχιερέων μετὰ παντὸς τοῦ λοιποῦ κλήρου δίδεται ἀμέσως τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως διὰ 101 πυροβολισμῶν ἐκ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ στόλου

και 51 εκ των φρουριων και της παρα την προκουμαϊαν κανο-
νοστοιχίας. Η συνοδία ηρξατο την 11^{ην} ακριβώς.

Προηγείτο ύλη Κοζάκων εϊτα προεπορεύετο μέγας άργυρό-
χρυσος Σταυρός μετα βαρυτίμων έξαπτερύγων κατόπιν τέσ-
σαρες διάκονοι χρυσοϋφαντον στολήν ένδεδυμένοι έφερον τό
πώμα της λάρνακος μετα τούτους ήκολούθουν δύο έτεροι
διάκονοι φέροντες ό μέν την Πατριαρχικήν ράβδον, ό δέ τόν
άρχιερατικόν μανδύκν και τό έγκόλπιον. Εϊτα ηρχετο ή εκ-
κλησιαστική μουσική, μετ' αυτήν άπας ό ιερός κληρος μετá
των τριών Άρχιερέων κατόπιν δέ έπηκολούθει ή λάρναξ
του ιεροϋ λειψάνου έφ' άμάξης πολυτελεστάτης έλκομένης
ύπό έξ ίππων μελανοσκεπών, ος; εκράτουν έξ ίπποκόμοι
μελανειμοουñτες. Εϊς τás τέσσαρας γωνίας της άμάξης
ίσταντο τέσσαρες διάκονοι κρατουñτες θυμιατήρια και θυμι-
άζοντες άδιακόπως. έξ δέ ιερείς ανά τρεις εκάτέρωθεν της
άμάξης εκράτουν επί της λάρνακος ούρανόν εκ κοκκίνου όλο-
σπρικού μεθ' όλοχρύσων κροσσών, δώδεκα δέ των επισήμων
κατοίκων Όδησσοϋ εκράτουν λαμπάδας μεγάλας άνημμένας.
Κατόπιν της άμάξης έπηκολούθουν ό Διοικητής Κόμης Δέ Αν-
ζερων και πάσαι αί πολιτικάι και στρατιωτικάι άρχαι μετá
των επισήμων Έλλήνων Πριγκήπων και άλλων ευγενών εκ
Κωνσταντινουπόλεως και Μολδοβλαχίας έλθόντων. Έξής; δέ
τούτων ύλη Κοζάκων και τέλος άπας ό λοιπός λαός Όδησσοϋ
δακρυροών και φέρων επί της δεξιάς τό σημείον του πένθους.

Έν τιαύτη πομπή και παρατάξει και έν μέσω δακρυών
και εύχων έφέρθη τό Πατριαρχικόν σκηνος εις τόν Καθεδρικόν
ναόν της Μεταμορφώσεως και έτέθη έφ' ύψηλής εξέδρας. Άπο-
τεθέντος του ιεροϋ λειψάνου ηρχισεν εύθως ή θεία λειτουργία.
Μετá δέ τό τέλος αυτής έψάλη πάσα ή νεκρώσιμος ακολουθία
και οι Άρχιερείς περιστάμενοι του ιερομάρτυρος Γρηγορίου
του Ε' άνεγίνωσκον εκαστος τá τεταγμένα Ευαγγέλια. Πε-
ραιωθείσών των Έκκλησιαστικών τελετών ή συνοδία διελύθη

ἀφ' οὗ πρῶτον πάντες μετὰ δακρύων εὐλαβείας καὶ πένθους ἠσπάζθησαν τὸν ἱερότατον νεκρὸν. Τὸ δὲ ἱερὸν σκήνος ἔμεινεν ἐκτεθειμένον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ πρὸς ἀσπασμὸν τῶν κατοίκων. Δι' ὅλων δὲ τῶν τριῶν τούτων ἡμερονυκτίων ἱερεῖς καὶ διάκονοι ἀνεγίνωσκον ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια.

Κατὰ δὲ τὴν 19^{ην} Ἰουνίου περὶ τὴν 8^{ην} Π. Μ. ἤρχισαν πάλιν αἱ κωδονόκρουσαι καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν, ἐπαναλειφθεῖσων καὶ τῶν πυροβολισμῶν τοῦ τε Αὐτοκρατορικοῦ στόλου καὶ τῶν φρουρίων. Περὶ δὲ τὴν 10^{ην} ὥραν Π. Μ. συνήλθον ἐν τῷ ναῷ πάντες οἱ ἐν τῇ προτέρᾳ τελετῇ μετὰ τῶν Ἀρχιερέων καὶ παντὸς τοῦ λοιποῦ κλήρου, ἔνθα ἐτελέσθη μετὰ θείας μεγαλοπρεπείας καὶ κατανύξεως τὸ Τρισάγιον τοῦ Μνημοσύνου. Μετὰ τὸ πέρας ὁ σοφώτατος ἱεροδιδάσκαλος καὶ εὐγλωττος ῥήτωρ Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἐξεφώνησεν ἀπέναντι τοῦ νεκροῦ ἐπὶ βήματος, τὸν κάτωθι ἀξιοθαύμαστον καὶ συγκινητικώτατον ἐπικήδειον λόγον.

« Ἐν γε, ἐξ αὐτοῦ ἐδοξάσθη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειψθήσεται.»
(Σοφ. Σειρ. μδ. 8. 43).

« Ἐμελλες ἄρα, Παναγιώτατε Πατριάρχα Γρηγόριε, ἀφ' οὗ μοι ἔδωκας πολλάς πολλῶν λόγων ὑποθέσεις καὶ ἀφορμὰς, ἐμελλες, τέλος, νὰ κινήσης τὴν ἀσθενῆ μου γλῶσσαν καὶ εἰς τὸν ἐπιτάφιον λόγον σου. Καὶ πρῶην μὲν, ἐνδεύμενος ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ σου θρόνου πᾶσαν τὴν λαμπρότητα τῆς ἀξίας σου, με ἐγκαρδίονας νὰ εὐαγγελίζωμαι τῆς θείας δικαιοσύνης τοὺς λόγους εἰς τὴν Μεγάλην σου Ἐκκλησίαν· ἀλλὰ τώρα, ξένος εἰς ξένην γῆν προκειμένος νεκρὸς, γίνεσαι Σὺ αὐτὸς ὑπὸ θέσεις λυπηρᾶς ἀκροάσεως εἰς τοὺς συνελθόντας· καὶ ἀντὶ νὰ ἐμψυχώσης, μαραίνεις ἐξ ἐναντίας καὶ συγκόπτεις μου τὴν φωνήν, ἥτις ἐφυλάσσετο, καθὼς φαίνεται, καὶ εἰς τὴν ξενιτεῖαν διωρισμένη διὰ τὸ πολυ-

« δάκρυτον τοῦτο ὑπούργημα. » Φωνὴ θρηνοῦντος ἠκούσθη
» περὶ Σέ, καὶ φωνὴ ὀδυρωμένου ἀγγέλειε τὸν ἐπαιρὸν
» σου.»

« Ἄλλὰ τί λέγω; πῶς, κυριευμένος ὑπὸ τοῦ πάθους, δὲν
» βλέπω τὴν λάμπιν, ἣτις περικυκλῶνει τὸν ἐνδοξον τοῦτον
» νεκρὸν; Ὅχι Σεβασμιώτατε Πατριάρχα, δὲν ἀπέβαλες,
» ἀλλ' ἐμεγάλυνας, ἀλλ' ἐπλάτυνας, ἀλλὰ διαιώνισας μάλι-
» στα τὴν δόξαν σου. Ἄν καὶ δὲν στολιζεις πλέον τὸν Θρό-
» νον τὸν Οἰκουμενικόν, ἀλλὰ παρίστασαι μετὰ παρρησίας
» εἰς τὸν Θρόνον τῆς Μεγαλωσύνης τοῦ Ὑψίστου· ἂν καὶ δὲν
» ἄρχεις πνευματικῶς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν,
» ἀλλὰ διαπρέπεις μακαριστῶς εἰς τὴν Οὐράνιον Ἐκκλησίαν
» τῶν Πρωτοτόκων· ἂν καὶ δὲν σὲ περιστρέφει πλέον ἢ Ἄγιω-
» τάτη σου Σύνοδος, ἀλλὰ περιστοιχοῦσι τὸ λείψανόν σου, ὡς
» στελέχη φοινίκων σεβάσμοι Ποιμένες καὶ Ἱερεῖς ἐκ μέρους
» τῆς Ἀγιωτάτης Συνόδου τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας· ἂν καὶ
» δὲν ἐνταφιάζεσαι εἰς τὴν ἐνδοξον μὲν ἀλλὰ σπενάζουσαν
» ἥδη γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐνταφιάζεσαι ἐνδόξως εἰς γῆν
» ἐλευθέραν, καὶ τιμᾶσαι λαμπρῶς ὑπὸ τε τῶν παρόντων ὁμο-
» γενῶν σου, καὶ ὑπὸ τῶν γενναίων καὶ θεοσεβῶν Ῥώσων,
» τῶν ὁποίων ἢ τῆς Πίστεως εὐσέβεια, συμφωνοῦσα πρὸς τῶν
» νικηθῶρων αὐτῶν ὄπλων τὴν ἰσχὺν, ἠξέυρει νὰ τιμᾶ καὶ νὰ
» ὑπερασπίζηται δημοσίως τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα δικαιοῦ-
» ματα.

» Πανιερώταται τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι, ὅσοι συνελθόν-
» τες εὐλογεῖται τὸν Ἰσαπόστολον. Ἐξοχώτατε Κόμη, ὅστις,
» δι' αὐτοκρατορικῆς εὐσεβοῦς ἐπινεύσεως παρὼν μετ' ἄλλων
» ἐπισήμων Ἀξιωματικῶν τῆς Ῥωσίας, τιμᾶς, καὶ διατάτ-
» τεις μεγαλοπρεπῶς τὴν κηδεῖαν τοῦ Μεγάλου τῆς Ἐκκλη-
» σίας Πατρός· Ἐκλαμπρότατοι Πρίγκηπες καὶ ἡ ἄλλη σκυ-
» θρωπῆ τῶν Ἑλλήνων γοργία, ὅσοι ἔχομεν καύχημα τῆς εὐ-
» χενοῦς ἡμῶν δυστυχίας νὰ συνοδεύσωμεν καὶ νεκρὸν τὸν κοι-

» νὸν τῶν Ὁρθοδόξων Πατέρων εἰς τοῦτο τῆς Εὐσεβείας τῆ
 » ἄσυλον· χριστιανοὶ Ἀδελφοί· ἔλθετε νὰ θεωρήσωμεν διὰ τοῦ
 » λόγου, πῶς ὁ Παναγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντι-
 » νουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐδο-
 » ξάσθη καὶ εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν θάνατον, δόξαν
 » ἀνεξάλειπτον. Ἐν γενεᾷ αὐτοῦ ἐδοξάσθη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ
 » οὐκ ἐξαλειφθήσεται.

» Ὁ Νικῶν, ποιήσω αὐτὸν Στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ
 » μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ ἐπιγράψω ἐπ' αὐτῷ τὸ
 » ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς Πόλεως τοῦ Θεοῦ
 » μου, τῆς καιρῆς Ἱερουσαλήμ ἥτις καταβαίνει ἐξ Οὐρανοῦ
 » ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν ⁽¹⁾. Ἴδού,
 » Ἀγαπητοί, πῶς ζωγραφίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὸ
 » μυστηριώδες βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ὄλους τοὺς νικηφό-
 » ρους καὶ δεδοξασμένους Ἡρώας τῆς Ἀρετῆς. Καθέκαστον
 » αὐτῶν ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ τὸν ὀνομάζει στύλον ὑψηλόν, ἀκλό-
 » νητον, σταθερὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του. Εἰς καθέκαστον
 » ἐπιγράφει τρεῖς ὀνόματα, σύντομον καὶ ὑψηλὴν ἐπιγραφὴν. Α,
 » τὸ ὀρθερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον φανερόναι τὴν πρὸς
 » τὸν Θεὸν ἐγκάθιδιον πίστιν. Β, τὸ ὄνομα τῆς νέας Ἱερουσα-
 » λῆμ, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πι-
 » στῶν θερμοεργὸν ἀγάπην καὶ Γ, τὸ νέον ὄνομα τοῦ θεαν-
 » θρώπου Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖον ὑποδηλοῖ τὴν, εἴτε διὰ θλίψεων,
 » εἴτε καὶ δι' αἵματος ἀκολουθίαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Σωτῆρος
 » μέχρι τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ταῦτα τὰ ὀνόματα χαρακτη-
 » ρίζουν τοὺς καλλιπικούς ἀθλητάς τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλη-
 » σίας· καὶ ταῦτα θεωρήσατε, ἀδελφοί, νοερώς ἐπιγεγραμμένα
 » εἰς τὸν αἰοδιμον Πατριάρχην Γρηγόριον· τὰ δύο πρῶτα ὀνό-
 » ματα, εἰς τὸ ἐνδοξον τῆς ζωῆς αὐτοῦ στάδιον, τὸ δὲ τρίτον
 » εἰς τὸν δι' αἵματος σὺγκλέσταν αὐτοῦ θάνατον. Ἐν γενεᾷ

(1) Ἄποκ. Γ. 12.

» αἰτοῦ ἐδοξάσθη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται.
» Ἐν γενεᾷ αὐτοῦ ἐδοξάσθη. Ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τοῦ
» ἀνθρώπου θεμελιώνεται κυρίως εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐγκάρ-
» διον πίστιν. Πᾶσα ἡ τιμὴ, λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος Πέτρος,
» Πᾶσα ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσι (1). Τοῦτο τὸ δῶρον τὸ ὑψη-
» λότατον καὶ θεϊότατον ἐμπιστεύει ὁ Θεὸς εἰς ἅπαντα τῆς
» ἀγίας αὐτοῦ ἐκλογῆς τὰ πολυδόξα σκεύη, καὶ τοῦτο ἐξ ἁρ-
» χῆς ἐφάνη καὶ εἰς τὴν γέννησιν καὶ εἰς τὴν ἀνατροφὴν, καὶ
» εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πανευκλεοῦς Πατριάρχου. Ἐκ γονέων
» γεννηθεὶς θεοσεβεστάτων, καὶ βυζάξας μετὰ τοῦ μητρώου
» γάλακτος καὶ τῶν τῆς Ὁρθοδοξίας δογμάτων τὸ νέκταρ,
» ἔδειξεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ὅλα τὰ προτερήματα, ὅσα χαρα-
» κτηρίζουσι τὸν γενναῖον τῆς Πίστεως στρατιώτην. Ὅλος
» καιόμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς σοφίας, ἥτις εἶναι καλὴ τῆς
» ἀμωμότητος Πίστεως λάτρις καὶ σύμμαχος, καὶ τοῦ λογικοῦ
» ἀνθρώπου χειραγωγὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἀνέκραξεν ὁ ἀείμνη-
» στος, ὡς ἄλλος Σολομὼν, πρὸς τὸν Ὑψίστον τῶν ρώτων
» Πατέρα· *Δός μοι τὴν τῶν σῶν θρόνων πάρεδρον σοφίαν,*
» *καὶ μὴ με ἀποδοκιμάσης ἐκ παίδων σου* (2). Καὶ ἀφ' οὗ
» ἐστήριξεν εἰσάπαξ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν εἰς τὴν πέτραν τοῦ
» θεοῦ φόβου, ὅστις ὑπάρχει πάσης σοφίας ἢ θεμελιώδους ἁρ-
» χῆς (3), ἔδραμεν εἰς τὰ Σχολεῖα, σπουδάζων νὰ κερδήσῃ τὸν
» θησαυρὸν τῆς γνώσεως τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμά-
» των, τῶν ὁποίων ἐπλάσθη παρὰ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπος θεωρός.
» Ἡ μεγάλη τοῦ νοῦς αὐτοῦ εὐφυΐα καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ κρί-
» σις ἦσαν πολλὰ μικρὰ προτερήματα, ὡς πρὸς τὴν σωφρο-
» σύνην, καὶ μετριότητα καὶ χρηστότητα, διὰ τῶν ὁποίων
» ἐγένετο καλὸν παιδείας παράδειγμα εἰς τοὺς πεπαιδευμένους

(1) Α. Πέτρ. Β. 7.

(2) Σαμ. Σελ. Θ. 4.

(3) Περαιμ. Α. 7.

» καὶ εἰς τοὺς ἀπαιδευτούς. Ἐκείθεν ἡ γυνώσις φυσιοῦ, κατὰ
» τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Εὐρίσκονται πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὸν
» κόσμον, οἵτινες, ὅσον κερδαίνουσιν ἀπὸ μέρους τῆς μαθητικῆς
» καὶ τῶν γνώσεων, ἄλλο τόσον χάνουσιν ἀπὸ μέρους τῆς
» μετριοπροσύνης. Ἄλλ' ὁ Γρηγόριος, ὅσον ἐπροχώρει εἰς τὴν
» σοφίαν, τόσον ἐγνωρίζε τὴν οὐδαμινότητα τοῦ ἀνθρώπου,
» τόσον ἐταπεινόετο ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἀένναον πηγὴν τῆς
» Οὐρανίου σοφίας, τῆς ὁποίας ἔφερε τὰ κάλλιστα γνωρίσμα-
» τα. Ἡ ἀνωθερ σοφία, λέγει ὁ θεὸς Ἰακώβος, πρῶτον μὲν
» ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηρική, ἐπεικὴς, εὐπειθής, μεστὴ
» ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπό-
» κριτος (3).

» Τοιοῦτος ὁ Γρηγόριος ἐφάνη πανταχοῦ ὅπου ἂν ἔκαμε τὰς
» σπουδὰς Πελοπόννησος, ἡ πατρίς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἅγιον Ὄρος
» καὶ ἡ Πάτμος καὶ ἡ Σμύρνη ἐθαύμασαν τὰ προτερήματα
» τῆς κοσμιωτάτης αὐτοῦ νεότητος. Παντοῦ, ὅπου ἂν ἦσαν
» δούλοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σοφίας ἐργάται, ἔτρεχον ὁ Γρηγό-
» ριος. Ἐγίνοντο περὶ Πίστεως καὶ Ἀρετῆς συνομιλίας ψυχω-
» φελεῖς; ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος. Ἐτύγχανον συναναστροφῆς πονη-
» ραὶ καὶ διεσθαρμέναι; ἄφρατος ὁ Γρηγόριος. Ὅμοιος τῷ
» ἄστρω τῆς αὐγῆς, διέτρεχε τοῦ βίου τούτου τὴν πολυπλά-
» νητον νύκτα, παρακολουθῶν τὸν Ἥλιον τῆς θείας σοφίας καὶ
» προπορευόμενος ἔμπροσθεν τῆς ἡμέρας τῆς Ἀρετῆς.

» Ἀλλὰ, τέλος, ἡ Πρόνοια τοῦ Ὑψίστου, τῆς ὁποίας ὁ δά-
» κτυλος ὁδηγεῖ καθέκαστον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἑαυτοῦ σω-
» τηρίας ἀνάγει καὶ τὸν Γρηγόριον εἰς τὸ ἔργον, ὅπου προώ-
» ρισεν αὐτὸν, ἵνα δοξασθῆ λαμπρότερον. Ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν
» Σμύρνην ἀγκαλιζέται τὴν ἀνωτάτην φιλοσοφίαν, ἐνδύεται τὸ
» ἀγγελικὸν σχῆμα, χειροτονεῖται διάκονος, προχειρίζεται
» ἱερεὺς, καὶ μετ' ὀλίγον προβιβάζεται εἰς τὴν Μητρόπολιν

(3) Γ. Ἰακ. 17.

» τῆς Σμύρνης, ὅπως ὑπηρετήσῃ δημοσίως, ὄν ἐγκαρδίως ἡγά-
 » πα Θεόν. Εἰς ταύτην τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν ἐποχὴν τὸ βαθεῖως
 » ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένον ὄνομα τοῦ Ὑψίστου παρευθῆς
 » ἐξέλαμψε φαινοῦς καὶ φλέγοντας χαρακτηῖρας. Ὡς ἄλλος
 » Σαμουὴλ, ἀφιερωμένος ἐκ βρέφους εἰς τὸν Θεόν, ἐνθουσιᾷ καὶ
 » νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν Θεόν. Διδάσκει, συμβουλεύει, ἐλέγχει,
 » παρακαλεῖ, γίνεται τὸ πᾶν εἰς τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον,
 » ὅπως ἐκπληρώσῃ πρεπόντως τοῦ ὑψηλοῦ ἐπαγγέλματος τὰ
 » καθήκοντα. Ὁρθαλμῆ τῆς Ἀσίας, μεγαλόπολις Σμύρνη, Σὺ
 » κήρυξον τούτου σου τοῦ Ποιμένος τὰς ἀγαθοεργίας, τὰς
 » ὁποίας σπεύδων ὁ λόγος δὲν μοι συγχωρεῖ κατὰ μέρος νὰ
 » ἀπαριθμήσω. Κάλλιστοι Ναοὶ τῆς καλῆς ἐκείνης πόλεως,
 » διότι Σᾶς μόνον δὲν δύναμει νὰ παρατρέξω σιωπῶν. Ναοὶ
 » μεγαλοπρεπεῖς, τοὺς ὁποίους ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ὁ Γρηγό-
 » ριος μετὰ πολλῶν κινδύνων, ὅσους ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς Πί-
 » στεως ὑπὸ τῶν ἀγρίων τῆς Πίστεως ἐχθρῶν. Σεῖς διὰ τῶν
 » θείων ἀσμάτων κηρύττετε πανταχοῦ τὸν ζῆλον τῆς εὐσεβείας
 » τοῦ Γρηγορίου. Ἄγγελοι οὐράνιοι, οἵτινες παρεστέμεσθε ἀ-
 » ράτως εἰς τὰς ἀναμιμάκτους αὐτοῦ θυσίας, καὶ ἀνεφέρετε εἰς
 » τὸν Θρόνον τοῦ Ὑψίστου, τὸ θυμίαμα τῶν ἀγίων αὐτοῦ
 » προσευχῶν, Σεῖς, ὧ φιλόκθρωπα πνεύματα, παραστήσατε
 » καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον νοῦν τὴν ζέσιν τῆς καρδίας ἐκείνης,
 » ἣτις, τετρωμένη ὑπὸ τοῦ βέλους τοῦ θείου πόθου, ἀνυψῶντο
 » εἰς τὴν θεωρίαν τῶν τῆς πίστεως μυστηρίων. Σεῖς, ὧ καθα-
 » ρώτατοι νόες, ἐθλέπετε συγχάκις προχέμενα τὰ τκερὰ
 » τῶν δακρύων αὐτοῦ ρεῖθρα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέπλυε καθ' ἐ-
 » κάστην τὰς τῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας, ὅσας ἡ ἀνθρωπίνη
 » ἀσθένεια ἄφινε κἄποτε νὰ σκιάζωσι τὴν ἀγάθην αὐτοῦ
 » καρδίαν. Naί, Χριστιανοί, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐναρέτους ψυ-
 » χὰς εἰσχωρεῖ πολλάκις ὁ λεπτός καὶ ἐπίβουλος τῆς ἀμαρτίας
 » κονιορτός, ἀπὸ τῆς ὁποίας τοῦ ρύπου οὐδεὶς ἄνθρωπος κκ-
 » θαρὸς ἐστὶν εἰς τὴν γῆν, οὐδ' ἂν μὴ ἡμέρα ἐπιάρρη ὁ βίως

» αὐτοῦ (1), καθὼς εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἰωβ·
» Ἄλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐνάρετοι ἄνδρες πόσον σεβασμιώτεροι
» γίνονται, ὅσον προθυμότερον σπουδάζουσιν εἰς τὴν ἔρευναν
» καὶ διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων αὐτῶν. Ἡ περὶ ταῦτα προ-
» σεκτικὴ θεωρία καὶ διάγνωσις, ἥτις ἐστὶ βάσις ἐν ταύτῃ καὶ
» φύλαξ τῆς μέτροφροσύνης, δὲν τοὺς ἀφίνειν ἀπομακρύνονται
» παντάπασιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς· τοιαύτη τις, ἀγαπητοὶ, εἶναι
» ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς· ὡς καὶ αὐταὶ τῆς αἰ ἀρρωστί-
» αι τῇ βοηθοῦσιν ἵνα μὴ ἀποθάνῃ· ἅς φριζώμεν, ὅσοι λησμο-
» νοῦντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν Θεόν, ἐξετάζομεν καὶ κρίνομεν ὡς καὶ
» τὰ μικρὰ τῶν ἄλλων παραπτώματα. Παρατηροῦμεν τὸ μι-
» κρὸν καὶ κοῦρον ἄχυρον, ὅπου σκιάζει τὰ βλέφαρα τοῦ πλη-
» σίον, μὴ προσέχοντες εἰς τὴν μεγάλην δοκὸν, ἥτις ἐπιβαρύνει
» τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν, ἐπαπειλοῦσα τὸν ψυχικὸν ἡμῶν ὀλεθ-
» ρον. Ἀνθρώπε Χριστιανέ! Τὶ βλέπεις τὸ κάρφος, τὸ ἐν τῷ
» ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν;
» οὐ κοιτανοεῖς; (2)

» Ἄλλ' ὁ ἐπὶ τῶν Γρηγόριος, ἐνδοξὸς διὰ τὰς ἀρετὰς, ἐδοξάζε-
» το καὶ διὰ τὴν τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ διόρθωσιν. Συμβαίνει
» ποτὲ πολιτικὴ διχόνοια μεταξὺ τῶν τῆς Συρίας Χριστιανῶν.
» Εἰς μάτην ὁ Ἀρχιερεὺς ἐσπούδασε νὰ τοὺς εἰρηνεύσῃ· οἱ ἄν-
» θρωποὶ μανθάνουσι καὶ συγειθίζουσιν εὐκόλως τὰ πάντα, πλην
» τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν. Περσέσθη
» λοιπὸν ὁ Γρηγόριος εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἀντιδιαφερομένων με-
» ρῶν, καὶ, κατὰ δυστυχίαν, τὸ ἀδικιώτερον. Ἄλλ' εὐθὺς γινω-
» ρίζει τὸ παράπτωμα. Ὅθεν κατ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ἐξάν Μι-
» τρώπολιν, ἡμέραν ἐορτάσιμον, συνηγμένου πολυαριθμοῦ λαοῦ,
» πρῶτον μὲν δημηγορεῖ περὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, καὶ ἔπειτα
» καταβάς ἀπὸ τοῦ θρόνου, φορῶν τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ σταυ-

(1) Ἰωβ 14'. 5.

(2) Μκ:θ. ζ'. 3.

» λην, τὸ σχῆμα ταπεινός, τὴν καρδίαν συντετριμμένος, πλή-
» ρης δακρύων τοὺς ὀφθαλμούς, ὁμολογεῖ τὸ ἁμάρτημα, καὶ
» προσπίπτει καὶ ζητεῖ παρὰ πάντων τὴν συγχώρησιν. Τοῦτο
» τὸ ὑψηλὸν τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτοῦ κίνημα συνεχλόνησε
» τὰς καρδίας τῶν διαφορομένων καὶ τὰς ἀνέλυσεν εἰς δά-
» κρυα καὶ τὰς συνεγώνευσεν εἰς ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην. Το-
» σάυτη ὑπῆρχεν ἡ εὐαισθησία τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, καὶ ἡ
» γνησία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Καὶ
» τοιοῦτος ὁ χαρακτήρ τῶν ἀξίων τοῦ Παναγάθου Θεοῦ λει-
» τουργῶν. Τούτων ἡ ἀρετὴ χωρὶς ὄγκου, χωρὶς ὑποκρίσεως,
» χωρὶς τινος ἐπιτηδεύσεως ἐπεκτεινομένη πρὸς τὰ ἔμπροσθεν,
» ἐφ' ὅσον αἰσθάνεται τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας,
» ἐπὶ τοσοῦτον φιλανθρωποτέρα καὶ ἡ μεταξὺ τῆς συνειδήσεως
» καὶ τῆς προκρίσεως αὐτῶν ἐπικρατοῦσα γλυκερὰ συμφω-
» νία τοὺς καθιστᾷ, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ παραπτώματά των,
» διδασκάλους τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν παρὰ
» Θεοῦ νὰ κυβερνῶσιν, ὄχι περισσότερο διὰ λόγου, παρὰ διὰ
» τῶν πειστικωτάτων παραδειγμάτων τῆς ἐναρέτου ζωῆς αὐ-
» τῶν. Ἀλλὰ φθάνει πλέον, ὦ Γρηγόριε, ἢ κατὰ μέρος ποι-
» μαντορία σου. Ἀνάβα εἰς τὸν θρόνον τὸν Οἰκουμενικόν, ὅθεν
» μέλλει νὰ ἐκλάμψῃ φανώτατον εἰς ὅλους καὶ τὸ ὄνομα τῆς
» νέας Ἱερουσαλὴμ, τὸ ὁποῖον ἐπέγραψεν εἰς τὴν ἱερᾶν σου
» καρδίαν ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπιγρίψω ἐπ' αὐτῷ τὸ
» ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ, τῆς καιρῆς Ἱερουσαλὴμ.

» Ἡ Ἀποστολικὴ καὶ ἀνατολικὴ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ τοῦ
» Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ Μήτηρ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ
» καθολικὴ Νομοθέτρια τῆς Ὀρθοδοξίας ἐπιζητεῖ τῆς δόξης
» αὐτῆς ἀνάλογον Πατριάρχην. Ὁ θρόνος τῶν Γρηγορίων καὶ
» Χρυσοστόμων καὶ Γενναδίων ἀπαιτεῖ τὸν ἄξιον τούτων διέ-
» δοχον καὶ ἰδοὺ φωνὴ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ φωνὴ τῆς Ἀγιωτά-
» τῆς Συνόδου προσκαλεῖ τὸν Σμύρνης Γρηγόριον εἰς τὴν Πατρι-
» αρχικὴν ἐπίσκεψιν τῆς νέας Σιών, τῆς μυστικῆς πόλεως

» τοῦ Θεοῦ. Ἀναβαίνει λοιπὸν ὁ Πατριάρχης, ὡς ἄλλος Μωϋ-
» σῆς, εἰς τὸ ὄρος τὸ ὑψηλὸν μετὰ δόξης, ὥστε νὰ μεταδίδῃ
» εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὰς θείας διαταγὰς. Ἐνδεδυμένος, ὡς
» ἄλλος Ἀαρὼν, τὴν Πατριαρχικὴν αὐτοῦ στολὴν, καὶ φορῶν
» εἰς τὸ στῆθος ἐγγεγραμμένον τὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ
» τῆς ἀγίας αὐτοῦ πόλεως, εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅδυστα, καὶ ἐξ-
» ἔρχεται εἰς πνευματικὴν τῶν λαῶν αὐτοῦ θεραπείαν. Εἰς
» τοῦτο τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ λειτούργημα καὶ φαίνεται παρόμοι-
» ος τῆς μυστικῆς ἐκείνης ἀμύξης, τὴν ὁποίαν εἶδεν ἐν πνεύματι
ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ (1). Πνεῦμα πυρῶδες καὶ φωτεινὸν ἐμ-
» ψύχονεν ἐκεῖνο τὸ πολύτροχον καὶ πτερωτὸν ὄχημα· καὶ ὁ
» μὲν ἀὴρ ἐσχίζετο ὑπὸ τὰ κευφάλια αὐτοῦ ἴχνη, οἱ δὲ
» ἔμψυχοι τραγοὶ ἀνέβαινον ματέρωρι, καὶ κατέβαινον προσ-
» γειώτερα ἀκαλαουδῶντες τὴν ἰσχυρὰν τοῦ πνεύματος ὁρμήν.
» Παρόμοιος καὶ ὁ τρισόβδιος Πατριάρχης, ὀδηγούμενος ὑπὸ
» τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τότε μὲν ἀνέβαινον εἰς τὴν θεω-
» ρίαν τῶν ἐπουρανίων καὶ ὑπερφυῶν μυστηρίων, τότε δὲ
» πάλιν κατέβαινον εἰς τῆς πρακτικῆς εὐσεβείας τὰς ἀγαθο-
» εργίας. Ἠγρῦνται, ἔτρεγον, ἐπέτα πρὸς πάσας τῶν Ὁρθοδό-
» ξων λαῶν τὰς ἀνάγκας. Ἐχρειάζετο Ἀρμενίως τινος ἐκλο-
» γῆ; ὁ Γρηγόριος ἔτοιμος νὰ κυρώσῃ τὸν ἀξιώτερον εἰς ποι-
» μαντορίαν ψυχῶν. Ἐχρειάζετο ναῶν οἰκοδομή, ἢ ἄλλου
» τινος κοινωφελοῦς ἀγαθοῦ σύστασις; ὁ Γρηγόριος δραστήριος
» νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ἐχρειάζετο ὑπεράσπισις ἀδικουμένων,
» ὁ Γρηγόριος πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ, ἂν τύχῃ, καὶ τὴν ἰδίαν
» ἑαυτοῦ ζωὴν. Πεπιστευμένοι τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκ-
» κλησιῶν, ἐγένετο τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἕνα τοὺς πάντας,
» ἢ πάντως τινος σώσις. Ποσάκις ὁ αἰδίδμος κατεπάλασεν
» ἀνδρείως, ἢ φρονίμως ὠκοδόμησε προσταγὰς τυραννικῆς αἰ-
» τινες ἀπέβλεπον εἰς καταφρόνησιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χρισ-

(1) Ἰεζέκ. Α.

» τοῦ. Πόσους ἰδρώτας ἔχυσεν ἵνα δικτηρήσῃ τὰ προνόμια
» τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν αὐτῆς
» δουλείαν περιεχράκωσεν αὐτὴν ἡ πρόνοια τοῦ Ὑψίστου. Ἄ-
» νήγειρεν ἐκ βάρων τὸ Πατριαρχεῖον κατὰ τὴν ἐνδεχομένην
» λαμπρότητα. Συνέστησεν ἐν αὐτῷ τυπογραφεῖον πρὸς εὐκο-
» λωτέραν τῶν τῆς παιδείας φώτων μετάδοσιν εἰς τὸ πνευ-
» ματικὸν αὐτοῦ ποίμνιον. Ἐξέδωκε θεσπίσματα καὶ τόμους
» συνοδικούς ἀφορῶντας εἰς τοῦ κλήρου τὴν κοσμιότητα καὶ
» τὴν εὐζωίαν τῶν Χριστιανῶν. Ἐγένετο ὡς αὐτῆρ ἑωθινός
« ἐν μέσῳ γενέλης, καὶ ὡς Ἡλῖος ἐκλάμπων ἐν γαῶ Κυ-
» ρίου. (1)

» Πολλὰ καὶ καλὰ καὶ μεγάλα ὑπῆρξαν, ἀγαπητοί, τὰ πα-
» ραδείγματα τῆς ἀρετῆς τοῦ αἰοδήμου τούτου Πατρός. Τὸ
» τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων γένος, τὸ σεβάσιμον καὶ εἰς αὐτὸν
» αὐτοῦ τῆς δυστυχίας τὸν ζυγὸν, εὐρηκε τὸν Πατριάρχην
» Γρηγόριον κοινὸν Πατέρα καὶ Προστάτην ἀνάγκων εἰς τὰς
» πολλὰς αὐτοῦ καὶ βαρείας ἀνάγκας. Πόσον ἀόκνως καὶ
» μεγαλοπρεπῶς ὁ ἀειμνηστος διέλαμπε μεταξὺ τῆς Ἁγιώ-
» τάτης Συνόδου, θεραπέων τὰς ποικίλας τῶν κατὰ τόπους
» Ἐπισκοπῶν περιστάσεις, καὶ στηρίζων τοὺς ἱεροὺς τῆς
» Ἐσθραίας καὶ δικαιοσύνης χρησμούς. Μεταξὺ τῆς συνα-
» γωγῆς των, ὡς εἶπεν ὁ Προφήτης, κατὰ χάριν Θεῶν προ-
» εζάρχων ὁ Πατριάρχης ἔφερε τὴν εἰκόνα τῆς Δικαιοσύνης
» τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐφίσταται ἀοράτως εἰς τοὺς ἱεροὺς μάλιστα
» Συλλόγους, καὶ κρίνει καὶ αὐτοὺς τοὺς σεβασμίους Κριτάς.
» Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ δια-
» κρινεῖ (2). Πόσον δὲ πάλιν ἠπίως καὶ ταπεινῶς ἤκουε τὰς
» ἀπλήστους τῆς εἰλικρινείας φωνάς· πόσον πρῶτος καὶ πατρι-
» κῶς ὑπεδέχετο καὶ διήλλαττε τὸς διαφορομένους· πόσον

(1) Σειράγ. Ν. 5.

(2) Ψαλμ. π3. 1.

» ὑπομονητικῶς καὶ γενναίως ὑπέφερε τὰς πολλὰς τῆς ἀρετῆς
» αὐτοῦ δοκιμὰς· πόσον τελευταῖον, προθύμως καὶ φιλανθρωπῶς
» πῶς διεσκόρπιζε πανταχοῦ τὰς εὐεργεσίας. Ἄ, καὶ ἂν ἦτο
» δυνατὸν νὰ ἀκουσθῶσιν ἐνταῦθα πᾶσαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ
» εὐεργετημένων πτωχῶν αἱ φωναὶ πρὸς εὐλογίαν τοῦ περι-
» κλειοῦς αὐτοῦ ὀνόματος ὦ, ποῦ εἶσθε γῆραι καὶ ὄρφανὰ
» καὶ παρθένοι τὰς ὁποίας διέσωσε ; Ποῦ εἶσθε πένητες πάσκι
» τάξεως καὶ ἀγνωστοὶ καὶ γνωστοί ; Πτωχοί, ἄστικοι, πει-
» νῶντες, ἄρρωστοι, παραλυτικοί, λελωθῆμένοι, ἐλεεινὰ τῆς
» ἀνθρωπότητος λείψανα ! Σεῖς, ἂν ἦσθε παρόντες, διὰ μόνον
» τῶν στεναγμῶν σας ἠθέλετε πλέξει λαμπρότατον τοῦ φιλο-
» πτώχου Πατριάρχου ἐγκώμιον. Σεῖς, καὶ μνημονεῦτε καὶ
» κηρύττετε εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς Οὐρανοὺς τὰς ἀειμνή-
» στους εὐεργεσίας τοῦ ἱεροῦ τούτου τῶν Ὀρθοδόξων Πατρῶς·
» Ἑσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ
» μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

» Τοιουτοτρόπως, Ἄδελφοί μου ὁ κλεινὸς Γρηγόριος ἔδο-
» ξάσθη εἰς τὴν Πατριαρχικὴν αὐτοῦ ζωὴν, δεικνύων ἐγγε-
» γραμμένον εἰς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ
» τὸ ὄνομα τῆς καινῆς Ἱερουσαλῆμ. Δις ἐξεβλήθη τῆς Πατρι-
» αρχείας ὁ μακάριος, ὡς ἄλλος Χρυσόστομος ὑπὸ τῆς ἐξου-
» σίας τοῦ σκότους. Δις ἀπῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Ἀθωνοῦ ὄρος·
» οὐχ' ἵνα ἡσυχάσῃ ἀργός, ἀλλ' ἵνα μεταλλάξῃ τοὺς πολυπό-
» νους ἀγῶνας. Ἐκεῖ ἐγένετο τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς
» μοναδικῆς πολιτείας. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ ἐκδοθέντα καὶ
» ἄλλα ἀνέκδοτα ψυχωφελῆ συγγράμματα. Ἐκεῖ ὁμοιούμε-
» νος πελεκάνι ἐρημικῶ, κατὰ τὸν Προφήτην, ἐπανήρχετο
» πάλιν ὡς ἀετὸς ὑψιπέτης εἰς τὴν Πατριαρχικὴν αὐτοῦ καθέ-
» ῥαν, ἐπίσης· ποθεινὸς καὶ γλυκὺς, καθὼς μετὰ τὴν συννε-
» φίαν ὁ Ἅγιος. Ἀλλὰ τελευταῖον, ἐπὶ τῆς τρίτης αὐτοῦ
» Πατριαρχείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθε, καθὼς φαίνεται, μόνον
» καὶ μόνον ἵνα ἀποθάνῃ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἔδειξε μᾶλλον ἐκ·

» πεφασμένως και τὸ τρίτον Ὀνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ
» προσκυνητὸν και ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ θεανθρώπου Ἰησοῦ,
» τὸ ὁποῖον προγραφέν εἰς τὴν αὐτοῦ καρδίαν διὰ τῶν θλίψεων,
» ἐμελλεν ἵνα λαμπρυνθῇ και διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ αἵ-
« ματος, και καταστήσῃ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἀνεξάλειπτον. Ἡ
« δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται.

« Δὲν εἶναι χρεῖα νομίζω, Ἀγαπητοί, νὰ ἀποδείξω εἰς τὰς
» χριστιανικὰς ἀκοὰς σας, ὅτι σύμπας εὐτος ὁ κόσμος, και
» ἐπὶ πᾶσιν ὁ ἄνθρωπος διοικεῖται κατὰ τὰς αἰωνίους βου-
» λὰς τῆς Προνοίας τοῦ Παντεπόπτου Θεοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῶν
» αἰῶνων ἐκρίζονει και φυτεύει Βασιλείας, ταπεινόνει και ἀ-
» νιστᾷ ἔθνη, κρατεῖ τοῦ Ἥλιου τὸν δρόμον, διασχίζει θαλάσ-
» σας, ἀφανίζει γαίας, συγκλονεῖ τὴν φύσιν ὅλην διὰ τοὺς ἐκ-
» λεκτοὺς αὐτοῦ θεράποντας. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἀνεξερωνή-
» του τῶν θείων κριμάτων ἀβύσσου ἐξερράγη και ὁ παρὼν
» πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος κλονισμὸς ἐπὶ τῆς τρίτης Πατρι-
» αρχείας τοῦ Γρηγορίου. Ἦχησεν ἡ τῆς ἐπαναστάσεως σάλ-
» πιγξ, και εὐθύς μάχη και τρόμος και φρίκη διεσκορπίσθη
» παντοῦ. Παντοῦ ὄπλα, παντοῦ φόνοι, παντοῦ ἀθῶων αἵμα-
» τα βράπτουσι και μεθύνουσι τῆς Βασιλευούσης τὸ ἔδαφος. Ὁ
» γηραιὸς Πατριάρχης, ὅσον ἡδύνατο και ὅσον ἠκούετο, ἔτρε-
» χεν ἵνα οἰκονομήσῃ τὰς ἀνοικονομήτους και φοβεράς περι-
» στάσεις τοῦ ἔθνους· και ἐν τούτῳ τὸν ἠκολούθει κατόπιν,
» βηματίζουσα βήματα μεγάλα ἡ δόξα τοῦ μαρτυρίου. Ἦλ-
» θεν ἡ μεγάλη ἐβδομάς και ὁ γενναῖος Γρηγόριος μεταξὺ
» μυρίων βαρβαρικῶν ὄπλων και κραυγῶν και σφαγῶν, ἐτέλε-
» σεν εὐλαβῶς τὴν ἀκολουθίαν τῶν κοσμοσωτηρίων παθῶν,
» δακρύων συγχρόνως και τῶν θλιβομένων ὁμοφύλων τὰ
» πάθη. Ἐφίσταται δὲ τέλος και ἡ ἐνδοξὸς ἡμέρα τῆς Ἀνα-
» στάσεως, και συνανατέλλει μετ' αὐτῆς ὁ φανώτατος τῆς
» δόξης αὐτοῦ ἥλιος. Ἐκτελέσας μετ' ἄκρας γαλήνης τοὺς
» ἱεροὺς τῆς Ἀναστάσεως ὕμνους, ἐλειτούργησε τὴν ἐσχάτην

» ἐπὶ γῆς ἱερουργίαν, καὶ ἔφαγεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ τελευ-
 » ταιὸν Πάσχα τὸ μυστικόν, περὶ τοῦ ὁποίου, καθὼς ὁ Δε-
 » σπότης καὶ Διδάσκαλος Χριστὸς, ἠδύνατο καὶ αὐτὸς ὁ
 » μακκίριος νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς συνιερουργοῦντας Ἀρχιερεῖς καὶ
 » Ἱερεῖς. Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν
 » μεθ' ὑμῶν προτοῦ με παθεῖν. (1)

» Μόλις ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ Θεὸς Ἰψίστε!
 » ἀνύψωσον ταύτην τὴν ὄραν καὶ τὸν νοῦν μου καὶ τὴν φρι-
 » νην, ὅπως δυνηθῶ νὰ παραστήσω πρὸς τὴν σεβασμίαν
 » ταύτην ὁμήγηρον τοῦ Πατριάρχου τὴν γενναιότητα. Μόλις
 » ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδοὺ τῆς ἀσεβείας οἱ ὑπη-
 » ρέται τὸν ἀρπάξουσι βιαίως, ἐμβάξουσιν εἰς ἄγχιον πλοῖον,
 » καὶ κκταεμβάξουσιν εἰς σκοτεινὴν φυλάκην, ὅπου ἐκ τοσοῦ-
 » των αἰώνων ἀκούονται συγχοὶ τῆς βασανιζομένης ἀνθρωπό-
 » τητος ὀτεναγμοί. Ἐκεῖ εὐρίσκει ὁ Πατριάρχης τὴν ἀγίαν
 » αὐτοῦ Σύνοδον δεδεμένην εἰς ἀλύσεις καὶ πάσχουσαν καὶ
 » αὐτὴν ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ, ἐκεῖ εἰς τὸ
 » σκοτεινότητον χάος ἀνέλαμψεν ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν πολυ-
 » τίμων κίθων τοῦ θυσιαστήριου, ὅχι πλέον εἰς τὴν ἱερατικὴν
 » αὐτῶν λαμπρότητα, ἀλλ' εἰς τὴν μαρτυρικὴν αὐτῶν γενναϊό-
 » τητα. Ἐκεῖ ὁ Ἄγγελος τοῦ Ἰψίστου, ἐν ᾧ τοὺς Ἱεράρχας
 » ἐνίσχυεν ἀσράτως πρὸς τὸ τοῦ μαρτυρίου ποτήριον, φαίνεται
 » ὅτι ἔλεγε συγχρόνως πρὸς τοὺς ἀγίους αὐτῶν βασανιστάς.
 » Ὡ ἄνδρες αἰμάτων τὶ στρεβλόνετε καὶ μασιζετε καὶ κα-
 » ταζαίνετε τοὺς νέους Ἱερομάρτυράς; Ποῖα βιάσανος, ἢ θάνα-
 » τος, ἢ ζωὴ θέλει τοὺς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χρι-
 » στοῦ; Ποῖον ἀγχθὸν, ἢ ποῖον κακὸν τῆς παρουσίας ζωῆς δύ-
 » ναται νὰ θιάσῃ τούτους νὰ ἀλλάξωσι τὴν ἀνώμητον πίστιν
 » πρὸς τὴν ἀσέβειαν, εἰς τὴν ὁποίαν τολμάτε μαροὶ νὰ τοὺς
 » προσκαλιπτε; εἰς μάτην κουράζεται καὶ τῆς βλασφημίας

(1) Λουκ. 22. 15.

» γλώσσας καὶ τὰς αἰμοχαρεῖς χεῖράς σας. Ὅσον πλέον τοὺς
» βασανίσητε, τόσον πλέον θέλετε κατασχυνοῦν· τόσον πλέον
» θέλετε λαμπρύνει τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν
» ἔβαψαν πρότερον διὰ τοῦ αἵματος τοσούτων Μαρτύρων οἱ
» ἀσεβεῖς πατέρες σας. Ἄλλ' ὅμως πληρώσατε καὶ σεῖς τὸ
» μέτρον τῶν προγόνων σας. Τὸ ποτήριον τῆς θείας ὀργῆς γε-
» μίσαιτέ το μέχρι στεφάνης, ὅπως ἐπέληθη κατὰ τῶν κεφα-
» λῶν σας πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυθὲν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, μέ-
» γρι τῆς ἐλευθερώσεως τῆς νέας Σιών, τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ.»
« Ἄλλὰ, τέλος, ἀπέκαμον οἱ βασανισταὶ πρὶν ἀποκάμῃ
» τῶν βασανιζομένων Ἁγίων ἡ καρτερία. Ἀφρίζοντες καὶ
» λυσσῶντες καὶ βλασφημοῦντες οἱ ἄνομοι σύρουσιν αὐτοὺς
» εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης. Πλήθος ἄμετρον ἀσεβῶν συρ-
» ρέουσι πανταχόθεν, τῶν ὁποίων αἱ θηριώδεις κραυγαὶ ἀνα-
» θαίνουσιν ἕως εἰς τὸν αἰθέρα. Ἄλλ' οἱ γεναῖοι Ἱερομάρτυρες
» ἀφορῶντες εἰς ταὺς οὐρανοὺς, καὶ βλέποντες, ὡς ὁ Πρωτο-
» μάρτυς Στέφανος, τὴν περιμένουσαν αὐτοὺς δόξαν, προσεί-
» χονται πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκουσι τοὺς
» διώκτας, εὐλογοῦσι τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῆς, καὶ δέχον-
» ται τέλος, εὐχαρίστως τὸν δι' ἀγχόνης πολυώδυνον θάνατον.
» Δι' ὅλης τῆς τριημέρου Ἀναστάσεως ἐκρέμετο ἐπὶ ξύλου
» ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης μετὰ τῶν τριῶν κορυφαίων
» τῆς Ἁγίας Συνόδου, καὶ μετέπειτα παραδίδονται εἰς τοὺς
» Ἑβραίους τὰ πολυάθλα αὐτῶν σώματα ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὰ
» ἐμπαιξῶσι καὶ οὗτοι, καὶ νὰ δεῖξωσι καὶ τῶρα, ὅτι αὐτοὶ
» εἶναι οἱ υἱοὶ τῶν σταυρωσάντων τῆς δόξης τὸν Κύριον.
» Τελευταίον, τὰ σεβάσματα λείψανα, περισυρέντα εἰς τὰς ὀ-
» δοὺς, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ὁ μὲν ἱερός Διονύ-
» σιος, ὁ τῆς Ἐρέσου σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης καὶ τῆς
» Ἑλλάδος ἀοιδίμος εὐεργέτης, ἀνευρεθεὶς ὑπὸ χειρῶν εὐσε-
» βῶν, ἐτάφη, καθὼς λέγουσιν, ἔξω που τοῦ Σταυροδρομίου,
» ἵνα παραμείνῃ εἰς τὴν ἐκείνου Πατρίδα διηγετικῆς Ἐφορῆς, καὶ

» διὰ τῶν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ πρεσβειῶν συνεργῶς εἰς ταχυτέραν
» ἐλευθέρωσιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τῆς ὁποίας
» Πύλαι ἄδον οὐ κατισχύουσι. (1)

« Σὲ δὲ, Παναγιώτατε Πατριάρχα, δοξασθέντα διὰ τοῦ
» μαρτυρίου, σὲ ὠδήγησαν ἐτι πορρωτέρω ἢ θεία Πρόνοια, βου-
» λομένη νὰ ἐπεκτείνῃ ἐπὶ πλέον τὴν ἄδυτον δόξαν τῆς Ἐκ-
» κλησίας. Αὐτόματος, Ἀγαπητοί, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέδου
» ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ὁ Πατριάρχης, κράζων καὶ νε-
» κρὸς τὰ προφητικὰ ἐκεῖνα λόγια: Ἀπέρηψάν με εἰς βά-
»θος καρδίας θαλάσσης, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων ἀνήγαγές με,
» καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ δύξης προ-
»σελάβου με» (2). Ὅχρῶμενος ἀσφαλῶς, ὡς ὁ Πέτρος, εἰς
» τῆς θαλάσσης τὰ νῶτα, καὶ ὑπηρετούμενος ὑπὸ γαλιλιῶν
» κυμάτων ὁ τρισόλιος νεκρὸς ἀντιπλέει πρὸς τὰ ρεύματα
» καὶ καταφεύγει ὑπὸ τὸν Σταυρὸν τῆς ἀνικητοῦ σημαίας τῶν
» Ῥώσων πλησιάσας εἰς τὸ πλοῖον ἀνδρὸς ὁμογενοῦς, ἀγαθοῦ
» καὶ θεοφιλοῦς. Ὁ εὐλαβὴς Σκλάβος, οὗ τινος τὸ ὄνομα θέ-
»λει μνημονεῦσθαι εἰς τὴν ἱστορίαν πολὺ λαμπρότερον παρὰ
» τὸ ὄνομα τῆς φιλανθρώπου γυναικὸς ἐκείνης, ἥτις ἔθαψεν
» εἰς τὴν Μεγαρίδα τὰ λείψανα τοῦ ἐναρέτου Φωκίωνος, ὁ εὐ-
» λαβὴς καρδιοκύριος βλέπει τὸν Πατριάρχην, τὸν γνωρίζει,
» τὸν ἀρπάζει, τὸν περιστέλλει, τὸν μετακομίζει, τὸν ἐμπι-
»στεύει εἰς τοῦτο τὸ ἄσυλον τῆς Εὐσεβείας, νεκρὸν ἀφθρον
» δι' ὅλου σχεδὸν μηνὸς διαμείναντα καὶ ἀκήρατον. Ἦ βαθὸς
» πλοῦτου τῆς θείας Προνοίας ἀνεξερεύνητον. Ἐδῶ, Ἀδελφοί
» μου, παρατηρήσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.
» Πολλαὶ πόλεις καὶ χῶραι καὶ πρῶην εὐλογηθήσαν ἐκλεθεῖ-
»σαι Θεοθεν εἰς ξένων ἀγίων λειψάνων οἰκητήρια. Τὰς Διπά-
»ρας ἐδιάλεξεν εἰς πρόσκαιρον κατοικίαν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λει-

(1) Μκθ. 10. 48.

(2) Ἰωάν. 6. 46 ζ' ελμ. ο. σδ.

» ψάνου ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας. Εἰς τὴν νῆσον τῶν Κορυφῶν
» διεύθυνε τὰς τρίβους αὐτοῦ διὰ θαλάσσης ὁ θεοφόρος ἅγιος
» Σπυρίδων· καὶ ὁ ἱερός Γρηγόριος ἐξελέξατο τὴν Ὀδησσόν·
» Ἀλλὰ τὸ ἔτι θαυμαστότερον, ὅτι τώρα, μετὰ τοσούτους
» αἰῶνας ἀνανεώνει πάλιν ὁ Πατριάρχης δι' ἐξωτερικῶν ση-
» μείων τὸν μεταξὺ τῆς Γραικικῆς καὶ Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας
» ἐσωτερικὸν καὶ ἀδιάσπαστον σύνδεσμον. Πρὸ ἐννέα περί-
» που αἰώνων ἦνωσε μετὰ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ γάμος τὰς
» δύο ταύτας Ἐκκλησίας. Ὁ φιλόχριστος τῶν Ῥώσων βα-
» σιλεύς, ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ Βλαδῆμιρος ἔλαβε καὶ τὸ βά-
» πτισμα καὶ τὴν νύμφην αὐτοῦ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
» καὶ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶδεν ἡ Ῥωσσία συγχρόνως
» καὶ τὸ φῶς τῆς Πίστεως καὶ τὴν πρώτην ἑαυτῆς εὐσεβῆ Βα-
» σίλισσαν, τὴν μακαρίαν Ἄνναν τὴν Πορφυρογέννητον. Καὶ
» τότε μὲν εὐήμεροῦσα ἡ Γραικικὴ Ἐκκλησία παρέδιδε γάμους
» καὶ ὑμενάτους καὶ εὐσεβῆ βασιλῖδα Κωνσταντινοπολίτιν ὡς
» ἐνέχυρον τῆς ἑαυτῆς ἀγάπης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν Ῥωσι-
» κήν. Ἀλλὰ τώρα τεβλιμμένη παραδίδει πάλιν εἰς τοὺς κόλπους
» αὐτῆς ἄλλον ἀνάλογον θησαυρὸν, τὸν Πατριάρχην τῆς Κων-
» σταντινουπόλεως. Πρὸς σέ, μοι φαίνεται, ὅτι λέγει ἡ σε-
» βασμία αὕτη Μήτηρ πρὸς τὴν ἀγιωτάτην καὶ Ἀποστολικὴν
» αὐτῆς θυγατέρα· Πρὸς σέ, φιλετάτη μου Ἀδελφῆ, ἀποστέλ-
» λω καὶ τοῦτον τὸν θησαυρὸν μου. Εἰς τῆς ἐνεστώσης οὐ-
» νης μου τὰς ἡμέρας, Σὺ εἶσαι ἡ παραμυθία μου, ἡ ἀνάπαυ-
» σις τῶν κροτάφων μου, ἡ Προστάτρια τῶν δικαιωμάτων
» μου· Ὁ ἱερός οὗτος Πατήρ σφαγιασθεὶς ὑπὸ τῶν διακτῶν
» τῆς Πίστεώς σου, προσέρχεται εἰς τὴν σκέπην σου καὶ νε-
» κρὸς, Πρέσβυς καὶ Ἰκέτης ὑπὲρ τῆς ἑκσεβείας, διωκομένης
» καὶ περιυβριζομένης εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποῖου πολ-
» λάκις μέλη πιστῶς Σὲ ὑπερέτησαν. Ὑπόδεξαι, Ἀδελφί μου
» τὸν Πατριάρχην μου εὐλαβῶς, ὡς διάδοχόν τῶν πρώτων
» τῆς Ὀρθοδοξίας Σου διδασκάλων· καὶ μετῴνησε τῶν δεσ-

» μῶν μου (1), τοὺς ὁποίους ὑπομένω, ἕως ἂν πληρωθῶσι
» καιροὶ ἐθνῶν (2).

» Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῶν Ῥώσων ὑπῆ-
» κουσε τῆς ὀδυνωμένης Μητρὸς τὰς φρονάς. Ὁ θεόχριστος τοῦ
» Ἁγίου Βλαδμηύρου διάδοχος καὶ ΤΡΙΣΣΕΒΑΣΤΟΣ Ὑπερασπι-
» στῆς τῆς Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Εὐσεβέστα-
» τος καὶ Κραταυότατος Αὐτοκράτωρ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΥ-
» ΛΙΑΝΗΣ, ἐν ᾧ φυτεύει τὰ τρόπαια τῶν μεγάλων Αὐτοῦ ἀρε-
» τῶν καὶ ἐξω καὶ ἐντὸς τῆς ἀφανιστάτης Αὐτοῦ Ἐπικρατείας,
» εἰς τὴν ὁποίαν πώποτε δὲν δύνει ὁ ἥλιος, ἐν ταύτῳ ἀμιλλᾶ-
» ται καὶ πρὸς τοὺς εὐσεβάστους Αὐτοῦ Προπάτορας κατὰ τὰ
» ἔργα τῆς εὐσεβείας. Ἡ Βασιλικωτάτη καὶ μεγαλοδωρος Αὐ-
» τοῦ δεξιὰ ἀγιάζεται καὶ τώρα διὰ τῶν θεοφιλῶν καὶ δαφι-
» λιστατῶν Αὐτῆς εὐεργεσιῶν. Στολιζει λαμπρῶς τὸν αἰοίδι-
» μον Πατριάρχην πολυτιμώτατα ἄμφια, τιμᾷ τὴν ἱεράν αὐ-
» τοῦ κηδείαν διὰ δαπάνης ἀφθονωτάτης, ἀναλαμβάνει γεν-
» ναίως καὶ εὐεργετεῖ πατρικῶς τοὺς παλαιωτέρους Ἑλληνας,
» τοὺς μετὰ τοῦ Πατριάρχου καταφυγόντας ὑπὸ τὰς πτέρυ-
» γας τοῦ ἀπτήτου τῆς αὐτοῦ Αὐτοκρατορίας αἰετοῦ. Ἡ δὲ
» Ἀγιωτάτη διοικοῦσα Σύνοδος τῆς Ῥωσσίας ὑποδέχεται τὸν
» ἱερώτατον νεκρὸν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ
» τῶν ἁγίων αὐτῆς λειτουργῶν στεφανώνει τὸν τάφον αὐτοῦ
» περιβάλλουσα τὰ σέμνα καὶ ἅσια τῆς εὐσεβείας παράσημα.
» Οἱ γενναῖοι Ῥῶσοι δεικνύουσιν ὅλον τῆς εὐσεβείας τὸ σέβας
» πρὸς τὸν κοινὸν τῶν Ὀρθοδόξων Πατέρα. Ἡ Ὁδησὸς πλου-
» τίζεται. Ὁ Σταυρὸς θριαμβεύει. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἀνυ-
» πμνεῖται, καὶ δι' αὐτοῦ δοξάζεται καὶ ἀποθανῶν ὁ αἰοίδιμος
» Πατριάρχης, δόξαν ἀνεξάλειπτον. Ἐν γενεᾷ αὐτοῦ ἐδουλί-
» σθη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται.

(1) Γαλάτ. ς. 2.

(2) Λουκ. κα. 24.

α Δοξάζου λοιπόν ἀειμένηστε Γρηγόριε καὶ εἰς τὴν γῆν, κα-
 » θὼς καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἀναπαύου τὸ μὲν ἱερὸν σου λεί-
 » ψανον εἰς τὴν Ὀδησσόν, τὴν δ' ἀγίαν σου ψυχὴν εἰς τὴν βα-
 » σιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Ἐκεῖ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ
 » καὶ πάντων τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, ἐκεῖ ἔμπροσθεν εἰς τὸν
 » θρόνον τοῦ Ἀρνίου, ἐνδεδυμένος τὴν λευκὴν τῆς ἀθρότητας
 » στολὴν, τὴν ὁποῖαν ἐλεύκανας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀρνίου
 » καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μαρτυρίου σου, κράτει τὸν φοῖνικα τῆς
 » νίκης, καὶ δοξολόγει τῆς δόξης τὸν Κύριον. Καὶ τὸ αὐτο-
 » σχέδιον τοῦτο καὶ πρὸς τὰς παρούσας περιστάσεις συστε-
 » νόυμενον καὶ μικρὸν τῶν μεγάλων ἀρετῶν σου ἐγκώμιον εὐ-
 » μενῶς ἀποδεχόμενος, ἐπίβλεψον ἱλαρὸς ἐπὶ τοὺς ὁμογενεῖς
 » σου, καὶ ἔμπνευσον εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὴν πρὸς ἀλλή-
 » λους συμπάθειαν καὶ ἀγάπην.

« Ναί, Ἀδελφοί μου κάτοικοι καὶ πάροικοι τῆς Ὀδησοῦ,
 » πρὸς ὑμᾶς στρέφω τὸν λόγον, διότι Σεῖς, φαίνεται, ὅτι ἔχ-
 » τε χρεῖαν πλέον τῶν ἄλλων, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ παρὸν,
 » νὰ σᾶς ἐνθυμίση κανεὶς τὰ καθήκοντά σας, ὅσα ὁ καιρὸς συγ-
 » χωρεῖ νὰ ἀναφερθῶσιν. Ἀδελφοί ἀγαπάτε ἀλλήλους. Μα-
 » κράν πλέον ἀπὸ τοῦ μέσου σας ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ
 » ὑπερηφανία, ἡ πλεονεξία, ὅλα τὰ ἄγρια πάθη, ὅσα διακό-
 » πτουσι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης τὸν σύνδεσμον. Εἶναι
 » ἀνομία μεγίστη, καὶ μάλιστα εἰς τὰς πενθίμους ταύτας ἡ-
 » μέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, νὰ κατατρώγητε
 » ἀλλήλους, ἀναισθητοῦντες εἰς τὰς τοῦ γένους κοινὰς συμφο-
 » ράς. Ἐνθυμήθητε, ὅτι ἡ μικρὰ διχόνοια κατέστησε πτώμα-
 » τα ἑλεεινὰ τοὺς Προπάτορας ἡμῶν. Στρέψατε τοὺς ὀφθαλ-
 » μούς σας τριγύρω σας, καὶ ἴδετε τὰ θύματα, ὅσα διέφυγον
 » τῆς παμφάγου ῥομφαίας τὸ στόμα. Οἱ ἀδελφοί σας οὔτοι
 » ἄοικοι, γυμνοὶ, τραυματῆται, κερωρισμένοι ἀπὸ τῶν ἰδίων
 » αὐτῶν τέκνων, διεσπασμένοι ἀπὸ τῶν ἐσραγγμένων αὐτῶν
 » συγγενῶν, καταφεύγουσιν εἰς τὸ ἄσυλον τῆς θεοστυχίτου

» πόλεως ταύτης, καὶ ζητοῦσιν ἐν ταύτῃ τὴν βοήθειάν σου.
 » Ὑποδέξασθε εἰς τὰς ἀγκάλας σας, παρηγορήσατε τὴν τε-
 » θλιμμένην αὐτῶν ψυχὴν συμμερίσθητε γενναίως τὴν μεγά-
 » λην συμφορὰν αὐτῶν, σεβόμενοι τὸν Θεὸν τῆς Ἀγάπης, καὶ
 » ἀκολουθοῦντες τὰ ἔγνη τῶν λαμπρῶν τῶν Αὐτοκρατορικῆς
 » φιλανθρωπίας παραδειγμάτων, ὅσα λάμπουσι πρὸ τῶν ὀφθαλ-
 » μῶν σας. Ἐξοχώτατε Κύριε! Πόσον καλλύνεις τὸ λαμ-
 » πρὸν σου ἀξίωμα, γινόμενος ἀξιώτατον ὄργανον τῆς εὐσπλαγ-
 » χνίας, τὴν ὁποίαν ὁ Εὐλογημένος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ἐπιγέει
 » πρὸς τοὺς ἐνταῦθα καταφυγόντας δυστυχεῖς Ἑλληνας. Ὁ
 » ἄοκνος ζήλος σου πρὸς παραμυθίαν αὐτῶν εἶναι ἐν τῶν περὶ
 » τὸν θρόνον τὸν Αὐτοκρατορικὸν ἀξιοτήτων σου λειτουργημά-
 » των, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸ ὄνομά σου ἐπίσημον καὶ μεταξὺ
 » τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ γενναίότης τῆς καρδίας
 » καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ σὲ φιλανθρωπῶν ἀνδρῶν
 » ἀναραίνεσθαι ὡς ἴρις παρηγορητικὴ μεταξὺ τῶν σκοτεινῶν
 » τῆς δυστυχίας νεφῶν, τὰ ὅποια συσπικίζουσι τὰ δεδακρυσμέ-
 » να πρόσωπα τῶν ξένων Ἑλλήνων, ὅσοι κατέφυγον ἐκ τοῦ
 » κατὰ μέρος κατακλισμοῦ τῆς Πατρίδος εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος
 » τῆς Ῥωσικῆς προστασίας. Ἀδελφοί Ἑλληνες εὐγνωμονεῖτε
 » πρὸς τὰς τοιαύτας ἀγαθοεργίας, τοῦ Τρισσεβάστου ΜΟΝΑΡ-
 » ΧΟΥ, ὅς τις, ὡς ἄλλος ἥλιος σᾶς ζωογονεῖ καὶ σᾶς περιθάλλ-
 » πει ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας αὐτοῦ· καὶ δεῦτε συμρῶνως ἐπά-
 » ρατε τὰς ψυχὰς σας μετὰ τῆς ἀσθενοῦς μου φωνῆς πρὸς τὸν
 » Ὑψίστον ἡμῶν Πατέρα, ἵνα ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἄπειρον αὐ-
 » τοῦ εὐσπλαγγίαν.

» Ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ἐπουράνια τῆς κτίσεως Βασιλεῦ! ἐπί-
 » βλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ σου. Ἔως
 » πότε, Κύριε, μέλλει νὰ ἐξυβρίζῃ παναθέσμως εἰς τὸ πανά-
 » γιον Σου Ὄνομα ὁ βάρβαρος ἐχθρὸς τοῦ Σταυροῦ; Ἔως πό-
 » τε θέλει γίνεαι τὸ αἷμα τῆς ἐκλεκτῆς Σου κληρονο-
 » μίας; Κύριε τῶν Δυνάμεων. Ἴδού ἔλῃσαι τὴν μηχανὴν τῶν

» καθ' ἡμᾶς Ἀσσυρίων, τὴν ἁγίαν Σιών σου κατέκλψαν, τοὺς
» ἱερούς σου ναοὺς ἐβεβήλωσαν, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου
» προσέφρουσαν εἰς τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ θαλάσσης. Ἴδου Δέσ-
» ποτα, ἐσμικρύνθημεν παρά πάντα τὰ ἔθνη, ἐγεννήθημεν ὄνει-
» δας παρά τοῖς ἐχθροῖς σου, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφα-
» γῆς (1). Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν μᾶς ἐδειξας πολλὰ καὶ
» σκληρὰ, μᾶς ἐψώμισας δάκρυα καὶ πικρίαν, ἐπότισας ἡμᾶς
» οἶνον κατανύξεως. Ἄλλ' ἱκανούσθω Κύριε ἡ ὀργή σου, Ὡ
» Κύριε σῶσον δὴ, ὦ Κύριε εὐλόγησον δὴ. Μὴ παραδώῃς ἡ-
» μᾶς εἰς τέλος, καὶ μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν,
» διὰ πάντας τοὺς ἠγαπημένους Ἁγίους σου, καὶ διὰ τοὺς
» νέους σου Μάρτυρας. Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν, ὁ
» ποιήσας τὰ ἐνδόξα πάντα, ὁ κτίζων νέα ἐκ παλαιῶν, καὶ
» τὸ πᾶν ἐκ τοῦ μηδενός, ὁ δημιουργήσας ἐκ σκότους τὸ φῶς,
» καὶ ἀνιστῶν ἐκ τῶν τάφων τοὺς νεκροὺς εἰς ἐλευθερίαν,
» ἄστραψον τὸ κράτος τῆς παντοδυναμίας σου. Ῥάξον τὴν ὀ-
» γῆν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ γινώσκοντά Σε. Ἀπόστειλον
» τὸν Ἄγγελόν σου σωτῆρα τοῦ τεταπεινωμένου λαοῦ σου.
» Βασιλεῦ Ἅγιε, ἐπάκουσον τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν· καὶ
» τὸν χρηστὸν σου, τὸν πιστὸν καὶ φιλανθρωπότατον Ἀυτοκρά-
» τορα στερέωσαν, δόξασον, κραταίωσον, ὑπόταξον ὑπὸ τοὺς
» νικηφόρους Αὐτοῦ πόδας πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ἀπὸ
» περᾶτων ἕως περᾶτων, ἕως οὗ ἄρταταιρεῖ ἡ Σελήνη (2).
» Τὰ φιλάδελφον ἔθνος τῶν γενναίων Ῥώσων εὐλόγησον, τὴν
» πόλιν ταύτην καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ πιστῶν ἀδελφεῖς δικ-
» τήσῃσον, καὶ πάντας τοὺς εὐσεβεῖς λατρευτάς τοῦ ὀνοματός
» σου παράλαβε εἰς τὴν βασιλείαν σου. Ἀμήν.

Περαιωθέντες τοῦ λόγου ἐξῆλθον τοῦ ναοῦ καὶ μετὰ τῆς
αὐτῆς παρατάξεως καὶ συγκινήσεως μετσκομίσθη τὸ ἱερόν λαί-

(1) Ψιλμ. μγ. 23.

(2) Ψιλμ. εζ. 7.

ψανον εις τον ορθοδοξον Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς « Ἀγίας Τρι-
άδος » ἐνθα ἐνταφιάσθη ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως
καὶ θαυρῶν πάντων τῶν ἐκεῖ συνωθουμένων. Ἐπὶ δὲ τοῦ πα-
ρὰ τῷ μνηματι τείχου τῆς Ἐκκλησίας ἀναγινώσκονται ἐπὶ
μετακλίνας κεχρυσωμένης πλακῶς ἐγκεκαρκαγμένα τὰ ἐξῆς τρία
ἐπιγράμματα, ποιηθέντα καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου σοφοῦ
Ἱεροδιδασκάλου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων.

« Θεῖου Γρηγορίου Πατριάρχου πᾶσα μὲν Ἑλλάς,
Πᾶς δὲ νεὸς τελέθει μνημᾶ τε καὶ τέμενος·
Σῶμα δ' ἀεθλοφόρον παραδόξῳ ἔσχειν Ὀδυσσοῦ
Ἐκ Βυζαντιῶθεν, θαῦμα μὲν ἔσσομένοιοι.
Ὡς γὰρ ζῶς ὁ νέκος διενήξατο κύματα πόντου,
Σῆμ' ἀναδοομένης Ἑλλάδος ἐξ αὐτοῦ.»

• Τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦτο μὲν
Τὸ μνημα, σηκός· Τιμία δ' ὑστέρων κόνις·
Καλὸς δ' ὁ πότιμος· εὐκλεῆς δ' ὁ πᾶς βίος.
Ὁ δ' οἶτος, ἔπαινος· ἀρθιτον δ' ἄθλων στέρος·
Στήλη δὲ, Πατρίς πύττωσις ὀρθουμένη,
Πίπτοντος αὐτοῦ πρὸς θεοδημήτην ναφί.
Τοιαῦτα δ' ἐν τάρι εὐσεβῶν κοινοῦ πατρὸς
Οὐκ ὄρρασι αἰγῆς, οὐκ ἀμυρῶσι γρόνος
Πάντη δ' ἀγήρωσι ἢ ῥετῆ θηλήσεται·
Δέλτους τε, κἂν ἄστεσι, κἂν πάλου πτωχαί,
Ψωχαίσι θ' ἀγναίσι μνηταίσι ἐγγεγράφεται·
Καὶ νύξ ὑμνήσει, χροσεῖας τ' ἠὲ στόμα·
Νότου τε πνοαί, Βορρέου τ' εὐρὸ σθένας.
Ἄέννηον μέλφουσι μυρίον κλίαις
Τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου μάκαρος.»

Ἡμῆτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν Κόρη τῷ Χριστοφόρῳ,
Ἡ Γραικίῃ τῇ Ρωταίῃ, πένης τῇ στερηφόρῳ,
Τὸ Γρηγορίου ζώνταρον σῶμα τοῦ Πατριάρχου

Νεομάρτυρων πίστεως τοῦ πρώτου ταξιάρχου,
Ἀῶρον· μνημεῖον ἱερὸν τῶν ἄθλων τῶν μαρτύρων,
Εἰς δόξαν τοῦ νικησαντος Ἀρνίου τοῦ θηρίου.

Ὁ τάφος τοῦ ἱερομάρτυρος ἐκαλύφθη τότε ἐκ λίθου μαρμά-
ρου. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως 1859, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ
αὐτοῦ τῆς Ἁγίας Τριᾶδος ὁ κλεινὸς τῆς Ἐκκλησίας μας ἱεροκή-
ρυξ Ἀρχιμάνδριτης Γρηγόριος, διηυθέτησεν αὐτὸν καλῶς καὶ
εὐκόσμως συνεινεγκῶν ἰδίως ὁ Νικόλαος Βερναρδάκης περὶ τὰς
δέκα χιλιάδας δραχμῶν. Ἀναλαβὼν ὅθεν τὴν διεύθυνσιν τῆς
ἀνεγέρσεως ἐτέρου μεγαλοπρεπεστέρου τάφου ὁ ἱεροκήρυξ Γρη-
γόριος δαπανήσας πλείστα τῶν προϋπολογισθέντων, ἀνήγειρε
τὸ λαμπρὸν Σῆμα τοῦ Πατριάρχου ἔχον ὡς ἐξῆς.

Τετράπλευρον σχῆμα, ἡ ὀροφή αὐτοῦ κονοειδῆς καὶ ἐπὶ αὐ-
τῆς Σταυρὸς κεχρυσωμένος· κύκλω τῆς ὀροφῆς εἶναι ἐξωγρα-
φισμένα τὰ μαρτύρια τοῦ Πατριάρχου, ἡ σύλληψις, ἡ ἀπα-
γωγὴ ἐν φυλακῇ, ἡ ἀρχόρη, ἡ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χλεύη,
ἡ ἀνάδυσίς του ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ ἔλευσίς του ἐν Ὀδησσῶ
καὶ ἡ κηδεία του. Τὸ καλλιτέχνημα ἐν γένει τοῦτο ἐμποιεῖ
τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν εὐρυθμίαν καὶ τὴν ἀναλογίαν αὐτοῦ·
στίλβει δὲ ὁ χρυσοὸς ἐπὶ αὐτοῦ καὶ καθιστᾷ στερεωτέραν τὴν
ὑπαρξίν του ἢ ἐκ μετάλλου κατασκευή.

Καὶ τοιαύτη ἦν ἡ κηδεία τοῦ Ἐθνομάρτυρος τῆς Ἑλληνι-
κῆς Παλλιγενεσίας Γρηγορίου τοῦ Ε'. κηδεία ὄντως μεγαλο-
πρεπεστάτη καὶ συγκινηκοτάτη, κηδεία αἰτία γενομένη τοῦ
νὰ βρῦσωσι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τοσαῦτα δάκρυα εἰς τὰς
παρεῖας τῶν Ὀρθοδόξων. Πᾶσαι αἱ πρὸς αὐτὸν ἀποδοθεῖσαι
τιμὰι, ἦσαν τιμὰι Ἀυτοκράτορος, τιμὰι Ποιμενάρχου Ἐκκλη-
σίας.

Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος (10 Ἀπριλίου 1822), ἐγένετο
μεγαλοπρεπέστατον καὶ καταναυτικώτατον μνημόσυνον τῆν
αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν καθ' ἣν πρὸ ἐνός ἔτους ὁ Ἐθνομάρτυς

Γρηγόριος ἐ κρέματο· ὡς κακούργος ἐπὶ τῆς ἀγχόνης ἄπ-
νους, ἐστραμμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐρανόν,
τὰ δὲ χεῖλη ἡμιανευγμένα, ὡς νὰ παρεκάλει τὸν Ὑψιστον
Πατέρα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς
φυλῆς.

Κατὰ τὴν ἀρίαν καὶ ἔνδοξον ταύτην ἡμέραν τῆς μνήμης
τοῦ Ἱερομάρτυρος τούτου μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων
τριῶν Ἀρχιερέων, ὁ εὐφραδῆς Ἱεροκῆρυξ καὶ Ἱεροδιδάσκαλος
Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἐξεφώνησεν ἐνώπιον ἀπειραρίθμου
πλήθους ἐν τῷ Καθεδρικῷ τῆς Μεταμορφώσεως Ναῶ, τὸ ἐξῆς
ἀπαύγασμα τῆς μεγαλονοίας καὶ παιδείας του.

Μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός.

(Ἰωαν. κ 27.)

» Συνηγμένοι ἦσαν, ἀδελφοί μου, μετὰ τὴν σταύρωσιν
» τοῦ Σωτῆρος οἱ Ἀπόστολοι, καὶ συγκεκλεισμένοι εἰς ἓνα τό-
» πον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, κλαίοντες πικρῶς τὸν
» ἀπὸ τοῦ Διδασκάλου χωρισμὸν, καὶ δυσπιστοῦντες ἔκθαμ-
» βοι πρὸς τὰ πρῶτα περὶ τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως εὐαγγέλια
» τῶν Μυροφόρων. Ἀλλ' ἐξαίφνης, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων,
» ἐπιφανεῖς εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ Σωτῆρ, ἐχάρισεν αὐτοῖς τὴν
» μακαρίαν εἰρήνην, ἐνέπνευσε τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύ-
» ματος, ὅπως ἔδειξε τὰς προσηλωθείσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ
» τοὺς πόδας, ὅπως πληροφορηθῶσι τὴν ἐκ νεκρῶν τριήμερον
» αὐτοῦ ἔγερσιν, ἐπιστοποιήσε, τέλος, καὶ αὐτὸν τὸν πάντη
» δῦσπιστον Θωμαῖν, καὶ εἰς ὅλους ἐπροξένησεν ἀνεκφραστον
» χαράν. Ἐχάρησαν οὖν οἱ Μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον (1).

» Συνηγμένοι σήμερον εἴμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τοῦτο τῆς Εὐ-
» σεβείας τὸ ἄσυλον, ὅπου κατεφύγομεν διὰ τὸν ἐκ τῶν ἀπί-
» στων διωγμῶν. Ὁ κίνδυνος τῆς Πατρίδος, καὶ τῆς Ἑκκλη-

(1) Ἰωάν. κ. 20.

» οίκῃ ἢ θλίψει, ἢ διὰ τὰς ἐπαλλήλους σφαγὰς τῶν ἁμογενῶν,
» συνέχουσιν ἡμᾶς σκυθρωπούς καὶ τεθλιμμένους ἐν μέσῳ καὶ
» τῶν ἱερῶν αὐτῶν πανηγύρεων τῆς εἰς τὰς εὐδαίμονας ταύ-
» τας χώρας βασιλευούσης Ὁρθοδοξίας. Ἄλλ' ἐπιφαίνεται σή-
» μερον καὶ πρὸς ἡμᾶς νοερῶς ὁ τοῦ κόσμου Σωτῆρ, καθὼς
» ποτε σωματικῶς ἐν μέσῳ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Μαθητῶν, καὶ
» μᾶς εἰρηνεύει θορυβουμένους, μᾶς παρηγορεῖ διὰ τὰς θλίψεις,
» μᾶς ἐνθαρρύνει εἰς τοὺς κινδύνους, μᾶς στηρίζει εἰς τὴν ἀμώ-
» μητον Πίστιν, μᾶς χαροποιεῖ διὰ τῆς μακαρίας ἐλπίδος, ὅτι,
» γινόντες αὐτόν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ,
» καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ συμμορφού-
» μενοι τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, καταστήσομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν
» ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν (1). Προσκυνοῦμεν λοιπὸν μετὰ
» χαρᾶς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Ἰησοῦν.
» Αὐτὸς ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ ἀνέστη διὰ τὴν
» δικαίωσιν ἡμῶν· ἀπέθανε νὰ λυτρώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους,
» καὶ ἀνέστη, νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐλευθέρους· ἀπέθανε, νὰ κα-
» ταργήσῃ τῆς ἀπιστίας τὴν τυραννίαν, καὶ ἀνέστη, νὰ συ-
» στήσῃ τὴν αἰώνιον τῆς Πίστεως βασιλείαν· ἀπέθανε, νὰ
» κλείσῃ τὰς καθ' ἡμῶν ἀνεωγμένους πύλας τοῦ ἄδου, καὶ ἀνέ-
» στη, νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὰς κεκλεισμένας πύλας τοῦ Οὐρανοῦ·
» ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθεὶς ὁ Ἰησοῦς (2).

» Τοιαῦτα εἶναι τὰ μεγαλεῖα τῆς Πίστεως, τὰ ὁποῖα λαμ-
» πρὰ λαμπρῶς ἠνεστῶσα κηρύττει πανήγυρις. Ἄλλ' εἰς ταύ-
» την προτίθεται καὶ ἡ μνήμη τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν τριῶν
» Ἀρχιερέων, τῶν ὁποίων σήμερον ἐπιτελοῦμεν τὸ ἐτήσιον μνή-
» μόνον. Πέρυσιν, ἀδελφοί μου, τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως,
» ἥτις ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ σήμερον ἀριθμουμένη ἡμέρα τοῦ μη-
» νός, ἐκρέματο κατὰδικος ὁ μακάριος Πατριάρχης μετὰ τῶν

(1) Φιλιππη. γ'. 10.

(2) Ἑβρ. ς'. 20.

» εκλεκτῶν τῆς Συνόδου φωστήρων· ἀλλὰ σήμερον ἡ Πίστις
» μᾶς παριστάνει τούτους δεδοξασμένους εἰς τὸν θρίαμβον τῆς
» ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Naί ! Σὲ βλέπω, σεβαστὲ Γρηγό-
» ριε, ὄχι συνεσταλμένον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ συγ-
» κεκρυμμένον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἀγαρηνῶν, οὐδὲ νεκρὸν
» προσπλέοντα εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου προσφυγῶν ἀνέπαυσας
« τῶν ἱερῶν λειψάνων σου τὴν κόνιν ὑπὸ τὴν θριαμβεύουσαν
« σημαίαν τῆς Πίστεως· ἀλλὰ ζῶντα σὲ βλέπω καὶ χαίροντα
» λαμπρῶς καὶ περιφανῶς εἰς τὴν οὐράνιον Ἐκκλησίαν τῶν
» πρωτοτάκων· βλέπω καὶ Σὲ καὶ τοὺς μετὰ Σοῦ συμμαρτυ-
» ρήσαντας ὁσίους Ἀρχιερεῖς, ὅτι μετὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων,
» τῶν ὁποίων διεδέχθητε τὴν διακονίαν καὶ τοὺς ἀγῶνας, πε-
» ρικυκλόνετε τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου εἰς τὰ πάμφωτα πα-
» λάτια τῆς Ἀθανασίας. Δὲν ψηλαφᾶτε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ,
» καθὼς ὁ Θωμᾶς, οὐδὲ θεωρεῖτε μετ' ἀμφιβολίας τοὺς τύπους
» τῶν ἤλων, ἀλλὰ τὸν βλέπετε πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ
» ἀπολαύετε τὰ προοίμια τῆς αἰωνίου μακαριότητος, τὴν ὁ-
» ποίαν ὑπεσχέθη αὐτῷ ὁ Σωτὴρ εἰς τοὺς, ὅσοι, καὶ χωρὶς νᾶ
» τὸν ἴδωσι σωματικῶς εἰς τὴν γῆν, ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν πί-
» στιν ζῶσαν καὶ ἀκλόνητον. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πι-
» στεύσαντες (1).

» Τούτου, Χριστιανοί, τοῦ μακαρισμοῦ, καταξιοῦνται πάν-
» τες, ὅσοι νικήσωσι διὰ τέλους τὴν ἀπιστίαν διὰ τῆς πίστεως,
» κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀπόστολον Θωμᾶν ἐντολὴν τοῦ Δεσπότη
» του Χριστοῦ *Μὴ γίνου ἀπιστος, ἀλλὰ πιστός*. Καὶ οὗτος
» εἶναι ὁ ἐξαιρετικὸς χαρακτήρ, ὅστις συνάπτει εἰς μίαν ἐγκω-
» μίων ὑπόθεσιν τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ποιμένας, τῶν ὁ-
» ποίων τὸ μνημόσυνον σήμερον ἐπιτελοῦμεν. Ἔλθετε λοιπὸν
» εἰς δόξαν τῆς πίστεως νᾶ θεωρήσωμεν τοὺς ἀγῶνας τῶν
» ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανόντων ἱερῶν αὐτῆς λειτουργῶν, οἵτινες ἐ-

(1) Γεῶν. κ. 25.

» πληρώσαν και εις την ζωὴν αὐτῶν και εις τὸν θάνατον τὴν
» δεσποτικὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος. *Μὴ γίνου ἀπιστος, Ἀλ-*
» *λὰ πιστός. Μὴ γίνου ἀπιστός*· οὗτος εἶναι ὁ σκόπελος, τὸν
» ὁποῖον ἠγωνίσθησαν νὰ διαφύγωσιν, ἀθλήσαντες νομίμως κα-
» τὰ τῆς ἀπιστίας. *Ἀλλὰ πιστός*· οὗτος ὁ θησαυρός, τὸν ὁ-
» ποῖον διεφύλαξαν μέχρι τέλους· θυσιασθέντες προθύμως ὑπὲρ
» τῆς πίστεως. Ἴδού, ἀδελφοί, τῆς σημερινῆς ὁμιλίας ἡ ὑπόθε-
» σις. Ἀγῶνες τῶν ἱεραρχῶν κατὰ τῆς ἀπιστίας, τὸ πρῶτον,
» θυσίαι τῶν ἱεραρχῶν ὑπὲρ τῆς Πίστεως, τὸ δεύτερον μέρος
» τοῦ λόγου μας. Χαρίσατέ μοι, παρακαλῶ, προσεκτικὴν ἀ-
» κρόασιν ἐπικαλεσθέντες μετ' ἐμοῦ τὴν χάριν τοῦ παναγίου
» Πνεύματος, ἵνα φωτίσῃ καὶ τοὺς ακούοντας, καὶ τὸν λέγον-
» τα πρὸς ψυχικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν.

« Ὅτε Δαβὶδ ὁ προφῆτης προεῖδεν ἐν πνεύματι τὴν ὑπὸ
» τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν διοίκησιν τῆς στρατευομένης τοῦ
» Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἔψαλλε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν γλυ-
» καίαν ἐκείνην πρόρρησιν *Ἀντὶ τῶν Πατέρων σου ἐγεννήθη-*
» *σαν οἱ υἱοὶ σου*. Ὡ Νύμφη, λέγει, τοῦ οὐρανόου Νυμφίου,
» ὦ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν ἔχε θάρρος καὶ μὴ δειλιάσῃς, διότι
» δὲν ἔχεις πάντοτε Πέτρους καὶ Παύλους νὰ σὲ στηρίζωσιν
» εἰς τοὺς διωγμούς σου· ἀντὶ τούτων σου τῶν ἐπὶ γῆς κατὰ
» πνεῦμα πατέρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐγεννή-
» θης καὶ κηζήθηθης καὶ ἐπλατύνθηθης, ἔχεις υἱοὺς πνευματικούς,
» τοὺς ἀξίους αὐτῶν διαδόχους, οἵτινες εἰς ὅλους τοὺς ροβε-
» ροὺς σου διωγμοὺς, θέλουσι σὲ στηρίζει καὶ σὲ παρηγορεῖ διὰ
» τῶν ἀκαμμάτων ἀγώνων τῆς ἱερᾶς αὐτῶν διακονίας. *Ἀντὶ*
» *τῶν Πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου*· καὶ αὐτοὶ βα-
» ρύζοντες τὰ ἔργα τῶν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου πατέρων τῆς Εὐ-
» σέβειας σου, θέλουσι διαφυλάξει τοὺς λαοὺς ἀβλαβεῖς ἀπὸ
» τῶν μολυσμάτων τῆς ἀπιστίας, καὶ κήρυττοντας παρηγο-
» ρεῖα τὴν κακὴν τῶν θείων σου δογμάτων ὁμολογίαν. *Ἀντὶ*
» *τῶν Πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου*· διὰ τοῦτο

» λαοὶ ἐξομολογήσονται σοὶ (1). Τούτων ἀδελφοί, τῶν ἀπο-
 » στολικῶν ἀνδρῶν ὄπαδοὶ καὶ μιμηταὶ καθ' ἡμᾶς ἀνεφάνησαν
 » καὶ οἱ τρεῖς ἱεράρχαι μετὰ τοῦ Πατριάρχου, γενναίως ἀγωνι-
 » σθέντες διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης, τῶν δεξιῶν καὶ ἀ-
 » ριστερῶν, ἐναντίον εἰς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας κατὰ τῆς
 » Ἐκκλησίας ἐπιβουλὰς καὶ δυναστείας τῆς ἀσεβείας.

» Καὶ πρὸς ἀκριβῆ τοῦ πράγματος πληροφορίαν ἄς παρ-
 » τηρήσωμεν συνοπτικῶς αὐτοὺς τοὺς κατὰ τῶν πιστῶν διωγ-
 » μούς τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας. Ἄφ' οὗ ὁ Ἰσμηλιτῆς πορ-
 » θητῆς ἐπέβαλεν ἐξωτερικῶς τὰς βαρεῖας ἀλύσεις τῆς τυραν-
 » νίας εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, πρώτην ἔπει-
 » τα κατέβαλε φροντίδα νὰ καταπονῆ καὶ νὰ σμικρύνῃ τὴν ἐ-
 » κλεκτὴν μερίδα τῶν πιστῶν διὰ παντοίων καταθλίψεων καὶ
 » παντοδαπῶν. Δὲν λέγω τὰς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 » ὠμοτάτας καταδρομὰς, τὰς σφαγὰς, τὰς γλωσσοτομίας, τοὺς
 » ἀνδραποδισμοὺς, τὰς ὕβρεις, τὰς ἐξορίας, τὰς φυλακὰς, τὰς
 » ἄλλας αὐτοῦ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων
 » θηριωδίας, τὰς ὁποίας διηγεῖται μὲν μετὰ φρίκης ἡ Ἱστορία,
 » κηρύττει δὲ καὶ αὐτὴ ἡ τοσοῦτων μὲν τάφων, τοσοῦτων δὲ
 » ἐρείπιων, τοσοῦτων δὲ χωρῶν ἡρημωμένων πένθιμος σιωπή.
 » Ἀποσιωπῶ καὶ τὴν εἰς τὰς πρώτας ἐφόδους τοῦ Πορθητοῦ
 » λυσιώδη μανίαν, τὴν ἰδίως κατὰ τῶν θείων ἐξαφθεῖσαν
 » ναῶν, τοὺς ὁποίους κατηδάφισεν ὁ ἀνόσιος καὶ κατέσκαψεν,
 » ἢ κατέκαυσεν, ἢ ἐβεβήλωσε καὶ μετέστρεψεν εἰς καπηλεῖα
 » τῆς αὐτοῦ ἀσεβείας. Δὲν ἀναφέρω οὐδὲ τὰς ἐφεξῆς συνεχι-
 » σθείσας ὕβρεις τῶν μυστηρίων, οὐδὲ τὰς ἐξουθενώσεις τῶν
 » ἑρτῶν, οὐδὲ τὰς θραύσεις τῶν εἰκόνων, οὐδὲ τὰς δημοσίους
 » ἀτιμώσεις τοῦ ἱεροῦ σημείου τῆς Πίστεως. Ἄλλον λέγω διω-
 » γμὸν, ἀγαπητοί, τόσον παρὰ τὰς φανεράς καταθλίψεις φο-
 » βερώτερον, ὅσον ὑπῆρχε δυσφυλακτότερος. Ὁ διωγμὸς οὗτος

(1) Ψαλμ. μθ. 47 — 18.

» συνίστατο πρῶτον εἰς τὰς πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς αὐτοῦ φαινο-
» μένας τιμὰς, δεύτερον εἰς τὴν διὰ τῆς ἀμαθείας τύφλωσιν
» τοῦ λογικοῦ τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων, τρίτον εἰς τὰς κω-
» φὰς καὶ ὑπούλους καὶ πάντοτε λιπαρὰς καὶ ἀδικήτους κα-
» ταδυναστείας τοῦ λαοῦ. Πρὸς τοῦτον τὸν τριπλοῦν παρὰ τοῦ
» ἀσεβοῦς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διωγμὸν ἠγωνίσθησαν ἀνδρι-
» κῶς οἱ Ἱεράρχαι μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ὡς ἄλλοι Δαβὶδ κα-
» τὰ τοῦ Γολιάθ, μόνον ἔχοντες ὄπλον τὴν τρίπλοκον σφεν-
» δόνην τῆς Πίστεως. Περιπατοῦντες, ὡς οἱ Ἀπόστολοι, σο-
» φῶς καὶ ἀκριβῶς πρὸς τοὺς ἔξω πρὸς μὲν τὰς δολερὰς αὐ-
» τῶν τιμὰς ἀντέταξαν τὴν εὐαγγελικὴν φρόνησιν, μεταστρέ-
» φοντες αὐτὰς εἰς ὠφέλειν ἀντὶ τῆς βλάβης τῶν πιστῶν,
» καὶ καθαιροῦντες πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώ-
» σεως τοῦ Θεοῦ (1). Πρὸς δὲ τὴν ἀμάθειαν ἀντέταξαν τὴν
» διδασκαλίαν διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ (2) Πρὸς δὲ τὰς
» βιωτικὰς θλίψεις τῶν πιστῶν, τὴν πατρικὴν αὐτῶν φιλο-
» στοργίαν, παρακαλοῦντες τὰς καρδίας ἐν πάσῃ ἀγάπῃ (3).
» Ἀκολουθήσατέ μοι, παρακαλῶ μετὰ προσοχῆς εἰς τὴν θεω-
» ρίαν τούτων τῶν τριπλῶν ἀγώνων αὐτῶν.

» Ἄλλ' ἴσως ἀπορεῖτε, πῶς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν πανηγυριστῶν, δὲν ἐξιστορῶ πρῶτον τὴν γέννησιν, τὴν ἀνατρο-
» φὴν τὴν νεότητά τῶν Ἱεραρχῶν. Ἴσως ἄλλος ἐξ ὑμῶν ἐπιθυ-
» μεῖ νὰ ἐγκωμιάσω τὴν Ἐρῴμανθον, κοινότερον δὲ Δημιτσά-
» ναν, χώραν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρκαδίας, τὴν τοῦ σεβα-
» στοῦ Πατριάρχου πατρίδα, ὅπου γεννηθεὶς ὁ Γρηγόριος, καὶ
» τραφεὶς ὑπὸ γονέων ἐναρέτων καὶ θεοσεβῶν, ἐπαιδεύθη μὲν
» ἐν ταῖς διδασκαλείοις τῆς Ἑλλάδος, ἐφάνη δ' ἐκ νεαρᾶς ἡ-
» λικίας αὐτοκράτωρ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθῶν, ὁμοιάζων ἐκ
» παιδῶν ἔτι τὸν εὐαγγελικὸν ἐκείνου κόκκον τοῦ σινάπεως,

(1) Β. Κορινθ. γ. 8.

(2) Κολοσσ. α. 28.

(3) αὐτ. γ. 6.

» ὅστις ἐμελλε νὰ γείνη δένδρον μέγα καὶ καλλίσκρον εἰς ἐ-
» πισκίαν πολλῶν. Ἄλλος δὲ πάλιν κρίνει ἄξιον νὰ ἐγκω-
» μιάσω τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν, πατρίδα τοῦ κλει-
» νοῦ τῆς Ἐφέσου μητροπόλεως Διονυσίου, καὶ τῶν ἐπισκί-
» μων αὐτοῦ γονέων τὴν εὐγένειαν καὶ τὰς ἀρετὰς. Θέλει δὲ
» καὶ νὰ διηγηθῶ, πῶς ἐτι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀπρηνήθη τὰ
» τοῦ κόσμου ἀξιώματα, καὶ καθιερώθη ὡς ἄλλος Σαμουὴλ,
» εἰς τὴν λειτουργεῖαν τοῦ θυσιαστηρίου, γεννηθεὶς, τρόπον
» τινα, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἱερωσύνης, διὰ τὴν ἐξ αἵματος
» συγγένειαν τῶν δύο μακκρίων αὐτοῦ θείων ἀρχιερέων,
» τοῦ τε Νύστης Μακκρίου καὶ τοῦ Λαρίσσης Μελετίου. Ἄλ-
» λοι δὲ πάλιν ζητεῖτε νὰ ἐπαινέσω τὴν Κύπρον, πατρίδα
» τοῦ γεραροῦ τῆς Νικομηδείας ποιμένου Ἀθανασίου, καὶ
» τοὺς εὐπατρίδας αὐτοῦ προγόνους, καὶ τὴν κοσμιότητα τῆς
» σώφρονος νεότητος, καὶ τὰς ὠφελίμους περιηγήσεις καὶ τὸν
» μέχρι Βενετίας ἀπόπλουν πρὸς κτῆσιν τοῦ ἀθανάτου χρι-
» μάτος τῆς σοφίας. Καὶ τέλος, ἄλλοι βούλεσθε νὰ διηγηθῶ
» πανηγυρικώτερον τὰ κατὰ τὸν φερώνυμον Εὐγένειον, τὸν
» τῆς Ἀγγιᾶλου μητροπολίτην, ἐγκωμιᾶζον αὐτοῦ τὴν γέν-
» νησιν, τὴν παιδείαν, τὴν πατρίδα γῆν Ἰθάκην, τὴν ἐκ νέων
» ἐτι διαλάμψασαν αὐτοῦ φρόνησιν, καὶ γενναιοψυχίαν, καὶ
» εὐλακρίειαν, καὶ τὸ ἄδολον τοῦ ἤθους καὶ ἀπόνηρον. Ἄλλὰ
» ταῦτα μὲν, ἀγαπητοί, παραλείπω εἰς ἄλλους εὐφραεῖς τῶν
» ὁσίων πανηγυριστὰς, καὶ εἰς τὴν κατὰ μέρος ἐκκλησιαστι-
» κὴν Ἱστορίαν· ἐγὼ δὲ, μόνον ἓνα νόμον ἱερῶν ἐγκωμιῶν
» γνωρίζων ἀναγκαῖον, τὴν τῶν ἐναρέτων πράξεων διήγησιν,
» ἣτις ἀποβλέπει τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν, σπεύδω, πρὸς
» οἰκοδομὴν καὶ παραμυθίαν τῆς ἀγάπης σας, νὰ ἐκφράσω,
» κατὰ δύναμιν, τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως λαμπροὺς ἀγῶνας καὶ
» τὰ κατωρθώματα τῶν Ἱεραρχῶν. Ὅθεν καὶ σᾶς προσκαλῶ
» νὰ τοὺς θεωρήσητε εἰς τὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας ἀπρητυ-
» σμένους καὶ τελείους τὴν ἡλικίαν, ὅποιοι ἐξῆλθεν ἐκ τῶν

» χειρῶν τοῦ Δημιουργοῦ ὁ πρωτόπλαστος Ἀδάμ· εἰς τὸν Πα-
» ράδεισον.

» Μέτρον λοιπὸν ἔχοντες ἡλικίας καὶ φρονήσεως οἱ σεβά-
» σμιοι· Ποιμενάρχαι, καὶ πλήρεις τοῦ θείου ζήλου τῆς πί-
» στεως ἐμβαίνουσιν εἰς τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν ἀξίας τὸ στάδιον,
» καὶ πρῶτον ἀναλαμβάνουσιν ἀγῶνα τὴν πάλην τὴν πρὸς
» τὰς φαινομένας τιμὰς καὶ περιποιήσεις, τὰς παρὰ τοῦ βιαίου
» δυνάστου τῆς Ἐκκλησίας. Πᾶς ἀρχιερεὺς, λέγει ὁ θεῖος
» Παῦλος, οὐχ ἑαυτῷ λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλού-
» μενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (1), ὅθεν καὶ οἱ θεοπροβόλητοι ποιμενάρ-
» χαι μὴ καταχρώμενοι μήτε τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἐξουσίαν
» (2), μήτε τὴν ἄλλην πνευματικὴν δόξαν τῆς ἀξίας τῆς ἱε-
» ρατικῆς, μετεχειρίζοντο καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀπίστων τιμὰς
» εἰς ὠφέλειαν τοῦ ποιμνίου. Αὐταὶ δὲ, καθὼς οἴδατε, περιω-
» ρίζοντο εἰς μικρὰς τινας ἀνέσεις καὶ φιλοφροσύνας, ὅποιας
» ἠδύνατο νὰ χάριση τύραννος ἀντίθεος εἰς βεδιασμένους ὑπη-
» κόους, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζεν αἰδέουλα ἀνδράποδα τῶν ἀ-
» λόγων αὐτοῦ θελημάτων. Ἐπένευε, παραδείγματος χάριν,
» νὰ δύνηται ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅπου δὲν ὑπῆρχεν Ἐκκλησία νὰ
» συνιστᾶ, ὄχι ναὸν, ἀλλὰ μικρὸν τινα καὶ κινητὸν εὐκτήριον
» οἶκον (τὸν ὁποῖον οἱ βάρβαροι ὀνομάζουσιν οἶκον ἱερέως),
» ὥστε νὰ ἐπιτελῇ τὰς προσευχάς· νὰ διάγη προσέτι καὶ αὐ-
» τὸς καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συνοδία ἐλεύθερος τῆς βίας τῶν τοῦ
» κεφαλαιακοῦ χαράγματος φορολόγων, ἢ χαραξοδοτῶν· νὰ
» καθησυχάζῃ δὲ καὶ τὰς ἔριδας καὶ τὰς διαφορὰς τῶν χρι-
» στιανῶν, τῶν κατοικούντων εἰς τοὺς τόπους τῆς ἀρχιερα-
» τείας· νὰ συνάζῃ πρὸς τούτοις καὶ χρηματικὴν τινα βοή-
»θειαν παρ' αὐτῶν, ὥστε νὰ ἔχη νὰ πληρῶνῃ τὰς ἰδίας αὐ-
» τοῦ βαρείας φορολογίας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα προνόμια λεγέ-

(1) Ἐβρ. ε. ε. 4.

(2) Δ. Κορινθ. θ. 18.

» μενα και φιλοτιμήματα, βάφθαρα μὲν και γλίσχρο καθ
» ἑαυτά, γρήσιμα ὅμως, ὡς ἂν δόλωμα, πρὸς τοὺς σκοποὺς
» τῆς τυραννίας· διότι δι' αὐτῶν ἐσπούδαζεν ὁ Δυναστής νά
» ἀγκιστρεύῃ τοὺς ἀρχιερεῖς, και νά τοὺς διαφθείρῃ δολίως,
» ὥστε τούτους μὲν νά καθιστᾶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπιστίας πιστοὺς
» ὑπνρέτας και τοῦ κράτους στηρικτάς· δι' αὐτῶν δὲ νά ψυ-
» χραίνῃ και τὸν ὑπὲρ τῆς πατρώας εὐσεβείας ζῆλον τῶν
» Ἑλληνικῶν ψυχῶν, τῶν ὁποίων ὑπωπτεύετο τὰ ἀδόουλτα
» φρονήματα· τὰ προνόμια ταῦτα παρωμοιάζον τὸν ὀλέθριον
» ἐκείνου τοῦ Προφήτου κῆπον, οὔτινος ἐφάνησαν τὰ μὲν ἔμ-
» προσθεν παράδεισος τρυφῆς, τὰ δὲ ὀπισθεν αὐτοῦ πεδίον
» ἀγανισμοῦ (1). Μᾶλλον δὲ, παρωμοιάζον τὴν ἀπατηλὴν
» ἐκείνην τῆς κοσμικῆς εὐτυχίας εἰκόνα, τὴν ὁποίαν ἐδείξεν
» μακροθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, ὅτε τὸν ἐπροσκά-
» λησεν εἰς ἑαυτοῦ προσκύνησιν. Τοιουτοτρόπως και ὁ δυσσε-
» θῆς διὰ τῶν ἀθλιῶν αὐτοῦ φιλοδωρημάτων ἤθελε νά με-
» ταβάλλῃ τοὺς διδασκάλους τῆς πίστεως εἰς λάτρες τῆς ἀ-
» νομίας· τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων ἤθελε νά κατα-
» στήσῃ προδότας τῆς Ἐκκλησίας διὰ προσωρινὰς ἀπολαύσεις,
» ὡς διὰ τριάκοντα ἀργύρια ἀπέβη τοῦ Σωτῆρος προδότης
» ὁ δειλαιὸς ἐκεῖνος Ἀπόστολος. Ἄλλ' ὃ παράνομε δυνάστα,
» πόσον ἦσο και κατὰ τοῦτο ἠπατημένος! τοὺς νηπιώδεις
» τῆς ἀσεβείας σου λογισμοὺς οἱ λειτουργοὶ τῆς εὐσεβείας
» ἠπίσταντο νά τοὺς συντρίβωσιν, ὡς νήπια τῆς Βαβυλῶνος
» (2) εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἣτις ἐνίκησε τὸν κόσμον
» και τὰς ψυχωλέθρους αὐτοῦ τιμάς. *Αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἣ*
» *νικήσασα τὸν κόσμον ἢ πίστις ἡμῶν.* (3)

» Ὅλίγα παραδείγματα φθάνουσιν, ἀδελφοί, νά μᾶς ἀπο-
» δεῖξωσι ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Ἀναβαίνει ὁ ἱερός Γρηγόριος

(1) Ἰωήλ. ε. 3.

(2) Ψαλμ. ρλατ. 9.

(3) Δ. Ἰωάν. ε. 4.

» τὸ πρῶτον εἰς τὴν λαμπρὰν τῆς Συμόνης μητρόπολιν, καὶ
» βλέπει τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον στενοχωρούμενον εἰς μίαν
» μικρὰν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὰ ἐρείπια ἄλλης ἡμικαύστου
» καὶ μόλις ἐκ πεταύρων καὶ κηροπάνων ἐστεγασμένης. Παρα-
» τηρεῖ δὲ καὶ ὅτι διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ἀπλουστέρων συνέ-
» τρεχον εἰς ἄλλας ἄλλου δόγματος Ἐκκλησίας. Ἀνάπτει
» λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ζήλου τῆς πίστεως, καὶ, δυνάμει τοῦ προ-
» νομίου, συνιστᾷ εἰς τὰ χωρία μικροῦ οἴκου εὐκτηρίους,
» τοὺς ὁποίους ἔπειτα μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, καὶ μετὰ μυ-
» ρίων κόπων καὶ φρονίμων προπαρασκευῶν, κατέρθωσε νὰ
» μεταμορφώσῃ καὶ αὐτοὺς, καὶ τὰ δύο ῥηθέντα μικρὰ
» παρακλήσια τῆς Συμόνης, εἰς λαμπροὺς καὶ εὐρυχωροτάτους
» ναοὺς, ὅπου συναθροίζων ἔτρεφε τοὺς λαοὺς τὴν πνευματι-
» κὴν τῆς εὐσεβείας τροφήν. Ἐσυρον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Συμό-
» νης τοὺς ἐφημερεύοντας ἱερεῖς οἱ βάρβαροι χαρτοδόται, πρὸς
» πολλὴν τῆς Πίστεως καταφρόνησιν· ἀλλ' ὁ ἱερὸς ποιμὴν
» παραστήσας φρονίμως ἅπαντα τὸν Κλήρον τῆς Συμόνης ἐ-
» παδούς τοῦ ἀρχιερέως, ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἐκ τῆς βιαιᾶς
» ταύτης δασμοφορίας, συμφωνήσας νὰ πληρονηταὶ ἐκ τοῦ
» κοινοῦ τῆς πόλεως διωρισμένη τις πασότης διὰ τὸ χαρά-
» γιον ὄλων τῶν κληρικῶν. Πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ποιμενομέ-
» νων ἐνήγοντο συνεχῶς εἰς τὰ δικαστήρια τῶν ἀπίστων·
» καὶ ἕριδες παντοῖαι, καὶ συναλλαγματῶν διαφοραὶ, καὶ
» κληρονομικῶν μοιρασταὶ διεπεραίνοντο πολλάκις κατὰ τὰς
» παρανόμους ῥήτρας τῆς ἀσεβείας· ἀλλ' ὁ Γρηγόριος προσ-
» καλῶν εἰς τὴν Μητρόπολιν τοὺς Χριστιανούς νὰ τοὺς εἰρη-
» νεύσῃ τοὺς ἐδικαίους κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱερῶς νόμους.
» *Τί;* ἔκραξεν, ὡς ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Πιστοὺς; «*Τολμᾷ*
» *τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ*
» *τῶν ἀπίστων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων*»; (1). Τούτους καὶ

(1) Α. Κορ. νθ. σ. 16.

ὁ τοιοῦτους ἀγῶνας ὁ ἀγαθὸς Ποιμενάρχης εἰς Σμύρνην ἡγώ-
» νισθη κατὰ τῆς ἀπιστίας. Ἄλλὰ καὶ πόσιος καὶ πόσουσ ἤ-
» θλησεν ἔπειτα πρὸς τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου
» δι' ὅλης αὐτοῦ μάλιστα τῆς πρώτης Πατριαρχείας; Τίς νὰ
» ἐκφράσῃ τὸν ζῆλον καὶ τὴν φρόνησιν, δι' ἧς ἔστρεφε πρὸς
» ὠφέλειαν τὰ πρὸς βλάβην τῶν πιστῶν ἐπινοηθέντα δολι-
» σμακα τοῦ φρικτοῦ τῆς Πίστεως ἐχθροῦ; Πόσιος μὲν ἀρχιε-
» ρεῖς καὶ ἱερεῖς διέσωσεν ἀπὸ καταδρομῶν τῶν κατὰ τόπους
» ἀγρίων ἡγεμόνων καὶ τοπάρχων! Πόσιος δὲ ναοὺς ἐστήριξε
» κλονουμένους, ἢ συστενουμένους ἐμεγάλυνεν, ἢ καὶ ἐκαινούρ-
» γωσεν ἐκ θεμελίων, κατασιγάζων πρὸς ὤραν καὶ κατακοι-
» μίζων τοὺς πικρὰ τῆς ἀσεβείας διωγμοὺς! Πόσιος δὲ πάλιν
» ὄρφανῶν περιουσίας ἐξήρπασεν ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς ἀδικίας,
» καὶ πόσιος ψυχὰς Χριστιανῶν ἐκ τῶν βαράθρων τοῦ αἰωνίου
» θανάτου! Ἐκινδύνευε κατατεθλιμμένος τις ἢ πεπλανημένος
» νὰ ἀρνηθῇ τὸν Χριστόν; Πάραυτα προλαμβάνων ἀπέστειλεν
» αὐτὸν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὡς ἐξ ἀρρωστίας τάχα παραφρο-
» νοῦντα, ἢ τὸν ἐφυλάκονεν ὡς ἄλλο τι πταίσαντα πρὸς τὴν
» Ἐκκλησίαν, ἢ τὸν περιώριζεν εἰς καμμίαν τῆς εὐσεβείας ἐ-
» σχματιᾶν, ὅπου θεραπείων αὐτοῦ τὴν ψυχικὴν ἀρρωστίαν ἀ-
» πέπλυνεν αὐτὸν εἰς τὸ σωτήριον τῆς μετανοίας λουτρόν. Ἐ-
» ξήστραπτεν ἐξαίφνης τυραννικὴ προσταγὴ νὰ προχειρισθῇ
» τις ἀνάξιος ἐπίσκοπος ψυχῶν; εὐθύς ὁ Πατριάρχης ἀποδει-
» κνῶν πρὸς δυνάστας τὸν μητραλοῖαν ἐκεῖνον ὡς ἀμαθῆ τῶν
» δογμάτων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, καὶ ἀνίκανον εἰς τὸ
» τοῦ Ἀρχιερέως ὑπουργήμα, τὴν ἀφήρπαζεν ἐκ τῆς παγίδος
» τῆς ἱεροσυλίας, καὶ τὸν ἐπέστρεφε παντοιοτρόπως εἰς ἐπί-
» γνωσιν τοῦ ἀνοουσιουργήματος. Οὕτω μετεχειρίζετο πρὸς
» παρηγορίαν τῆς Ἐκκλησίας τὰ τῆς Πατριαρχείας λεγόμενα
» προνόμια. Πικρομολίως, ὡς ὁ ἥλιος, καὶ αὐτὸς ἀνέλκων
» τοὺς ἀτμοὺς τῆς φαινομένης μαλακότητος τοῦ τυράννου,
» μετέβαλλεν αὐτοὺς εἰς ὀμβροφόρους νεφέλας, τὰς ὁποίας ἄ-

» φρινεν ἔπειτα νὰ διαλύωνται· καὶ νὰ πίπτωσιν, ὡς βροχή
» θροσσεῖα εἰς τὴν ἐκ τῆς καυστηρᾶς βουλείας βασιανίζομένην
» Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

» Πάρελθε τώρα καὶ σὺ εἰς τὸ μέσον, ἱερὲ Διονύσιε! Διονύ-
» σιε, ὁ πρῶτος, ὁ ἰλαρὸς, ὁ χαριέστατος ἐν ταύτῳ καὶ θερμότα-
» τος τῆς Πίστεως ζηλωτής. Πάρελθε, καλὸς ὡς τὸ ἄστρον
» τῆς αὐγῆς, γλυκὺς ὡς τὸ ἔαρ, καὶ μικρὸν ὑπόμεινον νὰ θεω-
» ρήσωμεν κεφαλαιωδῶς τὰ λαμπρότερα τῆς ἀμαράντου σου
» πίστεως κατορθώματα. Διαδέχεται, ἀδελφοί μου τὸν θεῖον
» του Μελέτιον ὁ Διονύσιος εἰς τὴν ἀρχιερατείαν, ὡς ὁ νέος Σα-
» μουὴλ τὸν γέροντα Ἡλαί. Προχειρίζεται τὸ πρῶτον μητρο-
» πολίτης Λαρίσσης, ὅπου εὗρηκε τὴν ωρότητα τῆς ἀσεβείας.
» Μεθ' ὅλας τὰς ποιμενικὰς τοῦ πρόφην Ἀρχιερέως φροντίδας
» καὶ θεραπείας, ἡ λύσσα τῶν Ἀγαρηῶν κατὰ τῶν ἐκεῖ Χρι-
» στιανῶν ἔκαιεν ἀπαραδειγματίστος. Δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν
» ταλαίπωρον ἐκείνην πόλιν οὔτε ναὸς, οὔτε θυσιαστήριον,
» οὔτε προσφορὰ, οὔτε τόπος τοῦ καρπῶσαι, οὔτε τις ὄλις
» ἐλευθερία τῶν τῆς πίστεως τελετῶν· οἱ δὲ λάτρεις τῆς εὐσε-
» βείας ἔντρομοι, καὶ τί κακὸν μὴ πάσχοντες, ἐπλανῶντο με-
» ταβαίνοντες ἐκ τῶν ἰδίων οἰκιῶν εἰς καμμίαν ἄλλην χώραν
» κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν, ὥστε νὰ κοινωνή-
» σωσι τὰ θεῖα μυστήρια. Ἄλλ' ἐπιφαίνεται ὡς Ἄγγελος
» Θεοῦ ὁ μητροπολίτης, καὶ πάραυτα τὸ πρῶτον ἔτος τῆς
» Ἀρχιερατείας, μετὰ κινδύνων φοβερῶν, μετὰ πολλῆς δα-
» πάνης καὶ χορηγίας, μετὰ λιπαρᾶς ἐπιμονῆς καὶ μεγάλης
» γενναιότητος ὑπερβὰς ἀπάσας τὰς δυσκολίας, ἀνήγειρεν ἐκ
» θεμελιῶν τὸν λαμπρὸν τοῦ ἀγίου Ἀχιλείου ναὸν, εἰς δόξαν
» Θεοῦ καὶ σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου. Ἄταφοι πολλάκις ἔκειν-
» το θνήσκοντες οἱ Χριστιανοὶ διὰ τὸν ὑπέρογκον φόρον, τὸν
» ὅποιον ὑπὲρ τῆς ταφῆς ἀπῆτουν οἱ ἐκεῖ κριταὶ τῆς ἀνομίας·
» Ἐπειδὴ καλῶς ἐνθυμείσθε, ὅτι εἰς τὴν τυραννομένην Ἑλλά-
» δα δὲν ἠδύνατο κανεὶς οὐδὲ νὰ ἀποθάνῃ δωρεάν καὶ νεκρὸς

» ὁ Ἕλληνας ἦτο χρεώστης νὰ ἀγοράζῃ ὀλίγας σπιθαμὰς τῆς
» πατρῷας αὐτοῦ γῆς, καὶ τὴν παρὰ τῶν κρατούντων ἀδειαν,
» νὰ ταρῆ. Ἄλλ' ὁ ἱερός Διονύσιος καταβαλὼν ἀδράν δαπάνην
» ἐμετρίασε, διὰ προστάγματος τοῦ δυνάστου, καὶ συνέσπει-
» λεν εἰς μικρὰν τινα ποσότητα τὸ ἀνόσιον τοῦτο τῆς ἀδικίας
» δικαίωμα, προξενήσας πολλὴν καὶ αἰμυνηστον ἡσυχίαν εἰς
» ἐκεῖνον τὸν λαὸν τῶν πιστῶν. Διήρπαζον οἱ κατὰ καιροῦς
» Τοπάρχαι τὰς περιουσίας τῶν ἀτέκνων ἀποθησκόντων Χρι-
» στιανῶν. Οἱ ἀδελφοὶ καὶ σύζυγοι καὶ ἄλλοι πλησιέστατοι
» συγγενεῖς ἀπεβάλλοντο τῆς κληρονομίας, ὡς νόθοι τινες καὶ
» ξένοι· τὰ δὲ χρήματα τοῦ ἀποθανόντος εἰσέβρεον εἰς τῆς ἀ-
» δικίας τὸν ὀπισθόδομον· ἀλλ' ὁ Διονύσιος δυνάμει καὶ φρονή-
» σει τῶν ἐν τοῖς πράγμασι γενναίων αὐτοῦ συγγενῶν, ἐξάγει
» παρὰ τοῦ δυνάστου καὶ ἄλλο πρόσταγμα κυρωτικὸν τῶν
» διαθηκῶν, καὶ χαρίζει τὰ κτήματα εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας,
» ὥστε νὰ τὰ διαθέτωσιν ἐλευθέρως κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν
» θέλησιν. Ἄλλ' ἄς μὴ χρονοτριβῶμεν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν Λά-
» ρισσαν καὶ τὸν Πηνειὸν, τοῦ ὁποῖου τὸ πελάγιον βέϋμα παρο-
» μοιάζειν ἢ ἀγαθοεργία τοῦ ἱεράρχου. Ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν
» πρὸς ὀλίγον καὶ εἰς τὴν Ἔρεσον προβιβασθέντες, νὰ θεωρή-
» σωμεν καὶ ἐκεῖ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας αὐτοῦ.

» Ἀπέλθετε, ἀδελφοί, διὰ τῆς ραντασίας εἰς τὴν Μαγνη-
» σίαν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς μεγάλης ταύτης ἐπαρχίας Μη-
» τρώπολιν, ἴδετε τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς ὡς ὀλίγα πρόβατα
» περικυκλωμένα πάντοθεν ὑπὸ λύκων ὠμοφάγων. Ναὸς καὶ
» ποῦ; ποῦ σημεῖον Σταυροῦ; ποῦ τῆς Εὐσεβείας ἀγιαστήριον;
» Ἄφ' οὗ κατέκλυσε τὴν μικρὰν Ἀσίαν ὁ τῆς ἀσεβείας χεῖμαρ-
» ρος δὲν ἀφῆκεν εἰμὴ μικρὰ τινα κατὰ τόπους ἐκκλησιδία,
» καὶ ταῦτα σποράδην, εἰς τὰ ὅποια, ὡσάν εἰς σκιηδὰς τινας
» ἢ καλύδας ταπεινὰς, ἐψιθυρίζοντο τὰ δόγματα τῆς Πίστews.
» Καὶ ἐσπούδασαν μὲν πρότερον πολλοὶ πολλὰκις ἀργερεῖς τῆς
» Ἐρέσου νὰ παραμιθήσωσι τοὺς ἐκεῖ στεναζόντας ἀδελφοὺς,

» ἀλλ' ἡ θηριωδία τῶν μισοχριστῶν ἀντίχεν ἀτιθάσσευτος.
» καὶ ἀκατανίκητος. Εἰς μόνην τὴν ἰλαρότητα τοῦ Διονυσοῦ
» ἀπέκειτο νὰ ἡμερώσῃ ταύτας τὰς τίγρεις, καὶ νὰ καθιδρῶσῃ
» περικκλή ναὸν πλησίον τῆς Μαγνησίας, καλλωπίσας καὶ
» τὸν ἐν Μαγνησίᾳ πρὸς πνευματικὴν οἰκοδομίην τῶν πιστῶν.
» Μετάβητε πάλιν αὐτόθεν εἰς τὴν παλαιὰν Ἔφεσον, ὅπου πρό-
» τερον πολλὰ ναῶν ἐραίπια χριστιανικῶν ἔκειντο παράλληλα
» πρὸς τὰ περισηθέντα τοῦ παλαιοῦ Ἀρτεμισίου λειψάνα, μάρ-
» μαρα λαμπρὰ καὶ στήλας μεγαλοπρεπεῖς. Τοῦτων ὁ ἱερεὺς
» Διονύσιος, τὰ πλειότερα καὶ ἐπισημότερα, βοηθούμενος ὑπὸ
» τοῦ Ζήλου τῶν εὐσεβῶν τοῦ τόπου κατοίκων, διέσωσεν ἀρ-
» πάσας ἐκ τῶν χειρῶν τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτῶν τῶν ἀλλο-
» γενῶν περιηγητῶν, καὶ ἀνήγειρε ναὸν ἅγιον εἰς τὴν νεωτέ-
» ραν Ἔφεσον πρὸς κκύχημα καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς Πί-
» στεως. Τοιοῦτον ἀνήγειρε εἰς τὴν Κρήνην, ἐπιστατοῦντος Ἰ-
» γνατίου, τοῦ φιλαγάθου καὶ θεοφιλοῦς Ἐπισκόπου. Τοιοῦτον
» ἐσχεδίασεν εἰς τὴν Τῆμον. Τοιοῦτον εἰς τὴν Πέργαμον, προ-
» στάξας νὰ συναχθῶσιν εἰς ὕλην τῆς οἰκοδομῆς κίονες, ἐπι-
» στύλια, μάρμαρα ἐγκάρπια, ἀνδριάντες, πᾶν ὅτι ἐσώζετο
» εἰς ταύτας τὰς χώρας χειρὸς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀριστοῦργη-
» μα. Οὕτως ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου τῆς Ἐφροσίας Ἐκ-
» κλησίας ὁ Ἄγγελος. Ἀνατέλλων δὲ καὶ εἰς τὰς πνευματι-
» κὰς περιηγήσεις τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ χώρας, ὡς ἀ-
» σπῆρ εὐεργετικός, ἐπαρηγόρει καὶ περιέθαλπε τοὺς τεθλιμ-
» μένους ἐκείνους κατοίκους. Μετὰ πόσης χαρᾶς τὸν ὑπεδέ-
» χοντο, καὶ μετὰ πόσου πόθου τὸν συμπρόεπεμπον! Ἰλίπεις ;
» ἔλεγον ἔπειτα οἱ χωρικοὶ, εἰς ταύτην τὴν οἰκίαν ἠύλισθη
» ὁ Πατὴρ ἡμῶν, ὅποτε μᾶς ἐπεσκέφθη. Παρὰ τοῦτο τὸ δέν-
» δρον καθήμενος ἐφιλιώσε τοὺς διαμαχομένους ἀδελφούς. Τοῦ-
» το τὸ χωράφιον, κ' ἐκείνον τὸν κῆπον, κ' ἐκείνον τὸν ἐ-
» λαιῶνα, καὶ τόσῃν ἄλλῃν περιουσίαν, ἀφαιρέσας ἐκτῶν χει-
» ρῶν τοῦ ἀρπαγῆς ἐξουσιαστοῦ, τὴν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς γνη-

» σίους αὐτῆς κληρονόμους. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Διονυ-
» σίου ἀγῶνες καὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ καὶ
» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς τῆς ἀ-
» γιωτάτης Συνόδου. Ὡ ποῦ εἴσθε σεβάσιμοι ἱεράρχαι, ὅσοι
» παρεδρεύοντες ἐβλέπετε τὸν πράβτατον Ἐφέσου μετὰ πό-
» σης φρονήσεως ἐγνωμοδύτει τὰ πρὸς εὐφημον διαφυγὴν τῶν
» τυραννικῶν ἐπιταγῶν, καὶ πόσαν προθύμως ἐσπούδαζε νὰ
» διατηρήσῃ τὴν ἰεράν σεμνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἄλλος
» θεόσοφος Γαμαλιήλ, διακρίνων τὰς προσπιπτούσας διαφορὰς
» τοῦ ἱεροῦ Συνεδρίου, ἀνέκραζεν ἀποστολικῶς πρὸς τῶν ἔξω
» τὰς προσταγὰς. *Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώ-
» ποις* (1). Ἀλλὰ διὰ τί νὰ μὴ ἔχω παρόντας ἐδῶ πολλοὺς
» κήρυκας ἐκείνων αὐτοῦ τῶν ἀγῶνων; Διὰ τί μὴδ' ἐγὼ νὰ
» μὴ δύνωμαι νὰ κηρύξω τορῶς ἐπὶ τῶν δωμάτων, ὅσα καλὰ
» παρῶν ἐβλεπον πραττόμενα πολλάκις ὑπὸ τὴν ἰεράν ἐκείνην
» ὀροφὴν τῆς πνευματικῆς διοικήσεως; πλὴν, ἐὰν ἐγὼ πρὸς
» ταῦτ' ἀδυνατῶ, διακηρύξατε καὶ σεῖς, ὧ παρόντες ἐκ τῶν
» εὐγενῶν καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι διαπρεψάντων ὁμογενῶν, με-
» τὰ πόσου ζήλου σᾶς ἐγκαρδίονε μὲν ὁ ἱεράρχης εἰς τὴν πρᾶ-
» ξιν τοῦ ἀγαθοῦ, συνέτρεχε δὲ καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας σας, διήλ-
» λαττε δὲ, τέλος, καὶ τὰς ἐνίοτε προσπιπτούσας διαφορὰς
» σας, συμπνίγων καὶ ξηραίνων εἰς αὐτὴν εὐθύς τὴν πρώτην
» ἔκφυσιν καὶ χλόην τὰς ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας ἐξανθούσας βλά-
» βας καὶ καταδρομάς. Κηρύξατε καὶ τὴν δύναμιν τῆς αὐτοῦ
» ἰλαρότητος, διὰ τῆς ὁποίας, παριστάμενος ἐνίοτε καὶ πρὸς
» τοὺς ἀγρίους δυνάστας, ὡς Ἰωσήφ πρὸς τὸν Φαραῶ ἡμέροεν
» αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, *παύων*, ὡς ὁ πράβτατος Δα-
» βίδ, *ἐν λέουσιν ὡς ἐν ἐρίγοις, καὶ ἐν ἄρκτοις ὡς ἐν ἄρ-
» νεσι προβάτων* (2).
» Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, ἐὰν θελήτω, ἀδελφοί, νὰ παρα-

(1) Σαφ. Σειρ. μζ. β.

(2) Πράξ. ε. 29

» στήσω πρὸς ὑμᾶς κατὰ μέρος καὶ τῶν ἄλλων δύω Ἱερα-
 » ρῶν τοὺς κατὰ τῆς ἀπιστίας ἀγῶνας. Τὸν αὐτὸν καὶ οὗτοι
 » ζῆλον τῆς Πίστεως ἔχοντες, καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ Εὐαγγελί-
 » ου φρόνησιν καὶ ἠθικὴν εἰς ὁμοίαν καὶ παραπλησίαν περιστά-
 » σεις, διεφύλαξαν τὰ πνευματικὰ τέκνα τῶν ἀβλαβῆ ἀπό-
 » τῶν ψυχολέθρων τῆς ἀσεβείας τιμῶν. Λιδύης ἐπίσκοπος
 » τὸ πρῶτον χειροτονηθεὶς ὁ μακάριος Ἀθανάσιος λαμβάνει
 » μετ' ὀλίγον τὴν ἱεράν τῆς κομηθείας καθέδραν, ἄθλον ἀρε-
 » τῆς καὶ πλατύτερον στάδιον τῶν ἀγόνων. Φιλιππουπό-
 » λεως δὲ δι' ὀλίγου προχειρισθεὶς ὁ αἰδιμῖος Εὐγένιος, μετα-
 » τίθεται ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εἰς τῆς Ἀγγιᾶλου τὴν Μη-
 » τρόπολιν. Καὶ ἀμρότεροι εἰς τὰς ἐπισκοπὰς αὐτῶν ἀνεφά-
 » νησαν πιστοὶ μὲν ὑπουργοὶ καὶ φύλακες τῆς παρακαταθήκης
 » τῶν μυστηρίων, κοινοὶ δὲ πατέρες καὶ προστάται τῶν ὀρθο-
 » δόξων. Ὡς ἀγαθοὶ Ποιμένες ἀπεσώθουν ἀπὸ τῶν ποιμνίων
 » τοὺς ἐπερχομένους λύκους, τοὺς βαρεῖς καὶ πολλοὺς. Ἀφι-
 » ερόνοντες τὰς ἐκυτῶν ψυχὰς θυσίαν λογικὴν εἰς τοὺς πόδας
 » τοῦ ἀειζώου ἀμνοῦ, καὶ σπεύδοντες αὐτοῦ τὸ πανακήρατον
 » αἶμα, ἔχριον τοὺς λαοὺς τὸ χρίσμα τῶν μυστηρίων, διὰ τοῦ
 » ὁποίου ἀπεμάκρυνον ἀπ' αὐτῶν τὸν ἄγγελον τὸν ὀλοθρευ-
 » τήν. Ὁμοιοὶ τοῦ Λῶτ κατὰ τὴν πίστιν, διέσωζον ἐπὶ τῆς
 » μυστικῆς Σηγῶρ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς μίαν οἰκογένειαν, τὰ
 » τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀπύρωτα καὶ ἀβλαβῆ ἀπὸ τοῦ θεηλά-
 » του τῆς τυραννίας ἐμπρησμοῦ. Ἀγρυπνοὶ! κἄμμια πονηρίας
 » παγίς, ἢ δολία χεὶρ νυκτερινοῦ ζιζανίων σπορῆς δὲν διέφευ-
 » γε τὸ βλέμμα τῆς ὀξυνοίας αὐτῶν, Ἀκούραστοι! κἄμμια πε-
 » τρώδης κόπων τραχύτης ἢ φροντίδων ἀκανθόπλοκος ὄχλος
 » δὲν συνέπνιγε τὸν ζῆλον τῆς αὐτῶν εὐσεβείας. Ἀτρόμητοι!
 » κἄμμια καταγίς ἢ χημαρρώδης βία τῶν προσπιπτόντων πρα-
 » γμάτων δὲν ἐκλόνει τὴν σταθερότητα τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐ-
 » βάστασαν, καὶ ἐβάστασαν καὶ αὐτοὶ ἀποστολικῶς τὸ κήρυγμα
 » καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐναντίον τυράννων καὶ ἐθνῶν.

» Τουρουτοτρόπως ἀγαπητοί, ὁ αἰεὶδμὸς Πατριάρχης καὶ οἱ
» τρεῖς ἱεράρχαι διηγωνίσθησαν ἐναντίον τῶν δολίων παρὰ
» τῆς ἀπιστίας τυμῶν, «*Ὑπα μὴ πλεονεκτῆθῶσιν ὑπὸ τοῦ*
» *Satanā*» (1). Περιπατοῦντες ἐν μέσῳ γενεᾶς σχολιᾶς καὶ
» διεστραμμένης (2), διαβάνοντες ἐν μέσῳ παγίδων πολλῶν,
» καὶ τῶν καιομένων τῆς ἀσεβείας βωμῶν, ἄθικτοι καὶ φρίνι-
» μοι, μὴ μετέχοντες μηδὲλως μήτ' ἀπὸ τοῦ πυρὸς μήτε
» καὶ ἀπὸ τοῦ καπινοῦ, προσήρχοντο πανευλαβῶς εἰς τὸ τῆς
» εὐσεβείας θυσιαστήριον, κάμπτοντες αὐτῶν τὸ γόνυ πρὸς
» μόνον τὸν ἄκρον Ἀρχιερέα, τοῦ ὁποῦ εὐπιστεύθησαν τὸ
» πρόσωπον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπειδὴ, ποῖα κοινωρία ἡδύ-
» νατο νὰ γείνη καὶ συνάρεια μεταξὺ τῶν λειτουργῶν τοῦ ἀ-
» ληθινοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀνόμων ὑπηρετῶν τοῦ διαβ.λου ;
» *Τίς μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας ; τίς δὲ κοινωρία γω-*
» *τὶ πρὸς σκότος ; ἢ τίς μερίς πιστῶ μετὰ ἀπίστου ;* (3)
» Ὡς οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι θεοσεβεῖς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὐπατρίδαι,
» παρομοίως καὶ αὐτοὶ διεβίωσαν μεταξὺ τῶν νέων βαβυλω-
» νίων, χωρὶς νὰ μιανθῶσιν ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν ἀλλοφύ-
» λων, καὶ χωρὶς νὰ μεθυθῶσιν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς μαινομένης
» παρνομιᾶς τοῦ τυράννου. *Ἠλιωγίσθησαν ἐν τῇ τραπέζῃ*
» *αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ οἴνῳ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ* (4).

» Ἄλλη τῆς τυραννίης ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑ-
» πῆρχεν ἡ ἀμάθεια. Ὁ βάρβαρος καὶ νόθος τῆς δούλης Ἄγαρ
» υἱὸς ἤθελε νὰ κρατῆ τοὺς ἐλευθέρους υἱοὺς τῆς θείας Σοφίας,
» ἀμαθεῖς τῶν προγονικῶν αὐτῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν
» δογμάτων τῆς Πίσταως. Ἀφ' οὗ τοὺς ἐπέβαλε τὸν βαρὺν
» τῆς αἰχμαλωσίας ζυγόν, καὶ τοὺς ἀπέκλειρε τὴν δόξαν τῆς
» βασιλείας, ἐσπούδαξε νὰ ἀκυρώσῃ καὶ τοὺς νομοὺς τῆς

(1) Β. Κορινθ. β. 11.

(2) Φ. λιπ. β. 13.

(3) Β. Κορινθ. σ. 14. 18.

(4) Δαν. ι. 8.

» ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμούς, ὥστε νά κρατῆ τό ἔθνος τῶν ὀρ-
 » θοδόξων Ἑλλήνων τυφλόν καί σιδηροδέσιμον, ὡς ἄλλον γί-
 » ναντά Σαμφῶν, ἀλήθιν βιαιῶς εἰς τόν μύλον τῆς ἀσεβοῦς
 » αὐτοῦ δυναστείας. Νήπιος! δὲν ἤξευρεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες,
 » ὅτι οἱ Ἕλληνες, τῶν ὁποίων οἱ προπάτορες ὑπῆρξαν οἱ αὐ-
 » τοὶ καί πατέρες τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας· οἱ Ἕλληνες, τῶν
 » ὁποίων ἡ πατρίς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀειθαλῆς παράδεισος
 » τοῦ Σταυροῦ, ἡ πρώτη καί ἀσβεστος τῆς εἰς Χριστόν πί-
 » στειως ἐστία, ἀφ' ἧς ἐξεχύθη εἰς ἅπαντα τόν χριστιανικόν
 » κόσμον τό φῶς τῆς Ὀρθοδοξίας· οἱ Ἕλληνες, λέγω, δὲν
 » ἦτο δυνατόν νά ἀμεληθῶσι τόσον ὑπό τοῦ ὑψίστου τῶν
 » φώτων πατρῶς, ὥστε νά καταντήσωσιν εἰς ἀνδραποδώδη
 » κατάστασιν. Ἐκ τῶν κόλπων τῆς Ἑλλάδος, καί κατ' αὐτό
 » τό σκοτεινόν περιέχον τῆς τυραννικῆς ὀμίχλης καί συννε-
 » φίας, ἀνέτειλαν καί ἄλλοι ἀλληλοδιάδοχοι φωστήρες τῆς
 » Ἐκκλησίας, καί ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν τριῶν συνάθλων
 » ἱεραρχῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν μετὰ πολλῆς οἰκονομίας καί
 » φροντίσεως ἐναντίον εἰς τήν παρά τῶν βαρβάρων μιανὰν τῆς
 » ἀπαιδευσίας ἐπιβουλήν. ἠγωνίσθησαν δὲ διπλῶς, πρῶτον
 » πολλαπλασιάζοντες τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἰς τοὺς Ἕλ-
 » ληνας, καί δεύτερον ἐκλέγοντες, ὅσον ἦτο δυνατόν, τοὺς
 » ἐμπειροτέρους πρὸς πνευματικὴν διοίκησιν τῶν χριστιανι-
 » κῶν ψυχῶν. Καί πρῶτον ἠγωνίσθησαν νά πολλαπλασιάζ-
 » σωσι τήν παιδείαν καί τήν θύραθεν καί τήν ἐκκλησιαστι-
 » κήν. Χρησμοὶ τοῦ παναγίου πνεύματος, νόμοι εὐαγγελι-
 » κοὶ, κανόνες τῶν ἀγίων Πατέρων, μετὰ πόσου ζήλου σᾶς ἐ-
 » ξεφώνει ὁ Πατριάρχης! Καί πόσον ἰσχυρῶς ἐκ τοῦ στόμα-
 » τος αὐτοῦ προχεόμενας ὁ θεῖος λόγος ἐκλόνει τὰ δάση τῶν
 » ὑλικῶν λογισμῶν, καί συνέτριβε τὰς κέδρους τῆς ὑπερηφα-
 » νείας, καί διερρήγησε τὰς πετρώδεις τῶν ἀμαρτωλῶν καρ-
 » δίας εἰς μετάνοιαν! Ἐνθυμήθητε ἀδελφοί, μετὰ πόσης σο-
 » φίας ὁ αἰδύμιος ἐξήγει τὰς θείας γραφάς, καί μετὰ πόσης

» ἀκριβείας ἐξέδιδε τόμους καὶ κανόνες συνοδικούς πρὸς κα-
» ταρτισμὸν καὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν, καὶ μετὰ πό-
» σης ἐπιμελείας ἐφρόντιζε τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν καλ-
» λιέργειαν. Ἄναπολήσατε δὲ καὶ μεθ' ὧσων καὶ ὄσων ἀ-
» γῶνων συνέστησε πρῶτος τυπογραφεῖον ἐν τῷ Πατριαρχείῳ,
» καὶ τοῦτ' αὐτὸ στενοῦμενον ἀνεγείρας ἐκ βάθρων καλῶν καὶ
» περιφανῆς ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ Πατριαρχείας. Καὶ συμπε-
» ράνατε, τέλος, ὅτι ὁ μεγαλοεργὸς Γρηγόριος ἀνεφάνη καὶ κα-
» τὰ τοῦτο ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ, τρόπον τινά, τοῦ Μωϋ-
» σέως ὅμοιος διάκονος τῆς θείας χάριτος, διαμοιράζων εἰς τὸν
» λαὸν τοῦ Θεοῦ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὴν
» γνῶσιν, καὶ τὰ τῆς πίστεως ὑψηλὰ διδάγματα, χαραττώ-
» μενα εἰς τὰς χαλκὰς τοῦ τύπου πλάκας, καὶ δι' αὐτῶν εἰς
» τὰς καρδίας τῶν πιστῶν.

» Ποῖος δὲ τις ἐφάνη καὶ ὁ ὅσιος Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐφέσου πε-
» ρὶ τὸν φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν; γνωρίζετε πάντες τὸν πε-
» ρὶ τούτου ζῆλον τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς. Εἰς ποίαν ἐπί-
» σσημον χώραν τῶν δύο Μητροπόλεων δὲν εὐίστησε σχολεῖ-
» ον ἑλληνικόν; Τίνα γνωστὸν αὐτῷ πεπαιδευμένον ὁμογενῆ
» δὲν ἐτίμησε, καὶ δὲν ἐπροστάτευσε; Πρὸς ποῖον πόλεμον
» τῆς ἀμαθείας κατὰ τῆς σοφίας δὲν ἐφάνη θερμὸς ἀνταγωνι-
» στής; Ὡ μῆτερ Θεσσαλίᾳ καὶ σὺ Ἰωνία, κάλλισται τῆς Ἐλ-
» λάδος ἐπαρχίαι καὶ περιώνυμοι ἕως οὐ ρέουσιν οἱ ποταμοί
» σας, καὶ ἀνθοῦσιν αἱ πεδιάδες σας καὶ τὰ δένδρα, καὶ στί-
» κουσιν ὑψηλαὶ αἱ τῶν ὀρέων σας κορυφαί, θέλετε κηρύττει
» τὸν ζῆλον τούτου τοῦ αἰοιδίμου προστάτου τῶν αἰοιδῶν τοῦ
» Γολγοθᾶ καὶ τοῦ Ἐλικῶνος. Πολύχηνιον, ἀδελφοί, παρρησιάζ-
» ζουσι συνάμα λαμβανόμενα τὰ διδασκαλεῖα, μικρὰ καὶ με-
» γαλήτερα, ὅσα, συνεργούντων τῶν φιλομαθῶν ἑκατέρως τῆς
» πνευματικῆς αὐτοῦ πόιμνης κατοίκων, ἀνήγειραν ἐκ βάθρων,
» καὶ κτίσθη στενοῦμενα, καὶ κλονοῦμενα συνέπηξεν ἡ ἁκάμα-
» τος φιλοτιμία τούτου τοῦ Πατριάρχου. Ἐπὶ αὐτοῦ συνέστη κα-

» τὰ πρῶτον σχολεῖον Ἑλληνικὸν εἰς τὴν Λάρισσαν ὑπ' αὐτοῦ
» πλουσίως ἐπροκίεσθη ἡ κοινωφελὴς τῆς Τυρνάβου Σχολῆς,
» καὶ ἐτιμήθη ἀξίως ὁ μεταξὺ τῶν τότε φαινῶν τῆς Θεσσα-
» λίας ἀστέρων εὐκλεῶς διαλάμπων αἰοίδιμος διδάσκαλος
» Ἰωάννης ὁ Οἰκονόμος ὑπ' αὐτοῦ συνεκροτήθησαν πολλὰ μι-
» κρότερα παιδαγωγεῖα εἰς διάφορα χωρία τῆς ἐπαρχίας. Αὐ-
» τὸς πάλιν ἐπαγίωσε τὸ Σχολεῖον τῆς Μαγνησίας· αὐτὸς τὸ
» τῆς Ἐφέσου, τὸ τῆς Περγάμου, τὸ τῶν Βρουύλων. Αὐτὸς
» ὑπερασπίσθη κινδυνεῦον ὑπὸ τῆς ἀσεβείας νὰ κρημισθῆ τὸ
» λαμπρὸν καὶ κοινωφελέστατον Γυμνάσιον τῶν Κυθωνίων·
» αὐτὸς ἐξήρπασεν ἓνα τῶν αὐτοῦ διδασκάλων ἐκ τῶν ὀνόχων
» τῆς βαρβάρου συκοφαντίας. Αὐτὸς ἀντέστη γενναίως εἰς τὸν
» κατὰ τοῦ Γυμνασίου τῆς Σμύρνης ὠμότατον καὶ ἀνωμόμα-
» στον πόλεμον· αὐτὸς μάλιστα κατώρθωσε τὴν σύστασιν τοῦ
» ἐν Κωνσταντινουπόλει μεθοδικωτάτου Σχολείου τῆς Μου-
» σικῆς. Αὐτὸς ἔτρεφε πολλοὺς πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν
» ταῖς Σχολαῖς σπουδάζοντας πτωχοῦς μαθητάς. Αὐτὸς. . .
» Ἄλλ' ὡ θερμότατε τῆς Σοφίας προστάτα, ἡ σοφία πάλιν ἄς
» κηρύξῃ ἀξίως τὰ κατορθώματα τῆς πολλῆς σου φιλοσοφίας.
» Ἐμοῦ δὲ ἡ ἀδύνατος φωνὴ μόλις ἐξαρκεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἀ-
» μυδρῶς νὰ σκιαγραφῆσῃ τὰς ἀρετάς σου, τῶν ὁποίων ἐγενεῖν
» μάρτυς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος, καὶ τὰς ὁποίας μέλλει νὰ
» ἐγκωμιάξῃ διὰ παντός ἡ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. *Τὸ ὄνο-*
» *μά σου ζῆσται εἰς γενεάς, καὶ τὸν ἔπαιόν σου ἐξαγγελεῖ*
» *ἡ Ἐκκλησία* (1).

» Οὐδὲ σὺ, σοφὲ τῆς Νικομηδείας Ἀρχιερεῦ, δὲν ἔμεινας
» κατόπιν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους θεοφιλεῖς ἀ-
» γῶνάς σου. Ἔτι νέος, ἀδελφοί μου, ὁ ἱερός Ἀθανάσιος ἐδί-
» δασκε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἐκήρυττε τὸ κήρυγμα
» τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξηγῶν πρὸς τοὺς ἀπογό-

(1) Στ. Στ. μ. 15

» νους τοῦ Δημοσθένους· καὶ τούτου τοὺς λόγους καὶ τὸ ὄψος
» τῆς ἀπλότητος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ μεγάλου τῶν
» Ἀρειοπαγιτῶν διδασκάλου καὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας κα-
» θηγητοῦ. Μετὰ ταῦτα, γενόμενος Λιβύης ἐπίσκοπος, ἐνί-
» σχυσε τὸν τότε Πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς πολλὰ
» κοινοφελῆ καταστήματα. Προβίβασθεις δὲ καὶ εἰς τὴν τῆς
» Νικουμηδείας μητρόπολιν, συνέστησε σχολεῖον Ἑλληνικὸν εἰς
» τὴν πρωτεύουσαν χώραν τῆς αὐτοῦ παροικίας· διέβρεψε πολ-
» λὸς πένητας μαθητάς, κατέστησεν εἰς πολλὰ χωρία ἐκ τῶν
» εὐπαιδευτῶν Ἱερῶν διδασκάλους τῆς νεολαίας· ἐπετρόπευσε
» μετὰ ζήλου τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολὴν τοῦ Γένους·
» ἠγωνίσθη πρὸς προικισμὸν αὐτῆς, καὶ καλλωπισμὸν καὶ ἀπέ-
» βη, κατὰ τὸν σοφὸν, ἠγούμενος λαοῦ ἐν συνείσει γραμμα-
» τελας (1).

» Τοιαῦτα ἦσαν καὶ τοῦ τῆς Ἀγχιάλου μητροπολίτου τὰ
» κητοριώματα· καὶ ὁ ἱερός Εὐγένιος ἔγινε τρόφιμος τῶν ἱε-
» ρῶν γραμματῶν ἀπὸ βρέφους ὡς ὁ Τιμόθεος, καὶ ἐξήτησε
» τὴν παιδείαν τὸ πρῶτον εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος τῆς ἰδίας
» πατρίδος, ὕστερον δὲ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,
» ὅπου ἐδίδαξεν ἡγεμονικὰς οἰκογενείας διὰ τε τῆς σοφίας
» αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Διέλαμψε δὲ καὶ εἰς τὴν αὐθεντικὴν
» τῆς Βλαχίας αὐλὴν, ὡς ἄλλος ἱερός Ἀρσένιος εἰς τῆς Κων-
» σταντινουπόλεως τὰ βασίλεια. Κατὰ δὲ τὴν Ἀγχιάλον ἐ-
» στήριξε τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον· ἔθρεψε τῆς λογικῆς αὐτοῦ
» ποιμένης τὰς ψυχὰς διὰ τοῦ ἐπουρανοῦ ἄρτου τῆς Εὐαγγελ-
» λικῆς διδασκαλίας· ἐπότισε διὰ τῶν βίθρων τῆς ἐναρέτου
» παιδείας τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ κῆπον καὶ ἐμέθυσε πρα-
» σίῃν αὐτοῦ, ὡς Ἰορδάνης ἐν ἡμέραις θειρισμοῦ (2).

» Οὕτω δὲ γενναίως οἱ ἱεράρχαι συντρέχοντες καὶ συναγα-

(1) Σοφ. Σειρ. μθ. 4.

(2) Σοφ. Σειρ. κθ. 27. 31.

» νιζόμενοι πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν, ἐπέσπευδον αὐτὸν
» μάλιστα καὶ διὰ τῆς ἐγγυωρόσης ἐκλογῆς ἀνδρῶν ἀξίων εἰς
» ποιμαντορίαν ψυχῶν. Δὲν ἐμποροῦμεν ἀγαπητοὶ νὰ ἀρνηθῶ-
» μεν, ὅτι διὰ τὴν σιδηρᾶν τῆς τυραννίας ἀνάγκην πολλοὶ
» τινες τῶν ἱερέων ἀπέβησαν, κατὰ τὴν θείαν φράσιν, ὡς ὁ
» λαός. Τῶν δὲ τοιούτων κληρικῶν ἡ ἀμάθεια πολλάκις ἡ-
» μαύρους κατὰ μέρος, ὡς γνωρῶδες καπνός, τὴν ἄλλως εἰς
» τὸ ἐσωτερικὸν σωζομένην ἀκήρατον λάμπιν τῆς θυματρὸς
» Σινῶ. Ἡ γλῶσσα τῶν οὕτως ἀδεξιῶς προβιθασθέντων
» κηρύκων τῆς Πίστewος ἔστικεν ἀκίνητος κολλημένη εἰς τὸν
» ἀπαιδευτὸν αὐτῶν λάρυγγα· καὶ τὰ κυριώτερα προτερήμα-
» τα διὰ τῶν ὁποίων, ὡς διὰ βραχμίδων ἐσπούδαζον συνήθως
» οἱ τοιοῦτοι νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς Ἱερwsύνης
» καθέδραν, ἦσαν μόνον αἱ μεσιτεῖαι. Πρὸς τοιαύτας ἀναξιο-
» παθῆεις τῆς Ἐκκλησίας πόσον ἠγανάκτουν οἱ αἰοίδιμοι Ἱε-
» ράρχει, καὶ μετὰ πόσου ζήλου τὰς ἐθεράπευον! Ἀναγκαιτί-
» ζει μου τὸν λόγον κεντῶσα τὴν καρδίαν δριμύτατα τούτην
» τὴν στιγμὴν ἡ λύπη τοῦ χωρισμοῦ των, καὶ τὸ δάκρυον
» ὑποτρέχον διακόπτει μου τὴν φωνήν, ἐνθυμούμενου τὰς πε-
» ρὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου συχνάκις ὑπ' αὐτῶν γινόμενας Συ-
» νοδικὰς συμβουλὰς καὶ συνδιαλέξεις. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς, ἐφώ-
» ναξεν ὁ Πατριάρχης καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως οἱ Ἱεράρχαι,
» ὅτε παρὰ τινῶν ἐπροβλήθη ἀμαθής τις καὶ ἀνάξιος πρὸς ἀρ-
» χιεράτευσιν. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς ἂν καταστήσωμεν τυφλὸν ὀδη-
» γόν· εἰς τοὺς πλανωμένους! Ὁ ἀμπελῶν τῆς Ἱερwsύνης δὲν
» εἶναι τῆς μετανοίας ἀμπελῶν, εἰς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ δε-
» χώμεθα πᾶσαν ὥραν ἀδιακρίτως τοὺς τυχόντας ἐργάτας
» μισθωτοῦς. Οὐδὲ πρέπει νὰ γίνωνται Ἀρχιεπίσκοποι οἱ ἐν
» ταῖς πλατείαις κείμενοι χωλοὶ καὶ ἀνάπηροὶ ψωμοζῆται,
» τοὺς ὁποίους ἡ φιλανθρωπία τοῦ οὐρανοῦ Οἰκοδεσπότη
» προσκαλεῖ μόνον ὡς δαιτυμόνας εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ τράπε-
» ζαν νὰ τραφῶσι. Μακρὰν τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὄσαι, πρὶν

» γένωσι τῆς πίστεως μαθηταί, συνωθῶνται νά προβληθῶσι
» τῶν κακῶν τῆς ἀμαθίας διδάσκαλοι· καί πρὶν μάθωσι νά
» κωπηλατῶσι τὸ σκαφίδιον τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἐπιβάλ-
» λονται νά κυβερνῶσι τὴν ἰσρὰν καὶ μεγάλην τῆς τῶν ψυχῶν
» οἰκονομίας ὀλκάδα. Μακρὰν οἱ σπουδαρχοῦντες τοιχωρύχοι
» τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες εἰσελθόντες ἐν σχήματι ποιμένων
» κινδυνεύουσι νά θυσιάσωσιν, ὄχι ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
» τῶν προβάτων, ἀλλὰ τὰ πρόβατα ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ὤφε-
» λείας καὶ τρυφῆς. Ὡς Σῶτερ, Σῶτερ, ἀποδιώξονκαὶ τώρα
» ἐκ τοῦ ναοῦ σου, ἂν τινες τολμήσωσι νά εἰσέρψωσιν, ὄχι νά
» ἱερατεύωσιν ἀγνῶς καὶ ἀξίως, ἀλλὰ μᾶλλον νά κατεμπο-
» ρεύωνται τὰ ἅγια, ὡς ἂν τινες κάπηλοι καὶ τραπεζίται !
» Τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ ζῆλος τῶν Ἱεραρχῶν περὶ τὴν τῶν ποι-
» μένων ἐκλογὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἔκαμνον, ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ
» τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος διαφορὰ, καὶ ἡ πικρὰ θία τῆς τυραν-
» νίας. Ὅμοια τοῦ προφητάνακτος εἶχον καὶ αὐτοὶ τοὺς ὀφ-
» θαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τοὺς ἐναρέτους καὶ πιστοὺς τῆς
» Ἐκκλησίας υἱοὺς, ὥστε ἐκ τούτων νά ἔχωσι συγκαθέδρους
» (1), μηδέποτε ἐπιτιθέντες ταχέως τὰς χεῖρας εἰς πάντα
» τὸν προσερχόμενον κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐντολήν (2).
» Ποῦ εἶναι τώρα οἱ συκοφάνται τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ
» Ἐκκλησίας, ὅσοι νομίζουσι καὶ γράφουσιν, ὅτι εἰς τὴν κοσμι-
» κὴν αὐτῆς δουλείαν ἐκινήθη καὶ μετετέθη ἀπ' αὐτῆς ἡ λυ-
» χνία τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ; Ποῦ εἶναι, λέγω οἱ
» τοιοῦτοι φιλάδελφοι Χριστιανοί, οἵτινες ὡς οἱ σοφοὶ καὶ βα-
» θύνοες ἐκείνοι φίλοι τοῦ πολύτλα Ἰωβ, περιστάμενοι μα-
» κρόθεν περὶ τὴν πάσχουσαν μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐξυ-
» βρίζουσιν εἰς τὰς πληγὰς τῆς, σφριγῶντες αὐτοὶ καὶ τρυ-
» φῶντες ἀσφαλεῖς καὶ σούβρωως αὐτὴν ἐξελέγχουσιν, ὡς δι-

(1) Ψαλμ. ρ. 6.

(2) Α. Τιμ. β. σ. 22.

» καια πάγρουσαν και τιμωρουμένην, διότι ήσέβησαν έναντι-
 » ον του Θεου; "Ας έλθουσιν οι τουουτοι να πληροφορηθωσι
 » προσέτι και εκ της ζωής, και εκ της τελευτης αυτής; των
 » Ίεραρχών μας, ότι ή μία άγια καθολική και αποστολική
 » Εκκλησία, καθ' όλους τους χειμῶνας και των άλλων α-
 » τής διωγμῶν και αυτών των εκ της σκληροτάτης ωμότη-
 » τος των Άγερνων, διεφυλάχθη, ως μυστική Κιβωτός, άθι-
 » κτος και άκέραιος εις την καθαρότητα των έαυτης δογμα-
 » των και περὶ δόσεων, και διήγαγε βραστήζουσα μεν πάντοτε
 » τὰ στήγματα του κυριου Ιησου εις το πολυάθλον αυτής; σω-
 » μα, διατηρούσα δε το κάλλος της Πίστεως άμώμητον και
 » καθαρὸν δίχως τινός σπύλου ή ρυτίδος, και τον διόλου άρ-
 » ρηρον, τον άνωθεν ύφαντον χιτῶνα της ευσεβείας άσχιστον
 » δικσωζουσα και αδιάρρηκτον υπό των στρατιωτών του άρ-
 » χοντος του κόσμου τούτου; δια τουτου και μόνον οι Έλληνες
 » ακόμη και την σήμεραν στολιζουσι δια του μαρτυρικου α-
 » των ήμματος την βασιλικήν ποργύραν της άκηράτου ταύτης
 » Νύμφης του Χριστου. Έάν δε τινες των άλλογενών Χρι-
 » στιανῶν άπαιτοῦσι τους λειτουργούς αυτής καθ' όλας αυτών
 » τας πράξεις άθώου; παντάπασι και αναμαρτήτους εις τοι-
 » αύτας μάλιστά θλίψεις και τοιαύτας ανάγκας, άς μας δεί-
 » ξωσιν εις άλλας χώρας ευτυχεστερας άλλον Κληρον κοσμιώ-
 » τερον καθόλου και γενναιότερον, ή και κατ' αυτας τας κα-
 » τχηρήσεις μετριώτερον παρα τον Κληρον των Γραικῶν; ει
 » δε μη, άς αμφιβάλωσιν, άν θέλωσι, και περι της χάριτος
 » των αποστολικῶν Ίπισκόπων, των Άγγέλων της παλαιᾶς
 » Εκκλησίας, οτινες ουδ' εκείνοι δεν ήσαν ανεγκλητοι ενώ-
 » πικν του Θεου, κατὰ τον πιστον μαρτυρα της άγιας Άπο-
 » καλύψεως. Άλλά προς τας τοιαύτας συκοφαντίας δεν έχει
 » σκοπον ο λόγος να εκταθῇ; επιστρέφομεν δε πάλιν εις το
 » προκειμενον. Οι όσοι Ίεράρχαι ήγωνίζοντο προς φωτισμόν
 » των όμογενῶν, τους όποιους ή βαρβαρότης του άλλοφύλου

» ἦ'ελε νὰ διακρατῆ πολιορκουμένους εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαρ-
» τίας, καθὼς διὰ νυκτὸς ἐπολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ ἀλ-
» λόφυλος τῶν Ἀσσυρίων στρατὸς (1).

» Τρίτον καὶ τελευταῖον ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς ἀπίστιας
» παρηγοροῦντες διὰ τῆς πατρικῆς αὐτῶν ἀγάπης καὶ προμη-
» θείας, τοὺς πολλοχῶς τεθλιμμένους ὁμογενεῖς των. Ὅτε ἐ-
» κλίηται ὁ Δαβὶδ εἰς Ὁδολλὰμ, συνήχθησαν, λέγει ἡ θεία
» Γραφή, πρὸς αὐτόν. πᾶς ἐν ἀνάγκῃ ὦν, καὶ πᾶς ὑπόχρεως
» καὶ πᾶσα κατ' ὄνομα ψυχὴ (2), ζητοῦντες παρηγορίαν,
» ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκάθησαν οἱ Ἱεράρχαι εἰς τὰς ἱεράς τῆς αὐτῶν
» Αρχιερατείας καθέδρας, πόσοι, νομίζετε συνήχοντο πρὸς αὐ-
» τοὺς καθ' ἐκάστην κατώδυνον, κατὰχρσοι, κατατεθλιμμένοι
» καὶ στεναζόντες ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς ἀσεβοῦς ἐξουσίας ζυγόν,
» τοὺς ὁποίους πατρικῶς ἀνελάμβανον καὶ διέτρεφον, καὶ διέ-
» σωζον ἐκ τῶν κινδύνων πολλῶν καὶ ψυχικῶν καὶ σωματικῶν; Ὡς
» σφιδρὸς καὶ πλκτὺς ἐμπρησμὸς ἐχύνετο καὶ περιεσπένετο
» κύκλῳ τοὺς ὀρθοδόξους ἢ πατρικὴ καὶ διάπυρος ἀγάπη τοῦ
» Πατριάρχου. Ὡς μέγας καὶ βαθύρροος ποταμὸς ἐπελάγιζε
» λειοκυμονοῦσα, καὶ μεγαλοπρεπῶς πλατυνομένη πρὸς πάντας
» τοὺς δεομένους, ἢ ἰληρὰ καὶ θαψιλῆς εὐεργεσία τοῦ τῆς Ἐ-
» φέσου Μητροπολίτου. Ὡς αὔρα ζεφύρου δροσώδης, ἢ τοῦ
» κλοῦ τῶν Νικομηθεῶν ποιμένος φιλανθρωπία, κατεπράυνε
» λιπαρῶς διαπερῶσα καὶ τὰς μάλιστα πεπυκνωμένας ἀνάγκ-
» κας τῶν θλιβομένων. Πηγὴν κελιρρόην ὁμοίαζεν ἢ φιλα-
» δελφία τοῦ Ἀγγιᾶλου, ἥτις κελαρύζουσα ποτίζει τοὺς ὀ-
» δίτας, καὶ δροσοβολεῖ τοὺς καυσομένους, καὶ καταστολιζει
» τὰς παρακειμένας πεδιάδας, διασπείρουσα χλόην εὐθαλῆ
» καὶ καρποφόρον εὐθηνίαν. Οὕτως οἱ σεβάσμιοι Ἱεράρχαι
» συνέτρεχον εἰς τε τὰς μερικὰς καὶ τὰς κοινὰς τῆς Ἑκκλη-
» σίας ἀνάγκας. Δὲν εἶχον βέβαια τὴν ἀκτημοσύνην τῶν Ἀ-

(1) Δ. Βιβλ. ἰθ. 33.

(2) Δ. Βασιλ. κβ. 4-2.

» ποστόλων, ἀλλ' ἐμμοῦντο τὴν ἐκείνων φιλοπτωχίαν· διότι,
 » πεπεισμένοι ὅτι ὁ ἱερεὺς εἶναι καὶ τῶν ἱερῶν κτημάτων τα-
 » μίας, καθὼς καὶ τῶν λειτουργημάτων τῆς Πίστεως, ἐφυλάτ-
 » τοντο, καθ' ὅσον ἠδύναντο, μήποτε πάντῃ κοσμικῶς βεβη-
 » λώσωσι τὴν χρῆσιν τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ἁγιαστηρίου, καὶ
 » κέμωσι τὴν θείαν αὐτῶν διακονίαν ὑπηρετίν τῆς ἀδικίας.
 » Καὶ πρῶτον μὲν ἠγόραζον συνεχῶς παρὰ τῶν ἀπίστων
 » κάλλιστον ἐμπόρευμα, τὴν ἡσυχον τῆς Ἐκκλησίας κατὰ-
 » στασιν, καὶ τὴν, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπόλυτον ἀδειαν τῆς
 » συντηρήσεως τῶν θείων ναῶν, καὶ τῆς δημοσίου τῶν τελε-
 » τῶν ἱεροπραξίας. Ἐπειδὴ ὁ δημοβόρος τῆς Ἑλλάδος δυνά-
 » στης, θεωρῶν, καθὼς ἔλεγε, τὸν Πατριάρχην ὡς κεφαλὴν,
 » καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ὡς παραστάτας τινὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ
 » ἔθνους, ἕνα μόνον εἶχε σκοπὸν, νὰ μεταχειρίζηται καὶ τὴν
 » θεοσέβειαν αὐτὴν ὄργανον ἀργυρολογίας, καὶ μέσον τοῦ
 » πτωχισμού τῶν Χριστιανῶν, ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον αὐτῶν
 » ἀειδουλείαν. Τοῦτον δὲ τὸν βαρὺν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῆς εὐ-
 » σεβείας πορισμὸν ὑπέμενον μὲν γενναίως οἱ πολυπαθεῖς Ἑλ-
 » ληνες, ὠκονόμου δὲ θεοφιλῶς καὶ οἱ Ἱεράρχαι, θυσιάζον-
 » τες τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν σωματικῶν, ὑπὲρ τῆς
 » πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ σώματος τῶν πιστῶν. Πολλὰ
 » δὲ ἦσαν καλὰ καὶ μεγάλα τὰ βοηθήματα, τὰ ὅποια διε-
 » σκόρπιζον ἀφθόνως καὶ εἰς τοὺς κατὰ μέρος ὑπὸ τῆς ἀνο-
 » μίας πιεζομένους. Καὶ ἐδῶ πόσον μεγαλοπρεπὲς καὶ πανη-
 » γυρικὸν θέαμα παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Ὡς λαμ-
 » προὶ τῶν ἀθλητικῶν καὶ μεγάλων κατορθωμάτων ζωγράφοι,
 » σεῖς μόνον δύνασθενά ἐξεικονίσητε καὶ τῶν ἡμετέρων Ἱεραρ-
 » χῶν τὰς ἀγαθουργίας, αἵτινες διακινδυνεύονται νὰ παρα-
 » σταθῶσιν ὑπὸ τῆς γλώσσης τῆς ἐμῆς ἀμυδρῶς καὶ ὄχι κατ'
 » ἀξίαν. Ἐλθετε, γράφετε πολλὴ τῆς γραφικῆς σας τέχνης
 » ἢ δύναμις, πολλὰ δὲ καὶ λαμπρὰ καὶ τῆς ζωγραφίας τὰ ὑ-
 » ποκείμενα· βλέπετε, σχεδιάζετε! Ἐδῶ γῆραι σὺν ὀφθανοῖς

» διωκόμεναι ὑπὸ τῆς ἀκοιμήτου μάστιγος τῆς ἀσπλάχνου
» φορολογίας καὶ τῆς ἐσχάτης πενίας, προσέρχονται μετὰ θα-
» κρῶν πρὸς τοὺς νέους Ἡλίας καὶ Ἐλισσαίους, δεικνύουσι
» τὴν ἐκλείπουσαν αὐτῶν ἐλπίδα κατόπιν ἔχουσιν τὸν θάνα-
» τον περακολουθοῦντα, καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς πενιχρὰς
» αὐτῶν κατοικίας προμηθευμέναι διαρκῆ τὴν ζωοτροφίαν καὶ
» τῆς παρουσίας ἀνάγκης τὴν ἀνακούφισιν. Ἐκεῖ πτωχαὶ παρ-
» θένοι, κινδυνεύουσαι νὰ συρθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐνεδρυσόντων ἀ-
» πίστων εἰς τῆς ἀτιμίας· τὸ βάρβαρον, ἀνυψόνουσι τὰς χεῖρας
» πρὸς οὐρανὸν ὁμολογοῦσαι ὅτι χρεωστοῦσι καὶ τὴν ἀγείαν
» καὶ τὴν νόμιμον αὐτῶν ὑπανδρεῖαν εἰς τὰ φιλελεήμονα
» σπλάγγνα τῶν προστατῶν τῆς παρθενίας καὶ σωφροσύνης.
» Ἀλλὰ δοξάζουσι τὸν Θεὸν πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐξεργά-
» μενοι, ὡς ἄλλοι τινὲς Λάζαροι, ἐκ τῶν τάφων τῶν τυραννι-
» κῶν φυλακῶν διὰ μεσιτείας τῶν χριστομιμητῶν Ἀρχιερέων
» Βλέπετε δὲ πάλιν τὴν φιλόανθρωπον αὐτῶν δεξιάν, πῶς τρέ-
» φει, καὶ ἐνδύει, καὶ διὰ χρηστῶν ἐλπίδων παρηγορεῖ τοὺς
» ἀπομένοντας εἰς τὰ δεσμοτήρια, τὰ ὅποια πάντοτ' ἐστενο-
» χωροῦντο ὑπὸ πλῆθους ἀθῶων, ὅσους ἐφυλάκιζεν ἡ τῆς ἀνό-
» μου δυναστείας πλεονεξία, τοὺς μὲν οἴκους ἐρημόνουσα, κα-
» τοικίζουσα δὲ τὰς εἰρηκτὰς, ὡς ἐπόλιζε καὶ τὰς ἐρημίας ἐκ
» τῶν συνεχῶς φυγαδευομένων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κατὰ τό-
» πους ὑπὸ τῶν φιλοχρίστων Ἱεραρχῶν συσταθέντα νοσοκο-
» μεῖα πολλοὶ θεραπευόμενοι νόσους ἄλλας τε παντοίας, καὶ
» ὅσας ἔπαθον ὑπ' αὐτῶν πολλακίς καταπληρωθέντες τῶν ἀ-
» σεβῶν, ἀνυψόνουσι τὰς τρεμούσας αὐτῶν χεῖρας εὐχόμενοι
» πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῆς ζωῆς καὶ τῆς υἰείας τῶν αἰτίων τῆς
» αὐτῶν σωτηρίας. Πόσαι δὲ πάλιν εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἡ-
» σθάνθησαν κρυφίως τὸν εὐεργετικὸν αὐτῶν βραχίονα νὰ τὰς
» ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς πτώσεως τῆς πενίας. Πόσαι δὲ ψυχαὶ βια-
» ζόμεναι διὰ φόρους βαρυτάτους, ἢ πικρὰς συκοφαντίας, νὰ
» ἐξομώσωσιν, ἢ καὶ μετανοοῦσαι ὕστερον διὰ τὴν ἐξώμωσιν,

» χρεωστοῦσι τὰ δραστήρια τῆς σωτηρίας φάρμακα εἰς τοῦ-
» τους τοὺς ἀληθεῖς τῶν ψυχῶν ἐπισκόπους. Ταῦτα καὶ τοι-
» αὐτα φαίνονται τὰ κατορθώματα τούτων τῶν ἀριστέρων
» τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς; ἀκά-
» ματοι καὶ ἀκούραστοι διὰ βίου. Μὴ γὰρ ὑπῆρξε ποτὲ τό-
» σον ἐπικίνδυνος ἀνάγκη τοῦ πλησίον, ὥστε νὰ τρομάξῃ τὸν
» ζῆλον τῆς αὐτῶν γενναιοψυχίας; Ὑπῆρξε πτωχός, τόσον
» ἐντροπαλός καὶ συνεσταλμένος, ὥστε νὰ λανθᾶσῃ τῆ ὄξυ-
» δερκειαν τῆς φιλανθρωπίας αὐτῶν; Ὑπῆρξε πενία τόσον ἀ-
» ναιδῆς, τῆς ὁποίας νὰ μὴ χορτάσῃ τὴν χρεῖαν ἢ πλουσιύ-
» δωρος αὐτῶν ἐλευθεριότης; Δὲν ἦσαν τὰ πλείεστα τῶν ἰδί-
» ων αὐτῶν εἰσοδημάτων, τὰ αὐτὰ καὶ εἰσοδήματα τῶν ἐν-
» δεῶν; Ἐφάνησαν αὐτῶν ποτὲ αἱ κατοικίαι, καθὼς τινων
» μεγιστάνων παλάτια, δυσπρόσιτοι, καὶ σοβαροὶ, καὶ πρὸς
» τοὺς δυστυχεῖς τεταχισμένοι δι' ἀγρίων καὶ βρυσῶν βυ-
» ρῶν; Δὲν ὠμοιάζον πάντοτε τὴν Στοὰν τοῦ Σολομῶντος,
» εἰς τὴν ὁποίαν προσήρχοντο πλήθη τῶν ἀσθενούντων, καὶ
» πάραυτα κατὰ καιρὸν ἐπεφαίνετο τῆς αὐτῶν θεραπείας ὁ
» ἄγγελος; Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ταπεινά των δὲν ἦσαν ἄσυλα
» πολλῶν πενήτων, εἰς τῶν ὁποίων τοὺς κόλπους ἔκρυπτε τῆς
» εὐεργεσίας λανθάνουσα καὶ αὐτὴν τὴν ἀριστερὰν ἢ δεξιὰ τῆς
» μετριοφροσύνης τῶν φιλοπτώχων Ἱεραρχῶν; Ὡ παντέφορε
» καὶ ἀόρατε ὀφθαλμῶ τῷ Ὑψίστου Πιτρὸς, σὺ μόνος εἶσαι
» μάρτυς πολλῶν μυστικῶν αὐτῶν ἀγαθουργημάτων! Σὺ μόνος
» εἶδες πόσα φωτὸς ἔργα συνέθαπτον εὐλοβῶς εἰς τὸ
» σεβασμίον σκότος τῆς χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης! Ναί
» ἀδελφοί μου. Εὐηργέτουσιν οἱ αἰδίδιμοι μετ' ἐπιθυμίας μήτε
» νὰ ἀνταποδοθῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ', ἂν ἦτο θύνατόν, καὶ
» νὰ ἐξαλειφθῶσιν αὐτῶν αἱ εὐεργεσίαι παντάπασι ἐκ τῆς
» μνήμης τῶν εὐεργετουμένων. Καὶ τῶρα μοὶ φαίνεται ὅτι
» βλέπω τὰ ἰλαρά των πρόσωπα σκυθρωπάζοντα διὰ τὴν σύν-
» τομον τῶν εὐεργεσιῶν αὐτῶν διακλήρυσιν. Πῦσε, φωνά-

» ζουσιν εἰς τῆς ψυχῆς μου τὰ ὄψα, μὴ ἀποκαλύπτῃς τὸν μου
 » στηριώδη τῆς μετριοφροσύνης πέπλον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀπε-
 » θέσκαμεν τὰς χρεωστικὰς πρὸς τοὺς πλησίον ἀγαθουργίας, εὐ-
 » χόμενοι νὰ μὴ φανερωθῶσιν, εἰμὴ, *ὅταν ὁ Χριστὸς φαγε-*
 » *ρωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν* (1). Ἀλλὰ συγχωρήσατέ μοι, πολυεθέ-
 » στοι Ἰεράρχαι, ἂν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις τοῦ γένους
 » μὲ βιάζει ἡ ἀλήθεια νὰ ἐκφράσω κεφαλαιωδῶς τὰ θεάρε-
 » στά σας ἔργα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὁμογενῶν μου. Τὸ φῶς
 » τῶν ἀρετῶν σας, τὸ ὁποῖον ἐσκεπάσατε ὑπὸ τῆς μετριο-
 » φροσύνης τὸ μῶδιον, ἐπινεύσατε νὰ λάμψη καὶ μικρὸν ἐπὶ
 » τὴν λυχνίαν, πρὸς καταρτισμὸν καὶ παραμυθίαν τῶν διὰ τὸν
 » χωρισμὸν σας συμβρωπαζόντων πατριωτῶν ! Τοιοῦτον, ἀ-
 » γαπητοὶ, χρηστότητος καὶ φιλαδελφίης ἀείμνηστον παρά
 » δειγμα ὑπέβηξεν ἡ κοινωφελεστάτη ζωὴ τῶν Ἱεραρχῶν, οἵ-
 » τινες μίαν εἶχον γλυκυτάτην διὰ βίου φροντίδα, τὴν πρὸς
 » τὸν πλησίον εὐεργεσίαν. Καὶ αὐτοὶ, ὡς οἱ ὀξυδερκέστατοι
 » ἀετοὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου ἐβλεπον ἐξ ὕψους κάτω κεί-
 » μενον πτώμα τῶν ἀδελφῶν των, ὠρμούσαν, ἐπετοῦσαν, ἐ-
 » πληνιάζον, ὄχι νὰ τὸ κατασπαράξωσιν, ἀλλὰ νὰ τ' ἀνυ-
 » ψώσωσιν εἰς τὰ ὄρη τῆς σωτηρίας (2). Οὕτως ἠγωνίσθησαν
 » νὰ ἰατρεύωσιν, ἢ καὶ νὰ μετριάξωσι τὰς θλίψεις τῶν ὁμο-
 » φύλων. Οὕτω νὰ καταλάμπωσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν διὰ τοῦ
 » ἱεροῦ τῆς παιδείας φωτός. Οὕτω νὰ μεταχερίζωνται ἐπ'
 » ὠφελείᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἱερόν αὐτῶν ἀξίωμα, καὶ αὐ-
 » τὰς τὰς πρὸς τῆς ἀπιστίας τιμὰς, διὰφυλάττοντες ἐξ αὐ-
 » τῶν ἀβλαβεῖς καὶ ἀλωθήτους καὶ τοὺς λαοὺς, καὶ αὐτοὶ ἐ-
 » αὐτοῦς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, *Μὴ γί-*
 » *ναι ἄπιστος.*

» *Μὴ γίνου ἄπιστος !* Ἴδου Χριστιανὲ ποῖον κίνδυνον πρέ-
 » πει νὰ διαφύγῃς ἀκολουθῶν τῶν ὁσίων Ἱεραρχῶν τὸ παρά-

(1) Β. Κορινθ. ε 10.

(2) Ματθ. 23, 28.

» δειγμα, μάλλον δὲ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χρισ-
» στοῦ, τὸν ὁποῖον ἐσπούδασαν καὶ οἱ Ἱεράρχαι νὰ μιμηθῶσιν.
» Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Σωτὴρ καὶ Θεός σου, ἔλαβε δούλου
» μορφήν, συγκρούσας τὴν ἄπειρον δόξαν τῆς κτίδιου αὐτοῦ
» Θεότητος, ἵνα σώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους ἐκ τῆς δουλείας τοῦ
» ἐχθροῦ. Περιήρχετο συνετιζῶν τοὺς ἀσυνέτους καὶ διδάσκων
» τὰ ῥήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Διεσκόρπιζε πανταχοῦ τὸν
» πλοῦτον τῶν εὐεργεσιῶν του, πτωχεύσας καὶ ταπεινωθεὶς
» διὰ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν, ὁ ὑπερένδοξος καὶ πλούσιος
» ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Καὶ σὺ, Χριστιανέ, παρομοίως χρε-
» ωστεῖς νὰ μεταχειρίζησαι καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς γνώσεις
» καὶ τὰ πλούτη σου πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν σου. Εἰς
» τὸν παρόντα μάλιστα κοινὸν τῆς εὐσεβείας κατὰ τῆς ἀπι-
» στίας ἀγῶνα χρεωστεῖς καὶ σὺ νὰ δείξῃς ὅλην τῆ, πίστε-
» ὡς σου τὴν προθυμίαν. Ἄν ἐπαισχύνεσαι τὸν Σταυρὸν τοῦ
» Χριστοῦ προτιμῶν νὰ ἀρέσκῃς τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον παρά
» τὸν Θεόν, καὶ πολλάκις ἀνέχεσαι, ἢ καὶ νοστιμεύεσαι ἀκούων
» ὕβρεις μὲν καὶ καταλαλιάς κατὰ τῶν ἀθῶων σου ἀδελφῶν,
» μυκτηρισμοὺς δὲ κατὰ τῆς μητρὸς σου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ
» κατ' αὐτῆς τῆς ἀγίας σου Πίστεως βλασφημίας, παρ' ἀνθρώ-
» πων λοιμῶν καὶ κακοήθων καὶ πονηρῶν, καὶ δὲν φεύγεις ἀ-
» μεταστρέπτως συμφράσων τὰς ἀκοάς σου, καὶ δὲν νουθε-
» τεῖς, ὅταν δύνασαι τοὺς ἀπλουστέρους, καὶ δὲν στηρίζεις
» τοὺς κλονομένους, εἶσαι ἄπιστος. Ἄν θυσιάσεις τὸ κοινὸν
» ὄφελος εἰς τὴν ἰδίαν σου φιληδονίαν καὶ ματαιοδοξίαν, καὶ τῶν
» ἄλλων τῶν μαρῶν ἢ κακούργων σου παθῶν τὴν εὐχαρίστη-
» σιν, καὶ δὲν συναγωνίζεσαι καθ' ὅλας τὰς δυνάμεις σου πρὸς
» σωτηρίαν τῆς διωκομένης Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν ἂν δὲν
» σώξεις, ὅταν δύνασαι, ἢ εἰς τὸ πλοῖόν σου, ἢ ἄλλως ὅπως
» δυνηθῆς τοὺς ζητοῦντας καταφύγιον ὁμογενεῖς σου, ἀλλὰ διὰ
» φιλαργυρίαν ἢ ὀκνηρίαν τοὺς ἐγκαταλίπεις νὰ γίνονται θύ-
» ματα τῆς τυραννικῆς ὀμότητος, ἢ πάλιν ἂν τοὺς γυμνόνεις,

» ἐν ᾧ τοὺς σώζεις, ἀγοράζων παρὰ τιμὴν εἴτι ἔχουσι νὰ
» τραφῶσιν οἱ ταλαίπωροι, εἶσαι ἄπιστος. Καὶ ἄλλως δια-
» φυγόντας, βλέπεις αὐτοὺς εἰς τὴν ξενιτείαν πεινῶντας, αἰ-
» κους, γυμνητεύοντας, καὶ, ἀντὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃς, θεωρεῖς
» αὐτοὺς μακρόθεν ἀδάκρυτον ἔχων ὄμμα, καὶ ψυχὴν ἀνελεή-
» μονα, καὶ σπλάγγνα σιδηρᾶ. εἶσαι ἄπιστος. Ἄν, τέλος,
» ὡς ἀκούσται περίτινων, ἐμπορεύεσαι καὶ τὴν πάγκοινον θλί-
» ψιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, καὶ πέμπεις εἰς τυραν-
» νικούς λιμένας πλοῖα φέροντα πολεμικὰ ἐφόδια, πρὸς κέρ-
» δους ἀπόλαυσιν καὶ πλοῦτου πορισμὸν, τοιοῦτον καὶ τοσοῦ-
» τον ἄνομον, ἀνόσιον, μιᾶρὸν, θεοσυγγέσπατον, εἶσαι ἄπιστος.
» Καὶ εἶσαι ἄπιστος, ὅχι καθὼς ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς, ὅστις
» μετεχειρίσθη τὴν ἀπιστίαν μέσον ἐνεργὸν πρὸς πληροφορίαν
» τῆς ζεούσης αὐτοῦ πίστεως, ἀλλὰ καθὼς ὁ ἀχρεῖος ἐκεῖνος
» δούλος, ὅστις νομίζων καλὴν πρὸς τρυφὰς ἐρημίαν τὴν ἀ-
» πουςίαν τοῦ ἰδίου κυρίου, καταθλίβει καὶ καταφρονεῖ τοὺς
» συνδούλους, ἀτακτῶν καὶ καθυβρίζων διὰ τῶν πράξεων εἰς
» τὴν οἰκίαν ἐκεῖνου, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει κύριον ἑαυτοῦ καὶ
» δεσπότην. Ἄλλὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ δούλου γνωρίζετε,
» Χριστιανοί, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν. Ἐξαίφνης εἰς μίαν ἡμέραν
» εἰς μίαν ὥραν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς δὲν προβλέπει μαινόμενος
» εἰς τῶν ἀνομημάτων αὐτοῦ τὴν μέθην, ἐξαστράπτει κατὰ
» τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ἡ φοβερὰ τοῦ Κυρίου παρουσία καὶ ἡ παρ'
» αὐτοῦ ἐκδίκησις. Ἦξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἐν ἡ-
» μέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, καὶ δι-
» γροτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἠσκρι-
» τῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀ-
» δόντων. (1) Χριστιανοί, ἂς φύγωμεν ἕκαστος τὴν τοιαύτην
» ποινήν μετὰ τῶν ἔργων τῆς ἀπιστίας, κατὰ τῆς ὁποίας ἡ-

(1) Ματθ. εἰ. 48—51.

» κούσατε ἤδη πόσον γενναίως ἠγωνίσθησαν οἱ ἱεράρχαι μετὰ
» τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀνανεώσαντες τὴν προσοχὴν, ἔλφετε
» νὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ὕστερον μέρος τοῦ λόγου, πῶς καὶ ἐβυ-
» σιάσθησαν ὑπὲρ τῆς πίστεως οἱ μακάριοι.

» § *κά.* Ὅτε ὁ θεὸς Παῦλος ἐγκαθίδνε τὸν Ἀπόστολον
» Τιμόθεον εἰς τὰς κακοπαθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγμα-
» τος, Τέκνον μου, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, ὡς καλὸς τῆς πίστε-
» ως στρατιώτης, συγκακοπάθησον μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ
» Χριστοῦ. Θέλεις ἀπαντήσαι καταδρομὰς πολλὰς καὶ βα-
» ρείας ἐκ τῶν ἀπίστων, καὶ ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
» ἀσθενείας τῆς σαρκός· ἀλλ' ὑπόμενε γενναίως· διότι τὸ χά-
» ρισμα τῆς ἡμετέρας ἀποστολῆς δὲν εἶναι πνεῦμα φόβου καὶ
» δουλείας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφροσι-
» σμοῦ (1) Ἰδοῦ, ἀδελφοί μου, πῶς διέγραψεν ὁ Ἀπόστολος
» τὴν γενναϊότητα τῶν ἀληθινῶν Ἐπισκόπων, ἐνοῖς καὶ ὁ
» Πατριάρχης καὶ οἱ τούτου συναθλοὶ ἱεράρχαι, μεθ' ἧς ὑπέ-
» μειναν καὶ οὗτοι τὰς καταδρομὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε
» νὰ δείξωσι τὴν ἀνυπόκριτον αὐτῶν πίστιν κατὰ τὴν Δε-
» σποτικὴν ἐντολὴν, *μὴ γίνου ἀπιστος, ἀλλὰ πιστός*. Τὸ
» πνεῦμα τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης τοὺς ἐνίσχυσε νὰ ἐυ-
» σιασθῶσι τριπλῶς· πρῶτον, διὰ τῆς ὑπομονῆς μεθ' ἧς ὑπέ-
» φερων τοῦ κόσμου τοὺς διωγμούς· δεύτερον, διὰ τοῦ σω-
» φρονισμοῦ τῆς περὶ τὰ ἴδια σφάλματα μετανοίας· τρίτον,
» διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον ἐδέχθησαν γεν-
» ναίως δι' ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέ-
» σματα τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνοικήσαντος πνεύματος τῆς δυνάμε-
» ως, τοῦ σωφρονισμοῦ, τῆς ἀγάπης. Ἄς θεωρήσωμεν συν-
» τόμως καθ' ἕκαστον τῶν τριῶν χωριστά.

» Καὶ πρῶτον ἐβυσιάσθησαν εἰς τοὺς διωγμούς ἕτους

(1) Β. Τιμ. α. 7 8 καὶ 5. 3.

» ἔπαθον πολλάκις ὑπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀπίστων. Ὅλι-
» γα παραδείγματα τῆς πολυπαθοῦς αὐτῶν ζωῆς ἐξαρκούσι
» πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου μας· ἐνθυμήθητε δὲ πρώτας τὰς
» καταδρομὰς τοῦ Πατριάρχου. Μόλις ἐβρίζωσε τὰ τρόπαια
» πολλῶν κκοτορωμάτων εἰς τὴν πρώτην Πατριαρχεῖαν, μό-
» λις πράυνας πολλοὺς καὶ βραεῖς χειμῶνας, ἐπέφερε γαλή-
» νην εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εὐθύς ὁ φθόνος ἢ
» ζῆλος μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ πρὸ πάντων ἢ τὰ πάντα σκευω-
» ροῦσα καὶ τεκταίνουσα, ἢ συγκυκῶσα καὶ καταναγκάζου-
» σα δυναστεία τῆς ἀσεβείας, ἐξορίζουσιν αὐτὸν ἀτίμως ἐκ
» τῆς καθέδρας τῆς Οἰκουμενικῆς εἰς τὴν ἀφανῆ τοῦ Ἄθω-
» νος ἡσυχίαν. Ἡσυχίαν λέγω; λανθάνομαι. Καὶ ἐκεῖ ἐπάτη-
» σε τῶν θλιψέων τὰς τριβόλους καὶ τὰς ἀκάνθας. Τὸ πι-
» κρὸν φυτὸν τῶν πειρασμῶν βλαστάνει πανταχοῦ, καὶ εἰς
» αὐτὰς πολλάκις τὰς ἀποκισμέναις ἐσχατίαις, καὶ εἰς αὐ-
» τὰ τὰ ἱερώτατα τῆς μοναζίας ἄσουλ' διότι τὰ πάθη στρα-
» τοπεδεύουσιν ἀχώριστα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου,
» καὶ πάντοτε πανταχοῦ τὸν συνοδεύουσι, καὶ συγκατοικοῦσι
» μετ' αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ ἡ ἄλλως ἱερά καὶ σεβασμία ζωὴ τῶν
» ἡσυχαστῶν ἔχει καὶ αὐτὴ τοὺς ἰδίους αὐτῆς πειρασμοὺς,
» οἵτινες ἐτάρασσον ἐνίοτε καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Πατριάρχου·
» ἀλλ' ὁ Γρηγόριος μετεχειρίζετο καὶ τούτους ὡς ἀκόνιας τῆς
» ἀρετῆς. Μεριζῶν τὸν καιρὸν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν
» μελέτην τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τὴν συγγραφήν τῶν ψυ-
» χωφελῶν αὐτοῦ συνταγμάτων, δὲν παρέβλεπεν οὐδὲ τὴν
» ὠρέλειαν τῶν συνασκητῶν ἀλλὰ διδάσκων αὐτοὺς καὶ
» λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν νίκην τὴν κατὰ τῶν παθῶν, ἐπρόσφε-
» ρεν εἰς τὸν θεὸν θυσίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ὑπομονὴν του.
» Μετ' ὀλίγον ἐπανέρχεται τὸ δεύτερον εἰς τὴν Πατριαρχεῖαν,
» θερμὸς καὶ ἀμνησίκκος ζῆλωτής. Ἀναλαβὼν τὴν ποιμαν-
» τικὴν αὐτοῦ ῥάβδον, ὡς Μωϋσῆς, τὴν μεταχειρίσθη νὰ

» συμπνίγη μὲν ἀφανῶς τὰ στρατηγήματα τῆς Φαρυωνικῆς
» δυναστείας εἰς τῶν αὐτοῦ θεοφιλῶν ἰδρώτων καὶ δακρύων
» τὰ ρεῖθρα, νὰ ποιμαίνῃ δὲ τοὺς λαοὺς ὡς λογικὰ πρόβατα,
» μηδέποτε τιμωρῶν τοὺς προτυγχάνοντας γογγυστάς, ἀλλ'
» ἐξάγων ὕδωρ ἐκ πέτρας πρὸς ὠφέλειαν καὶ τῶν γογγυστῶν.
» Καὶ ὅμως ποῖος τις, νομίζετε, ὅτι ἀπέβη καὶ τούτων αὐ-
» τοῦ τῶν δευτέρων πατριαρχικῶν ἀγῶνων ὁ στέφανος; Δευ-
» τέρα πάλιν ἐξορία καὶ ἐξορία δεινῆ, καὶ κίνδυνον ἐπαπει-
» λούσα θανάτου, ἐκ τοῦ ὁποῖου μὲν τὸν ἐξήρπασαν πολλὰ
» μεσιτεῖαι καὶ προσφοραὶ καὶ δεήσεις τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε
» νὰ ἀπέλθῃ πάλιν νὰ πυρωθῇ, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον, εἰς
» τοὺς ἀγῶνας τῆς ἡσυχίας καὶ κακουχίας τῶν Μοναστῶν.
» Ἐπαράγαγε Γρηγόριε, εἶπε καὶ τότε ὁ ἐπιστάτης τῶν
» ψυχῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην, καθὼς ποτε πρὸς τὸν Ἀπό-
» στολον Πέτρον, Ἐπαράγαγε εἰς τὸ βάθος (1). Ἄπελθε πάλ-
» λιν εἰς τὸ βάθος τῆς ἡσυχίας. Ὑπαγε πρὸς τὰ ἐνδότερα
» τοῦ Ἄθωνος, νὰ ζωγήσῃς ἐκεῖ ἄλλας ψυχὰς εἰς τῆς σωτη-
» ρίας τὸ δίκτυον. Ἐπαράγαγε, Γρηγόριε εἰς τὸ βάθος, ὅθεν
» πάλιν μέλλεις νὰ ἐπιστρέψῃς τὸ τρίτον εἰς τὴν Πατριαρ-
» χείαν σου, γέρων ὡς ὁ Πέτρος, ὡς ὁ Πέτρος βεβαστανισμένος
» κήρυξ τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ τελειώσῃς τὴν θυσίαν σου διὰ
» θανάτου μαρτυρικῶς.

» Ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτερεῖς τὰς χεῖρας σου, καὶ ἄλλος
» σὲ ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις (2).

» Ἄς ἔλθωμεν καὶ εἰς τοὺς διωγμοὺς καὶ κινδύνους τοῦ
» τῆς Ἐφέσου Μητροπολίτου. Ἐξ οἰκίας ὧν ἐπιφανοῦς καὶ
» γένους ἐπισήμου, ὡς ὁ ἐπιστήθιος καὶ ἡγαπημένος Μαθητῆς,
» ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ πολλάκις

(1) Λευκ. ε. 4.

(2) Ἰωάν. xx. 18.

» διὰ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἐδιώχθη, κατὰ τὸν ἡγαπημένον
» Μαθητὴν. Εἰς τὴν Ἐφέσον ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης ἐλιθάσθη
» ὑπὸ τῶν εἰδωλομανούντων διὰ τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἡ θανά-
» σιμος πετροβολία, κατὰ θεῖαν δύναμιν, ἐξηλέγχθη ἄπρα-
» κτος καὶ ματαία. Εἰς τὴν Λάρισσαν ὁ Ἀποστολικὸς Διόνυ-
» σιος ἐτουρεκίσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς εὐσεβείας διὰ τὴν
» ἐκεῖ νεοπαγῆ Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ τὸ θανατηφύ-
» ρον βόλιον κατέπεσε κωρὸν καὶ ἀνενέργητον· Φαρμάκου θα-
» νασίμου πόσιν διέλυσε δυνάμει τῆς πίστεως ὁ θεὸς Εὐαγ-
» γελιστῆς καὶ ἀπέδειξε τὸ δηλητήριον ἀνώδυνον καὶ ἀβλα-
» βές· φάρμακον ὀλέθριον ἐποτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ὁ
» ζηλωτῆς τῆς Πίστεως Ἀρχιερέυς· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκ θείας
» δυνάμεως διεσώθη ἄνοσος καὶ ἀβλαβής. Πολλοὺς πλάνους
» ἀντιχριστοὺς ἀπήντησε καὶ ἐξήλεγξεν ὁ Ἀπόστολος Ἰωάν-
» νης εἰς τοὺς τόπους τῆς αὐτοῦ Ἀρχιερατείας. Ἐξώρισαν τὸν
» Ἀπόστολον Ἰωάννην ἐκ τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Πάτμον, ὅπου
» εὖρε θλίψεις καὶ ταλαιπωρίας, καὶ νέους τοῦ κηρύγματος ἄ-
» θλους ὁ ἡγαπημένος Μαθητῆς· ἔλθῶν δὲ καὶ ὁ Διονύσιος ἐκ
» τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ τελευταῖον εἰς τὴν Ἐφέσον
» περιέτυχε σατράπην ὠμὸν καὶ βαρύν, καὶ πολλοὺς τῆς ποι-
» μαντορίας κινδύνους, ὡς μιμητῆς τοῦ ἡγαπημένου Μαθητοῦ.
» Ἐπανῆλθεν ὁ ἐπιστήθιος εἰς τὴν Ἐφέσον, τὴν πρώτην αὐ-
» τοῦ Ἐκκλησίαν, ὅπως εὖρη τὸ τέλος τῶν ἀγώνων, τῶν
» ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Πίστεως· ἐπανῆλθε καὶ ὁ ὀπαδὸς
» τοῦ ἐπιστηθίου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν ἐν
» Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον, ὅπως τελειώσῃ τὴν ἐναγώνιον
» αὐτοῦ ζῶν θυσιασθεὶς ὑπὲρ τῆς πίστεως. Τί συμπεραίνετε,
» ἀδελφοί μου, θεωροῦντες ταύτας τὰς ὁμοιότητας; ἄρα γε
» δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦ Ἀρχιερέως
» τῆς Ἐφέσου, ὅ,τι ἔλεγον περὶ τοῦ ἀρχαίου προκατόχου του,
» καὶ πρώτου τῆς Ἐφέσου Ἀποστόλου καὶ ποιμένου, οἱ τότε

» ἀδελφοί, ὅτι ὁ Μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει (1); Κα-
» τὰ τὴν γνώμην τῶν πλειοτέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ
» Ἀπόστολος Ἰωάννης ἀπέθανε σωματικῶς· καὶ ὁ πρὸς τὸν
» Πέτρον λόγος τοῦ Σωτῆρος ἐκεῖνος, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν,
» ἕως ἔρχωμαι, τὸ πρὸς σὲ, ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔ-
» μελλε νὰ μείνῃ ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως νὰ ἐπέλθῃ ἡ θεία ὀρ-
» γή κατὰ τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων (καὶ τοῦτο σημαίνει
» τὸ, ἕως ἔρχωμαι), τὴν ὁποίαν ἐπελθοῦσαν, τέλος εἰς τὴν
» ἐπὶ Τίτου ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, εἶδεν ἐτι ζῶν ὁ Ἀπό-
» στολος, καὶ ὕστερον ἀπέθανεν. Ἀπέθανε καὶ ὁ ἱερεὺς Διο-
» σιος, ἂν καὶ πρὶν ἴδῃ τῶν νέων σταυρωτῶν τὴν καταστρο-
» φήν· ἀλλ' ὅμως ζῆ καὶ ὁ Διονύσιος μετὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ
» τῶν ἄλλων Ἀποστόλων εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀθανάτου
» ζωῆς. Καὶ αὐτὸς, ναι καὶ αὐτὸς, ὡς καὶ ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος
» οὐκ ἀποθνήσκει.

» Τοιοῦτοι τινὲς ὑπῆρξαν οἱ διωγμοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἀρ-
» χιερέων, τοῦ τῆς Νικομηδείας καὶ τοῦ τῆς Ἀγχιάλου. Παρ'
» ὀλίγον ἐξεσχίσθη ὁ πρῶτος εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ ὄχλου,
» σπευδῶν νὰ εἰρηνεύσῃ δύο διαφερομένας φατρίκς. Ἐλιθοβο-
» λήθη, ὡς ὁ θεῖος Μάρκος, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ τῶν
» ἀπίστων, θέλων νὰ ἀνοικαδομήσῃ παλαιάν Ἐκκλησίαν. Ἐ-
» τυραννήθη δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἔχων καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ
» Παῦλος, ἀχώριστον μάστιγα, ἄλλον ἄγγελον Σατάν, τὴν
» ἀδιάλειπτον καὶ σύντροφον τοῦ σώματος καχεξίαν. Ἐβασα-
» νίσθη περισσότερον τὸ φιλάσθενον αὐτοῦ σαρκίον εἰς μίαν
» τῆς Νικομηδείας ἐσχατιάν ὑπὸ μακρᾶς καὶ βαρείας νόσου,
» καὶ τέλος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνα-
» δον ἀσθενῆς, ὥστε νὰ τελειωθῇ καὶ εἰς αὐτὸν ἐν ἀσθενείᾳ
» ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ (2), Ὁ δὲ ποιμὴν τῆς Ἀγχιά-

(1) Ἰωάν. κ. 23.

(2) Β. Κορ. λ. ι. 9.

» λου, χειροτονηθεὶς τὸ πρῶτον Φιλιππουπόλεις, ἐξεβλήθη
 » ληστικῶς διὰ προσταγῆς τυραννικῆς. Παρ' ὀλίγον ἐκινδύ-
 » νευσε καὶ νὰ ἐξορισθῆ ἀπολογούμενος περὶ τῆς νομιμότητος
 » τῆς ἑαυτοῦ ἐκλογῆς. Ζήσας δὲ μετὰ ταῦτα ἐν σκότει καὶ ἐν
 » γωνίᾳ, προχειρίζεται τέλος ἀρχιερεὺς τῆς Ἀγχιάλου· ἀλ-
 » λά καὶ αὐτοῦ περιπίπτει εἰς φόβους καὶ δυσκολίας, ἀπαντᾷ
 » ληστῶν ἐνέδρας καθ' ὁδὸν, εὗρίσκει μέγαν ἐχθρὸν τὸν Το-
 » πάρχην τῆς Ἐπαρχίας, ὅστις προσκαλέσας αὐτὸν μετὰ ἀτι-
 » μίας, ὡς πάλαι ποτὲ τοὺς Ἀποστόλους τὸ τῶν Ἰουδαίων
 » Συνέδριον, τὸν ἐπέπληξε καὶ τὸν ὕβρισε, καὶ μόνον ὅσον δὲν
 » τὸν ἔδειρε, διότι δὲν ἐπροσφερεν εἰς αὐτὸν μεγάλα καὶ πο-
 » λύτιμα δῶρα. Πόσας δὲ καὶ ἄλλας θλίψεις ἀπήτησε καὶ
 » αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἱεράρχαι καὶ παρὰ τῶν ἀπίστων, καὶ
 » τῶν ὀλιγοπίστων καὶ ψευδαδέλφων κατοίκων τῶν τυραν-
 » νομένων τόπων τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἐπισκοπῆς ; *Kir-*
 » *dünous θαλίωσης καὶ ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κιν-*
 » *dünous ἐξέθρων, κινδύνους ἐχθρῶν, κινδύνους ἐν ψευδα-*
 » *δέλφοις* (1) *Τοιουτοτρόπως ἐθυσίαζον τὴν ζωὴν διὰ τῆ περι-*
 » *τοὺς διωγμῶν ὑπομονῆς κράζοντες πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ τοῦ*
 » *προφήτου Δαβὶδ. "Ἐνεκά σου θαγατούμεθα" ἐνεκά σου· διὰ σὲ*
 » *Χριστὲ βασιλεῦ, διὰ σὲ ἀνώμητε πίστις, διὰ σὲ πανσέθα-*
 » *στε Ἐκκλησία καὶ θυσιαζόμεθα συχνά καθ' ἐκάστην ἡμέ-*
 » *ραν τῆς ζωῆς ἡμῶν. "Ἐνεκά σου θαγατούμεθα ὅλην τὴν*
 » *ἡμέραν* (2). *Ποῦ εἴσθε τώρα, ὅσοι σπουδάζετε τὴν μυ-*
 » *στηριώδη τέχνην τοῦ κόσμου, νὰ τρυγάτε μόνον τὰ ρόδα,*
 » *καὶ νὰ φεύγητε τὰς ἀκάνθας; ὅσοι ζητεῖτε μόνον τὰς τοῦ*
 » *βίου ἡδονάς, ἀγανακτεῖτε δὲ πρὸς τοὺς κόπους καὶ τοὺς*
 » *ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς ; Ἐλθετε μάθετε καὶ παρὰ τῶν ὁσίων*

(1) Β Κορινθ' α 26

(2) Ψαλμ. μγ 23

» τούτων Ἀρχιερέων, ὅτι οὐδεμία τάξις ἀνθρώπων δὲν εἶνε
» δακρύων ἄγευστος εἰς τὴν γῆν. Ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ἔ-
» χουσιν, ὡς ἄλλους σταυρούς, τὰς θλίψεις, τοὺς πόνους,
» τοὺς φόβους τὰς καταδρομὰς, τὰς ποικίλας καὶ πολυειδεῖς
» αὐτῶν βασάνους. Ταύτας ὁ χριστιανὸς χρεωστέϊ νὰ φέρῃ
» γενναίως, ἐκπληρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ ἐσταυρωμένου Σωτή-
» ρος, καὶ τρέχων δι' ὑπομονῆς τὸν παρακείμενον ἀγῶνα (1).
» διὰ ταύτης τῆς ἀνηροικῆς καὶ ἀκανθώδους ὁδοῦ, διὰ
» ταύτης τῆς στενῆς πύλης νὰ βιάζῃται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν
» βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (2).

» Εἰς ταύτην τὴν θυσίαν τῆς ὑπομονῆς ἔπρεπεν, ἀδελφοί μου,
» νὰ προσθέσωσιν οἱ ἱεράρχαι καὶ ἄλλην ἀναγκαίαν θυσίαν,
» λέγω δὲ τὴν τῆς μετανοίας. Κακουχούμενοι παρ' ἄλλων ἀ-
» δίκων διωκτῶν ἔπρεπε νὰ γίνωσι καὶ αὐτοὶ ἐαυτῶν δίκαιοι
» διώκται πρὸς σωτηρίαν καὶ ἐαυτῶν καὶ τοῦ σώματος τῶν
» πιστῶν. Ἐπειδὴ, μὴ νομίσητε, ὅτι θέλω νὰ σᾶς παραστή-
» σω τοὺς ἱεράρχας ὡς τελείας ἀρετῆς ἀκηλίδωτα πρωτότυπα,
» διὰ τοῦτο τάχα θαυμαστοῦς διότι δὲν ὀμιάζουσι κανένα !
» Οὐαὶ εἰς ἐμὲ, ἐὰν θελήσω νὰ ψευσθῶ τοιοῦτοτρόπως ἔμπρο-
» σθεν τῆς εὐσεβείας τοσούτων μαρτύρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν
» πιστῶν, οἵτινες συνήλθετε νὰ ἀκούσητε τὰ ῥήματα τῆς αἰ-
» ωνίου ζωῆς ἔμπροσθεν τέλους τῆς σεβασμίας κόνεως αὐτοῦ
» τοῦ αἰοδιόμου Πατριάρχου, οὔτινος καὶ τῶν λοιπῶν ἱεραρχῶν.
» αἱ ἅγαι ψυχαὶ μὲ ἀκούουσιν ἀνωθεν ἐκ τῆς χώρας τῆς ἀλη-
» θείας· ἄπαγε μὴ μοι γένοιτο πώποτε τοσαύτη πλάνη γλώσ-
» σης, ὥστε νὰ βεβηλώσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ νὰ
» σμίξῃ τὰς ἱεράς καὶ θρηνώδεις ῥόδους τῆς νέας Σιών, μετὰ
» τῶν ἀνιέρων ἐπιδῶν τοῦ ψεύδους τῆς Βαβυλώνας! Ὅχι βε-

(1) Ἐβρ. εἰ. 1—3.

(2) Μκθ. ζ. 14.

» *Εαια, δὲν ἦταν οἱ ιεράρχαι πανάρητοι καὶ ἀνέγκλητοι καὶ*
» *ἀμώμητοι. Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν ; Ἀνίσως ὁ θεῖος Παῦλος*
» *μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ νόμος καθίστησιν Ἀρχιερεῖς ἔχοντας*
» *ἀσθένειαν, καὶ ὅτι Ἀρχιερεὺς χρεωστεῖ νὰ προσφέρει τὴν*
» *θυσίαν, ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἀγνοημάτων τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ*
» *καὶ ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ ἀμαρτημάτων (1)· ἀνίσως ὁ θεῖος Ἰ-*
» *ωάννης ἀποτεινόμενος εἰς ὅλον τὸ σῶμα τῶν πιστῶν, μᾶς*
» *πληροφορεῖ, ὅτι πλανῶμεν ἑαυτοὺς ἂν εἴπωμεν ὅτι δὲν ἔ-*
» *χωμεν ἀμαρτίαν (2)· ἀνίσως τὸ θεῖον Πνεῦμα μᾶς πληροφο-*
» *ρεῖ ὅτι οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ρύπου, οὐδ' ἂν μιαν ἡμέραν*
» *ζήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ, ὅτι, κἄν ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους φαί-*
» *νηταί τις χιόνος καθαρώτερος, ἄλλ' ὅμως ἐνώπιον τοῦ μό-*
» *νου καθαρῷ Θεοῦ παρίσταται βεβαιωμένος ἰκανῶς τὴν βα-*
» *φὴν τῶν μολυσμάτων τῆς ἀμαρτίας. (3) Πῶς λοιπὸν ἠδύ-*
» *νατο ὅτε Πατριάρχης καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς νὰ βιώσωσιν ἀμό-*
» *λυντοι, φοροῦντες καὶ αὐτοὶ τοὺς δερματίνους χιτῶνας τῆς*
» *κοινῆς ἀσθενείας ; Ἐπειτα, εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς τοῦτον αἰ-*
» *ῶνα, ὁπότε πανταχοῦ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν ἐψυχράνθη,*
» *καὶ θριαμβεύει πολλὴ τῶν ἡθῶν ἡ διαφθορὰ πρῶτον εἰς*
» *τοὺς λαϊκοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκλέγονται καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ,*
» *τὸ μέγιστον, εἰς ἀντίχριστον διοίκησιν, ὅπου τὰ καθήκοντα*
» *τῆς ἱερωσύνης καταφρονοῦνται ὡς ἔθιμα κοινὰ, καὶ ὁ θεῖος*
» *νόμος σύρεται πολλακίς δέσμιος, φορῶν τὰς βαρεῖας ἀλύ-*
» *σεις τῆς τυραννίας, εἰς τοιαύτας λέγω περιστάσεις δὲν εἶναι*
» *παράξενοι, ἂν καὶ οἱ ἐνάρετοι ιεράρχαι παρεξέτρεποντο*
» *τοῦ ὀρθοῦ, καὶ περιέπιπτον εἰς ἐκούσια ἢ ἀκούσια πλημμε-*
» *λήματα. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἀξιωματικοί, καθότι ἐσπούδα-*

(1) Ἐβρ. ζ. 22. 28.

(2) Α. Ἰωάν. α. 8.

(3) Ἰωδ. θ. 30.

» ζον νὰ τὰ θεραπεύσωτιν, προσφέροντες εἰς τὸν Θεὸν τὴν θυ-
» σίαν τῆς μετανοίας, καὶ πάντοτε μὲν ἐξομολογούμενοι πρὸς
» Κύριον κατ' ἰδίαν, πολλάκις δὲ καὶ δημοσίως ἐξαγορεύον-
» τες τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. *Τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀγαγγε-*
» *λῶ, ἐφώναζον ὡς ὁ προφήτης, καὶ μεριμνήσω καθ' ἐκάστην*
» *ἐπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου* (1).

» Ἀοίδιμε Πατριάρχα, ἡ Σμύρνη ἐστὶ μάρτυς τῆς προθύ-
» μου σου καὶ πανηγυρικῆς μετανοίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήλει-
» ψας τὴν μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ ποιμνίου σου συμπῆσαν ἄδικον
» διαμαχίαν. Μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας ἐθεράπευσας καὶ ἄλ-
» λας τινὰς ἐξ ἀσθενείας συμβάσας πρὸς ἄλλους διαφορὰς,
» καὶ πᾶν ὅ,τι ἐμόλυνε τὴν συνειδήσίν σου, ἐξελέγγων σεαυ-
» τόν, καὶ καταδικάζων ἐνώπιόν τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ Προφη-
» τάναξ, εἰς τὰς πρώτας, τουτέστι πρώϊμα καὶ σύγκαϊρα,
» καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνατελλούσης εἰς τὴν ψυχὴν
» σου πικρᾶς βοτάνης τῆς ἀνομίας. Καὶ σοῦ δὲ τοὺς ἰλαροὺς
» ὀφθαλμοὺς, ὦ Ποιμὴν τῶν Ἐφρεσίων, ἀνύγραναν προτρέχον-
» τα τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ ἄλλοτε πολλάκις καὶ ὅτε
» πατρικῶς ἐνηγκαλίζεσο τοὺς Κυθωνιάτας, ἐξαιλείφων τὰ
» τούτων παράπονα διὰ τῆς ἀγάπης σου, καὶ τῆς εἰς τὸ Σχο-
» λεῖον δαψιλεστάτης σου χρηρηγίας. Τὴν αὐτὴν μετάνοιαν
» ἐδείκνυε καὶ ὁ ἱερὸς Ἀγχιάλου, ἀποτρέψων τὰς τῶν σφαλ-
» μάτων κηλίδας, καὶ σπουδάζων νὰ προσέρχεται πρὸς τὸν
» Θεὸν *ἐρρατισμένος τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πορη-*
» *ρᾶς* (2). Τὴν αὐτὴν, τέλος, αἰσθανόμενος κατάνυξιν καὶ ὁ
» αοίδιμος Νικουμηδαίης, ἀπέπλυε τοὺς ῥύπους τῆς ψυχῆς,
» καὶ τὰς πρὸς τὸν πλησίον συμβαινούσας ἐθεράπευε ψυχρά-
» τητας καὶ διαφορὰς, ὅποια τις εἶχε συμπέσει καὶ μεταξὺ

(1) Ψαλμ. ι. 22.

(2) Ψαλμ. εβ. 14.

» αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἱεροῦ Μητροπολίτου τῶν Δέρκων. Δέρκων
» δέ, λέγων, πῶς δύναμαι νὰ παρέλθω σιωπῶν τὸν ἀείμνη-
» στον τοῦτον Ἀρχιερέα, μηδὲν κἄν ἐμπαρόδως παρενείρας
» περὶ τούτου καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ συμμαρτυρήσαντος; Ὡ με-
» γάλε τῶν Δέρκων καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου φωστῆρ, ὦ Γρη-
» γόριε, τὸ καύχημα τῆς Πελοποννήσου καὶ πάσης Ἑλλάδος,
» ἡ λαμπὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θεολογίας, ἡ σάλπιγξ
» τοῦ θεοῦ κηρύγματος. Ποιμὴν ἀγαθὴ, τοῦ ὁποῖου τὰς ἀρε-
» τὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς κινδύνους μαρτυροῦσιν ἡ Λα-
» κεδαίμων καὶ ἡ Βιδύνη καὶ οἱ Δέρκοι, τρεῖς ἐπαρχίαι τὰς ὁ-
» ποίας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ἐποίμανας ἐνδόξως καὶ θεοφιλῶς.
» Καὶ σὺ, ὁ μετ' αὐτοῦ συγχρόνως συναθλήσας, αἰοδίμω Δω-
» ρίθε Πρώτε, ἡ δόξα τῆς Χίου, ὁ κατακοσμήσας διὰ τῆς
» σοφῆς ποιμαντορίας σου τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ τὴν Φιλα-
» δέλφειαν πρότερον, καὶ ἔτι πρότερον, διοικήσας τὴν ἐν Κων-
» σταντινουπόλει φιλοσοφικὴν τοῦ γένους Σχολὴν, παιδεύμα
» τῆς θείας σοφίας καὶ κάλλιστε Διδάσκαλε τῆς Ἑλλάδος.
« Πρώτε, ὁ πρῶϊμα σοφισθεὶς ἐν τῇ νεότητι σου καὶ ἐμπλη-
» σθεὶς συνέσεως ὡς πλατὺς ποταμὸς. Ἐὰν τὸ μαρτύριόν σας,
» ὡ σεβάζομαι ἱεράρχαι, ἐβράδυνε δύο μῆνας ὕστερον περίπου
» μετὰ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους Ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ὅ-
» μως τὸ μνημόσυνόν σας θέλει τιμᾶσθαι κατὰ χρέος ὑπὸ πάν-
» των τῶν ὁμογενῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς τελειώσεώς
» σας, καὶ θέλετε παρίστασθαι καὶ σεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ
» τῶν ἄλλων συναθλητῶν σας Ἀρχιερέων, ὡς ἄλλος ἱερομαρ-
» τύρων χορὸς, προεξάρχοντος τοῦ ἐτέρου πάλιν οἰκουμηνικοῦ
» Πατριάρχου, τοῦ σοφοῦ καὶ αἰοδίμου Κυρίλλου, τοῦ ἐν Ἀ-
» δριανουπόλει συγχρόνως σχεδὸν μεθ' ὑμῶν κάκεινου σφαγι-
» ασθέντος ὑπὲρ Χριστοῦ. Κατὰ δὲ τὸ παρὸν εὐλογοῦμεν ἐμ-
» παρόδως, ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐφημίας καὶ τιμῆς, τὴν αἰο-
» διμὸν μνήμην σας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἐπιστρέφει

» δὲ πάλιν ὁ λόγος, ἀγαπητοί, πρὸς τοὺς σήμερον μνημονευο-
» μένους ἀρχιερεῖς καὶ τῆς τούτων μετανοίας τὸ παράδειγμα.
» Τοιουτοτρόπως οἱ ἀγαθοὶ ποιμένες οὗτοι διήγον ὅλην τὴν
» ἡμέραν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὡς ὁ θεὸς Δαβὶδ, μεμαστιγωμένοι
» διὰ τῆς ἱερᾶς μετανοίας (1). Τοιουτοτρόπως ἐτιμῶρουν ἐαυ-
» τοὺς ὑπομένοντες τὸν ἐσωτερικὸν πόλεμον τῶν ἀντιστρα-
» τευομένων παθῶν, τὴν μάχην τῶν λογισμῶν, τὴν δριμύτην
» τύψιν τοῦ συνειδότος, τὴν εἰλικρινῆ τῶν σφαλμάτων ὁμο-
» λογίαν, τὴν γενναίαν ἱκανοποίησιν, τὴν πιστὴν ἐπιστροφὴν
» εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαγγέλματος, σπεύ-
» δοντες νὰ ἐξιλεώσωσιν ὅσα εἶχε καὶ κατ' αὐτῶν ὁ κρατῶν
» τοὺς ἐπτά ἀστέρας τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος. (2)
» Τοιουτοτρόπως οἱ διάδοχοι τῆς τοῦ Πέτρου διακονίας ἐμι-
» μούνητο καὶ τὴν μετάνοιαν τοῦ Πέτρου, ὅστις, καὶ αὐτὸς
» ἀμάρτησας, ἔκλαυσε πικρῶς (3).
» Χριστιανοὶ ἀδελφοί, μὴ ἐπαισχύνεσθε τὴν ὁμολογίαν τῆς
» ἀσθενείας τῶν ὀσίων Ἀρχιερέων. Τὰ πολύτιμα δάκρυα τῆς
» μετανοίας εἶναι πολὺ πλεον ἄσυγκρίτως λαμπρότερα, παρὰ
» τὴν νόθον καὶ ψευδῶφωτον λάμψιν τῆς ὑποκριτικῆς ἀρετῆς·
» καὶ ἡ μετανοοῦσα ψυχὴ γίνεται θαυμαστὸν καὶ θελητικῶ-
» τατον θέατρον τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Οὐαὶ εἰς
» τοὺς ψυχῶν ἐπισκόπους ἐκείνους, οἵτινες, ἐκλεχθέντες νὰ
» ἦναι στῦλοι τοῦ θυσιαστηρίου, ἀποβαίνουσι διὰ βίου κάλα-
» μος σαλευόμενος ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῆς πανηρίας! Οὐαὶ εἰς
» ἐκείνους τοὺς ἐκκλησιαστικούς, οἵτινες, ὑψωθέντες ὡς ἀπλα-
» νεῖς ἀστέρες εἰς τὸ στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀποβαίνουσι
» ἔπειτα ψευδῆ καὶ πλανώμενα φῶτα, διάττοντες καὶ πλα-
» νῶντες καὶ αὐτοὶ ἐαυτοὺς καὶ τοὺς ἀπλουστέρους εἰς τὴν

(1) Π' εὐα. σβ. 13.

(2) Ἀποκ. β. ι. 4.

(3) Μιτθ. κς. 7δ.

» ἀφεγγῆ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ πολυπλόνητον νύκτα·
» Οὐαὶ εἰς πάντα χριστιανόν, ὅστις, φυτευθεὶς εἰς τῆς Πίστε-
» ως τὸν παράδεισον, ἀποβαίνει δένδρον ἄγονον καὶ ἄκαρπον
» καὶ νεκρωμένον διπλῶς, καὶ δι' ἀκαρπίαν ἔργων ἀγαθῶν,
» καὶ διὰ τῆς μετανοίας τὴν ἔλλειψιν. Ὅταν χάσῃ τὸν πολύ-
» τιμον θησαυρὸν τῆς ἀρετῆς ὁ χριστιανός, μία μόνον ἔπειτα
» τοῦ μένει δευτέρα τιμὴ καὶ εὐτυχία, ἡ μετάνοια καὶ διόρ-
» θωσις. Διὰ τῆς κακίας γίνεται παίγιον τῶν δαιμονικῶν
» αὐτοῦ παθῶν, καὶ καταισχύνη τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλὰ διὰ
» τῆς μετανοίας ἀποβαίνει κτύπημα τῶν πιστῶν, καὶ χαρὰ
» τῶν ἀγγέλων. *Χαρὰ γίνεταί ἐν Οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἡμαρ-
» τωλῶ μετανοοῦντι*(¹).

» Τελευταῖον οἱ ἀοίδιμοι ἱεράρχαι ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τῆς
» πίστεως στεφανώσαντες τὴν ἀθλητικὴν αὐτῶν ζωὴν διὰ θα-
» νάτου μαρτυρικοῦ. Ἄλλ' ὦ Πνεῦμα πανάγιον, Παράκλητα
» ἀγαθὸ ὁ ἐνισχύσας τοὺς στεφανίτας σου λειτουργοὺς εἰς τὰς
» βασιάνους τοῦ μαρτυρίου, δυνάμωσον ἤδη καί μου καὶ τὸν
» νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν φωνὴν πρὸς ἐκφαντορικὴν πα-
» ράστασιν τοῦ μακαρίου τέλους των, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ στή-
» ριγμα τῶν πιστῶν καὶ παραμυθίαν τῆς Ἐκκλησίας σου.
» Μόλις, ἀδελφοί μου, εἶχεν ἤδη προσπέσει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ
» τυράννου φρικτὸς κεραυνὸς ἡ ἀγγελία τῆς κινήσεως τῶν Ἑλ-
» λήνων, καὶ εὐθὺς ὡς ἄλλος Ταρκύνιος, κρίνει καλὸν καὶ συμ-
» φέρον νὰ καταστρώσῃ τοὺς ὑπερέχοντας στάχεις τοῦ Ἑλ-
» ληνικοῦ Γένους, καὶ μάλιστα τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς καὶ
» Πολιτικοὺς, τὰ δύο ἐξέχοντα Τάγματα, καὶ μετ' αὐτῶν
» τοὺς ἐν ἄλλαις ἐπαγγελίαις πρωτεύοντας καὶ πλουσιωτέρους,
» ὥστε νὰ διασπείρῃ πανταχοῦ τρόμον καὶ φρίκην, καὶ νὰ συν-
» τρέψῃ προκαταλαβῶν τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. *Προσα-*

(1) Λουκ. ιε. 7.

» γράγετε, ἐφώναζε πρὸς τοὺς μικροῦνους αὐτοῦ θεράπονται,
» ὡς ἄλλος μανιώδης Σαούλ, Προσαγάγετε καὶ θανατοῦτε
» τοὺς Ἱερεῖς Κυρίου, ὅτι ἐγνώσαν τὸ μυστήριον καὶ οὐκ
» ἀπεκάλυψαν τὸ ὄψιόν μου. Σφάζετε τούτου τοῦ ἔθνους τοὺς
» ἱερεῖς, τοὺς ὁποίους ἐγὼ πρότερον ἐνόμιζα πιστοὺς τοῦ Κράτους
» μου λατρευτάς. Αὐτοὶ δὲν εἶναι τῶν θελημάτων μου δοῦλοι,
» οὐδὲ συμπράκτορες καὶ συνεργοὶ τῆς αἰωνίου δουλείας τῶν ὀ-
» μοπίστων αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας φαίνονται σύμβουλοι καὶ
» ζηλωταὶ τῆς ἐκείνων ἐλευθερίας. Τοὺς ἠνάγκασα νὰ ἐκδώ-
» σωσι κατάρτας κατὰ τῶν ἀποστατῶν, ὁμώσας τὴν ἐμὴν κε-
» φαλήν, ὅτι, ἂν δὲν ὑπακούσωσι, θέλω πάραυτ' ἀποκεφαλίσαι
» κατασφάξας ἡδὲθὸν ὅλον αὐτῶν τὸ ἔθνος· ἀλλ' αὐτοὶ, κα-
» θῶς φαίνεται, σώζοντες τὸ γένος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὀργῆς μου,
» κατηρῶντο διὰ στόματος τοὺς ἐπαναστάτας, καὶ τοὺς τῆ-
» χοντο εἰς τὰ βᾶθη τῶν καρδιῶν των. Ἐξέδιδον εἰς τὸ φα-
» νερόν ἀφορισμοῦς, καὶ εἰς τὸ κρυπτόν ἐπλήθυνον εὐλογίας.
» Πῶς δὲν ἤλθον νὰ προδώσωσι κανένα τῶν ἐνόχων, ὅσους ἔ-
» μαθον; Πῶς δὲν ἔδραμον καὶ ἐξ ἀρχῆς; νὰ μηνύσωσιν εἰς τὴν
» φλογεράν μου Πόρταν τοὺς περὶ τῆς ἀνταρσίας σκοποὺς τῶν
» ὁμογενῶν των; Ἡ τάχα δὲν τοὺς προήξευρον, καὶ δὲν τοὺς
» ἐμελέτων καὶ αὐτοὶ; Ἀλλὰ καὶ ἦσαν, καὶ δὲν ἦσαν συνέ-
» νοχοι, ἀδιαιρετοὶ. Ἄς ἐκριζωθῆ ἀπὸ τῆς γῆς ὀλόκληρον τοῦ-
» το τὸ ἄπιστον ἔθνος, καὶ τώρα πρῶτιστα οἱ ἐπίσημοι Ἀρχιε-
» ρεῖς καὶ ἱερεῖς αὐτοῦ. Θανατώσατέ τους ἕνα καθ' ἕνα καὶ
» τὴν Σύνοδον αὐτῶν, καὶ αὐτὸν τῆς Συνόδου τὸν ἀρχηγόν·
» Θανάτῳ ἀπολαρέτω καὶ Ἀχιμέλεχ ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ πᾶς
» ὁ οἶκος τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ (1). Ἐπρόσταξε, καὶ τὰ φονῶν-
» τα ἀνδράποδά του πετώσιν εἰς ἐκτέλειαν τῆς προσταγῆς.
» Κατάγουσιν ἐξαίφνης εἰς τὸ χαρῶνιον δεσμωτήριον πρῶτον

(1) Α. Σιν. λ. κβ. 46, 49.

» τὸν πρῶτον τῆς Συνόδου φωστῆρα, τὸν αἰοίδιμον Ἐφέσου,
» περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν. Ταράσσεται
» καὶ δακρύει ἡ Σύνοδος. Ἐκχέει θερμὰς προσευχὰς πρὸς Θεὸν
» ἡ Ἐκκλησία. Γράφει καὶ ἅπαξ καὶ δις ὁ Πατριάρχης ἀναφο-
» ρὰν, ἀπαιτῶν παρὰ τοῦ Κράτους γενναίως τῶν παλαιῶν
» τῆς Συνόδου προνομίων τὴν διατήρησιν. Μεσιτεύουσιν ἐπι-
» πόνως οἱ μέχρι τότε ἄθικτοι διατηρούμενοι ἐν τοῖς πράγμα-
» σιν ὁμογενεῖς· ἀλλ' ὁ βάρβαρος, πρὸς ἀπόκρισιν, μετὰ μίαν
» ἐβδομάδα κατάγει πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν φυλακὴν καὶ ἄλ-
» ουσ δύο τῶν ἐπισήμων Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, τὸν Δέρκιων
» Γρηγόριον, καὶ τὸν Νικομηθεῖας Ἀθανάσιον· καὶ πάλιν μετ'
» ὀλίγας ἡμέρας ἑτέρους τέσσαρας, τὸν Ἀδριανουπόλεως Δω-
» ρόθεον, καὶ τὸν Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, καὶ τὸν Τουρνόδου
» Ἰωαννίκιον, καὶ τὸν Ἀγγιᾶλου Εὐγένιον. Οὕτω συνήθροισε
» κατ' ἀρχὰς τὰ ἐκλεκτότερα θύματα τοῦ Χριστοῦ ὁ δῆμιος
» τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν διέλειψε δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ νὰ ἐνθαρ-
» ρύνη αὐτοὺς δολίως, καὶ νὰ κυλακεύῃ ἐλπίζων, ὅτι διὰ τῆς
» πλαστῆς καὶ προσωρινῆς ἡμερότητος θέλει καὶ τούτους μα-
» λάξει, καὶ ἀναδείξει προδότας τῆς Πίστεως καὶ τοῦ ἔθνους·
» Ἀλλ' οἱ Ὅσοι ἐν πνέοντες, πρὸς ἐν βλέποντες, τὸ ὕψος τοῦ
» ἀξιώματος αὐτῶν, διεφύλαττον ἀκλόνητον καὶ ἀκράδαν-
» τον τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. Μεταβαλόντες τὴν εἰρκτὴν εἰς
» ναὸν, ἔψαλλον παρηρησία τοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας ἔμπρο-
» σθεν τῶν ἀγρίων δεσμοφυλάκων καὶ κατ' αὐτὸ πολλάκις
» τὸ μεσονύκτιον, ὡς ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας εἰς τὸ δεσμοκτή-
» ριον τῶν φιλίππων (1). Ἐπιστάσις δὲ τῆς μεγάλης πέμ-
» πτης ἐξωμολογήθησαν ἐνθέρμως πρὸς ἀλλήλους τὰ παρα-
» πτώματα, καὶ ἐκοινωνήσαν ἀποστολικῶς τὸν Δεῖπνον τὸν
» μυστικόν, τὸν ὁποῖον μυστικῶς μετέφερον ἐκ τῆς Ἐκκλη-

(1) Π. 5. σ. 23.

ἡ σίας διά τινος πιστοῦ διακόνου των· Ἐλθέ γλυκύτατε Ἰη-
 » σου, ἀνέκραζον οἱ μακκάριοι, ἐλθέ Σῶτερ καί εἰς ἡμᾶς τοὺς
 » φυλακωμένους λειτουργοὺς σου καθὼς ποτε παρέστης εἰς
 » τοὺς Ἀποστόλους σου, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Ἐλθέ αἰώ-
 » νιε Ἰερεῦ, καὶ μετὰδος εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ἀοράτου σου δε-
 » ξιάς τὸ πανάγιόν σου σῶμα, τὸ ὁποῖον αἱ χεῖρες ἡμῶν το-
 » πῆ σάκισ ἐθυσίασαν. Κοινωνήσον ἡμᾶς τοῦ ζωηρότου σου αἵ-
 » ματος ἐκ τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον, ἀ-
 » ψευδέστατα μᾶς ὑπεσχέθης, ὅτι: θέλομεν πίνειν καινὸν μετὰ
 » σοῦ εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν σου (1). Οὕτω πιστῶς καὶ
 » θεοφιλῶς ἀγαπητοί, ἐνωθέντες τὸ τελευταῖον ἐπὶ τῆς γῆς
 » μετὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Διδασκάλου οἱ ἀείμνηστοι τῶν Ἀ-
 » ποστόλων διάδοχοι, ἐμελλον μετ' ὀλίγον νὰ τὸν ἀκολουθή-
 » σωσιν ἀπὸ τοῦ Δείπνου τοῦ μυστικοῦ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολ-
 » γοθά.

» Κατ' αὐτὴν τῶν σωτηρίων παθῶν τὴν ἡμέραν ἀποχω-
 » ρίζονται περὶ ἡλίου δυσμᾶς τρεῖς τῶν Ἀρχιερέων, ὁ Ἐ-
 » φέσου, καὶ ὁ Νικομηδείας, καὶ ὁ Ἀγγιάλου, καὶ παραδί-
 » δονται εἰς τὰ βασανιστήρια. Πόσα χωρισμοῦ δάκρυα, καὶ
 » ποίας πρὸς τὸν Θεὸν προσευχᾶς ἐξέχεον οἱ συνδέσμιαι συν-
 » ἀδελφοί των! ἀλλὰ καὶ ποία γαλήνη ἐβασίλευεν εἰς τῶν
 » ἀπαγομένων ἀγίων τὰ πρόσωπα! Νυξ ἱερὰ τοῦ μεγάλου
 » ἐκείνου Σαββάτου, σὺ θέλεις ἀναγγέλλει εἰς τοὺς ἐπερχο-
 » μένους αἰῶνας τὴν ἀκίνητον αὐτῶν καρτερίαν καὶ γενναϊό-
 » τητα, τὴν πρὸς τὰς ποικίλας βασάνους, διὰ τῶν ὁποίων
 » φαίνεσαι λαμπρῶς κατηστερισμένη! Ἐφέρθησαν στρέβλαι,
 » ἠτοιμάσθησαν μάστιγες, ἐπυρώθησαν σίδηρα, καὶ ἐβιάζον-
 » το οἱ ἱεροὶ ἀθληταὶ νὰ ἐξομώσωσι τὴν Ἰήστυν τὴν ἀμώ-
 » μητον. Ἐστρέβλοναν, ἐξήθρηναν, ἐμάστιζον ἀφρίζοντες οἱ

(2) Ματθ κς. 29.

» βασανισταί· ἀλλ' οἱ Ἱεράρχαι καρτεροῦντες προσήχοντο.
» Καὶ ὁ ἱερός Ἀγγιῶλου, ζήλου πνεύματος πλησθεὶς, ἀνέ-
» κραξεν ἐκ τοῦ μέσου τῶν βασανιστηρίων, ἼΩ δῆμιοι, τί
» στοχάζεσθε; μικρὰ δι' ἡμᾶς εἶναι ταῦτα τὰ κολαστήρια.
» Κόψατέμας τὰ μέλη, συντριψατέ μας τὰ ὀστά, καύσατέμας
» τὰς σάρκας, ἐπινοήσατε πᾶν εἶδος ἀνήκουστον τιμωρίας·
» ὅλα θέλομεν τὰ ὑποφέρει μετὰ χαρᾶς. Διὰ μίαν δράκην
» (φούκταν) αἵματος κυκλοφοροῦντος εἰς τὰς φλέβας μας,
» διὰ μίαν λεπτήν ἀέρος ἀναπνοήν δὲν πωλοῦμεν τὴν εὐσέ-
» θειαν εἰς τὴν μανίαν τῆς ἀσεβείας. Ἀρχιερεῖς εἴμεθα τῆς
» Ἐκκλησίας τῶν μαρτύρων· ποιμένες λαοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον
» ὠρκίσθημεν καὶ νὰ ἀποθάνωμεν. Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅς-
» τις ἀπέθανε σήμερον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Δὲν φοβοῦμεθα τοὺς
» ἀγρίους τοῦ σώματος κολαστὰς, ἀλλ' ἀφορώμεν πρὸς τὸν
» δίκαιον τῶν ψυχῶν βραβευτὴν δὲν βλέπομεν τὰς γηίνους
» καὶ προσκαίρους βασάνους, ἀλλὰ μετροῦμεν τοὺς ἐν οὐρανοῖς
» ἀμαράντους στεφάνους· δὲν φρίττομεν τὴν στιγμήν τοῦ θά-
» νάτου, ἀλλ' ἀποσκοποῦμεν πρὸς τῆς μακαρίας ζωῆς τὴν
» αἰωνιότητα. Μάθετε ἐξ ἡμῶν ποῖαν δύναμιν ἔχει ἡ Πίστις
» τῶν Χριστιανῶν. Μάθετε, ποῖον εἶναι τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον
» θέλετε νὰ τρομάξητε διὰ τῶν ἡμετέρων βασάνων. Μάθετε
» ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξεύρουσι καὶ προτιμῶσι νὰ ἀποθνήσκωσ,
» μυριάκις, παρὰ νὰ προδώσωσι τοὺς ἀδελφούς καὶ τὴν πα-
» τροπαράδοτον αὐτῶν πίστιν, ἥτις τοὺς κάμνει τροπαιού-
» χους τοῦ κόσμου νικητὰς, καὶ κληρονόμους τῆς αἰωνίου δό-
» ξης εἰς τὰ παλάτια τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν. Τοιαῦται
» ἔλεγεν ὁ αἰοίδιμος, καὶ οἱ δῆμιοι ἐκπλαγέντες τὴν γενναί-
» τητα, ἀφῆκαν πρὸς ὀλίγον τοὺς ἀγίους ὅσον νὰ μὴ τοὺς θανα-
» τώσωσιν εἰς τῆς φυλακῆς τὸ σκότος ἀφανεῖς, ἀλλὰ νὰ δείξω-
» σιν αὐτῶν τὴν εὐθανασίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν πασιδήλον εἰς
» τὸ φῶς ἐναντίον πάντων τῶν ἐθνῶν.
» ἼΩ τοῦ Πάσχα ἐκείνου μεγάλη ἡμέρα, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ

» τε καὶ ἀνέκλειπτε, πύσον λαμπρὰ ἀνάτειλας εἰς τὴν τε-
» θλιμμένην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ ποῖον εἶδες θέαμα
» θαυμαστὸν, τὸ ὁποῖον δὲν θέλει δυνηθῆ πώποτε νὰ ἀμαυ-
» ρώσῃ ὁ μακρὸς χρόνος, ἀλλὰ πάντοτε θέλει λάμπει νεαρὸν
» ὡς ὁ ἥλιος, τὸν ὁποῖον πάντοτε βλέποντες πάντοτε θαυ-
» μάζομεν θέαμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπὶ γῆς, ἐρ' ὅσον ὑπάρχει
» γῆ, θέλει μένει ἀνεξάλειπτον, καὶ ἐντετυπωμένον εἰς τὴν
» μνήμην καὶ τὰ χρονικά τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἐν οὐρανοῖς εἰς
» τὰς αἰωνίους τῆς θείας Δικαιοσύνης βίβλους ἐγγεγραμμένον
» διὰ τῆς ἐρυθρᾶς βαφῆς τοῦ αἵματος τῶν δικαίων τῆς πίστε-
» ως ἀθλητῶν, εἰς μνημόσυνον αἰώριον ἔσται δίκαιος. Ἄφ'
» οὔ λοιπὸν ὁ μακάριος Πατριάρχης ἐώρτασε τὴν ἀνάστασιν,
» ἱερουργήσας καὶ φαγῶν τὸ τελευταῖον πάσχα τὸ μυστικὸν
» ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, μόλις μετέβη εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ
» οἶκημα, καὶ εὐθὺς πλῆθος ἀσεβῶν ὀπλοφόρων ὄρθρου βαθέως
» περιέζωσαν τὸ Πατριαχεῖον, καθὼς ἡ σπεῖρα τοῦ Πιλάτου
» περιεχύθη διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κήπον, ὅπου διέτριβεν ὁ Σα-
» τῆρ. Ἐτρεμν οἱ χαῖνοι τοῦ σκότους υἱοὶ τοὺς ἀύπλους
» καὶ, ὡς πρὸς αὐτοὺς, ὀλιγωτάτους καὶ παντάπασι τοῦ
» δράματος ἀμαθεῖς χριστιανοὺς, μήποτε συνδραμόντες ἐ-
» παναστατήσωσιν αἰφνιδίως. Οἱ δὲ τεταγμένοι τοῦ Τυράν-
» νου θεραπεύοντες ἀρκάζουσι συλλαβόντες τὸν Πατριάρχην,
» καὶ τὸν ἐμβιβάζουσιν εἰς πλοιαρίον, καὶ τὸν ἀπάγουσι
» πρῶτον εἰς τὸ λεγόμενον Πιράλιον Ἐξώστειρον, ὅπου παρέ-
» θηκεν τραπέζην νὰ φαγῇ, κολικεύοντες ἐν τῷ μεταξύ τὸν
» σεβάσιμον γηραιὸν, καὶ ἐνισχύοντες, ἀμὰ πρὸς τὰς μελλού-
» σας βασάνους· διότι ἐφοβοῦντο μὴ ἀποκάμῃ, ὡς παντάπα-
» σιν ἄτονος ἤδη καὶ ἐξησθενημένος διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀ-
» γίας Νηστείας. Ὁ δὲ γενναῖος Ἐλεάζαρ τῆς Ἐκκλησίας
» Τώρα ἔφαγα, τοὺς εἶπεν, οὐράνιον καὶ γλυκύτατον ἄρτον,
» τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε· τούτων δὲ τῶν φαγητῶν
» ἐγὼ πλέον δὲν ἔχω χρειάν· διότι πλησιάζω νὰ ἐλευθερωθῶ

» ἀπὸ καθημερινῆς εἰς τὴν γαστέρα δασμοφορίας, καὶ ἀπὸ
 » πάντων τῶν δεσμῶν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς φθορᾶς. Ταῦτα ἀ-
 » κούοντες οἱ κοιλιολάτραι τὸν ἀπάγουσιν εὐθύς εἰς τὸ
 » δεσμωτήριον. Ἐκεῖ μακρόθεν ὁ αἰεὶδιμος ἀσπασθεὶς τὸν τε-
 » λευταῖον ἀσπασμὸν τοὺς ἀγίους συναδέλφους καὶ συναθλη-
 » τὰς, προσκαλεῖται εἰς ἐξώμωσιν ὑπὸ τῶν δημίων οἵτινες
 » πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐκολάκευον παρακαλοῦντες νὰ μὴ κατα-
 » λίπη τὸν γλυκὺν τοῦτον ἥλιον, καὶ τὰς λαμπράς τοῦ με-
 » γάλου βασιλέως τιμάς· ἔπειτα δὲ καὶ ἀγριαίνοντες ἐπα-
 » πειλοῦντες ἐδείκνυον εἰς αὐτὸν ἔτοιμα καὶ πρόχειρα ποιικί-
 » λα βασανιστήρια. Ὁ δὲ, μόλις αὐτοὺς ἀποκρίσεως ἀξιώ-
 » σας, *Κάμετε τοὺς Λέγει τὸ ἔργον σας. Ὁ Πατριάρχης*
 » *τῶν Χριστιανῶν ἀποθνήσκει Χριστιανός.* Τὸν μαστιγό-
 » νουσι λοιπὸν, καὶ κατακλίνοντες ἐπιθέτουσιν εἰς τὰ νῶτά
 » του πλάκα βαρεῖαν, τῆς ὁποίας εἶδον ὕστερον τὰ σημεῖα
 » πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν, ὅτε γυμνωθεὶς ἐσύρετο νεκρὸς εἰς
 » τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Μετὰ ταῦτ' ἀπελπισθέντες
 » παρέστησαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρχισατράπην, ὅστις τὸν ἐξέτα-
 » σε περὶ πολλῶν, ὡς ὁ ἀλωπεκώδης Ἡρώδης τὸν Κύριόν
 » μας. Ἐπρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκαροῖς (1). Ὁ δὲ Πα-
 » τριάρχης, μιμούμενος τοῦ Σωτῆρος τὴν σιωπὴν, οὐδὲν ἀ-
 » πεκρίνατο. Ὅθεν καταφρονήσας αὐτὸν ὁ Ἐπαρχος παρέ-
 » δωκε νὰ τὸν ἀπάγῃ εὐθύς εἰς τὴν καταδικτὴν.

» Ὡς σφῆκες κηρίον, ὡς κύνες ἐλάφρον, ἐκύκλωσαν εὐθύς
 » τὸν δίκαιον οἱ πικρὰνμοι βροχὴ παμμυγῆς ἀνέβαινε κυμαί-
 » νουσα τὸν ἀέρα· ἐγένισεν ὁ Κεράτιος κόλπος πλοῖα καὶ
 » τιάρας ἔβραζε τρομερὰ τῆς κωπηλασίας ὁ ῥόθος· ἐστενοχω-
 » ροῦντο τὰ παράλια ὑπὸ πλῆθους ἀλλεπαλλήλων θεωρῶν,
 » καὶ ὁ Πατριάρχης, συντροφευμένος ὑπὸ δύο δημίων εἰς τὸ
 » πλοιάριον, ἀρρᾶζει εἰς τὴν ἀποβάθραν, ἢ σκέλαν τοῦ Φανα-

(1) Δσκκ κγ 9.

η ρίου. Ἄμα δ' ἀποβάς και πατήσας εἰς τὴν αἰματοφόρτον
 » ἐκείνην γῆν, ὡς εἰς σφαγσίον συνειθισμένον, ἔκλεινε τὰ γό-
 » νατα και τὸν αὐχένα, προσδοκῶν τὴν κατατομίαν ἀλλ'
 » εἰς τῶν δημίων πληζας αὐτοῦ τὴν πλευράν, ὡς ἄγγελος
 » τοῦ θανάτου, Δὲν εἶναι, λέγει, ὁ τόπος σου ἐδῶ, και μετ' ὄρ-
 » γῆς ἀναστήσας, τὸν ἐπρόσταξα νὰ ἀκολουθῆ. Καὶ ἠκολού-
 » θηαι μετὰ σπουδῆς ὁ Γρηγόριος, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν'
 » ἐπὶ κολούθουν δὲ και οἱ βάρβαροι. Ὡς δὲ κατήντισαν εἰς
 » τὸν διωρισμένον τόπον, ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωσι τὸ πῆγμα
 » τῆς ἀγχόνης μεταξὺ τῶν θυρῶν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ,
 » και τοῦ Πατριαρχείου. Εὖγε παράνομοι! καλὸν τόπον ἐκ-
 » λέξατε εἰς θυσίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐξω τῆς πόλης τῆς
 » Ἱερουσαλῆμ. ἔπαθεν ὁ Ἰησοῦς ἐξω τῆς θύρας τῆς νέας Σιών
 » ἔπρεπε νὰ πάθῃ και ὁ πιστὸς μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ. Ἀντικρῶ
 » τοῦ Πατριαρχείου ἄς κρεμασθῆ ὁ Πατριάρχης, ὥστε πάν-
 » τος να ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν και οἱ ἐφεξῆς Πατριάρχαι καλὸν
 » καύχημα και παράδειγμα πίστεως και καρτερίας μαρτυ-
 » ρικῆς. Αὐτοῦ λοιπόν, ἀδελφοί μου, προστάζουσι και ἀνα-
 » κουφίζουσιν οἱ ἀγγωνισταὶ τὸν σεβάσμιον γέροντα νὰ ἀνέλ-
 » θῃ. Ἀνάβαινε, ἀνάβαινε Πατριάρχα, πρὸς αὐτὴν ἡδὴ τὴν
 » ἀκραν τῆς ὀποίας ὤδευσας διὰ βίου στενῆς και τραχείας
 » ὁδοῦ. Πλησίισσον εἰς τὴν ἐπώδυνον και τεθλιμμένην πόλιν
 » τῆς ζωῆς. Διάδοχε τῶν Ἀποστόλων και τῶν Μαρτύρων,
 » πέταζον δι' αὐτῆς πρὸς αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς! Βαθεΐα
 » σιωπῆ κατέσθεσε παρευθὺς τὸν θόρυβον τοῦ πέριξ κυματί-
 » ζοντος ὄχλου, ὡς εἶδον στεκόμενον εἰς τὸ πῆγμα τὸν μέγα
 » Ἀρχιερέα, πρᾶον και ἱλαρόν. Λύσσης μαρνανθείσης κατήφεια
 » ἐπεκάθητο εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀπίστων, ὀδύνη δὲ και
 » φρικὴ εἰς τὰς καρδίαις τῶν διὰ τῶν στεγῶν και θυρίδων
 » μακρόθεν ἀποβλεπόντων χριστιανῶν. Ὁ δὲ μακάριος Πα-
 » τριάρχης ἐκτείνας τὰς μὲν χεῖρας εἰς εὐλογίαν τῶν πιστῶν,
 » τὰ δὲ ἑμματα ἀτενῆ πρὸς τοὺς Οὐρανοὺς. Κύριε Ἰησοῦ

» Χριστῆ, ἀνεβόησε, δέξαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ πάραυτα λαμ-
 » βάνει καὶ τὴν ἀγγέλον καὶ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου·
 » Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐπέγραψαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐπι-
 » γραφὴν, ὅχι ἀσύμφωνον πρὸς ἐκείνην τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆ-
 » ρος αὐτοῦ Διδασκάλου κατηγορίαν τῶν μαιρώνων, *Τούτου*
 » *εὗρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος αὐτοῦ, καὶ κωλύοντα*
 » *Καίσαρι φόρους δίδομαι.* (1)

» Καὶ τοῦτο μὲν ἔγινε τὸ τέλος τοῦ ἔδε ἐβδομηκονταε-
 » πταετοῦς Πητριάρχου. Τοὺς δὲ τρεῖς Ἱεράρχας ἐξήγαγον
 » συγχρόνως ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου συνοδεύοντες αὐτοὺς, ὡς σαρ-
 » κοφάγοι γύπες, ἄλλο πλῆθος ἀσεβῶν, καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις,
 » καὶ νέοι καὶ ἄνδρες, ὅλοι ἐνοπλοι, ὅλοι ἄγριοι, ὅλοι φονικοί.
 » Συνέρρεον δὲ καὶ θεωροὶ πανταχόθεν, καὶ καθ' ἑδοῦς, καὶ
 » εἰς τὰ τεῖχη, καὶ παρὰ τὰς θυρίδας, καὶ πρὸς τὰς θύρας
 » τῶν οἰκιῶν· καὶ δὲν ἔμεινε οὐδεὶς ἐγκλειστος, ὅχι γυνή, ὅχι
 » παιδίον, ὅχι δούλος, ἢ τεχνίτης, ἢ τις ἄλλος ἐπίσημος τῶν
 » κατ' ἐκείνα τὰ μέρη κατοίκων, ἀλλὰ πάντες, ὡς ρεῦμα πο-
 » τάμιον, ἐκχυθέντες ἐθεώρουν ἐκείνο τὸ μέγα καὶ ἐναγώνιον
 » θέαμα. Ἐστέναζεν ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ κτύπου τῶν ποδῶν, ἀντη-
 » χοῦσεν ἡ Ἐπτάλοφος πρὸς ὠρυγὰς θηριώδεις καὶ τραχείας
 » κραυγὰς ἐλασφήμεων ἀλαλαγμῶν, καὶ ἡ πόλις ὠμοίαζεν ὡς
 » ἀλισκομένη ὑπὸ νέων ἄλλων βαρβάρων πορθητῶν. Οἱ δὲ ἱε-
 » ρομάρτυρες μέχρι μὲν τινος ἤγοντο συμπεριπατοῦντες, ἀλλ'
 » ἔπειτα ἀπεχωρίζοντο, ἀπαγόμενοι ἄλλος ἀλλοχουῦ. Καὶ τό-
 » τε τελευταῖον ἀλλήλους ἀσπαζόμενοι μετὰ δακρύων χαρᾶς,
 » Ἐὐχαίρετε, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, χαίρετε ἀδελφοὶ καὶ συ-
 » ναθηταί! Χαίρετε φίλοι ὁμογενεῖς, καὶ σεῖς ἡμῶν τὰ πε-
 » ριπόθητα καὶ λογικὰ ποίμνια! Χαίρε Νύμφη τοῦ Χριστοῦ
 » Ἐκκλησία! Τὴν παρακαταθήκην σου ἐφυλάξαμεν, τὸν ἀ-
 » γῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθημεν, τὴν πίστιν ἐτηρήσαμεν. Ἄ-

(1) Δουκ. γ. 3

» κόμη μίαν στιγμήν, καὶ θέλωμεν ἐνώπῃ μετὰ τῶν μαρτύρων
» ἐν οὐρανοῖς, ὅπου περιμένει πάντας τοὺς ἀθλητάς τῆς πί-
» στεως ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης. Τοιαῦτα ἔλεγον καὶ ἐ-
» βάδιζον. Καὶ ὁ μὲν ἱερός Ἀγγιᾶλου ἀναβίβασθεις εἰς τὴν
» λεγομένην Κιγκλιδωτὴν Πύλνν, ἐδέχθη δι' ἀγχόνης τὸ μα-
» κάριον τέλος. μετὰ καρτερίας ἠρωϊκῆς. Ὁ δὲ ποιμὴν τῆς
» Νικομηδείας, ὀλίγον προχωρήσας. Ὡ Θεέ μου, ἐρώναζε, μὴ
» μὲ παραδώσης εἰς τὰ χεῖρά νὰ μὲ βασανίσωσι μέχρι τελευ-
» ταιας ἀναπνοῆς, ἀλλὰ παράλαβε τώρα, δέομαι, τὴν ψυχὴν
» μου εἰς χεῖράς σου ἐν εἰρήνῃ· εἶπε, καὶ πεσὼν κατὰ γῆς ἐ-
» ξέπνευσεν, ὡς ἐζήτησε, καὶ ὡς αὐτὸς ἔτι εἰς τὴν φυλακὴν
» εἶχε προειπεῖ πρὸς τὸν οἰκεῖον ἱεροδιάκονον, πενθοῦντα καὶ
» φοβούμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν βίαιον
» θάνατον. Ὡ ποῖον τέλος! ἀλλὰ καὶ ποῖα λύσσα τῶν ἀσε-
» βῶν! ὁ παράδοξος οὗτος θάνατος τοῦ πολιτοῦ γέροντος δὲν
» ἐμάλαζε τὴν θηριωδίαν των, ἀλλ' ἐπιβιβάσαντες εἰς κτήνος
» τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σῶμα, τὸν ἐκρέμασαν καὶ νεκρὸν. Νεκρὸν
» τὸν ἐκρέμασαν! Τοιαῦτα δύναται βάρβαρος ὠμότης Ἀγα-
» ρηνοῦ!

» Σὲ δὲ ἀείμνηστε Ἐφέσου, ὡς κορυφαῖον τῶν ἀλιέων μα-
» θητῶν, ἀπήγαγον εἰς τῶν ἰχθύων τὴν ἀγορὰν. Ἐκεῖ μεταξὺ
» εἰς σύννεφα βαρβάρων προσαγόμενος ὁ μακάριος πρὸς τὴν
» καταδίχην, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸν παρακολουθοῦντα πιστὸν
» Ἀρχιδιάκονον, ἐγχειρίζει κρυφίως πολυτιμώτατον ἐγκόλπιον
» ἔγον θησαυροὺς ἁγίων λειψάνων, τὸ ὅποιον ἔφερε πάντοτε
» μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὸν λέγει πράεως καὶ παραγγεληματικῶς.
» Ὡ τέκνον, τοῦτο μόνον μέχρι τοῦ νῦν ἔμεινεν ἰδικόν μου.
» Παράλαβέ το, καὶ φρόντισον νὰ τὸ διαμοιράσῃς ἄχρις ὀθο-
» λου εἰς τοὺς πτωχοὺς· καὶ χαῖρε, καὶ ὕπαγε εἰς εἰρήνην
» Ὡ φιλόπτωχος τοῦ Ἱεράρχου ψυχῆ, τὸν ἀγῶνα ἔτρεχε τοῦ
» θανάτου, καὶ τοὺς πτωχοὺς εἶχε πάλιν πρὸ ὀφθαλμῶν! οὐ-
» τως, ἀδελφοί μου, ἡ ἀληθὴς ἀγάπη δὲν δειλιά, οὐδ' ἀποκάζ

ἢ μνει, οὐδ' ἀποθνήσκεί πώποτε ! Μετὰ ταῦτα· πηδᾷ μετὰ
» προθυμίας ὁ γενναῖος ἀθλητὴς εἰς τὸ ὕψωμα, ὅπου ἔμελλε
» νὰ δεχθῆ καὶ αὐτὸς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Ἐκεῖ τόσον
» σεβάσμιος, καὶ τόσον ἱλαρὸς καὶ φαιδρὸς, καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ
» θρόνου τῆς Ἀρχιερατείας, κατὰσείσας τὴν χεῖρα πρὸς τὸν
» βάρβαρον ὄχλον νὰ σιωπήσῃ, ἔστρεψεν ὄλων τὰ πρόσωπα
» πρὸς ἑαυτὸν, καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς ἐσγόλαζε νὰ βλέπῃ ἄλλο τι
» παρὰ τὸν ἀτάραχον καὶ θαυμαστὸν κατὰδικον, οὔτε ἀκοή
» νὰ ἀκούσῃ τι ἄλλο παρὰ τοὺς λόγους ἐκείνου· ὁ δὲ λέγει
» μεγαλοφώνως· Ὡ λαὸς τῶν Ὀθωμανῶν ! ἐγὼ μὲν καὶ ἀθῶος ὢν
» ἀποθνήσκω προθύμως· ὁ ἐμὸς Διδάσκαλος Ἰησοῦς ἐκρεμάσθη
» εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ἐγὼ μετὰ χαρᾶς θέλω κρεμασθῆ εἰς τὸ
» ξύλον. Καυχῶμαι μᾶλλον, ἀντὶ νὰ ἐπαισχυνθῶ εἰς τὴν κα-
» ταδικὴν καὶ τούτην νομίζω λαμπρὰν τῆς θνητῆς μου ζωῆς
» τελευτήν, καὶ κλίμακα πρὸς τὴν ἐν οὐρανοῖς μακαρίαν ἀθα-
» νασίαν. Ἄλλὰ σεῖς ὦ Ἰσμαηλίται, παύσατε πλέον φονεύον-
» τες τοὺς ἀθῶους Χριστιανούς. Καὶ σεῖς καὶ ἐκεῖνοι ἓνα ἔ-
» γετε κοινὸν καὶ αἰώνιον βασιλεῖα, τὸν Βασιλεῖα τῶν Οὐρα-
» νῶν, ὅστις κηρμνίζει τοὺς ἀδίκους δυνάστας, καὶ ὑπερασπι-
» ζεται τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀδικουμένους. Ἐκείνου φοβήθητε τὴν
» ὀργὴν, καὶ μὴ πλέον ἐπιβάλλετε χεῖρα φονικὴν εἰς τοὺς ἀ-
» ὄπλους ὑπηκόους σας, τοὺς ὁποίους, καὶ σεῖς ὁμολογεῖτε, ὅτι
» παρελάβητ' ἐνέχυρα παρὰ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς τοὺς παρέδωκεν
» εἰς τὰς χεῖράς σας· αὐτὸς ὅταν θέλῃ, δύναται πάλιν καὶ νὰ
» τοὺς ἐξαίρῃ. Φωνάζατε εἰς τὰ ὦτα τοῦ μεγάλου σας Δυ-
» νάστου, ὅτι εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ὑψίστου ἀναβαίνουσιν ὡς
» καὶ τοῦ καταπατομένου μύρμηκος οἱ στεναγμοὶ, πολλῶν
» μᾶλλον αἰ κραυγαὶ τῶν ἀδίκως βασανιζομένων λογικῶν αὐ-
» τοῦ πλασμάτων. Καὶ ἀνίσως ὁ Δυνάστης ἐξακολουθῇ συ-
» χνῶς τὰς φονοκτονίας, ἅς τρέμῃ τῆς θείας δίκης τοὺς κε-
» ραυνοὺς, οἵτινες ἤδη ἐπικρέμανται ἐπάνω τῆς αὐτοῦ κεφα-
» λῆς, Σὺ δὲ, Σῶτερο τῶν ὅλων, Σῶσον τὸ γένος μου. διαφύλα-

» ζον τὴν Ἐκκλησίαν σου, συγχώρησον τοὺς φρονεῖς μου, δά-
» ζου τὸ πνεῦμά μου. Τοιαῦτα εἰπὼν παρέδωκε παρευθὺς τὸν
» μὲν ἱερὸν αὐτοῦ λαμῶν εἰς τὴν ἀγγόνην, τὴν δὲ μακαρίαν
» αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας Θεοῦ. Βοή φρικώδης καὶ θροῦς τα-
» ραχῆς, ὡς τραχεῖα βροντῆ, παρευθὺς ἐξερράγη καὶ ἔβραζεν
» ἐν μέσῳ τῶν ἀσεβῶν. Οἱ μὲν ἔκραζον ἐπαινοῦντες τοὺς λό-
» γους, οἱ δ' ἐκρότουν θαυμάζοντες, οἱ δὲ καὶ ἐβλασφήμουν
» τοῦ ἀριστέως τὴν καρτερίαν. Μεταξὺ δὲ τούτων νέος τις
» χριστιανὸς ἐκ τοῦ παρακλιμένου κουρείου παρατυχῶν, ἀνέ-
» κραξε μετὰ δακρύων. ὦ αἰοίδιμε Ἄρχιερεῦ τῆς Ἐφέσου,
» μακαρία ἡ μνήμη σου, αἰωνία ἡ δόξα σου! Οὐαί, οὐαί Ὀθω-
» manoι, ποῖον ἄνδρα ἐφρονεύσατε; Δὲν εἶχε τελειώσει τὸν λό-
» γον, καὶ παρευθὺς εἰς ἐκ τῶν παρεστῶτων διαπερᾶ τὴν
» μάχαιραν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ προσθέτει ἄλλο σφάγιον
» ἱερὸν, καλὸν τοῦ Ἱερομάρτυρος συνοδίτην καὶ συνέκδημον
» εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

» Οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀδελφοί, καὶ τὴν αὐτὴν
» σχεδὸν ὥραν ἔλαβον οἱ τρισόλβιοι ἀριστεῖς καὶ Ἱεράρχαι
» τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον. Πολλὰ τότε καὶ ἄλλα ἄλλα-
» χοῦ συνεσώρευσαν οἱ βάρβαροι σφάγια Χριστιανῶν, ἐν οἷς
» καὶ τὸν ἀγαθὸν ἐπίσκοπον Θεοδώρουπόλεως, τὸν ἐπιστάτην
» τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐν Καταστένῳ Ἄρναουκίου. Μετὰ δὲ
» τινος ὥρας ἐξῆλθεν ἔφιππος ὁ τύραννος λιμᾶσων καὶ σφα-
» δάζων νὰ βοσκήσῃ τὰ αἰμοχαρῆ του βλέμματα εἰς τὰ λει-
» ψανα τῶν ἁγίων. Εἶδεν ἐπιστάς βλοσυρὸς τὸν Πατριάρχην,
» εἶδε καὶ τοὺς Ἄρχιερεῖς κρεμαμένους, ὡς βότρες τῆς πί-
» στευς. Ἐπρόσταξε δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιγραφῶσιν ἐπα-
» γραφαὶ παρόμοιαι τῇ τοῦ Πατριάρχου *Οὗτοι ἀνέσειον ἐὰν*
» *ἄλλω, καὶ ἀπέστρεφον τὸν λαὸν εἰς ἀποστασίαν* ⁽¹⁾.
» Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν κατεσπάσθησαν τὰ σώματα τῶν Ἄρ-

(1). Αποκ. κτ. β. 11.

» χειρῶν, καὶ συρθέντα ἀτίμως ἐσφενδονίσθησαν εἰς τὴν θά-
» λασσαν, ὅθεν χεῖρες θεαφιλεῖς ἀνείλωσαν διὰ νυκτὸς τὸν
» Ἐρέσου, καὶ τὸν ἐνταχίσαν, ὡς λέγεται, περὶ τὸ Σταυρο-
» δρόμιον ἀνέστυραν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους δύω Ἱεράρχας, θάψαν-
» τες αὐτούς, ὡς μὲν ἄλλαι φημίζουσιν εἰς τοὺς Ἑπτὰ Πύρ-
» γους, πληρώσαντες δόσιν χρημάτων ἀδράν, ὡς δὲ ἄλλοι,
» εἰς τὰς παρακειμένας νήσους, ἢ εἰς ἄλλους τινὰς τόπους, τῶν
» ὁποίων ἡ ἐπικρατοῦσα τραχή συγγείει τὰ ὀνόματα· ἄλλ’
» ἔπου ἂν ἐρησυχάζῃ ἡ μακαρία κόνις αὐτῶν πικταχοῦ ὀσί-
» ως ἀναπαύεται, καὶ περιμένει τὴν μέλλουσαν ἀθανασίαν καὶ
» δόξαν τῆς Ἀναστάσεως. Τοῦ δὲ αἰδιόμου Πατριάρχου τὸν
» νεκρὸν ἐφυβρισθέντα, καὶ παρασυρθέντα εἰς τὰς ὁδοὺς, τὸν
» κατεπόντισαν εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἐσεβάσθη τρία νυχθήμε-
» ρα ὀβυθός, τὸν ἀνεκούφιζε κατ’ ἀρχὰς παραδόξως ὁ ἐκ τοῦ
» τραχήλου κρεμάμενος λίθος, τὸν ἀνεβίβαζον, ἀντίπορον ἀνα-
» πλέοντα, τὰ καταρρέοντα τοῦ Πόντου ῥεύματα, τὸν ὑπε-
» δέχθη ὁ θεοσεβὴς καρaboκύριος αὐτόματον προσελθόντα εἰς
» πλοῖον Ἑλληνικὸν ὑπὸ τὴν σημαίαν τὴν Ῥωσικὴν, καὶ τί-
» λος, μετὰ μακρὸν ταξείδιον ἅπαντες εἶδομεν αὐτὸν εἰς τὴν
» Ὀδησσὸν σῶον καὶ ἀκέραιον, ὡς νωπὸν καὶ σύγκαιρον, ὄχι
» ὡς ἐνὸς μηνὸς νεκρὸν. Καὶ ἰδοὺ σήμερον περὶ τὸν τάφον αὐ-
» τοῦ λιτανεύοντες, τὴν μὲν τούτου μνήμην εὐκλεῶς μακαρί-
» ζομεν, δοξάζοντες τὸν Θεόν, τὸν θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἀγίοις
» αὐτοῦ. Εὐλογοῦμεν δὲ καὶ τὸν εὐσεβαστὸν Βασιλέα, ὅστις,
» ὡς ἄλλος πάγκαλος Ἰωσήφ, ὑπεδέχθη τὸν πνευματικὸν αὐ-
» τοῦ πατέρα Ἰακώβ, καὶ τὴν τούτου κηδεῖαν ἐτίμησε μεγα-
» λοπρεπῶς, τιμῶν δι’ αὐτοῦ τὴν Μητέρα τὴν Ἐκκλησίαν,
» καὶ ταύτης τὰ πολυπαθῆ καὶ πολυώδυνα τέκνα, τοὺς πρό-
» σφυγας ἱκέτας τῆς αὐτοῦ Βασιλείας, πλέον παρά δεκακι-
» σχιλίους τὸν ἀριθμὸν ὑπεδέχθη φιλανθρώπως, καὶ παρεμύ-
» θησε, καὶ διέσωσε. Ζήτω ὁ θεόσεπτος Αὐτοκράτωρ καὶ φιλό-
» χριστος τῆς Ὀρθοδοξίας προστάτης προσήγεγκε τῷ Θεῷ

» προσφορὰν ἀγαθὴν εἰς ὁμὴν εὐωδίας πνευματικῆς.
» Μηρησθεὶ Κύριος καὶ ταύτης καὶ πάσης ἄλλης εὐσεβοῦς
» αὐτοῦ θυσίας, καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα αὐτοῦ πιανάτω, καὶ
» πληρώσαι πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ
» κρατύναι τὴν δεξιὰν αὐτοῦ τοῦ ποιεῖν πάντοτε σωτηρίαν
» καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς.

» Ἠκούσατε ἀδελφοί, πῶς ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
» συναβλήσαντες Ἱεράρχαι ἠρέστουσαν ἀγωνισθέντες κατὰ τῆς
» ἀπιστίας ὑπὲρ τῆς Πίστεως. Εἶδετε πῶς καὶ διὰ τῆς ὑπο-
» μονῆς καὶ διὰ τῆς μετανοίας καὶ διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανά-
» του ἀπέβησαν ἱερόβυτα σφάγια, προσενεγκόντες ἑαυτοὺς θυ-
» σίαν ἀγίαν καὶ εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Τούτους,
» ἀδελφοί, χρεωστοῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ μιμώμεθα μετὰ ζήλου,
» ἐκπληροῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. *Μὴ γί-
» νου ἄπιστος. Χριστιανοὶ γένος ἐκλεκτόν, ἔθνος ἅγιον,
» βασιλειὸν ἱεράτευμα* (1) καὶ σεῖς εἴθε διὰ τοῦ θείου βα-
» πτίσματος καθιερωμένοι νὰ προσφέρετε πρὸς τὸν Θεὸν θυ-
» σίαν ἀγίαν, τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν
» τῶν τῆς Πίστεως ἐντολῶν. Σεῖς βέβαια, κατοικοῦντες τὸ
» μέγα τοῦτο καὶ εὐνομούμενον βασίλειον τῆς Ὁρθοδοξίας,
» δὲν ἔχετε νὰ φοβηθῆτε τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων διωγμούς.
» ἀλλ' ὅμως ἔχετε καὶ σεῖς μεγάλους ἐχθροὺς καὶ διώκτας,
» τὰ ἄλογα καὶ κακοῦργα καὶ μοχθηρὰ πάθη, τὰ ὅποια, πο-
» λὺ παρὰ τοὺς ἀπίστους φριδερώτερον, ὅσῳ καὶ πλησιέστε-
» ρον, συνοικοῦνται μετὰ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐπι-
» βουλεύονται καὶ τὴν πολεμοῦσιν ἀδιακόπως, καὶ, μὴ προ-
» σέχουσαν, τὴν αἰχμαλωτίζουσι, καὶ τὴν ἀπαλλοτριώνουσι
» ἀπὸ τῆς Πίστεως, καὶ τέλος τὴν ἀπεργάζονται θύμα τῆς
» ἀπιστίας. Ὅστε ἀγαπητοί, πᾶς Χριστιανὸς εἰς τοῦτον τὸν
» μετὰ σώματος βίον δύναται νὰ ἔχη τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν

(1) Πέτ. β. 9.

» θυσιαστήριον ἢ τῆς Πίστεως, ἢ τῆς ἀπιστίας, ἢ τῆς ἀρετῆς,
» ἢ τῆς κακίας, ἢ τοῦ δαίμονος ἢ τοῦ Θεοῦ. Ὁ μόνον τ' ὄνο-
» μα χριστιανός, τὸ δὲ πράγμα δούλος τῶν παθῶν καὶ τοῦ
» κόσμου, καίόμενος ὑπὸ τοῦ βεβήλου καὶ μικροῦ πυρός τῶν
» ἐμπαθῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς του, θυσιάζει καὶ τοὺς κόπους
» καὶ τὰς πράξεις καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν σπουδάζων
» νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ δαιμόνιον τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, τὸ ὁποῖ-
» ον βασιλεύει στηλωμένον εἰςω τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὁ φιλάρ-
» γυρος τὴν αἰσχροκέρδειαν, ὁ ἀσελγῆς τὴν φιληδονίαν, ὁ ὑ-
» ψηλόφρων τὴν ὑπερηφανίαν, ὁ βάσκανος τὸν φθόνον, ὁ φιλ-
» εχθρος τὸ μῖσος καὶ τὴν μνησικακίαν, καὶ ἄλλος ἄλλο πά-
» θος πονηρὸν καὶ δαιμονώδες, τὸ ὁποῖον θεραπεύει πιστότα-
» τα, λατρεύει προτιμῶν παρὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτος
» χριστιανός τί ἄλλο δύναται νὰ ᾔῃαι, εἰ μὴ, δούλος τῆς ἀ-
» μαρτίας, καὶ πάντῃ ξένος τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ
» ἀγάπης; ἐπειδὴ πίστις μόνον διὰ λόγων καὶ εἰς τὸ φαινό-
» μενον, εἶναι πίστις νεκρὰ καὶ ἀνωφελής· ὅστις δ' ἀληθῶς
» πιστεύει καὶ ἀγαπᾷ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἐκεῖνος ἐκπλη-
» ρώνει τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς « ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου
» καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με » (1). Ὁ
» πιστὸς λοιπὸν χριστιανὸς ἔχει πάντοτε καιόμενον ἐν τῇ
» καρδίᾳ τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, εἰς τὸ ὁποῖον
» θυσιάζει καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἦθη καὶ λό-
» γους καὶ πράξεις καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, προσφέρων
» ἀείποτε θυσίαν ζῶσαν καὶ λογικὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐν-
» τολῶν τοῦ Θεοῦ. Τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ ἡ ψυχὴ ἐστὶ λαμ-
» πρὸν τῆς εὐσεβείας ἀγιαστήριον, καὶ ναὸς ἀχειροποίητος
» τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ πιστὸς αὐτοῦ λάτρις βλέπει
» πάντοτε παρόντα καὶ διοικοῦντα τὸ πᾶν καθενὸς τὴν ζωὴν,
» κατὰ τοὺς ἀνεξερευνήτους λόγους τῆς ἀπειραγᾶθου αὐτοῦ

(1) Ἰωάν. 13', 21.

» σοφίας. Τούτου τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς τὴν φωνὴν ἀκούει
» πάντοτε ἐνηχοῦσαν εἰς τὰ βάθη τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως.
» Τούτου τὴν θείαν χάριν φῶς μέγα καὶ ἰλαρὸν, ἥτις πάντοτε
» τὸν περιλάμπει καὶ τὸν ἐνισχύει εἰς τοὺς κόπους τοῦ ἐπαγ-
» γέλματος καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. Τούτου τὴν δεξιάν
» βλέπει διὰ παντός ἐτοίμην νὰ τὸν ἐνισχύῃ πρὸς τὰς θλίψεις
» τοῦ κόσμου, νὰ τὸν ἀνεγείρῃ ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς σαρκικῆς·
» ἀσθενείας, νὰ τὸν συμμαχῇ πρὸς τὴν νίκην τὴν κατὰ τῶν
» παθῶν, νὰ τὸν διατηρῇ τέλος, ἀδούλωτον καὶ σταθερὸν εἰς
» τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, τὸ μέγα δῶρον τῆς
» εἰς Χριστὸν πίστεως (1). Προσπίπτει λοιπὸν μετὰ πάσης
» εὐλαβείας καὶ προσκυνεῖ τὸν υπεράγαθον αὐτοῦ Θεὸν καὶ
» πατέρα, καὶ προσφέρει πρὸς αὐτὸν «*θυσίαν αἰρέσεως*», του-
» τῆστι τὴν ἀπὸ ψυχῆς καὶ στόματος δοξολογίαν, «*καρπὸν*
» «*χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ*» καὶ «*θυσίαν*
» «*δικαιοσύνης*», τούτέστι τὰ τῆς πρακτικῆς λατρείας καθή-
» κοντα, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης· τὰ ἔργα, «*τὴν*
» «*φιλοξενίαν καὶ εὐποιίαν καὶ κοινωρίαν*, τοιαύταις γάρ
» «*θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός*» (2).

» Οὗτος, ἀδελφοί, εἶναι τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ ὁ χαρακτήρ,
» τὸν ὁποῖον καὶ σεῖς χρεωστέεστε πάντοτε νὰ διατηρῆτε, ὡς
» ἀληθινοὶ λάτρεις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ υἱοὶ Θεοῦ κατὰ
» χάριν διὰ τῆς πίστεως. Ἐνέγκτε, λοιπὸν, ὡς τέκνα τῆς
» ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, προσφέρετε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα
» ἡμῶν τὴν θυσίαν τῶν πράξεων τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς,
» Ἐνέγκτε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ (3). πάντες προσφέρετε
» πρὸς τὸν ὑψιστον Κύριον καὶ Δεσπότην· μηδεὶς ἄς μὴ προσ-
» ἔρχηται πρὸς χεῖρας ἔχων κενά· μηδεὶς ἄς μὴ μένη ἄθυτος
» καὶ ἀκαλλιέργητος, μηδεὶς ἀκακροφόρητος καὶ ἀργός· Ἐνέγ-

(1) Γαλ. ε. 13.

(2) Ἐβρ. ιγ'. ε. 13. 16.

(3) Ψαλμ. κλ'.

» κατα τῷ Κυρίῳ υἱὸς κριῶν· Ἐρέγκατε προσφέρετε πρὸς
» τὸν Κύριον τέκνα κριῶν, ὄχι ζώων τετραπόδων ἀρνία βλα-
» χητικά, ἀλλὰ γενναίων καὶ ἀρενωπῶν λογισμῶν ἁμῶμα
» καὶ ἄκακα γεννήματα, τὰ φρονήματα τῆς ἀμωμῆτου πίστεως
» ἐκφραζόμενα εἰς τὰ ἐνάρετα ἔργα τῆς χριστιανικῆς σας
» ζωῆς. Ἐρέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν. Προσφέρετε
» πρὸς τὸν ὑπερένδοξον Κύριον δόξαν καὶ τιμὴν ἀξίαν τῆς
» Μεγαλωσύνης αὐτοῦ, ὅλην θείαν, ὅλην ἀγίαν καὶ ἐπουράμιον·
» ποία δὲ εἶναι αὕτη; ὄχι μόνον ἢ διὰ στόματος καὶ φωνῆς
» ἀναπεμπομένη, ἀλλ' ἢ μάλιστα διὰ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς
» ἀποτελουμένη. Διότι τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς
» τὸν πλησίον ἀγάπης, λάμποντα φωτὸς τηλαυγέστερον, διε-
» γείρουσι τὰς λογικὰς ψυχὰς νὰ δοξάζωσι τὸν πατέρα ἡμῶν
» τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (1)· καθὼς πάλιν διὰ τὰ ἔργα τῆς κα-
» κίας ἀτιμάζεται ἡ πίστις, καὶ βλασφημεῖται ὑπὸ τῶν ἐθνῶν
» τὸ εὐλογητὸν καὶ ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Δι' ἡμᾶς,
» λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, πρὸς τοὺς τῶν θείων ἐντολῶν
» παραβάτας χριστιανούς. Δι' ἡμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλα-
» σφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι (2). Προσφέρετε λοιπὸν ἀδελ-
» φοί, τῷ Κυρίῳ τὴν ἀπὸ τῆς ἐναρέτου πολιτείας δόξαν καὶ
» τιμὴν, καὶ ἄλλοτε μὲν πάνποτε, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς πα-
» ρούσας θλίψεις τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας, ὅποτε
» ἐφρύαζον ἔθνη, καὶ συνήχθησαν αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους
» κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ θείου
» Εὐαγγελίου· τώρα μάλιστα προσφέρετε πρὸς τὸν Κύριον τὴν
» ἔνδοξον λατρείαν τῶν ἐναρέτων πράξεων. Ἐρέγκατε! προσ-
» φέρετε καρδίαν συντετριμμένην, καὶ πνεῦμα τεταπεινωμένον,
» προσευχόμενοι συνεχῶς νὰ ἐλεήσῃ τοὺς πολεμουμένους ἡμῶν
» ἀδελφούς, καὶ νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὰ κατεσκαμμένα τείχη

(1) Ματθ. ε. 46.

(2) Ῥωμ. ε'. 24.

» τῆς Ἱερουσαλήμ τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Ἐνέγκατέ !
» προσφέρετε καθείς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἀνυπόκριτον
» καὶ πρὸς τοὺς πάσχοντας ὁμογενεῖς τὴν δυνατὴν βοήθειαν καὶ
» συνδρομὴν εἰς θεραπείαν τῶν ὀδυνῶν αὐτῶν καὶ δόξαν τοῦ
» θεοῦ ὀνόματος. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐ-
» τοῦ. Τοιοῦτοτρόπως δοξάζετε τὸν Θεὸν ἀληθῶς, προσάγον-
» τες πρὸς αὐτὸν θυσίαν ζώσαν καὶ λογικὴν, ὡς πιστοὶ λά-
» τρεις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν Δεσποτικὴν αὐτοῦ ἐν-
» τολήν. *Μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.* »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΤΑ ΕΝ Τῷ ΕΛΛΗΝΙΚῷ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙῳ

Πεντήκοντα ὅλοι ἐνιαυτοὶ παρήρχοντο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔλαβον χώραν τὰ γεγονότα, ἅπερ ἀνωτέρω ἱστορήσαμεν, καὶ ἤδη ἤγγιζεν ἡ λικοπέδητος τῆς 25 Μαρτίου ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνεκτίθη ἡ πάτριος ἐλευθερία καὶ συνεπληροῦτο ἡ πεντηκονταετηρίς τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, ὅτε ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἑλλ. Κοινοβουλίου κατὰ τὴν 28^{ην} συνεδρίαν τιν 10^{ην} Φεβρουαρίου 1871, προθυπουργοῦντος τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Κουμουνοῦρου, ἀνεγινώσκετο ἐν μέσῳ βαρυτάτης σιγῆς καὶ συγκινήσεως ἡ κάτωθι ἀναφορὰ τοῦ Σ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου καὶ τοῦ Γ. Ἀγγελοπούλου, ἀνεψιοῦ τοῦ αἰδίου Πατριάρχου, δι' ἣς οὗτοι ἐζήτησαν παρὰ τῆς Βουλῆς τὴν ἐκ τῆς Ὀδησσῶ μετακομιδῆν τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ Ἐθνομάρτυρος, εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ γῆν, ἀναπνεύσαν ἤδη τὸν τῆς ἐλευθερίας ζωογόνον ἀέρα. (1).

(1) Τριπλήτη πρόταξις περὶ μετακομιδῆς τῶν Λειψάνων Γρηγορίου τοῦ Β' ἐγένετο ἄλλοτε κατὰ τὴν Β'. Ἐνεγομένεισιν καὶ ἀπὸ τοῦ Κ. Νέζου πληρεξουσίου τότε Ἰήνου, ἀλλ' αἱ κατὰ τούτων τὸν χρόνον ἀνωμαλίαι περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν τὴν περὶ αὐτῶν τῆς.

Και πράγματι ἦτο ἐπάναγκας, ὅπως τὰ ἱερὰ ταῦτα κειμή-
λια, τὰ ὑπὸ φιλίας καὶ εὐδαίμονος χώρας φιλοξένως ἐν κρισί-
μοις ἡμέραις ζενισθέντα, μετακομισθῶσιν καὶ ταφῶσιν εἰς τὴν
γεννήσασαν καὶ θρέψασαν, ἐλευθέραν ἤδη καὶ ἀνενόγητον ὑπὸ
βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν.

Ἴδου ἡ ἀναφορά.

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ μέγας καὶ ἱερὸς τοῦ 1821 ἀγὼν παρήγαγε βεβαίως τὰ
τῆς ἐλευθερίας ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἀπολαμβάνει νῦν ἡ μικρὰ αὐ-
ζήγωνία τῆς Ἑλληνικῆς γῆς· ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἐξηγο-
ράσθησαν, ὡς πάντες γινώσκομεν, μὲ ποταμούς ἀιμάτων, καὶ
εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας ἐτίθησαν τὰ εὐγενέστερα καὶ
ἱερώτερα τοῦ ἔθνους θύματα.

Τὸ πρῶτον καὶ ἱερώτερον τῶν θυμάτων τούτων εἶναι ἀναν-
τιρητήτως ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν καιρῷ τοῦ ἀ-
γῶνος καθήμενος, ἡ ψυχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐκείνης ἐπαναστά-
σεως, ὁ αἰδίδιμος Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄.

Βεβαίως ἡ τοῦ ἀθανάτου τούτου Ἱεράρχου ἀγία ψυχὴ ἀγάλλ-
λεται νῦν ἐν ταῖς οὐρανίοις μοναῖς ἐπὶ τῇ τοῦ ἔθνους ἐλευθε-
ρίᾳ, καὶ οὐ παύεται δεομένη ὑπὲρ τῆς τελείας αὐτοῦ ἀποκα-
ταστάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἐπιζῶντες συναγωνισταὶ ἐκεί-
νου, καὶ πάντες οἱ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἀπολαύοντες,
ὀφείλομεν νὰ ἐκτελέσωμεν ὑπὲρ τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς ἱερὸν
καθήκον, οὗ ἡ μὴ ἐκπλήρωσις ἤθελεν εἶσθαι ἀσύγγνωστος ἐν
τοῖς νῦν καιροῖς ὀλιγωρία.

Τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Ἀρχιεπομενάρχου ἐκαίνο εὐθύς μετὰ
τὸν μαρτυρικὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀναρπάσαντες ἀπὸ τῶν κυμά-
των τῆς θαλάσσης, ὅπου ἔρριψαν αὐτὰ βέβηλοι καὶ ἀσεβεῖς
χεῖρες, χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι κατέθησαν ὡς ἱερὰν παρακατα-
θήκην εἰς γῆν ὀμόδοξον ἡμῶν, φίλην καὶ εὐεργέτιδα τῆς ἡμε-

τέρας πατρίδος, ἥτις καὶ ἀσμένως ἐδέχθη καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐκήδευσεν, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτῆς κειμηλίοις καταλέγει τὰ ὄστα καὶ τὴν κόκκινον τοῦ ἱερομάρτυρος ἐκείνου. Καὶ ὅμως ἡ ἀγία τοῦ Πατριάρχου ψυχὴ ἐπιποθεῖ οὐχ ἥττον, ὅπως τὰ γέφυρα αὐτῆς λείψανα μετενεχθῶσιν, ἔνθα ἀναπαύονται καὶ τὰ τῶν γονέων καὶ συναγωνιστῶν αὐτῆς. Ἡ δ' ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη ἐπιβάλλει ἡμῖν τὸ ἱερὸν καθήκον νὰ ἐκπληρώσωμεν ἤδη τὸν ἀγνὸν καὶ φυσικὸν τοῦτον πόθον τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς.

Ὁ ὑποφαινόμενος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ Πρόεδρος τῆς ἐπὶ ἐγέρσει μνημείου εἰς τὸν Πατριάρχην τοῦτον ἐπιτροπῆς, ἐν καιρῷ δὲ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ἀναπετάσαντος ἐν ἀγίᾳ Λαύρα τὴν τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ἱερὰν σημαίαν, ἣν κυλόγησεν εὐθύς ἡ ἀγία δεξιὰ, καὶ καθηγίασεν ὕστερον τὸ ἅγιον αἶμα τοῦ Πατριάρχου, καὶ ὁ ταπεινῶς ὑποσημειούμενος ἀνεψιὸς ἀπ' ἀδελφοῦ τοῦ ἱερομάρτυρος τούτου, διερευνηθεὶς γενόμενος τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἐπιθυμίας νῦν, ὅτε πάντα φαίνονται πρόσφορα, καὶ ὅτε φιλογενῆς ἀνὴρ ἐγείρει πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου μεγαλοπρεπῆς μνημεῖον, ἡ δὲ ἰδιαιτέρα τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου πατρίς Δημητσάνα μελετᾷ νὰ ὑψώσῃ σεμνὸν τάφον παρὰ τὸν τοῦ ἑτέρου μεγάλου αὐτῆς τέκνου, τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, τοῦ ἐμοῦ ἀθανάτου Γέροντος, καὶ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ ἔθνους, ὅστις πρὶν ἢ προχειρισθῆ Ἀρχιερεὺς, ἐγένετο Ἱεροδιάκονος καὶ ἰδιαίτερος Γραμματεὺς τοῦ Πατριάρχου, ὑποβάλλομεν εἰς τὴν σεβαστὴν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος Βουλὴν τὴν παράκλησιν, ὅπως αὕτη συμμεριζομένη τὸ αἶσθημα τοῦ ἔθνους, ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν γενέτειραν γῆν μετακομιδῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ μεγάλου Ἱεραρχοῦ ἐκείνου, ἡ δὲ τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως ἡμῶν Σεβαστῆ Κυβέρνησις ἐνεργήσῃ ὅ,τι θεὸν πρὸς ταχυτέραν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης εὐχῆς, ἕνα καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐτι ζῶντες ὀλίγοι συναγωνι-

σταί τοῦ ἀειμνήστου, ἀξιωθῶμεν νὰ ἀσπασθῶμεν τὰ ἱερά αὐ-
τοῦ ὅστ᾽α, πρὶν κλεισῶμεν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἡ ἡμετέρα πα-
τρὶς ἔχη ἐν τοῖς ἰδίοις κόλποις τὰ λείψανα τοῦ ἱερωτάτου καὶ
καὶ προσφιλοτάτου αὐτῆς τέκνου, καὶ τηρῆ αὐτὰ ὡς τὸ τι-
μαλφεστότερον καὶ πολυτιμότερον αὐτῆς κειμήλιον.

+ Ὁ Ἀθηνῶν ΘΕΟΦΙΛΟΣ Μητροπολίτης.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ἱερεὺς.

Πάντες ἐν σιγῇ καὶ κατανύξει ἤκουσαν ἀναγινωσκομένην τὴν
ἀναφορὰν ταύτην μὲ ὀφθαλμούς πλήρεις δακρύων. Πολὺ δὲ πε-
ρισσότερον συνεκινήθησαν, καὶ ὑπερεπλήρωθησαν χαρᾶς οἱ παρα-
τυχόντες ἐκ τῶν ἐτι ὑπολειπομένων λειψάνων τοῦ Ἑθνοσωτη-
ρίου ἀγῶνος.

Τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν ὑποβάλλων, ὁ τότε προεδρεύων
ἀντιπρόεδρος κ. Γεωργιῶκος, εἰς τὴν Βουλὴν συνώδευσε μὲ τοὺς
ἑξῆς λόγους.

- » Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρος
» τῆς ἡμετέρας Ἱεραῆς Συνόδου πρόεδρος δὲ συνάμα τῆς ἐπι-
» ἀγερέσεως μνημείου εἰς τὸν αἰοδίμου Πατριάρχου Γρηγορί-
» ον τὸν Ε΄ ἀπαγγονισθέντα, ὡς γνωρίζει ἡ Βουλὴ, ἐπιτρο-
» πῆς καὶ ὁ ἐπὶ ἀδελφῶ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Γεώργιος Π. Ἀγγε-
» λόπουλος ἀπευθύνουσι πρὸς τὴν Βουλὴν ἀναφορὰν, διὰ τῆς ὁ-
» ποίας ἐξαιτοῦνται ἵνα ἐκφράσῃ αὐτὴ τὴν εὐχὴν τῆς ὑπὲρ τῆς
» μετακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ αἰοδίμου Πατριάρχου Γρη-
» γορίου, οὗτινος τὰ ἱερά ὅστ᾽α μετεφέρθησαν εἰς ξένην γῆν, ἔνθα
» ἐκηδεύθησαν μεγαλοπρεπῶς, εἰς τὴν γενέτειραν γῆν καὶ ἡ
» Βουλὴ θερμῶς νὰ συστήσῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως αὕτη διευ-
» κολῶν τὴν ἐνταῦθα μεταφορὰν, ἥτις πρέπει νὰ ἴναι ὅσον
» τὸ δυνατὸν ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ μάρτυρος τούτου
» τῆς Ἱεραῆς ἐπαναστάσεως, λοιπὸν ἡ Βουλὴ δέχεται νὰ συστη-
» ῃ αὕτη ἡ ἀναφορὰ στενῶς εἰς τὴν κυβερνητικὴν ἀνάκλησιν,
» ΠΟΛΛΟΙ Μάλιστα.

» ΓΟΥΒΕΛΗΣ Μάλιστα, διότι αναγνωρίζει τὸ ὕψος τοῦ ἀντικειμένου.

Ἀθημαρὸν λοιπὸν μετὰ μεγίστης, προθυμίας σπεύδει τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς καὶ πέμπει ἀναφορὰν (1) δι' ἧς θερμότηατα συνίστα πρὸς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τὴν ἄνω ἀναφορὰν τοῦ Σ. Μητροπολίτου καὶ κ. Γ. Ἀγγελοπούλου καὶ τὴν ταχεῖαν ἐπίτευξιν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ.

Κατὰ δὲ τὴν 54^η: συνεδρίᾳσιν τῆς 15^{ης} Μαρτίου ἀνέρχεται τὸ εἶμα τῆς Βουλῆς ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας ὑπουργὸς Κύριος Α. Πετιμεζῆς καὶ ὑποβάλλει νομοσχέδιον περὶ πιστώσεως διὰ τῶν ἐξῆς :

» Κύριοι Βουλευταὶ, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ εἰσαγάγω
» νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖται πίστωσις 20,000
» δραχμῶν ἀπὸ τὴν Βουλὴν διὰ τὴν μετακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἐκρίνα περιττὸν Κύριοι νὰ
» συνοδεύσω τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ μὲ ἐκθεσιν διότι ἡ ἐκθεσις
» εἶναι ἐγκεχαρμημένη εἰς τὰς καρδίας ΠΟΛΛΟΙ. Νὰ θεωρηθῇ
» ὡς εἰς πρώτην συζήτησιν.

» ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἄς μοι ἐπιτρέψῃ ἡ Βουλὴ μίαν παρατήρησιν
» εἰς τὸ νομοσχέδιον τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη. Μετ' ὀλίγας ἡμέ-
» ρας ἔχομεν τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρ-
» τησίας ἡμῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν συμπληροῦται καὶ ἡ πεντη-
» κονταετηρίς τοῦ μάρτυριου τοῦ μάρτυρος Πατριάρχου. Συμ-
» πίπτει κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ τῆς πεντηκονταετηρίδος νὰ
» ἀνακομισθῶσιν τὰ ὄστα τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν
» ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐμαρτύρησεν. Προτείνω λοιπὸν εἰς τὴν
» Βουλὴν, ὅπως τὸ ἐξοδὸν αὐτὸ μὴ γείνη ἀπὸ τὸ δημόσιον,
» ἀλλ' ἡ Βουλὴ νὰ προσκαλέσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας νὰ συ-
» νεισφέρωσιν οὐχὶ πλέον τῆς μιᾶς δραχμῆς, ἀλλὰ νὰ δεχθῶ-

(1) Τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐπανκλειμμένως ἐξηγήσαμεν πρὸς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ὅπως μᾶς δοθῇ ἀντίγραφον, ἀλλὰ μετὰ μεγάλου ἐρευνῆς ἐξήχθη τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπολείας ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

» μεν καὶ τὰ πέντε καὶ δέκα λεπτά τοῦ πτωχοῦ ὅπως συνα-
» χθῆ τὸ ποσὸν διὰ τὰ ἀναγκαῖα ἐξόδα τῆς ἀνακομιδῆς καὶ
» τοῦτο λέγω ὅπως ὅλον τὸ ἔθνος συμμετάσχη αὐτοῦ τοῦ
» ἐξόδου· δὲν ἀμφιβάλλω δὲ, ὅτι τὸ αὐτὸ ποσὸν θέλει συνα-
» χθῆ καὶ ὅτι θέλομεν ἐορτάσει τὴν ἐορτὴν τῆς πεντηκονταε-
» τηρίδος κατὰ τὴν 10^{ην} Ἀπριλίου, ὅτε ὁ μάρτυς αὐτὸς
» ἀπηγγονίσθη. Αὐτὴν τὴν πρότασιν ὑποβάλλω εἰς τὴν
» Βουλὴν.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Διατυπώσατε τὴν πρότασίν σας καὶ αὔριον
» μᾶς τὴν παρουσιάζετε, αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν λέγω, ὅτι
» εἶμαι ὑπὲρ αὐτῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐγὼ τὴν πρότασιν ταύτην ὑποβάλλω εἰς
» τὴν Βουλὴν, καὶ ἡ Βουλὴ ἄς τὴν μεταχειρισθῆ ὅπως θέλει,
» ἐγὼ εἶπον μόνον νὰ προσκαλέσητε πάντας τοὺς συνεπαρ-
» χιώτας σας, ὅπως καταβάλλωσιν εἰς τὰ οἰκεία ταμεῖα, ἢ δὲ
» ἐορτὴ τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας νὰ
» ἐορτασθῆ τὴν 10^{ην} Ἀπριλίου ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ μάρτυρος
» Γρηγορίου.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα Μάλιστα.

Ἐμενε λοιπὸν ἤδη εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
» τῆς Παιδείας ὑπουργὸν ἢ ἐκτέλεσις πάντων, ὡς καὶ ἡ ἐκλογὴ
» πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς ἥτις ἔμελλε νὰ μεταβῆ εἰς Ὁδησσὸν
» καὶ παραλάβῃ τὰ ἱερά ὄστα τοῦ Πρωτομάρτυρος, ἀφοῦ πρῶ-
» τον ἅπασαι αἱ ἀνώτεραι ἀρχαὶ Πετροπόλεως καὶ Ἀθηνῶν σι-
» νεφώνησαν περὶ τῆς ἀποδόσεως καὶ παραλαβῆς.

Τὴν 24 ὅθεν Μαρτίου πέμπει τὸ Ὑπουργεῖον τὸ ἐξῆς ἐπί-
» στημον ἔγγραφον πρὸς τὰ μέλη ἅτινα ἐξέλεξε πρὸς παραλα-
» βὴν τῶν λειψάνων.

Ἄριθ. Πρωτ. 2232.

Διεκπ. 1610.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 24 Μαρτίου 1871.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Πρὸς

Τοὺς σεβασμιωτάτους Ἀρχιεπισκόπους, τὸν τε Φθιώτιδος
Κύριον Καλλίνικον καὶ τὸν Ζακύνθου Κύριον Νικόλαον καὶ
πρὸς τοὺς Πανοσιωτάτους Ἀρχιεπισκόπους τὸν τε Κύριον Ἀ-
βέρκιον Λαμπέρην Ἀ΄. Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκ-
κλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν Κύριον Ἀγαθάγγελον Λεκόπου-
λον Ἱεροκήρυκα τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ πρὸς
τὸν ταγματάρχην τοῦ Ἱππικοῦ Κύριον Γεώρ. Ἀγγελόπουλον.

» *Ἐπ' ἀναφορᾷ πρὸς τὴν Βουλὴν ἀπευθυνθεῖσα παρὶ τε*
» *τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Κυρίου Θεοφίλου Προέδρου*
» *τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἅμα*
» *δὲ καὶ προϊσταμένου τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐπὶ ἀνεγέρσεως*
» *μνημείου εἰς τὸν αἰόδιμον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γρη-*
» *γόριον τὸν Ε΄. καθισταμένη; καὶ παρὰ τοῦ κυρίου Ἰω. Ἀγ-*
» *γελοπούλου ἀνεψιοῦ ἐπ' ἀδελφῷ αὐτοῦ τοῦ τῆς Ἑλληνικῆς*
» *Ἀραστάσεως Πρωτομάρτυρος Πατριάρχου, ἐξαιτησαμένην*
» *τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετακομιδὴν τῶν Ἱερῶν ἐλείνου λει-*
» *ψάνων, ἅτινα ἢ τοῦ Σωτήρος τῆς Ἑλλάδος θεοῦ θαυμα-*
» *τουργοῦ πρόνοια διέσωσεν εἰς χώραν ἀλλοδαπὴν μὲν*
» *ἀλλ' Ὀρθόδοξον μέρος οὔσαν τῆς Εὐσεβεστάτης Αὐτοκρα-*

» τολίας τῶν ὁμοδόξων Ῥώσων οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους
 » ἀπεδέξαντο τὴν αἴτησιν ὑποθυμαδὸν κατὰ τὴν συνεδρία-
 » σιν τῆς 10 τοῦ παρελθόντος μηνὸς καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὴν
 » Κυβέρνησιν τὴν ἐνέργειαν τῶν δειόντων, ὅπως καὶ τὸ Βα-
 » σίλειον Κράτος γένηται κατέχον ἐν κόλποις τὴν πολυτι-
 » μον ταύτην παρακαταθήκην, ἥτοι τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ
 » καλοῦ ἐκείνου πνευματικοῦ ποιμένου, τοῦ ἐν χαλεπωτά-
 » τοις καιροῖς ἀφειδήσαυτος ἑαυτοῦ καὶ χριστομιμήτως προ-
 » εμένου τὸν βίον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν λογικῶν προβά-
 » των, ὧν τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν θεόθεν εἶχε λαχών.

» Τῆς ἐθνικῆν ταύτην ἀπόφασιν προθυμούμενον νὰ ἐκ-
 » τελέσῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ὑμῶν
 » καθήκον ἔκρινε νὰ ζητήσῃ ὡς καὶ ἐλήτησε πρῶτον τὴν συ-
 » ναίρεισιν τοῦ Μεγαλειωτάτου Ἀυτοκράτορος πασῶν τῶν
 » Ῥωσσιῶν ἠδὲ Ἀυτοκρατορικῆ Ἀυτοῦ Μεγαλειότης κατέ-
 » νευσε προθύμως εἰσακούσασά τῆς εὐχῆς τοῦ εὐσεβοῦς ἔ-
 » θνους ὑμῶν.

» Ὅθεν, καθιστώμεν ὑμᾶς εἰς ἐπιτροπὴν, καὶ παρακα-
 » λούμεν ν' ἀπέλθῃτε εἰς Ὀδησσὸν διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου
 » «τὸ Βυζάντιον» ἡ Κυβέρνησις προσδιώρισεν εἰς
 » τοῦτον τὸν σκοπὸν, καὶ παραλαμβάνοντες τὴν περὶ ἧς ὁ λό-
 » γου ἱερὰν παρακαταθήκην κομίσητε ἐνθάδε ἵνα κατατε-
 » θῇ αὕτη ἐν χώρᾳ ἀξιοπρεπεῖ καὶ τῇ μακαρίᾳ μνήμῃ τοῦ
 » Πρωτομάρτυρος ἐκείνου ἀρμόζοντι.

» Ἐπιτρέπομεν νὰ προσλάβῃτε μεθ' ὑμῶν ὡς Γραμμα-
 » τέα τὸν Κέρριον Κωσταντίνον Καλοθὴν διδάκτορα τῆς
 » Νομικῆς.

» Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον ἐφοδιάσει ὑμᾶς
 » μετὰ σεστατικῶν πρὸς τὸν ἐν Ὀδησσῷ Πρόξενον τῆς
 » Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Ὑμεῖς δὲ ἀφικόμενοι ἐκεῖσε καὶ
 » διὰ τῶν ἀφ' ἑρεται πιστωτικῶν γραμμάτων, ἀναγνωρι-
 » σθέντες ἐπὶ τὸν ἐπιτοπίω. Ἀρχῶν Ἐκκλησιαστικῶν τε

» καὶ πολιτικῶν ὡς ἀπεσταλμένοι δι' ὑπηρεσίαν Ἐθνικῆν,
» θέτε μετὰ τὴν τέλει τῶν Ἐκκλησιαστικῶν νεομο-
» σμῆνων, παραλάβει καὶ κομίσει ἐνθάδε τὰ ἱερὰ τοῦ πε-
» ρικλεοῦς ἱερομάρτυρος Πατριάρχου Λείψανα μεθ' ὅσον
» ὅλον τε σπουδῆς, ὅπως καταφθάσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα
» πρὸ τῆς 11^{ης} Ἀπριλίου προσεχοῦς μηνός, ἡμέρα, καθ'
» ἣν τελεσθῆσεται ἡ ὄφειλομένη εἰς τὸν Ὑψιστον Δοξο-
» λογία ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς ἐπιτρέ-
» πομεν δὲ ἵνα ἑκάτερος μὲν τῶν Σ. Σ. Ἀρχιεπισκόπων
» προσλάβῃ καὶ τὸν ἑαυτοῦ διάκονον.

» Τὴν ἔμμισθον ταύτην εἰς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίαν πεποιθα-
» μεν ὅτι θέτετε ἐκτελέσει ἀσμένως ἅμα καὶ προθύμως.
» Ἀρτάξιος δ' ἀποκρίσεται ἔπαινος ὑμῖν τοῖς εἰς τὸ σπου-
» δαιότατον τοῦτο λειτούργημα ὑπουργήσουσιν.

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. Θ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ.

Ι. Φριδερίκος

Ἀφοῦ λοιπὸν πάντα ἠτοιμάσθησαν διὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπὸν, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ εἶχε λάβει τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸν πρὸς ὄν ὅρον διὰ τοῦ Β. θωρηκτοῦ πλοίου «Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος» ἀλλὰ ἡ Ὑ. Πύλη κατεπαρετήρησεν ὅτι ἡ ἀφίξις τοῦ Βασιλικοῦ πλοίου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἐπιδείξεις ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων καὶ κακὰς συνεπειάς. Μὴ θέλουσα δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις νὰ γείνη πρόξενος τοιούτων σκανδάλων διέταξε νὰ μεταβῇ ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοικῆς ἑταιρίας «Βυζάντιον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ «ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ» (1).

Τὴν 26^{ην} Μαρτίου, περὶ τὴν ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν τὸ ἀτμόπλοιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοικῆς Ἑταιρίας «Βυζάντιον» πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου Α. Κουρεντῆ καὶ φέρον τὴν ἐπιτροπὴν ἀπέπλευε τοῦ λιμένος Πειραιῶς κατευθυνόμενον εἰς Σύρον, ὅπου καὶ κατέπλευσε περὶ τὴν 5^{ην} Μ. Μ. ὥραν, τῆς ἰδίας ἡμέρας. Ἐν Σύρῳ τὸ «Βυζάντιον» παρέμεινε ἐπὶ δύο ἡμέρας χάριν ἐφοδιασμοῦ· τὴν δὲ τρίτην τὴν 2^{ην} Μ. Μ. ὥραν, ὅτε οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκάλουν τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐσπερινόν, ἀπέπλευσε τοῦ λιμένος βορέου πνέοντος καὶ τὴν 10^{ην} Π. Μ. τῆς 30^{ης} τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιον ὑπερηράνας κρατούμενον ὑπὸ τῶν ῥευμάτων τοῦ Βοσπόρου, ἠγκυροβόλησεν ἔμπροσθεν τῶν Σουλτανικῶν Ἀνακτόρων, μεταξὺ Φουντουκλή καὶ Δουλιᾶ Βαξέ, ἢ δὲ Ἑλληνικῆ σημαία ἀγέρωχος καὶ πάλιν ἐκυμάτιζεν ἄνω τῆς Μεγάλης καὶ περικλοῦς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου.

Μέχρις οὗ ὅμως ληφθῶσιν τὰ ναυτηλιακὰ ἔγγραφα παρῆλθον ἕξ ὥραι, καθ' ἃς πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν ἐπισκέφθησαν τὴν Ἐπιτροπὴν. Μεταξὺ τούτων προσῆλθον καὶ οἱ γραμματεῖς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς πρεσβείας κ. κ. Ι. Καλλέργη καὶ Ν. Δεληγιάννης, παρ' ὧν ἔμαθεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀαλῆ διενεργούμενα, ὅτι δῆθεν δικαίω· ματι ὑπαλληλότητος καὶ ὑπηκοότητος ἀνήκουσι τῇ Τουρκίᾳ τὰ τοῦ Πατριάρχου λείψανα καὶ δέον εὐτῇ νὰ ἀποδοθῶσιν

(1) Μέχρι μέρους τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ὡς οὕτως πιστοτάτης, ἤρξην ἡμεν ἐκ τῆς ἐν «Μερίμνῃ» κειχωρηθείσης ἐκθέσεως ἐνδὸς τῶν υελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἔπειρ, ὡς θετικώτατα ἐπληροφόρηθημεν, εἶναι ὁ Σιβασιμώτατος Ἀρχιμανδρίτης καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἱερῆς Συνόδου κ. Ἀβέρκιος Ἀρχιεπίσκοπος.

ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, ὅπως ἐν πομπῇ καὶ ἐπισημότητι παρακαταθήσῃ ταῦτα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ἢ ὅπου ἂν θελήσωσιν οἱ Ἕλληνες. Ἄλλ' ὁ τῆς Ῥωσσίας πρεσβευτὴς στρατηγὸς Ἰγνατιῆρ ἀπέκρουσέ πως εἰρωνικῶς τὴν αἴτησιν, εἰπὼν ὅτι τὸ περὶ Ἰθαγενείας ζήτημα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας μένει εἰσέτι ἐκκρεμὲς καὶ συνεπῶς εἶναι εἰσέτι ἄγνωστον, ἂν μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ λύσιν του θά εὐρεθῇ ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης ὑπήκοος τοῦ Σουλτάνου ἢ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ταῦτην ὁ Ἀαλῆς ἔσπευσε νὰ τηλεγραφῆσῃ εἰς τὸν ἐν Πητροπόλει πρέσβυν του, διατάττων αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ ἀμέσως εἰς τὸν Ὑπουργὸν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ παραστήσας τὰ τῆς Τουρκίας δίκαια, ζήτησῃ τὸ Ἱερὸν λείψανον, Μετὰ δὲ τὸν Ἀαλῆν ἐπορεύθη παρὰ τῷ Στρατηγῷ Ἰγνατιῆρ, ὡς συνήγορος τῶν τῆς Τουρκίας δικαίων, καὶ ὁ τῆς παλαιᾶς φίλης τῆς Ἑλλάδος Αὐστρίας πρεσβευτὴς. Ἄλλ' ἔμαθε καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν. Ὁ δὲ ἡμέτερος πρεσβευτὴς κ. Ἄλ. Ραγκαβῆς, μαθὼν ταῦτα ἔσπευσε νὰ λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Μ. Βεζύρου περὶ τούτου καὶ μεταξὺ ἄλλων τῷ παρετήρησεν, ὅτι ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπίσημος μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου θά εἶναι ἡ μεγαλειτέρα ἱκανοποίησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ ἐνδοξότερος τῆς Ὀρθοδοξίας θρίαμβος. Ἄλλ' ἀμφιβάλλει νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι καὶ ἔσεται συμφορώτερον τῇ Τουρκίᾳ καὶ θέλουσα δῆθεν νὰ σβύσῃ ἐν Ἀθήναις τὴν πυρὰν θά τὴν ἀνάψῃ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ! Πάντα ταῦτα ἑκαμὸν, φαίνεται, μεγάλην ἐντύπωσιν ὄθεν καὶ ἐψυχράνθη ἡ ἐνέργεια. — « Λοιπὸν, παρετήρησεν ὁ Πανοσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος, πρὸς ἀποφυγὴν κατὰ τὴν ἐπάνοδον διαδηλώσεων καὶ ἀτοπιμάτων ἐθνικῆς φιλοτιμίας καὶ θρησκευτικοῦ ἐρεθισμοῦ, θά ἦτο καλὸν νὰ σταλῇ τὸ τῆς ἐξόδου Σουλτανικὸν διάταγμα εἰς τὰ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου Καθάρια, ὥστε νὰ μὴν ἀράζωμεν, οὐδέλωσ νὰ σταματήσωμεν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως»

— Πολλά κελιά, ἀπὴντησαν, οὕτω βεβαίως πρέπει νὰ σταλῆ. » Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα σινοδιαλεζόμενοι ἀπῆλθον.

Περὶ δὲ τὴν 4^{ην} ὥραν Μ. Μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τὸ ἀτμόπλοιον ἀπέπλευσε κατευθυνόμενον εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον. Ἡ ἡμέρα ἦν πῶς νεφελώδης ἀλλὰ γαλήνιος. ἈΨφνης ἤμως, ὅτε ἐπλησίαζε τὸ Βουγιουκτερέ, ἦτε θάλασσα καὶ αἱ ὄχθαι ἀμφοτέραι ἐκαλύφθησαν ὑπὸ πυκνῆς ὁμίχλης, ψῦχος ἐπαισθητὸν ἐπῆλθε καὶ χιονόνερον ἤρχισε νὰ πίπτῃ, ἐξ ὧν ἠναγκάσθη ὁ πλοίαρχος νὰ ἀγκυροβολήσῃ ἐνταῦθα. Τὴν δὲ 1^{ην} μ. τὸ μεσονύκτιον, βελτιωθέντος τοῦ καιροῦ ἀπῆρε καὶ τὴν 7^{ην} ὥραν Μ. Μ. τῆς 1^{ης} Ἀπριλίου προσωρμίσθη εἰς τὸν τῆς ἐμπορικῆς πόλεως Ὀδησοῦ λιμένα.

Ἐνεκα ὅμως τῶν ἐγχοιρίων ὑγειονομικῶν διατάξεων δὲν ἐπετράπη τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ ἐλευθεροκοινωνία. Ἡ ἀφιξὶς τοῦ «Βυζαντίου» κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην οὐδόλως ἐγνώσθη εἰς τὴν πόλιν. Μόλις ὅμως ἀνέτειλεν ἡ ἐπιούσα καὶ ἀμέσως ἐν ἀκαρσί, διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν ἡ ἀφιξὶς τῆς πρὸς παραλαβὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου Ἐπιτροπῆς. Οἱ κάτοικοι ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ ὡς δι' ἡλεκτρισμοῦ πάντες ἀνεστατώθησαν ἄγροντες, νέοι, γυναῖκες, παρθένοι, πλούσιοι καὶ πένητες, συνωθοῦντο περὶ τὴν προκυμαίαν θεώμενοι μετὰ θαυμάσιων καὶ συγκινήσεως τὸ Ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιον καὶ ἀναμένοντες τὴν ἀποβίβασιν τῆς ἐπιτροπῆς. Πάντα τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα ἐσημαιοστολίσθησαν καὶ ἐχαιρέτισαν τὴν ἀφιξίν τοῦ «Βυζαντίου». Κατὰ τὴν 9^{ην} ὥραν Π. Μ. ἐπεσκέφθη τὴν ἐπιτροπὴν ἰδιωτικῶς ὁ ἐκείσε πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Στ. Ράλλης, παρ' οὗ ἔμαθεν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα δυσάρεστα συμβάντα μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ χριστιανῶν, ἅπερ πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐγκαρδίως ἐλύπησαν ὡς διαρκουόντος εἰσέτι τοῦ πάθους τούτου κατὰ τῶν δυστυχῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι ἡ πόλις Ὀδησοῦ ἦτον εἰσέτι τεθρονημένη καὶ ἐπομένως τούτων ἔνεκα δὲν θὰ καταστῆ

δυνατή ἢ τοσοῦτον ἐπιποθουμένη ἐκείθεν ταχεῖα ἀναχώρησίς της, προσθέντος, ὅτι ὁ Γενικὸς Διοικητὴς διέταξε νὰ γείνη ἐπίσημος τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδοχὴ περὶ μεσημβριάν ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν.

Καὶ τῶντι κατὰ τὴν προσδιορισμένην ὥραν ἐπέβησαν τοῦ ἀτμοπλοίου ὁ τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Νέας Ῥωσσίας καὶ Βασαβίας ἐκπροσωπῶν ὁμογενῆς κ. Γρ. Μαρασλῆς, ὁ τῆς Ὀδησοῦ Πολιτάρχης κ. Βουχάρην, ὁ Δήμαρχος ταύτης κ. Νοβασέλσκις, ὁ Ἕλλην πρόξενος μετ' ἐπιτροπῆς τῶν ὁμογενῶν, συγκεκριμένης ἐκ τοῦ Π. Ἀρχιμανδρίτου Σ. Βουλισμᾶ καὶ τῶν κ. κ. Ἰω. Βουτσινᾶ, Θ. Ῥοδοκανάκη, Κ. Μαυροκορδάτου καὶ Σεβαστοπούλου καὶ συνεχάρησαν τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει της. Πρὸς τούτοις ἀπήντησαν ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀβέρκιος Λαμπίρης τὰ ἑξῆς : « Εὐχαριστοῦμεν ἐγκαρδίως τὴν » Α. Ε. τὸν Γεν. Διοικητὴν διὰ τὴν φιλόφρονα ἡμῶν ὑποδοχὴν » καὶ διὰ τὴν τιμὴν ἣν αὐτῇ δι' ὑμῶν ἀπονέμει. Δραττομένη » δὲ τῆς καλῆς εὐκαιρίας παρακαλεῖ δι' ὑμῶν τὴν Α. Ε. ὅπως » γείνη πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν θεόσεπτον Αὐτοκράτορα πασῶν » τῶν Ῥωσσιῶν ὁ διερμηνεὺς τῶν βαθυτάτων αἰσθημάτων » εὐγνωμοσύνης τε καὶ σεβασμοῦ οὐ μόνον ἑαυτῆς ἀλλὰ καὶ » σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὅτι τόσον εὐμενῶς καὶ προθύ- » μως ἀπεδέξατο τὴν αἴτησιν καὶ ἐπιθυμίαν του, ἀποδιδούς » εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης πατρίδος τὸ τοῦ Ἱερομάρτυρος » καὶ Πατριάρχου της λείψανον. Ἀπαξάπαν δὲ τὸ ὁμόδοξον » Ῥωστικὸν ἔθνος ἔσται ἐς αἰεὶ ἠύλογημένον, ὅτι τοσοῦτον » εὐλαβῶς ἀπεδέξατο καὶ λίαν φιλαδέλφως διετήρησε μέχρι » τοῦ νῦν ἀπροσδέκτου καιροῦ τὴν κοινὴν ταύτην τῆς ὀρθοδο- » ξίας παρακαταθήκην, ἥτις ἦν καὶ ἔσται ὁ ὄρατός τῶν δύο » ἔθνῶν σύνδεσμος. Ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς εὐχαριστοῦμεν, Κύριε » Δήμαρχε, ἐκ μέρους ψυχῆς καὶ καρδίας διὰ τὴν φιλόφρονα » δεξίωσιν ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων συνδημοτῶν, ἐφ' οἷς καὶ

» επικαλούμεθα πλήρεις τὰς εὐλογίας τοῦ οὐρανοῦ, διότι οὐ
» μόνον ἀδελφικώτατα καὶ ὀρθοδοξότατα ἐδέχθησαν καὶ ἐφι-
» λοξένησαν τὸν κοινὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ ἤδη μετὰ τῆς αὐ-
» τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ προθυμίας συντελέσουσι πάντες
» εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς δικαιοτέρας τῶν ὁμοδόξων τῶν ἐπιθυ-
» μίας, οἷ καὶ οὐδέποτε διὰ τοῦτο παύσονται εὐγνωμονοῦν-
» τες αὐτοῖς ἐπὶ τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις ἀγαθοῖς αἰσθήμασιν.»

Εἶτα μεθ' ἀπάντων τούτων ἐξῆλθεν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἀνα-
εῖσα εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἡτοιμασμένας ἀμάξας κα-
τηυθύνθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος παρακολουθουμένη
ὑπὸ τοῦ συνωθουμένου ἀπείρου πλήθους, ἔνθα ἀνεπαύετο ὁ
Πατριάρχης. Πρὸ τοῦ ναοῦ περιέμενον τὴν ἐπιτροπὴν ἐνδεδυ-
μένοι οἱ ἱερεῖς μετὰ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ θυμιατοῦ. Εἰ-
σελθοῦσα δὲ κατησπάσθη μετὰ σεβασμοῦ ἅμα τε καὶ ἐκπλή-
ξεως τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦ ἱερομάρτυρος τάφον, ἀριστερόθεν
πρὸς τῇ εἰκόνι τῆς θεοτόκου καὶ τοῦ εἰκονοστασίου κείμενον,
τετιμημένον εἰκόνι, κανδύλλα καὶ κηροπηγίῳ καὶ πολλοῖς
ἀναθήμασιν, ἅτε παρὰ πάντων τῶν ἐκεῖσε ὁμοδόξων ὡς ἁ-
γίου καὶ θαυματουργοῦ τιμωμένου. Μετὰ σύντομον δοξολο-
γίαν ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ καὶ ἐποχουμένη κατηυθύνθη πρὸς ἐπί-
σκεψιν τοῦ Σ. Ἀρχιεπισκόπου Χερσῶνος καὶ Ὁδησοῦ Δημη-
τρίου, ὅστις καὶ ὑπεδέχθη ταύτην ἐν τῷ προθαλάμῳ εὐμενέ-
στατα καὶ φιλοφρονέστατα κατασπασάμενος τοὺς πάντας καὶ
εἶτα ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὰ ἐνδότερα, ἔνθα καθεσθέντων
ἐγένοντο αἱ συνήθειαι ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις. Ὁ Π. Ἀρχι-
μανδρίτης Ἀβέρκιος ἠρώτησε παρακλητικῶς τὸν ἀρχιεπίσκο-
πον, ἐὰν θά ᾔηται δυνατὸν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν κατὰ τε τὴν ἐ-
πιθυμίαν καὶ ἐντολήν τῆς, ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν τοσοῦτον
ταχέως, ὥστε νὰ ᾔηται εἰς Ἀθήνας τὴν 10^{ην} τοῦ Ἀπριλίου.
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπήντησεν, ὅτι
μὲ ὄλην τὴν καλὴν θέλησιν τῶν ἐν Ὁδησῶ ἀρχῶν εἶναι ἀ-
δύνατον, καθότι ἕνεκα τῶν λυπηρῶν τοῦ Πάσχα συμβάντων

ὁ λαὸς εἶναι εἰσέτι ἐρεθισμένος, αἱ ἀρχαὶ τεθορυβημένοι καὶ ἡ δημοτελής ἐορτὴ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας τοῦ Κασποῦρσκαϊ, (1), ἀνεβλήθη ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν ἐλευσομένην τετάρτην τῆς 7ης ἀπριλίου, ἀλλὰ καὶ τὴν Κυριακὴν τῆς 4ης γενήσεται Αὐτοκρατορικὴ τελετὴ.

Κατόπιν τούτων ἡ ἐπιτροπὴ ἀποχαιρετήσασα, ἀποχαιρετηθεῖσα καὶ προπεμφθεῖσα μέχρι τοῦ προθαλάμου, ἀπῆλθε καὶ κατηνύθη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Γεν. Διοικητοῦ κ. Κοτσεμποῦ, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου του περιστοιχιζόμενος ὑπεδέχθη ταύτην φιλοφρονέστατα ἐν τῷ προδρόμῳ καὶ ὠδήγησεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐπίσημον τῆς ὑποδοχῆς αἴθουσαν, ἐνθα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νικόλαος ἐπανελάβεν ὅ,τι ἐν τῷ ἀτμοπολίῳ εἶπεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος. Μετὰ τὰς τῆς ἐθιμοταξίας ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις εἶπεν αὐτῇ, ὅτι εὕρισκετο εἰς Πετρούπολιν, ὅτε ὁ Σεβαστὸς Αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸ τηλεγράφημα τοῦ λαοφιλοῦς Βασιλέως μας καὶ ὅτι ἀδύνατον ἦν νὰ ᾧσι τὰ λείψανα ἐν Ἀθήναις τὴν 25 Μαρτίου ὡς διελάμβανε τὸ τηλεγράφημα καὶ ὅτι ἔχει πᾶσαν τὴν καλὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ τελετὴ τῆς μετακομιδῆς γείνη ὅσον οἶόν τε ἐπισημότερα ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἐπισυμβασῶν ταραχῶν δέον νὰ ὑπομένῃ ὀλίγον ἡ ἐπιτροπὴ καὶ νὰ προτρέψῃ μάλιστα, ὡς καὶ οἱ Ῥώσοι, ἐπ' ἐκκλησίας τοὺς ὁμογενεῖς, ὅπως καταβάλλωσι πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἀποφυγὴν ὁμοίων σκηνῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Πολιτάρχου ὄν καὶ δὲν εὔρε κατ' οἶκον, ἀλλὰ κεκμηκυῖα ἄφησε τὴν τοῦ δημάρχου ἐπίσκεψιν διὰ τὴν ἐπιούσαν. Οἱ ἐν Ὀδησσῷ ὁμογενεῖς φιλοτίμως, προσήνεχον τὰς οἰκίας αὐτῶν πρὸς κατάλυσιν τῶν Μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἦν ἐξένισαν ἀδελφικώτατα καὶ μετὰ μοναδικῆς ὑποδοχῆς. Καὶ δὴ οἱ μὲν Σ. Σ. Ἀρχιεπίσκοποι Φθιώτιδος καὶ Ζακύνθου μετὰ τῶν διακόνων

(1) Χωρὸν ἐν Σερβίῳ.

των κατέλυσαν παρὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ κ. Μαρσαλῆ· ὁ Π. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀβέρκιος παρὰ τῷ ὁμογενεῖ Θ. Ῥοδοκανάκῃ· ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος παρὰ τῷ κ. Θ. Μαυροκορδάτῳ· ὁ κ. Γ. Ἀγγελόπουλος παρὰ τῷ φιλογε-νεστάτῳ Κυρίῳ Ἰω. Βουτσινᾷ καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτρο-πῆς κ. Κ. Καλοθῆς παρὰ τῷ ὁμογενεῖ Πολυδῶ Παππα-δάτῳ.

Ὁ Δῆμαρχος Ὀδησοῦ Κ. Νοβοσέλσκις, προσήνεγκεν εἰς τιμὴν τῆς ἐπιτροπῆς, πολυτελέστατον συμπόσιον, ἐνθα ἐγένοντο πλείεσται καὶ διάφοροι προπόσεις· ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου κ. Ν. Κατραμῆς, προέπιεν ὑπὲρ τῆς ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ῥωσσίας καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος καὶ Ὀδησοῦ, Δημήτριος, ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος εἰπὼν τὰ ἐξῆς :

« Εὐχομαι ὅπως τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, » τὸ ἐπὶ μίαν πεντηκονταετηρίδα ἀναπαυθὲν ἐπὶ τοῦ Ῥωσσι- » κού ἐδάφους, ἐφεξῆς δὲ ἀναπαυθησόμενον ἐπὶ τῆς γῆς τῆς » ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἀποτελέσῃ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας νέον » ἐχέγγυον ἐνώσεως ἀμροτέρων τῶν ὀρθοδόξων ἐθνῶν καὶ » νέον ἐχέγγυον εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ἣν ἐπικαλοῦ- » μαι τὴν εὐλογίαν τοῦ Ὑψίστου. »

Μετὰ τὸ συμπόσιον ὁ δῆμαρχος Ὀδησοῦ ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις κυβέρνησιν τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα :

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ.

Ἀθήνας

Ἐπειδὴ ἔσθλον τὴν τιμὴν νὰ ὑποδεχθῶ μετὰ τῶν θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως ἡμῶν καὶ τῶν ἐγκρί-των ἐνταῦθα Ἑλλήνων τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀφικουμένην ἐπιτροπὴν, παρα-καλῶ ὑμᾶς κ. ὑπουργεῖ νὰ ἐκφράσητε τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Α. Μ. τῇ Βασιλίτῃ, τὴν βαθυτάτην ἡμῶν εὐλάβειαν καὶ τὴν διάπυ-ρον ἡμῶν εὐχὴν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς δυναστείας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἱερούργησεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ναῶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Ζακύνθου μετὰ τῶν Π. Π. Ἀρχιμ. Ἀβερκίου καὶ Ἀγαθαγγέλου. Περί δὲ τὴν μεσημβρίαν μετέβη ἅπασα ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν, ἐν ᾧ ἐτελείτο δοξολογία ὑπὲρ τῆς τοῦ Αὐτοκράτορος σωτηρίας ἀπὸ τῆς μισαρᾶς ἐκείνης τοῦ 1866 δολοφονίας.

Τὴν ἐπιούσαν (5 Ἀπριλίου), ἐγένοντο διαταγῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χερσῶνος καὶ γνωμοδοτήσῃ μηχανικῶν αἱ πρὸς εὐρεσιν τοῦ τάφου προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι, καθότι τελευταῖον ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπέστη σπουδαίας μεταβολὰς διαπλατυνθεὶς κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κενοτάφιον ἦν προδήλως ἐπὶ τῆς προσθήκης ἐκτισμένον. Εὐτυχῶς ὁμως αἱ πρῶται δοκιμαὶ ἐπέτυχον καὶ ἐντὸς ὀλίγου εὐρέθη παραπλευρῶς καὶ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ἄνω τάφου θόλος καλὸς ἐκ τοῦ ἐγχωρίου πέδου, οἰοεὶ 4 πῆχεων μήκους καὶ 3 πλάτους. Τότε αἱ ἐργασίαι ἔπαυσαν. Εἰδοποιήθη περὶ τούτου ὅτε Σ. Ἀρχιεπ. καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ καὶ κοινῇ συμφωνίᾳ ὠρίσθη ἡ 9 π. μ. τῆς ἐπομένης 6 Ἀπριλίου.

Κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὄθην ἀκριβῶς ὥραν, παρουσίας ἀπάσης τῆς ἐπιτροπῆς, τοῦ Σ. Ἀρχιεπ. Χερσῶνος καὶ Ὁδησοῦ, τοῦ Πολιτάρχου, τοῦ Δημάρχου, τοῦ Ὑπαστυνόμου τοῦ Ἑλληνος Προξένου, τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ προκρίτων τινων ὁμογενῶν, διετάχθη νὰ ἀνοιχθῇ ἄνωθεν ὁ θόλος. Συντελεσθέντος δὲ τοῦ ἀνοίγματος παρατηρήθη ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ θολοειδοῦς δωματίου λάρναξ μεγαλοπρεπῆς. Κατῆλθε τότε διὰ τῆς ἀνοιχθείσης θυρίδος ἀξιωματικὸς τις τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ τε ἔξωθεν λάρναξ καὶ τὰ ἄμφια εἰσὶ σσηπώτα, ἀλλ' ἡ ἐντὸς λάρναξ διατρεῖται εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Ὁ ἀξιωματικὸς διετάχθη τότε παρὰ τοῦ Ἀρχιεπ. νὰ λάβῃ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς λάρνακος καὶ νὰ τὸ δώσῃ τοῖς ἐκτός. Ἦσαν δὲ ταῦτα μία μίτρα, σκωλικόβρωτος ἐκ βελούδου χρώματος βυστίνου βαθέος, εἰς

σταυρός ἐλαφρὸς καὶ ἀπλοῦς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐν ἐγκόλπιον τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ ὕλης καὶ πολλὰ ἄλλα χρυσαῖα πλατέα γαλόνια. Εἶτα ληφθέντος μέτρου τῆς κατασκευασθησομένης νέας θήκης, ἀνῆλθεν ὁ καταβάς καὶ διετάχθη νὰ κλεισθῇ αὐτῆς ἡ ὀπή, καθότι, κατὰ τοὺς μηχανικοὺς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ ἐκεῖθεν ἡ λειψανοφόρος λάρναξ, ὡς ἐπεθύμει ἡ ἐπιτροπὴ, χωρὶς δηλαδὴ νὰ συμβῇ ταραχὴ καὶ σύγχυσις καὶ ἀλλοιώσις τῶν ἐντὸς, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γείνη ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους ἐτέρα ἀνασκαφὴ ἐπιμήκης, ὅπερ καὶ διετάχθη πάραυτα. Ἐπὶ πάντων τούτων συνετάχθη τὸ κάτωθι πρωτόκολλον, κατ' αἵτησιν τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπογραφέν ἐπὶ ταύτης τοῦ Σ. Ἀρχ. Ὀδυσσοῦ, τοῦ Πολιτάρχου, τοῦ Ἑλλ. προξένου καὶ ὀκτώ ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ὁμογενῶν. Εἶτα ὀρισθείσης τῆς 1 μ. μ. τῆς ἐπομένης (7 ἀπριλίου), εἰς ἀνοίγμα τοῦ ἤδη ἐγνωσθέντος τάφου καὶ εἰς μετακομιδὴν, ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ.

α' Ἐν ἔτει 1871, τῇ ἕκτῃ ἀπριλίου, κατὰ τὴν 11 ὥραν
» μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου
» Χερσῶνος καὶ Ὀδησοῦ Δημητρίου, τοῦ Πολιτάρχου Ὀδησοῦ,
» μουσικοῦ συμβούλου Βουχάρητος, τοῦ ἐν Ὀδησσῷ Ἑλλ.
» ληνος προξένου κληρονομικῶς προκρίτου πολίτου Στεφάνου
» Ῥάλλη, καὶ τοῦ δημάρχου Ὀδησοῦ μουσικοῦ συμβούλου
» Νοβοσελεσκίνου, ἐνώπιον τῆς ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυ-
» βερνήσεως ἐπιτροπῆς, ἣτις ἔχουσα πρόεδρον αὐτῆς τὸν Φθι-
» ώτιδος ἐπίσκοπον Καλλίνικον Καστόρχην, συνίστατο ἐκ τοῦ
» ἐπισκόπου Ζακύνθου Νικολάου Κατραμῆ, τῶν Ἀρχιμανδρι-
» τῶν τοῦ τε γραμματέως τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς ἐκκλησίας
» τῆς Ἑλλάδος Ἀβερκίου καὶ Ἀγαθαγγέλου, δύο διακόνων
» καὶ τοῦ ἱερέως Ἀγγελοπούλου καὶ ἄλλων ἐντίμων πολι-
» τῶν τῆς πόλεως Ὀδησοῦ, ἠνεώχθη ὁ ἐν τῷ τῆς Ὀδησοῦ

» Ἑλληνικῶ ναῶ τάφος, ἔνθα ἀναπαύεται ἡ κόνις τοῦ τῶν
» Γραικῶν Πατριάρχου Γρηγορίου. Κατεδείχθη δὲ, ὅτι, πρὸς
» ἀριστερὰν τῆς ὠραίας πύλης, ὑπὸ τὸ κουβούκλιον, εὐρίσκει-
» ται ὁ τάφος, οὐ μετὰ τὴν ἀνοιξιν εὐρέθη ἐν αὐτῷ ξυλίνῃ
» λάρναξ, περιεκεκλυμμένη μὲ ἐρυθροῦν ποικιλτὸν βελοῦδον,
» περιελθοῦσα εἰς ἐντελῆ σῆψιν οὕτως, ὥστε ἐκ πρώτης ἐπα-
» φῆς ἤρξατο νὰ διαλύεται. Ἐντὸς δὲ τῆς λάρνακος ταύτης
» εὐρέθη ἑτέρα ξυλίνη λάρναξ δρυϊνή, ἥττον φθαρεῖσα, ἐπὶ τοῦ
» σκεπάσματος τῆς ὁποίας εὐρέθησαν, ἀρχιερατικὸν ἐγκόλ-
» πιον, μίτρα, σταυρὸς τοῦ στήθους καὶ κάλυμμα ἐκ χρυσοῦ
» ὑφάσματος, ἅτινα ληφθέντα ἀπὸ τῆς λάρνακος, ἐτοποιηθή-
» θησαν ἐν ἰδιαιτέρῳ τόπῳ τοῦ ναοῦ.

» Ἐπειδὴ δὲ διὰ μικροῦ χάσματος τῆς δευτέρας ταύτης
» λάρνακος διωράθη, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ μεταλλίνη θήκη,
» διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐλήφθη τὸ μέτρον εἰς κατασκευὴν μολυ-
» βδίνης θήκης, ὁ τάφος ἐκ νέου ἐκλείσθη στεγανῶς καὶ διε-
» τήχθη κουστωδία ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐκ κληρικῶν τοῦ ναοῦ καὶ
» προσώπων τῆς ἀνωτέρω εἰρημένης ἐπιτροπῆς.»

Περὶ πάντων δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων, ὤρισθη νὰ
συνταχθῇ τὸ παρὸν πρωτόκολλον.

Τὸ πρωτόγραφον πρωτόκολλον ὑπέγραψαν·

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος.

Ὁ τῆς Ὁδησοῦ Πολιτάρχης μυστικὸς σύμβ. ΒΟΥΧΑΡΗΝ.

Ὁ ἐν Ὁδησοῦ Ἑλλῆν πρόξενος, κληρονομικῶς πρόξενος
πολίτης ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ.

Ὁ τῆς Ὁδησοῦ δήμαρχος μυστικὸς σύμβ. ΝΟΒΟΣΕΛΣΚΗΣ.

Ὁ ἀστυνόμος Ὁδησοῦ ΣΑΔΙΚΩΦ.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φθιώτιδος ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου ΝΙΚΟΛΑΟΣ.

Ὁ ἀρχιμανδριότης καὶ γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἑλ-
λάδος ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΔΑΜΠΗΡΗΣ.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἱεροκέρυξ Ἀττικῆς **ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ**
ΔΕΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ ἐμπορικὸς σύμβουλος **ΘΕΟΔ. Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ.**

Ὁ μυστικὸς σύμβουλος **ΒΑΣΙΛΗΣ.**

Ὁ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας **Γ. ΜΑΡΑΣΑΝΣ.**

ΘΕΩΔΩΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΜΠΑΡΗΣ.

Μ. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἄ. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ γραμματεὺς **Κ. Κ α λ ο θ ῆ ς.**

Τὸ παρὸν πρωτόκολλον συνέταξεν ὁ διεθυντὴς τοῦ γραφείου
τοῦ πολιτάρχου Ὁδησοῦ ἀυλικὸς σύμβουλος Ἀρσένιος Ζδάνοβ.

Ὅτι ἀντίγραφον πιστὸν τῷ πρωτοτύπῳ.

(Γ. Σ.)

Ὁ τῆς Ὁδησοῦ πολιτάρχης μυστικὸς σύμβ. **ΒΟΥΧΑΡΗΝ.**

Τὴν ἐπομένην (7 Ἀπριλίου), ἀκριβῶς τὴν 1^{ην} Μ. Μ. ὥραν
παρόντων πάντων τῶν καὶ κατὰ τὴν προτεραιάν, διετάχθη
τὸ ἀνοιγμὸς θύρας εἰς τὸν δυτικὸν τοῦ τάφου τοῖχον, οὗ γενο-
μένου ἐξήχθη ὑπὸ ἡμικρισμένων ἱερέων ψαλλόντων *Αὕτη ἡ*
κλητὴ καὶ Ἁγία ἡμέρα . . . καὶ θυμιώντων εὐλαβῶς ἡ περι-
πόθητος θήκη, ἀπλῆ καὶ ἐκ σανίδων δρυὸς οὔσα καὶ ἔσωθεν
καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τινος ὑφάσματος λινοῦ περικεκαλυμμένη. Εἶτα
τοποθετηθεῖσης τῆς θήκης καὶ εὐλογητοῦ μετὰ τρισχιγίου ψαλ-
λομένου ἀφῆρέθη τὸ σκέπασμα, ἐκ δύο σανίδων ἀποτελούμε-
νος καὶ εὐρέθη τὸ λείψανον λίαν καλῶς ἐσθλανωμένον διατη-
ροῦν ὅλον τὸν τύπον καὶ τὴν μορφήν τοῦ σώματος καὶ φέρων
ἐπὶ τοῦ προσώπου ἀέρα καὶ Εὐαγγέλιον ἐσθλαρωμένον. Ἡ ἐπι-
τροπὴ ρυθιζομένη μετὰ τὸ ὑπερβολικὸν πρὸς τὸν ἱερομόναρχον

σέβας και ὁ ζήλος τῶν πιστῶν φθείρη τὸ ἀλώδητον φαινόμενον ἱερὸν λείψανον, παρεκάλεσε τὸν Σ. Ἀρχιεπ. Ὀδησοῦ νὰ διατάξῃ ἀμέσως τὸ κλείσιμον τῆς θήκης, ὡς εἶχε πρὶν, ὃ και ἀμέσως ἐγένετο. Ἐτέθη τότε ἐν τῇ νεοκατασκευασθείσῃ λάρνακι και ἀπετέθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ πρὸς ἀσπασμόν. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ νέα λάρναξ ἦν λίαν ἀβαθῆς και ὁ Ἀρχιεπίσκοπος διέταξε νὰ κοπῇ τὸ περισσεῦον ἐκ τῆς παλαιᾶς διὰ πρίονος, ἀλλ' ὁ Ἀρχιμαν. Ἀβέρκιος ἀντεπαρητήρησεν, ὅτι τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ παραβλάψῃ τὸ ἱερὸν λείψανον καθόσον εἶναι βέβαιον, ὅτι και τὰ πριονίσματα θὰ πέσωσιν ἐντὸς και θὰ ἀσχημίωσι τοῦτο, διὸ θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ ἀυξηθῇ τὸ τῆς νέας θήκης σκέπασμα, ὅπερ και ἐγένετο. Διατάχθη ὅθεν τότε ὁ τεχνίτης νὰ αὐξήσῃ τὸ σκέπασμα και νὰ μείνῃ ἡ παλαιὰ ὡς εἶχεν. Εἷτα συνετάχθη ἕτερον πρωτόκολλον περὶ τῆς ἀνακομιδῆς και τῆς καταστάσεως τοῦ λειψάνου ὑπογραφὴν παρ' ὄλων τῶν παρόντων και ἔχον ὡς ἐξῆς:

« Ἐν ἔτει 1871, τῇ 7^ῃ Ἀπριλίου, κατὰ τὴν 3^{ῃν} ὥραν
 » Μ. Μ. ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χερσῶνος και Ὀ-
 » δησοῦ Δημητρίου, τοῦ πολιτάρχου Ὀδησοῦ μυστικοῦ συμ-
 » βούλου Βουχάρinov, τοῦ ἐν Ὀδησῶ Ἑλληνοσ προξένου,
 » κληρονομικῶς προκρίτου πολίτου Στεφάνου Ράλλη, ἐνώπιον
 » τῆς ἀπὸ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐπιτροπῆς, ἥτις
 » ἔχουσα πρόεδρον αὐτῆς τὸν Φθιώτιδος Ἐπίσκοπον Καλλι-
 » νικον Καστόρχην, συνίστατο ἐκ τοῦ Ἐπισκόπου Ζακύνθου
 » Νικολάου Κατραμῆ, τῶν Ἀρχιμανδριτῶν, τοῦ τε γραμμα-
 » τῆος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀ-
 » βερκίου Λαμπέρη και Ἀγαθαγγέλου Λεσκοπούλου δύο διακό-
 » νων και τοῦ ἱλάρχου Ἀγγελοπούλου και ἄλλων ἐντίμων πο-
 » λιτῶν τῆς πόλεως Ὀδησοῦ και πάλιν ἡνεαρχῆ ὁ ἐν τῷ τῆς
 » Ὀδησοῦ Ἑλληνικῷ ναῶ τάφος, ἐνθα ἀναπαύεται ἡ κόνις
 » τοῦ τῶν Γραικῶν Πατριάρχου Γρηγορίου. Τοῦτου δὲ γενο-
 » μένου, κατεδείχθη, ὅτι ὁ τάφος ὁ στεγνῶς κλεισθεὶς τὴν

» 6^{ον} ἀπριλίου, εὐρίσκειται ἀνέπαρος· μετὰ δὲ τὴν ἀνοιξίν
» εὐρέθη ἐντὸς αὐτοῦ ἢ αὐτῆ ξυλίνῃ λάρναξ, περὶ τῆς ὁποίας
» ἐγένετο λόγος ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 6^{ης} ἀπριλίου. Ἡ
» λάρναξ αὕτη, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ τάφου ἐκκόμισιν, συμφώνως
» πρὸς τὴν γενικὴν πάντων ἡμῶν ἐπιθυμίαν, ἐπιτρέψαντος
» τοῦ τὰ μάλιστα Πανιερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Δημητρίου,
» ἠνεώχθη, μεθ' ὃ προετάθη εἰς τὴν ἀνωτέραν μνημονευθεῖσαν
» Ἐπιτροπὴν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν κληρὸν νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀ-
» ναπαυομένην ἐν τῇ λάρνακι κόριν τοῦ Πατριάρχου· εὐρέθη
» δὲ ὅτι ἡ λάρναξ, ὡς εἴρηται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 6^{ης}
» ἀπριλίου, ἦτο ὀρθρὴ τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ὑπέστησαν σῆψιν,
» κεκαλυμμένη μὲ σκέπασμα ἐκ δύο ἀσυμπαγῶς συνηωμέ-
» νων σανίδων, καὶ περικεκαλυμμένη ὑπὸ ἐντελῶς φθαρείσσης
» ὕλης. Μετὰ τὴν ἀνοιξίν δὲ τοῦ σκεπάσματος τούτου πα-
» ρετηρήθη, ὅτι τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου εἶχεν
» ὡς ἐξῆς· τὸ σχῆμα τοῦ σώματος ἦτο πρόδηλον, τὸ ἐνδυμα
» καὶ τὸ κάλυμμα ὑπέστησαν σῆψιν, καὶ στερωρως ἐπεκάθησαν
» ἐπὶ τὰ λείψανα τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ προσώπου ἦτο μι-
» κρὸν Εὐαγγέλιον, ὡσαύτως ὑποκύψαν εἰς φθοράν, τὸ ἐσωτε-
» ρικὸν τῆς λάρνακος ἦτο περικεκαλυμμένον μὲ ὕλην, περιελ-
» θούσαν εἰς σῆψιν. Μετὰ ταῦτα ἡ λάρναξ αὕτη ἐκαλύφθη
» μὲ τὸ αὐτὸ σκέπασμα, περὶ τὸ ὁποῖον περιεδέθη σχοινίον
» μετὰ τριῶν ἐκ σημαντῆρος νεκροῦ σφραγίδων τοῦ Ἑλληνι-
» κοῦ Προξενείου καὶ ἐτέθη εἰς τὴν προπαρασκευασμένην ἐκ
» ψευδαργύρου θήκην.

» Περὶ πάντων δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ὠρίσθη νὰ
» συνταχθῆ τὸ παρὸν πρωτόκολλον.

» Τὸ πρωτόγραφον πρωτόκολλον ὑπέγραψαν

(ἔπονται αἱ καὶ εἰς τὸ πρῶτον ὑπογραφαί).

Συνταχθέντος οὖν τοῦ ἀνωτέρω πρωτοκόλλου ἐσφραγίσθη
κατ' ἄκτισιν τῆς ἐπιτροπῆς ἢ πολῦτιμος θήκη, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ

υπερβολικοῦ ζήλου τῶν πιστῶν καὶ τῆς εὐλαθείας πάθητι τὸ λείψανον.

Τὴν ἐπομένῃν (8 ἀπριλίου), ἱερούργησεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου μετὰ τῶν Ἀρχιμ. Ἀθερκίου, Νικοδήμου, Πορφυρίου καὶ τῶν ἱερέων τοῦ Ναοῦ πλὴν τοῦ Ἀρχιμ. Βουλισμᾶ. Τὸ συρρέον πλῆθος ἦν ἄπειρον οὐ μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῶν τελετῶν, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἀδυνατεῖ χειρ ἀνθρώπινος νὰ περιγράψῃ τὸ σέβας, τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τὴν τοῦ ἱερομάρτυρος λάρνακα. Δακρυροσοῦντες ἐκλιναν γόνυ καὶ κατεφίλουσαν ταύτην περιπαθῶς. Ἐκαστος ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ λάβῃ τι, ἔστω καὶ ἐλάχιστον ἐκ τοῦ ξύλου τῶν ἐνδυμάτων, ἢ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔτι τοῦ χόδου τοῦ τάφου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Η ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ ΤΕΛΕΤΗ.

Ἡ ἐνάτη ὥρα ἀκριβῶς τῆς ἐπιούσης ὠρίσθη ὅπως μετακομισθῆ ἡ σωρὸς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς Ὀδησσοῦ Ναοῦ εἰς τὸν Καθεδρικὸν, ἐν ᾧ ἐψάλλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία καὶ ὁ δεινὸς ἐκείνος ῥήτωρ καὶ καλλιεπὴς τῆς Ὀρθοδοξίας ἱεροκήρυξ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον ἐκείνον εἰς τὸν περίδοξον Πατριάρχην Γρηγόριον ἐπικλήδειον.

Ἀκριβῶς ὅθεν κατὰ τὴν 9^{ην} ὥραν Π. Μ. ἐπορεύθη εἰς τὸν Ναὸν ὁ Σ. Ἀρχιεπ. μεθ' ὅλου τοῦ κλήρου του, ἐν ᾧ ἄπειρον πλῆθος συνωθεῖτο ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ Ναοῦ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ. Ἐνδυσθέντων δὲ ἀπάντων τῶν κληρικῶν, Ἀρχιερέων,

Ἀρχιμανδριτῶν, πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ ὑποδιακόνων τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολάς ἤρξατο μετὰ κηροδοσίας καὶ συγκινησίως πολλῆς νὰ ψάλληται ἡ μεγάλη Παννυχίς. Μετὰ τὸ τέλος τῆς Παννυχίδος ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου μίτρην καὶ μανδύαν φορῶν ἐξεφώνησε ἐπ' ἀμβωνος τὴν ἐπομένην προσλαλιάν. (1).

» Πανιερώτατε Ἀρχιεπ. Χερσῶνος καὶ Ὁδησσοῦ, λίαν ἐν
» Χριστῷ ἀγαπητῆ ἀδελφῆ καὶ λοιπὸν εὐσεβέστατον ἀκροα-
» τήριον.

» Μετὰ μεγίστης συγκινήσεως παριστάμεθα σήμερον ἐνώ-
» πιον ὑμῶν ξένοι μὲν καὶ ἀλλοδαποὶ ἐνώπιον ξένων ὡς ἐπὶ
» τὸ πολὺ ἄλλὰ καὶ πάλιν οἰκεῖοι πρὸς οἰκείους καὶ ἐν Κυρίῳ
» προσφιλεστάτους ἀδελφούς, ὡς τῶν αὐτῶν ἱερῶν δογματῶν
» καὶ τῆς αὐτῆς ἀμωμῆτου πίστεως τυγχάνοντες. Ναι, κύριοι,
» μετὰ ἀφάτου συγκινήσεως παριστάμεθα σήμερον ἐνταῦθα,
» ὅπου τὰ ἀφρόντα κύματα τοῦ Εὐξεινίου πόντου προσοχθί-
» ζουσι πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ἀπέραντον Ἠπειρον τῆς εὐσε-
» θεστάτης καὶ ὁμοδόξου Ῥωσσίας πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ θεο-
» φρουρήτῳ καὶ λαμπρᾷ μεγαλουπόλει τῆς Ὁδησσοῦ, ὅπου
» πρὸ πεντηκονταετίας ὁ ἀθάνατος Ἐθνάρχης τοῦ γένους
» ἡμῶν καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. σωζό-
» μενος, ὡς ἐκ θαύματος τῆ πανσθενεστάτη χειρὶ τῆς Θείας
» Προνοίας, κατέπλεσεν ἵνα ξενισθῆ νεκρὸς καὶ ἄπνους κατὰ
» τὰς νεφελώδεις καὶ χαλεπὰς ἐκείνας τῆς πολυπληθοῦς ἡμῶν
» πατρίδος ἡμέρας, εἰς χῶραν ὅλωι εὐσεβῆ καὶ ὁμόδοξον.

(1) Ἐνεκ τῶν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας συμβάντων, ἀληθῶς λυπηρῶν μεταξὺ τῶν Ἰερηλιτῶν καὶ ὀρθοδόξων, ἅπαντα ἡ Ὁδησοῦς διατελεῖ ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ καὶ ἀνεπαρκεῖ καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους πάθη λίαν ἐξημμένα, πολλὸ δὲ μᾶλλον καθόσον ὁ Ἑλλ. Νὰς ἔκειται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πολυπληθοῦς τῶν Ἑβραίων συνοικίας. Τούτων ἕνεκ ὁ Σ. Ἀρχιεπ. καίτοι ἔτοιμον κατέλληλον λόγον ἔχων νὰ ἐκφωνήσῃ περιωριστῆ καὶ κατὰ παράκλησιν τῶν ἐκεῖ ὄμοιων εἰς τὴν ἀνωτέρω μόνον προσλαλιάν.

» Ἐπέπρωτο, φαίνεται, παρὰ Θεοῦ ἡ μεγάλη καὶ κραταῖα
 » Ῥωσσία κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην τοῦ ἔθνους μας ἐποχὴν,
 » νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄσυλον εἰς πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως
 » δὲ εἰς τὸν Ἀρχιπομμένα τοῦ γένους ἡμῶν τὸν αἰοίδιμον Ἰε-
 » ρομάρτυρα Γρηγόριον, ὅστις καθὼς ὁ σωτὴρ ἡμῶν δώσας
 » τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν τῶ ἀνθρώπινων γένος
 » ἐξηγόρασεν, οὕτω καὶ ὁ Ἱεράρχης Πρωτομάρτυς γενόμενος
 » καθηγήσας κατὰ τὴν πανένδοξον καὶ Ἁγίαν τῆς κοσμοσω-
 » τήριου Ἀναστάσεως ἡμέραν τὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας
 » ἀνάστασιν, γεγονός; ὅπερ, ὡς ἔργον τῆς ἀνεξυχνιάστου τοῦ
 » Θεοῦ Προνοίας ἐπιβάλλει εἰς πάντα Ἑλληνα νὰ ἀνακηρύττῃ
 » δημοσίᾳ τὴν πρὸς τὴν εὐσεβεστάτην Ῥωσσίαν ὀφειλομένην
 » εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ ὑποδοχὴν,
 » ἣν ἐν τῇ φιλοξένῳ ταύτῃ χώρᾳ ὁ γενναῖος οὗτος τῆς ἐκκλη-
 » σίας Ἱεράρχης, ἐν τῇ διαστήματι πεντήκοντα ὄλων ἐτῶν
 » ἀπήλαυσε.

» Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὦ εὐλαβῆς ὑμῆμερις, τὴν βαθεῖαν λύπην,
 » ἣτις τὴν στιγμὴν ταύτην καταλαμβάνει τὰς ὄντως εὐγενεῖς
 » καὶ φιλοθέους ψυχὰς ὑμῶν. — Ἀρκεῖντως συναισθανόμεθα
 » τὴν θρησκευτικὴν θλίψιν τὴν τιτρώσκουσαν τὰς ὑμετέρας
 » καρδίας, ἐπειδὴ μέλλετε νὰ στερηθῆτε ἐκείνου, πρὸς ὃν τὰς
 » δεούσας τιμὰς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπεδαψιλεύσατε. Τὸ
 » ἱερὸν ὅμως τοῦ φιλοπατρισμοῦ καθῆκον καὶ τὸ παρ' ἡμῖν
 » βαθύτατον αἶσθημα τῆς πρὸς Αὐτὸν ὀφειλομένης ἀγάπης,
 » δὲν ἐπέτρεπεν νὰ μένη ἐπὶ πλεόν τὸ ἱερὸν τοῦτο σκῆνος
 » μακρὰν τῆς γῆς ἐκείνης ὑπὲρ ἧς μετ' ἀπαρδειγματίστου
 » αὐταπαρνήσεως ἐπὶ τοσοῦτον ὁ αἰοίδιμος ἐμόχθησε καὶ ἐλυ-
 » σιάσθη.

» Ἐπρίπε θᾶπτον ἢ βράδιον τὰ πολύτιμα ταῦτα κειμήλια
 » τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ μετενεχθῶσιν ἐκεῖ,
 » ὅπου τὰ μαρτυρικὰ ὅσα καὶ ἐτέρων μεγαλοεργῶν ἀνδρῶν
 » καὶ συνεργατῶν τοῦ αἰοιδίμου ἐν τοῖς πατρίοις τόποις ἀνα-

» παυόμενα ἀναζωπυροῦσι παρ' ἡμῖν τὸ ἀνεκτίμητον τῆς
» πρὸς τὸν πλησίον ἀδελφικῆς ἀγάπης αἰσθησιμα. — Ἐπρεπεν
» ἐπὶ τέλους νὰ μετνεχθῶσι τὰ λείψανα ταῦτα ἐν τῇ πα-
» τρώᾳ γῆ· διότι οὔτε τῆς Πεντέλης ἡμῶν τὰ διαφανῆ μάρ-
» μαρκα, οὔτε ἡ καλλιτεχνικὴ διάνοια τοῦ Φειδίου, οὔτε τοῦ
» Πραξιτέλους ἢ ἀπαράμιλλος γλυφίς, δύνανται νὰ ἀντικα-
» ταστήσωσιν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ψυχὰς καὶ καρδίας τὴν ὄν-
» τως ἐπαισθητὴν ἔλλειψιν τῶν τιμκλφεσστάτων τούτων κει-
» μηλίων.

» Ἐὰν δὲ καὶ τὰ παρ' ὑμῶν φιλοξενηθέντα ταῦτα λείψανα
» μετακομισθῆσονται ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, μὴ λιπεῖσθε, ὡ τέ-
» κνη ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά· αἱ θεοπαιθεῖς εὐχαὶ τοῦ ἱεράρχου,
» τοῦ διηνεκῶς δεομένου ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου θὰ
» ἐπισκιαζῶσι βεβαίως ἀμφοτέρους ἡμᾶς, ὡς καὶ σύμπαν τῶν
» πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων τὸ πλήρωμα.

» Εὐγνωμονοῦντες οὖν ἡμεῖς διακρησίως τῷ τρισεβάστῳ
» Αὐτοκράτορι πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Β', ὅστις
» μετὰ παραδειγματικῆς στοργῆς κατένευσεν εἰς τὴν αἰτηθεῖ-
» σαν μετσκομιδὴν τῶν ἱερῶν τούτων λειψάνων· κατὰ καθῆ-
» κον ἅς ἀνυψώσωμεν εἰς οὐρανοὺς τὰ ὄμματα καὶ μετὰ συγ-
» κεινημένης ἄμα καὶ εὐγνωμονούσης καρδίας ἅς ἐπιρωνή-
» σωμεν :

» Συνάναρχε καὶ ἀείδιε Λόγε τοῦ προανάρχου Πατρός· Σὺ,
» ὅστις διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν
» προσλαβόμενος, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη· καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνα-
» νεστράφης, Σὺ ὁ τῆς ἐπουρανοῦ βασιλείας προκιώνιος Βασι-
» λεὺς καὶ τῶν ἀπάντων δεσπότης, κραταίωσον τὸν εὐσεβέ-
» στατον Αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλεξάνδρον τὸν
» Β'. — Δώρησον αὐτῷ τε καὶ ἀπάσῃ τῇ Αὐτοκρατορικῇ οἰ-
» κογενεαῖα πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ. — Τήρησον αὐτόν
» καὶ σύμπαν τὸ Ῥωσσικὸν ἔθνος ὑπὸ τὴν κραταίαν σκέπην
» τῶν πτερυγῶν Σου, εἰς δόξαν τῆς ἀγίας καὶ Ὁρθοδόξου ἡ-

» μῶν Ἐκκλησίας καὶ ἐπ' ἀγαθῶ ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. —
» Δειξὼν πρὸ πάντας ἡμᾶς τὰ ἀχανέστατα πελάγη τῆς θείας
» Σου εὐσπλαγγνίας· διὰ δὲ τῶν ἀκτίνων τοῦ ζωοποιοῦ καὶ
» τελεταρχικοῦ Σου Πνεύματος σῶσον, ὦ Θεέ, πάντας τοὺς ἐν
» Χριστῶ ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου.
» Γένοιτο. »

Περαιωθέντος τοῦ λόγου ἀμέσως ἐξῆλθον τοῦ ναοῦ μετὰ
μεγάλης πομπῆς, φέροντες τὴν λάρνακα ἱερεῖς Ῥῶσσοι, τὰς
δὲ ταινίας αὐτῆς οἱ τῶν ὁμογενῶν ἐπισημότεροι, κατευθυνό-
μενοι εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν. Στρατιῶται ἄοπλοι μετὰ κλη-
τήρων, χωροφυλάκων καὶ κοῦράκων ἐτήρουν καθ' ὁδὸν τὴν τά-
ξιν. Τὸ παρακολουθοῦν πλῆθος ἦν ὄντως ἄπειρον καὶ τὴν κε-
φαλὴν ἀσκεπὲς καθ' ὅλον τὸ διάστημα. Ἡ ἀπόστασις εἶναι
ὡσεὶ 4000 μέτρων. Ἡ λειψανοπομπὴς τελετὴ ἐσταμάτησε
τρὶς καθ' ὁδόν, λιτὴν καὶ Εὐαγγέλια ἀναγοῦσα. Περὶ μεση-
μβρίαν ἔφθασαν εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος
(Σαμπόρη). Ἐψάλλη καὶ ἐνταῦθα μικρὰ παννυχὶς καὶ ἐδόθη
πέρας εἰς τὴν τελετήν. Ὅπως ἐννοήσῃ τις ὅποια κινήσεις καὶ
σεβασμοῦ αἰσθητὰ πρὸς τὸν ἱερομάρτυρα τῆς καλῆς ὁμολογίας
ἠγέρθη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν Ὁδησσῶ ἀναφέρομεν εἰς
παράδειγμα καὶ τόδε.

Κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάτης Ἀπριλίου,
συνῆλθον ἐν τῇ λέσχῃ των οἱ ἐνδημοῦντες καὶ παρεπιδη-
μοῦντες ἐν Ὁδησσῶ Διαμαρτυρόμενοι καὶ συνδιασκεψάμενοι
ἐξελέξαντο ἐπιτροπὴν, ἵνα παραστᾶσα ἐπισήμως εἰς τὸν ναὸν
προσφέρῃ εἰς τὸ ἅγιον τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος θύμα
τὸν τοῦ σεβασμοῦ φόρον ἐξ ὀνόματος πάντων. Αὕτη δ' ἐκ-
πληραῖσα τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἐντολέων της, ἀμ' ὧς ἐπλησίασε
τὴν θαυμάσιον λάρνακα ἔκλινε γόναυ καὶ ἠσπάσατο εὐλαβῶς,
ἐπιθεῖσα ὠραῖόν Ἑλληνικὸν σταυρὸν ἐκ τεχνητῶν ἀνθέων, δε-
καὶ ἡδὴ ἀκόμη κεῖται ἐπὶ ταύτης.

Ἡ δεκάτη Ἀπριλίου, ἡμέρα καθ' ἣν ὁ περικλεὴς Πατριάρ-

χης τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐθνάρχης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδρέψατο τὸν ἀμαράντινον τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἐν Κωνταντινουπόλει, ὠρίσθη ὡς ἡμέρα εὐσχημος καὶ μεγάλη, ὅπως τελεσθῆ ἡ ἐπίσημος μετακομιδὴ καὶ παράδοσις τῇ Ἑλλ. ἐπιτροπῇ τῆς πολυτίμου παρακαταθήκης. Προσεκλήθησαν δὲ διὰ προγράμματος τοῦ Γεν. Διοικητοῦ νὰ παρευρεθῶσιν ἐν τῷ ναῷ ἅπαντες οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι. Ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Χερσῶνος καὶ Ὁδησοῦ κ. Δημήτριος ἐπαγγελομένοις τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ γενναῖα αἰσθήματα τοῦ Ἀρχιεπ. Δημητρίου τοῦ ἱεουργήσαντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λειψάνου κατὰ τὸ 1821, ἐτέλεσε μετὰ τριῶν ἄλλων Ἀρχιερέων, ἐξήκοντα ἱερέων καὶ τεσσάρων Ἑλλ. Ἀρχιμανδριτῶν κατανοκτικωτάτην τὴν θείαν λειτουργίαν. Κατὰ τὴν ὥραν δὲ τοῦ Κοινωνικοῦ ὁ Ἀρχιμ. κ. Ἀβέρικιος προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπ. Δημητρίου ἐξεφώνησεν ἐπ' ἄμβωνος τὸν ἐξῆς, ἐκτεταμένον καὶ κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λόγον.

ΛΟΓΟΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΣ.

Τοῦ πέντοςιωτάτου Ἀρχιμανδριτοῦ Α. Ἀμπίρη
γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

« Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις,
δυνατὰ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ. »
(Λουκ. 28. 24.)

« Καὶ τοῦ τόπου ἡ ἱερότης, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡ αἰτία
» καὶ πάντα τὰ περικυκλοῦντα ἡμᾶς, Πανιερώτατε Δέποτα,
» εὐλαβέστατον Πρεσβυτέριον καὶ ἀπαξάπασα ἡ λοιπὴ τῶν
» ὀρθοδόξων πολυάριθμος ὁμήγυρις, ἀναμνηνίσκουσιν ἡμέρας
» ἀρχαίας, καιροῦς δόξης τε καὶ δοκιμασίας! Ὡς Χριστιανοὶ
» δὲ ὀρθόδοξοι πιστεύομεν καὶ ἀποδεχόμεθ' ὅτι πᾶν ὅ,τι συμ-
» θαίνει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ γίγνεται κατὰ τὴν *θελαρ βου-*
» *λην καὶ τὴν ὀρισμένην τοῦ Θεοῦ πρόγνωσην*, ἣν οὐχ ἡμεῖς

» ἐστὶν ἐκ τῶν προτέρων γινώσκειν τε καὶ πολυπραγμονεῖν,
» ἀλλὰ ταπεινῶς αὐτῇ ὑπεῖκειν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων μόνον
» καταμαρθάνειν. Ἀνεξερευνητα γὰρ τὰ κρίματα Κυρίου
» καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Τίς δ' ἔγνω ποτὲ νοῦν
» Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο! Οὐδεὶς βέβαια,
» ὅτι αὐτὸς δράσεται καὶ τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ παουρηγία
» αὐτῶν καὶ ἄξιον ἐξ ἀγαθίου ἐξάγει καὶ τὰ πάντα πρὸς τὸ
» συμφέρον τοῦ πλάσματός του θεοσόφως οἰκονομεῖ. Τὰ γὰρ
» ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ.

» Τοιαῦτα δὲ θαυμάσια μεγαλοεργήματα τῆς Θείας Προ-
» νοίας πλεῖσθ' ὅσα παρέχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, καὶ ἄ-
» τινα εὐπειθῶς ἀποδέχεται ἡ χριστιανικὴ ἡμῶν συνείδησις,
» ἀνεπίδεκτος οὔσα πάσης ἀντιρρήσεως ἢ ἀντιφάσεως!

» Ἐν ἐποχῇ δὲ καθ' ἣν νέφη πυκνὰ ἀμαθείας τε καὶ δεισι-
» δαιμονίας κατεκάλυπτον τὰ τῆς Δύσεως χριστιανικὰ πλήθη
» ἤρξατο καὶ ἡ Παπικὴ φιλόδοξος τιάρα νὰ σφουρηλατῇ ἀπρο-
» καλύπτως τὰ τῆς παγκοσμίου ἐκκλησίας τυραννικὰ δεσμὰ,
» ἐωςφωρικὴν τινα παντοκρατορίαν ὄνειροπολοῦσα. Ἄλλ', ὡ
» τῶν ἀνεξερευνητῶν τῆς Θείας Προνοίας βουλῶν! Κατ' αὐτὴν
» ταύτην τὴν ἐποχὴν κατηύθυνεν ἡ ὑπερουράνιος τοῦ Θεοῦ σο-
» φία εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ διαβήματα τῆς πολυενδό-
» ξου καὶ θεοκινήτου Ὀλγας, τῆς περὶ τὸ Κίεβον ἡγεμονευού-
» σης! Καὶ τίς ἄρα σοφὸς ἢ γραμματεὺς τοῦ αἰῶνος τούτου
» ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τότε τὰ κοσμοϊστορικὰ ἀποτελέσματα
» τοῦ ἀπλοῦ τούτου φαινομένου συμβεβηκότος! Καὶ ὅμως
» κατ' ἀνέκκλητον τῆς Θείας βουλῆς ἀπόφασιν ἐγράφη τότε· ἐν
» τῇ ἱερᾷ τῆς ἁγίας Σοφίας κολυμβήθρᾳ τὸ μεταξὺ Ῥωσσίας
» καὶ Ἑλλάδος πνευματικὸν συμβόλιον. Ἐκτοθ' ἤρχισε νὰ
» κατασκηνοῖ ἐν ταῖς καταψύχραις ταύταις τοῦ βορρᾶ χώραις
» ἡ τῆς Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἡλιολαμπῆς καὶ
» ἀμώμητος Ὁρθοδοξία! Ἐκτοθ' ὁρατώτερον ἐκτυλίσσονται
» πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάντων ἡμῶν αἱ περὶ τῆς ἀληθοῦς τοῦ

» Χριστοῦ ἐκκλησίας βουλὴ τῆς Θείας Προνοίας. Καὶ οὐδεμία
» ἀνθρωπίνῃ ἀντίδρασις ἢ κακοβουλία δύναται ποτε ν' ἀνα-
» χαιτίσῃ τὴν φερὰν τοῦ κοσμοσωτηρίου τούτου πνεύματος.
» Μικρὰ τις βραδύτης — καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς δοκιμασίαν
» τῶν ἐκλεκτῶν, φαίνεται — Ναι! — Ἄλλὰ τί εἶναι αὕτη
» ἀπέναντι τῆς αἰωνιότητος καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀπείρου;
» Στιγμὴ τις ἀκαριαία! Διὸ ἐλεύσεται ὥρα — καὶ ἴσως δὲν
» εἶναι μακρὰν — καθ' ἣν οἱ πάντες λατρεύσουσι τὸν Θεὸν
» τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ ἐν μιᾷ καρδίᾳ.
» Ὅτι πληρωθήσεται πάντως τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον. « Καὶ
» γενήσεται μία ποιμνὴ καὶ εἷς ποιμήν. » αὐτὸς οὗτος δη-
» λατῆρ ὁ γλυκύτατος καὶ ἐρασιμώτατος Ἰησοῦς, ὁ τοῦ κόσμου
» Σωτῆρ. Ἰδοὺ ὅτι σήμερον τὸ μικρὸν τοῦ Κυρίου ποιμνιον
» ἤρχισε νὰ πολλαπλασιάζηται, ἐκτεινόμενον καθ' ἅπασαν
» τὴν οἰκουμένην καὶ γινόμενον ἀπόστολος νέος τῆς γεραρᾶς
» καὶ ἀρχεγόνου Ὀρθοδοξίας τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων.

» Τοῦτο δὲ τὸ πρὸ αἰῶνων τελούμενον μυστήριον ἔκτοτε
» προώρισται νὰ προέλθῃ τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τοῦτο ἐπῆξε τὴν
» ἑαυτῆς καλιὰν ἐν τῇ ἀχανεῖ καὶ κραταιοτάτῃ ταύτῃ τῆς
» ὀμοδόξου Ῥωσσίας Αὐτοκρατορίας ἢ τῆς ὀρθοδοξίας περι-
» στερά. Λαβοῦσα γὰρ σπέρμα ἀγνὸν καὶ ὑγιὲς παρὰ τῶν ἀ-
» ποστολικῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησιῶν ἢ θεοφροῦρητος αὕτη
» χώρα καὶ δι' εὐσεβείας πίστεως καὶ ἀγάπης ἀναπτύξασα
» τοῦτο εἰς δένδρον οὐρανοδρόμον καὶ εὐσκιόφυλλον ἔδειξεν
» αἰεῖ ποθ' ὡς γνησία τῆς ἀληθείας θυγάτηρ καὶ ὡς κόρη εὐ-
» γνώμων σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν καλλιγόνον, ἀλλὰ πο-
» λυπαθεῖ! ἀλλὰ μαρτυρικὴν μητέρα!

» Ναι, ἀδελφοί μου ἐν Χριστῷ περισπούδαστοι, ὁσάκις ἢ
» τῶν ἐκκλησιῶν μήτηρ περιτῆρχετο εἰς ἡμέρας ταλαιπωρίας
» καὶ μαρτυρίου, εἴτ' ἐκ δυσμῶν, εἴτ' ἐκ μεσημβρίας ἀπειλου-
» μένη, εὕρισκεν ἀνέκφραστον τιν' ἀνακούφισιν καὶ περιθάλψιν,
» προσφεύγουσα ὡς εἰς τὸ μόνον ἄσυλον, τῇ ἐν Χριστῷ περι-

» λημένη αὐτῆς κόρη καὶ ἀδελφῆ. Ἡ ἱστορία δέκα ὄλων αἰώ-
» νων περιέχει πλεῖσθ' ὅσα τοιαῦτα παραδείγματα, ἅτιν' ὀ-
» μως καὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ παρόντος οὐκ εἰσὶ.
» Πλὴν ἐν ἀντὶ πολλῶν ἀρκείτω' διότι, ἡ ὑφισταμένη σχέσις
» μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν εἶναι τοιαύτη κατὰ τε τὴν φύ-
» σιν καὶ τὴν γένεσιν, ὥστ' ἀνυψοῦται εἰς αἴσθημά τι οὐράνιον
» καὶ ὑπεράνθρωπον, ἀκατάληπτον μὲν εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰ-
» ὄνου τούτου, ἔλεγγος δὲ τοῖς ψευδοχριστιανοῖς καὶ ψευδα-
» δέλφοις. Αὐτῆς λοιπὸν ταύτης τῆς ὁσίας καὶ ἱερᾶς σχέσεως
» ἀφορμὴ εἶναι καὶ ἡ ὁδηγήσασα ἡμᾶς ἐν μέσῳ ὑμῶν καὶ ἦτις
» εἶναι συνάμα ἡ μεγίστη τῶν λόγων μου ἀποδείξις. Διότι
» ὅτε πρὸ πεντηκονταετηρίδος ἀκριβῶς ἔτρεμε μὲν καὶ ἐσειε-
» το ὑπὸ τῆς φοίκης, τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως ἡ χώρα
» τῆς πίστεως καὶ τῶν φώτων, τὰ δὲ τέκνα τῆς οὐδὲ ζῶντα,
» οὐδὲ τεθνεῶτα εὕρισκόν που καταφυγὴν καὶ προστασίαν,
» ἐνταῦθα μόνον σωρηδὸν προστρέχοντα ἐτύγχανον πάσης
» ἀδελφικῆς περιποιήσεως καὶ ἀσφαλείας, διακρυφύγοντα οὕτω
» τὸν θάνατον, ἢ τὸ μαρτύριον! Τότ', ἐνθυμείσθ' ἴσως τινὲς
» ἔτι, ἔφθασε κατὰ θείαν πρόνοιαν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀγχόνης
» καὶ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης θαυμασίως διασωθῆν ἱερὸν λεί-
» ψανον τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγο-
» ρίου τοῦ Ε', τοῦ ἐκ Δημητζίανης τῆς κατὰ Πελοπόννησον
» τὸ γένος ἔλκοντος. Πανδῆμως τε καὶ δημοτελῶς ἐξεδη-
» λώθη τότε ἡ τῶν Ῥώσων καὶ ὁμογενῶν ἀγάπη καὶ συμ-
» πάθεια πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀδελφοὺς καὶ κατὰ τρόπον
» ὄλως ἀντάξιον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πίστεως τοῦ ἀπε-
» ράντου τούτου Κράτους. Ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, κληρικοί
» τε καὶ λαϊκοί ἐπροθυμοποιοῦντο τίς τὸν ἕτερον νὰ ὑπερβῆ ἐν
» εὐποιαῖς καὶ τίς δι' ἔργων ν' ἀποδείξῃ ὅ,τι ἐν τῇ καρδίᾳ
» του ἱερώτερον, συγγενικώτερον ἔκρυπτεν.

» Ἀλλὰ πάντα ταῦτα συμβάντα ἐν τῇ θεοφορητῷ ταύτῃ
» μεγαλοπόλει καὶ συνεπῶς γνωστὰ μᾶλλον εἰς ὑμᾶς, ἢ εἰς

» ἐμὲ τὸν ξένον καὶ παρεπίδημον, παραλείπω. Ἐπιτραπήτω
» μοι ὅμως, ἵνα δι' ὀλίγων ἐκδηλώσω τὸ ἤδη κατακυριεύον
» τὴν καρδίαν μου εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ αἴσθημα διὰ
» τε τὰ παρόντα καὶ παρελθόντα.

» Ἄμ' ὡς ἡ Ἑλλὰς τῷ πανσθενουργῷ τοῦ Θεοῦ δακτύλῳ
» ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ ζυγὸν βαρῶν κοὶ δυσβάστακτον ἐκνήρυ-
» θη καὶ ἀνεγνωρίσθη χώρα ἐλευθέρα καὶ εὐνομουμένη, ἔστρε-
» ψε τὰ δεδακρυσμένα βλέμματά της, πρὸς τὴν πόλιν ταύ-
» την, ἔνθα τὰ λείψανα, τοῦ ἐνδοξότερου καὶ περικλεεστέρου
» τῶν τέκνων της φιλοξενούμεν' ἀνεπκύνοντο, μητρικῶς ἐπι-
» θυμήσασα ν' ἀσπασθῆ καὶ ἐναγκαλιασθῆ ταῦτα. Ἄλλ' ὅ-
» μως καιρικαὶ περιπέτειαι καὶ δυσχέρειαι κοσμικαὶ δὲν ἐπέ-
» τρεψαν ἄχρη τῆς χθὲς νὰ ἐκπληρωθῆ ἡ δικαιοτέρα τῶν ἐ-
» πιθυμιῶν της.

» Μέλλουσα δ' ὅμως ἐφέτος νὰ τελέσῃ δημοτελῶς καὶ ὅσον
» οἶόν τε μεγαλοπρεπῶς τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς αὐτῆς
» Παλλιγενεσίας δὲν ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ λησμονήσῃ τὸν
» στεφανηφόρον πρωτομάρτυρά της. Ὅθεν καὶ διὰ τοῦ Τρι-
» σεβάστου καὶ λαοφιλοῦς Βασιλέως της Γεωργίου τοῦ Α' ἀ-
» νήνεγκεν εἰς τὸν μεγαλοφρονέστατον καὶ θεόσεπτον, μέγαν
» Αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξανδρον τὸν Β'. τὸν
» πολυσεβάστον αὐτοῦ θεῖον, τὰς ἐγκαρδίους ἐπιθυμίας της
» καὶ τὰς θερμὰς περὶ τούτου παρακλήσεις της. Ὁ δὲ κρα-
» ταιότατος καὶ ὀρθοδοξότατος τῶν μοναρχῶν διὰ τῆς χα-
» ρακτηριζούσης αὐτὸν μεγαλοφροσύνης, ἀγαθότητος καὶ δι-
» καιοσύνης ἐπέπνευσε προθύμως τε καὶ μάλαγ' εὐμενῶς, ὅ-
» πως λάβῃ, αὐτῇ, ὅταν θέλῃ καὶ βούληται, τὸ λείψانون τοῦ
» μεγάλου τέκνου καὶ Πατριάρχου της καὶ ἔχη τοῦτο διηνε-
» κῶς ἐν τοῖς κόλποις της εἰς παράδειγμα καλοῦ ποιμένος
» καὶ μάρτυρος τῆς καλῆς ὁμολογίας στεφανηφόρον.

» Ἀπασῶν οὖν τούτων ἔνεκα τῶν ἐθνικῶν, Βασιλικῶν καὶ
» Αὐτοκρατορικῶν διατάξεων καὶ ἐπιθυμιῶν ἴσταμαι σήμε-

» ρον κἀγὼ ὁ ξένος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς ἀληθείας βήμα-
» τος, ὅθεν ἄφθονα τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς προσχέονταινάματα
» και ὅθεν ἄλλοτε ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ῥήτωρ και μελίρρητος τῆς
» Ὀρθοδοξίας Ἱεροκλήρῳξ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκο-
» νόμων θαυμασιῶς ἐνεκωμίασε τὸν ἱερομάρτυρα Πατριάρχην
» και ἀμιμήτως ἐξετραγώδησε τὰ τῆς Ἐκκλησίας και τοῦ
» Ἑλληνικοῦ Ἔθνους δεινοπαθήματα. Πλὴν συγκεκινημένος
» ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῶν τε τελουμένων και τετελεσμένων
» ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω ἅπαν τὸ τὴν καρδίαν μου φλέγον
» αἶσθημα! Ἐπεθύμουν ὅμως, ἵνα ὁ ἱερός οὗτος ἀμβων ἦν το-
» σοῦτον ὑψηλὸς και ἡ ἀσθενής μου φωνὴ τοσοῦτον ἰσχυρά,
» ὥστ' ἐντεῦθεν φωνάζας ν' ἀκουσθῶ ἀνὰ πάσαν τὴν Ῥωσίαν
» και Ἑλλάδα διακηρύττων τὴν βαθεῖαν και αἰώνιον τοῦ
» Ἑλληνικοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τε τὸν κραταιότατον Αὐτο-
» κράτορα πασῶν τῶν Ῥωσιῶν Ἀλέξανδρον τὸν Β', πρὸς
» ἅπαντα τὸν εὐσεβῆ λαόν του και πρὸς τὴν Ἀγιωτάτην διοι-
» κοῦσαν Σύνοδον, ἀνθ' ὧν ἐποίησαν τῷ Ἑλληνικῷ ἀγαθῶν.
» Ἀλλὰ και τί ἄλλο δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ μικροὶ ν' ἀνταποδώ-
» σωμεν; οὐδὲν! Διὸ γονυκλιτῶς και χεῖρας ἐκέτιδας αἶρον-
» τες καθικετεύομεν τὴν ὑπερουράνιον Μεγαλειότητα, ἵν' αἰεί-
» ποτ' ἔχη ὑπὸ τὴν παντοδύναμον αὐτῆς χεῖρα τὸν ἐκλεκτόν
» τῆς Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Β' σὺν παντὶ τῷ ὄμο-
» δόξῳ Ῥωσικῷ Ἔθνει, κατευθύνουσα τὰ διαθήματα Ἀυτοῦ
» ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς και διαρωτίζουσα τὴν πεπνυμένην Αὐτοῦ
» διάνοιαν πνεύματι σοφίας και συνέσεως εἰς δόξαν και λαμ-
» πρότητα τῆς καθόλου Ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' ἔτι, Κύριε Παν-
» τοκράτωρ ὁ ποιῶν τὰ πνεύματα ἀγγέλους σου, και τὰς φλό-
» γας τοῦ πυρός λειτουργούς σου, ὁ δι' ἀλαλήτων στεναγμῶν
» συγκινῶν τὰς ἡμετέρας καρδίας σκέπε, φρούρει, φύλαττε
» και τὸν Θεοφιλέστατον και Σοφώτατον Ἀρχιεπίσκοπον
» Χερσῶνος και Ὀδησσοῦ κύριον Δημήτριον μεθ' ὅλου τοῦ λο-
» γικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου, ὅπως ἐπὶ μάλιστα και ὡς ἄλλος Τιμῶ-

» θεος ὀρθοταμῆ τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας καὶ καθοδηγῆ
» τοὺς πιστοὺς εἰς νομὰς σωτηρίους τῶν Εὐαγγελικῶν σου
» ἐντολῶν !

» Ἄλλὰ δέον ἐφ' ὑμᾶς, ὁμογενεῖς περιπόθητοι καὶ ἐν Χρι-
» στῷ ἀδελφοὶ πεφιλημένοι, νὰ καταλήξῃ ὁ λόγος. Χαίρετε
» οὖν ἀδελφοὶ καὶ πάλιν χαίρετε. Ἐντεῦθεν δὲ ἀπὸ τοῦ συ-
» σιαστηρίου τοῦ Κυρίου καὶ ἐνώπιον τσοσούτων ὁμοδόξων εὐ-
» χαριστοῦμεν διὰ τὰ εὐγενῆ καὶ χριστιανικὰ αἰσθημάτωνά σας.
» Πλὴν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ καὶ προτρέπομεν,
» ἵνα μὴδ' ἐπὶ στιγμὴν παύσητέ ποτε τοὺς Πατέρας ἡμῶν
» μιμούμενοι καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου ἀκολουθοῦντες, παρά-
» δειγμα γινόμενοι πᾶσιν, ὁμοδόξοις καὶ ἑτεροδόξοις πίστεως
» ὀρθῆς καὶ ἀγάπης ἀνυποκρίτου καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν πα-
» νάγαθον Δημιουργόν, ὅτι ἠυδόκησε νὰ ζῆτε ὑπὸ ὁμόδοξον
» καὶ φιλόλαον Κυβέρνησιν, δυνάμενοι οὕτω νὰ κατεργάζησθε
» ἀπροσκόπτως τὴν τ' ἐπίγειον καὶ οὐράνιον εὐδαιμονίαν σας,
» ἧς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ
» Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν ! »

Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἐτελέσθη μεγάλη
λιτανεῖα μετὰ κηροδυσίας, ἐν ἣ παρῆσαν ἐν μεγάλῃ στολῆ,
ὁ Γεν. Διοικητῆς τῆς Ὁδησσοῦ καὶ Βασσαραβίας ὁ Πολιτάρ-
χης, ὁ Δήμηρχος, ὁ Ἑλληὴν πρόξενος καὶ ἅπασαι αἱ στρατιω-
τικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ μετὰ στρατοῦ καὶ ἀναριθμήτου
πλήθους. Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη τελετὴ διήρκεσε μέχρι τῆς
ἡμισείας μετὰ μεσημβριαν ὥρας ἀχίσασα ἀπὸ τῆς 9ῆς Π. Μ.

Περαιτωθείσης τῆς τελετῆς ταύτης ἐγένετο ἡ ἐκφορὰ τοῦ
λειψάνου κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν καὶ ὥραν καθ' ἣν
πρὸ πεντηκονταετίας ὁ αἰοίδιμος ἐθνάρχης ὀδηγούμενος εἰς
τὴν ἀγχόνην ὑφίστατο τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἡ τελετὴ τῆς ἐκφορᾶς ἦτο κατασκευαστικὴ καὶ μετὰ λαμ-
πρῶν πομπῶν καὶ μοναδικῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐτε-
λέσθη. Προεπορεύοντο τῆς λάρνακος ἵλαι κοζάκων, μετ' αὐ-

τούς εἶποντο δύο συντάγματα πεζικοῦ, εἶτα ἠκολούθουν τὰ βαρύτερα ἑξαπτέρυγα καὶ οἱ φανοὶ ἀπασῶν τῶν ἐν Ὀδησοῦ Ἱερῶν Ναῶν καὶ μετ' αὐτὰ 60 καὶ πλέον ἱερεῖς, τρεῖς Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος. Κατόπιν ἐφέρετο τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ Πατριάρχου φερόντων αὐτὸ ἱερέων Ῥώσων κεκαλυμμένον διὰ πολυτίμου χρυσοῦφάντου καλύμματος δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου ὁμογενοῦς κ. Ἰω. Βουτσινᾶ. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ λειψάνου ἐπορεύοντο στρατιῶται καὶ ὅπισθεν αὐτοῦ ἠκολούθουν ἅπασαι αἱ τῆς Ὀδησοῦ ἀρχαί, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ, πάσης τάξεως, θρησκείας καὶ ἡλικίας. Ἐξῆς δὲ δύο ἕτερα συντάγματα πεζικοῦ καὶ τέσσαρες ἴλαι κοζάκων. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ Ναοῦ μέχρι τῆς ἀποβάθρας ἐθυμιάζον τὸ ἅγιον λείψανον 4 διάκονοι δις δὲ καθ' ὁδὸν ἐσταμάτησε ἡ πομπὴ καὶ ἀνεγνώσθη εὐαγγέλιον Ῥωσιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ ἐγένετο, ὡς καὶ τὴν προτεραίαν, λιτὴ δέησις.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Φθιώτιδος, μετὰ δύο δικλόνων ἦν ὠρισμένος, ὅπως δεχθῆ τὸ λείψανον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου· ὅθεν ἅμα ἤρχισεν ἡ ἐκφορὰ ἐκ τοῦ Καθεδρικοῦ νηοῦ ἐπέβη μετ' αὐτῶν ἐφ' ἀμάξης καὶ πάραυτα ἐπεβιβάσθη ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ἔνθα μετὰ τῶν διακόνων τοῦ ἡμριεσμένου τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἀνέμενον.

Περιαχθέντος τοῦ λειψάνου ἐν τοιαύτῃ μεγαλοπρεπεῖ καὶ συγκινητικῇ παρατάξει διὰ τῶν κυριωτέρων ὁδῶν τῆς ὁδοῦ ἐκομίσθη εἰς τὴν ἀποβάθραν. «Τὸ Βυζάντιον» ἦτο παρὰ τῇ γῆ λίαν κομφῶς ἐσκευασμένον καὶ διὰ κλίμακος μὲ τάπητα ἐστρωμένην κοινωνοῦν μὲ τὴν ξηράν. Πρὸ ταύτης ἦτο ἐπίσης κρηπίδωμά τι ἐσκευασμένον διὰ τὴν λάρνακα καὶ ἕτερον διὰ τοὺς ῥήτορας. Ἀποτεθείσης τῆς λάρνακος πρῶτος ὠμίλησεν ὁ πατριώτης κ. Ἰω. Βουτσινᾶς τὴν ἐξῆς σύντομον προσλαλιάν.

*Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ Σεβαστὰ Μέλη
τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος!*

» Συνοδεύσαντες μέχρι τῆς ἀποβάθρας τὴν ἱεράν σωρὸν τὴν
» ἐμπεριέχουσαν τὰ ἱερά ὄστα τοῦ Ἐθνομάρτυρος τῆς Ἑλλη-
» νικῆς Παλιγγενεσίας Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. μετὰ
» παλλούσης καρδίας διὰ τελευταίαν φορὰν ἀποχωρίζομεθα
αὐτῶν.

» Τὰ ἱερά ταῦτα λείψανα ἐφιλοζενήθησαν ἐν τῇ πόλει τῆς
» Ὀδησοῦ ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὄλην ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ναῶ
» τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Θεοσεβέστατος
» ἠλογημένος Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' ἅμα τῇ ἀφίξει
τοῦ νεκροῦ εἰς τὸ κράτος του ἐπεδαφιλεύσατο αὐτῷ τὰς ἀνη-
» κούσας τιμὰς, ὁ δὲ νῦν ἐνδόξως βσιλεύων Κραταῖός Μονάρ-
» χης Ἀλέξανδρος Β'. ὑπέικων τῇ φυσικῇ καλοκάγαθίᾳ αὐ-
» τοῦ, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου
» τοῦ Α' καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐπένευσεν εἰς τὴν μετα-
» κομιδὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου λειψάνου εἰς τὴν φίλην Ἑλλάδα,
» συνάμα δὲ διέταξε, νὰ ἀπονεμηθῶσιν εἰς τὰ ὄστα ταῦτα τοῦ
» Πρωτομάρτυρος τούτου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας αἱ
» πρέπουσα τιμαί.

» Δεόμεθα δὲ τῷ Ὑψίστῳ διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ ἱερομάρ-
» τυρος νὰ ζῆ καὶ εὐημερῆ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὑπὸ τὸ σκῆ-
» πτρον τῶν Σεπτῶν αὐτοῦ Βασιλέων,
» εἰς ὑμᾶς δὲ τοὺς ἐκτελεστάς τῆς Ἐθνικῆς ταύτης ἐντολῆς
» λῆς εὐχόμεθα αἴσιον πλοῦν.

Τοῦτον διαδέχθη ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος διὰ τῆς
ἑξῆς καὶ οὗτος ἀντιφωνήσεως.

*Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι, φίλλτατοι ὁμογενεῖς καὶ ἀπα-
ξάπαντες εὐσεβεῖς κάτοικοι τῆς Ὀδησοῦ.*

» Ἐνῷ νῦν εὐλαβῶς παρὰ κλημνάνομεν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν

» τὸν ἀνεκτίμητον τοῦτον θησαυρὸν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ
» τὸν ἱερομάρτυρα Γρηγόριον τὸν ἀείμνηστον Πατριάρχην
» Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τριαύτης καὶ τηλικαύτης
» ὁμηγύρεως καὶ εὐσεβοῦς προπομπῆς, ἵνα κομίσωμεν αὐτὸν
» ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, διπλοῦν κατέχει μου
» τὴν καρδίαν αἰσθημα, χαρὰ καὶ λύπη. Χαρὰ μὲν, διότι τὸ
» ἱερὸν τοῦτο λείψανον μετὰ πεντηκονταετῆ ἀποδημίαν ἐν
» τῇ φιλοζένῳ φιλίᾳ καὶ εὐσεβεῖ ταύτῃ χώρᾳ, ἔνθα ὡς ἐκ
» θαύματος ὠδήγησεν αὐτὸ ἡ πανευκλεῆς τοῦ Ὑψίστου πρό-
» νοια, κατὰ τὰς ἀνεξιχνίαστους αὐτῆς βουλὰς, ἐπανακάμ-
» πτει σήμερον εἰς τὴν πατρίαν γῆν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν λογι-
» κῶν αὐτοῦ ποιμνίων, ὑπὲρ ὧν, ὡς ἀληθῆς ποιμὴν, τὴν ψυ-
» χὴν αὐτοῦ ἔθυσεν. Ἐπανακλῆπτει, ὅπως καὶ τεθνηκῶς συγ-
» καταριθμηθῆ πρῶτος μετὰ τῶν ἐκείνων, οἵτινες ταῖς εὐλογίαις
» αὐτοῦ κατασταψάμενοι καὶ τῷ μαρτυρικῷ ἐκχυθέντι αὐτοῦ
» αἵματι ἐνισχυόμενοι, ἤρξαντο τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ τῆς πα-
» τρίδος θρίαμβον. Ἐπανέρχεται, ὅπως ὡς πυρρὸς τηλαυγέ-
» στατος ἐν τῇ ἐστίᾳ τοῦ ἑλληνισμοῦ τεθεῖς, κατὰ κράτος
» ἐκείθεν καὶ διαθερμαίνῃ πᾶσαν Ἑλληνικὴν καρδίαν.

» Λύπη δὲ, διότι φέροντες τὸν θησαυρὸν τοῦτον εἰς τὴν γε-
» νέθλιον αὐτοῦ πατρίδα ἀπὸ τῆς εὐσεβοῦς ταύτης χώρας,
» ἔνθα ὡς ἱερὰ παρακαταθήκη διετηρήθη καὶ βλέποντες ἐν
» μὲν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τὴν βλαβεῖαν συγκίνησιν, ἐν δὲ τῷ προ-
» σώπῳ σας τὴν κατήρευαν καὶ τὴν λύπην, συγκινοῦμαι καὶ
» πανθλίβομαι μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τούτῳ. Ναὶ ἀγα-
» πητοί μου, ὄντως οὐ μακρὰν τὸ πρᾶγμα! Δικαία ἡ λύπη,
» εὐσεβῆς ἡ κατήρευα καὶ θεάρεστος ἡ συγκίνησις ὑμῶν.

» Ἄλλ' ὅμως, ἀδελφοί μου, παυσάσθω ἡ λύπη ὑμῶν. Οὐδὲν
» ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄνευ τῆς ἄνωθεν προνοίας Ἐκείνου. Ἡ
» πρόνοια τοῦ Ὑψίστου, τῆς ὁποίας ὁ δάκτυλος ὠδήγησε τὸν
» ἱερομάρτυρα Γρηγόριον εἰς τὸ εὐσεβὲς τοῦτο ἔδαφος ἐν ταῖς
» ἡμέραις ἐκείναις τοῦ κληρωγμοῦ καὶ τῆς γενικῆς φρικτῆς

» ἵνα ἐνταφιασθῆ ἐνδόξως εἰς γῆν ἐλευθέραν, τιμηθῆ αὐτο-
» κρατορικῶς ὑπὸ τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει Αὐτοκράτορος
» Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. καὶ συνοδευθῆ μεγαλσπρεπῶς ὑπὸ τῶν
» τότε μεγιστάνων τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, ὁ αὐτὸς δά-
» κτυλος τῆς θείας προνοίας ἐπένευσε καὶ νῦν, ὅπως τὸ τι-
» μαλφές τοῦτο κεμήλιον ὀδηγηθῆ καὶ πάλιν ἐνδόξως εἰς
» τὴν γενέθλιον χώραν.

» Ἔργον, ἀδελφοί μου, τῆς θείας προνοίας ἦτο ἡ διάσωσις
» τοῦ σώματος τοῦ ἱερομάρτυρος ἐν τῇ εὐσεβεῖ ταύτῃ χώρᾳ,
» τῆς αὐτῆς ἔργον καὶ νῦν ἔστι ἡ μετακόμισις αὐτοῦ ἐν τῇ
» Ἑλληνικῇ γῇ. Διεσώθη τότε ἀπὸ τοῦ καταδιωγμοῦ, ἵνα ἐν-
» ταφιασθῆ βασιλικῶς καὶ διετηρήθη σῶον καὶ ἀνελλιπέως ὄπως
» ἀποδοθῶσιν αὐτῷ αἱ βασιλικαὶ καὶ ἐθνικαὶ τιμαὶ καὶ ὑπὸ
» τῆς πατρίου ἡμῶν χώρας. Ἀπέρχεται σήμερον ἀφ' ὑμῶν,
» ἀλλ' οὐκ ἀποχωρίζεται. Ἦρθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς εὐ-
» σεβοῦς ταύτης χώρας, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μενεῖ διὰ παντός
» μεθ' ὑμῶν καὶ ἡμῶν, καὶ ἡ εὐχὴ αὐτοῦ θέλει κατευθύνεσθαι
» πρὸς τὸν Ἰψίστον ἐπίσης ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν ὁμοδόξων
» λαῶν, Ῥώσων τε καὶ Ἑλλήνων· καὶ ὑπὲρ μὲν τῶν πρῶ-
» των εὐχεται ὑπὲρ κραταιώσεως, ὑπὲρ δὲ τῶν δευτέρων ὑπὲρ
» τῆς εὐτυχοῦς αὐτῶν ἐνώσεως, ὑπὲρ ὧν μοχθήσας τὴν ψυχὴν
» αὐτοῦ ἔθυσεν.

» Ὑμνος λοιπὸν καὶ αἰωνίως ἐγκάρδιος αἶνος ὀφείλεται
» τῷ Ἰψίστῳ τῷ ἐνδόξῳ καὶ θαυμαστὰ ποιήσαντι ἡμῖν· Διη-
» νεκῆς εὐχαριστία ἐπιδαφιλεύεται ἀπάσῃ τῇ εὐσεβεῖ Ῥωσ-
» σίᾳ. Ἐπαινος καὶ εὐγνωμοσύνη ἀποδίδεται πᾶσιν ὑμῖν τοῖς
» ὁμογενέσι διὰ τὸν ἀκραιφνῆ ὑμῖν ζῆλον ὑπὲρ τοῦ ἐθνωφε-
» λοῦς καὶ ὑψηλοῦ τούτου ἔργου. Ἐν Ἑλληνικῷ ἐδάφει ἐπιβίαι-
» νων τὰ νῦν ὁ ἱερομάρτυς Γρηγόριος καὶ πρὸς τὴν γενέθλιον
» χώραν ἀποπλέων, ἀφήσει πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι κατοίκοις τῆς
» Ὁδησσοῦ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας αὐτοῦ, καὶ εὐχεται ἐνώ-
» πιον τοῦ θρόνου τοῦ Ἰψίστου ὑπὲρ εἰρήνης, ἀγάπης καὶ ὁ-

» μονοίας, ὑπὲρ τῆς διηνεκοῦς ὑμῶν εὐημερίας καὶ εὐοδώ-
» σεως παντὸς ἐπιγείου καὶ πνευματικοῦ ἀγαθοῦ. »

Τοῦτον πάλιν* διεδέχθη ὁ Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐφημέριος τῆς
Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας κ. Ε. Βουλισμάς διὰ τῶν ἐξῆς :

*Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ
οἱ ἀποτελοῦντες τὴν εἰς Ὀδησσὸν ἀποστα-
λεῖσαν Ἱερὰν Πρεσβείαν !*

» Ἀναγγεῖλατε ἐνώπιον παντὸς τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ
» τῶν Ἑλλήνων ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν εἶδατε καὶ τοῖς ὠσίν
» ὑμῶν ἤκούσατε.

» Ἀναγγεῖλατε ἐνώπιον πάντων, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν καὶ
» ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν ἐν Ὀδησσῷ παροικούντων Ἑλλήνων
» εἶναι ἀκμαῖον, θάλλον καὶ ζωηρὸν, παράγον οὐχὶ φύλλα μό-
» νον ἢ καὶ ἡμερόβια ἄνθη, ἀλλὰ, κατὰ πάντα κατάλληλον
» χρόνον καὶ κατὰ πᾶσαν κατάλληλον ἐποχὴν, καρπὸν μεμε-
» στωμένον, καὶ ὅτι εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀπανταχοῦ ἑλληνικῶν
» παροικιῶν οὐδέποτε παραχωρήσουσι τὰ πρωτεῖα.

» Ἀναγγεῖλατε, ἐνώπιον παντὸς τοῦ γένους, τὴν μεγίστην
» θλίψιν, ἣν μετὰ τῶν ἐν Ὀδησσῷ Ἑλλήνων, αἰσθάνεται καὶ
» τὸ ἐμόδοξον ἔθνος τῶν Ῥώσων, διὰ τὴν μετὰθεσιν τοῦ ἱε-
» ροῦ τούτου λειψάνου.

» Ἀλλὰ καθὼς καὶ ὅτε ὁ αἰμίμηστος, ἐξόριστος ὢν ἐν τῷ ἀ-
» γωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἀθωνος, ἀνεκαλεῖτο εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ,
» ἐλυποῦντο μὲν οἱ χοροὶ τῶν Ὀσίων, ὅτι ἐστεροῦντο τῆς θείας
» αὐτοῦ παρουσίας, ἀλλ' ἔχαιρον, ὅτι μεταβαίνει εἰς τὴν Ὑψί-
» στην λυχνίαν τῆς Ὀρθοδοξίας, τοιουτοτρόπως μετὰ τῆς λύ-
» πης, καὶ μεγίστην χαρὰν αἰσθάνονται, ὅτι μεταβαίνει εἰς
» τὴν ἐλευθέραν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα τεθῆ εἰς τὴν ὑψίστην
» κορυφὴν τῶν Ἡρώων, τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πε-
» σόντων* ἐπειδὴ πρωτόρχης ὢν, καὶ πρῶτος τὴν ψυχὴν αὐ-
» τοῦ ἔβουσε.

» Ἀγιώτατε Πατριάρχα! Ἐπανερχόμενος, μετὰ παρέλευσιν
» ὀλοκλήρου ἑκατονταετηρίδος, εἰς τὴν ἰδιαιτέραν χώραν τῆς
» γεννήσεως σου εὐρίσκεις αὐτὴν, οὐχὶ ὡς ποτε ταύτην ἐγκα-
» τέλιπας, στενάζουσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἀλλὰ
» χαίρουσαν, ὑπὸ τὴν αὔραν τῆς ἐλευθερίας. Δὲν θὰ ἴδῃς αὐ-
» τὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρχαίας δόξης καὶ εὐτυχίας· ἀλλὰ
» δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπεθύμησάν, ἵνα ἔχωσι παρ' αὐτοῖς τὸ ἱερόν
» σου σκῆνος, ὅπως ἐπ' αὐτῷ ἀτενίζοντες ἀναπολώσιν εἰς τὴν
» μνήμην αὐτῶν, καὶ ἐκτελώσιν, διὰ τῆς οὐρανόθεν ἰσχύος, τὰς
» διδασκαλίας, ἅς, ὅτε ἔζης ἐπὶ γῆς, ἔπραττες καὶ ἐδίδασκες.

» Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῆς εἰς τὴν ἐλευθέραν γῆν τῶν Ἑλλή-
» νων, πολλοὺς ἄλλους τόπους καὶ πόλεις, καὶ χώρας θὰ
» διέλθῃς, εἰς ἅς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σὲ ἐπισκεφθῶσιν, οὔτε σὺ
» νὰ τὰς ἐπισκεφθῆς, καίτοι λίαν σοὶ γνωστὰς καὶ οἰκειάς,
» καὶ προσφιλεῖς. Ἀλλὰ καὶ μακρόθεν διερχόμενος εὐλόγησον
» τὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν σου τὴν μεγάλην πόλιν τοῦ Κων-
» σταντίνου!

» Εὐλόγησον τὸ Φανάριον, τὰ Πατριαρχεῖα τὸν Οἰκουμε-
» νικὸν θρόνον σου!

» Εὐλόγησον, Παναγιώτατε, τὸν ἐν αὐτῷ καθήμενον ὁμῶ-
» νυμον καὶ ὁμόψυχον διάδοχόν σου, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Ἱερὰν
» Σύνοδον ἵνα δυνηθῶσι καὶ ἀντιστῶσι πρὸς τὰ βέλη τοῦ πο-
» νηροῦ, τὰ πολλαχόθεν ῥιπτόμενα, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν,
» καὶ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρό-
» νου σου!

» Εὐλόγησον, ὦ ἱερομάρτυς τοῦ Χριστοῦ, πάντας τοὺς
» ἀπανταχοῦ Ὀρθοδόξους χριστιανοὺς, τοὺς βαρύτερον φέρον-
» τας τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, διὰ τὸ εἶναι τέκνα τῆς Ὀρθο-
» δοξίας, ἵνα ἐμμένωσι καὶ προσέχωσι, ἐν τῇ ὑγιαίνουσῃ δι-
» δασκαλίᾳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ
» ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν! Ἀμήν! Γένοιτο!»

Τὸν Σ. Ἀρχιμικηδρίτην Βουλιζμηᾶν, οὕτινος ἡ προσφώνησις

μεταφράζετο ῥωσσιστί ὑπό τινος ὁμογενοῦς ἐκ τῆς μεσιστίου κεραίας τοῦ « Βυζαντίου », διεδέχθη ὁ ὁμογενὴς κ. Κ. Κων-τόπουλος προσφωνήσας τάδε.

Ἀδελφοὶ Ἕλληνες καὶ πάντες ὅσοι προπέμπετε σήμερον τὸν μέγαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μάρτυρα!

» Τρίτην ἤδη ἡμέραν Ἕλληνες μετὰ Ῥώσσων εἰσὶ κατει-
» λημμένοι ὑπὸ μεγάλης καὶ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως ἐν
» τῷ ἀκούσματι ὅτι τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου μάρτυρος τοῦ
» Ἑλληνισμοῦ καὶ συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς ἐγκαταλείπει τὴν
» ἐπὶ ἡμῖσιν αἰῶνα φιλοξενήσασαν αὐτὸν πατρίδα τῶν Ῥώσ-
» σων, καὶ ἄγεται ἵνα διὰ παντὸς ταφῇ εἰς τὴν Ἑλληνίδα
» γῆν, ὑπὲρ ἧς πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἀπηγγονίσθη ἐν τῇ πό-
» λει τοῦ Κωνσταντίνου ὑπὸ τῶν Τούρκων, διανοηθέντων ἐν
» τῷ προσώπῳ αὐτοῦ νὰ πνίξοσι τὸν ἀναγεννώμενον Ἑλ-
» ληνισμόν. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας πάντες οἱ πιστεύοντες
» εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ λατρεύοντες τὸν αὐτὸν μετὰ τῶν
» Ἑλλήνων Θεὸν δακρυρροοῦντες προσήρχοντο καὶ κατησπά-
» ζοντο τὸν ἱερὸν ἄνδρα, ὃν προπέμπομεν τὴν στιγμὴν ταύ-
» την. Ἡ συγκίνησις καὶ τὰ δάκρυα ταῦτα εἰσὶ μαρτύ-
» ριον τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ πρὸς τὸν θεῖον Γρηγόριον, ὃν
» ἡ συνείδησις δύο Ἐθνῶν, Ἑλλήνων καὶ Ῥώσσων, κατατάσσει
» μεταξὺ τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς Ἑλευθερίας καὶ τοῦ
» Χριστιανισμοῦ. Ἡ Ἀνατολὴ τοῦλάχιστον ἀφότου τῷ 1453
» ἐτάφη ἡ ἐλευθερία αὐτῆς ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Κωνσταντι-
» νουπόλεως οὐκ ἔσχε μείζονα τούτου ἱερομάρτυρα καὶ ὁ Ἑλ-
» ληνισμὸς οὐκ εἶδεν ἡρωϊκώτερον τούτου πρωταθλητὴν.
» Μετὰ τριήμερον ἱερὰν συγκίνησιν καὶ ἅγια δάκρυα διέ-
» τὸν ἀποχωρισμὸν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης, ἦν
» ὁ τῶν Ῥώσσων Ἀυτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ πρῶτος εὐλαβῶς
» ὑπεδέχθη καὶ ἐκήδευσεν ἐν τῇ παραλίχ ταύτῃ τοῦ ἀπεράν-

» του αὐτοῦ κράτους, σήμερον Ἀλέξανδρος ὁ δεύτερος ἀπο-
» δίδωσι τῇ τεκούσῃ Ἑλλάδι.

«Καλυψάτωσαν νέφη θλίψεως τὸν ὑπερνέφελον θόλον τῆς
» Ἀγίας Σοφίας, σκοτισθήτω σύμπας ὁ ὀρίζων τοῦ Βυζαντίου
» ὅτε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ ὁμιωνύμου τούτου σκάφους διελεύσεται
» ἐκεῖθεν ὁ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξαγκχῶν ἀπὸ τοῦ σκάτους
» σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν. Δακρυσάτω τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ
» πόλις τοῦ Κωνσταντίνου ἢ μὴ τολμήσασα πρὸ ἡμίσεως αἰῶ-
» ννος νὰ κλαύσῃ καὶ κηδεύσῃ τὸν μάρτυρα Πατριάρχην. Σκιρ-
» τησάτω ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος ἢ δεχομένη εἰς τοὺς κόλπους αὐ-
» τῆς τὸν σωτήρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀγαλλισάσθω ἡ σικιὰ τοῦ
» Σωκράτους τοῦ μαρτυρήσαντος πάλαι ὑπὲρ τοῦ ἀγνώστου
» Θεοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, διότι οἱ δύο μαρτυρες
» τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου ἑλληνισμοῦ θέλουσι κεί-
» σθαι πλησίον ἀλλήλων. Παρηγορηθήτωσαν αἱ νῆσοι τοῦ ἑλλη-
» νικοῦ πελάγους αἱ καταδικασθεῖσαι νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς
» τὴν δουλείαν βουλήσει τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ὅτε ὄφονται τὸν
» Βαράβαθ τῆς Ἀνατολῆς μετὰ πομπῆς καὶ δόξης κομιζόμενον
» διὰ τοῦ Γολγοθᾶ εἰς τὰς ἱεράς Ἀθήνας. Παρηγορηθήτω ἡ αἰ-
» μοστάζουσα ἔτι Κρήτη ὅτε θεάσεται μακρόθεν ὅτι ὁ ὑπὲρ τῆς
» σωτηρίας αὐτῆς ἀγωνισθεὶς πλοίαρχος τοῦ Ἀρκαδίου ἄγει διὰ
» τοῦ Αἰγαίου τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων σωτήρα.

«Μετὰ μικρὸν λιπὸν ὁ πρῶν ἄταφος κριθεὶς ἐν Βυζαντίῳ,
» ὁ πρῶν ῥιφθεὶς βορὰ τοῖς ἰχθύσι τῆς θαλάσσης, ὁ πρῶν καὶ
» νεκρὸς προπηλακισθεὶς εὐρήσει τάφον μεγαλοπρεπῆ ἐν τῇ γῆ,
» ἦν ἠτοίμασε διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τὸ λείψανον, τὰ
» ὅσα ἢ ἡ κόνις αὐτοῦ ἔσονται μέχρι συντελείας τῆς Ἑλλάδος
» ἀντικείμενον εὐσεβοῦς προσκυνήσεως διὰ σύμπασαν τὴν Ἑλλη-
» νικὴν φυλήν.

«Τότε δὴ καὶ Φιλέλληνες καὶ Μισέλληνες πιστεύουσιν ὅτι
» ἡ Ἑλλάς ἀνέστη καὶ οὐκ ἀπέθανεν. Οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν
» ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνισμοῦ θέτωσαν τὸν δάκτυλον αὐτῶν εἰς

» τὸν τύπον τῆς λόγχης, ὃν φέρει ἡ πλευρὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου
 » νεκροῦ καὶ πιστεύουσι. Πεισθήσονται πάντες οἱ ἀπιστοῦντες
 » ὅταν ἴδωσι πάντες οἱ παρόντες ὅποια θεῖα συγκίνησις κατα-
 » λαμβάνει πάντας ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν θεάν τῶν ἱερῶν
 » λειψάνων τοῦ θειοτάτου ἡμῶν Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ εἰς
 » τὴν ἀνάμνησιν τῶν μαρτυριῶν αὐτοῦ.

« Τηρεῖτε οὖν, Ἑλληνες εὐλαβῶς τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος
 » καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο λείψανον ἐνόσω ἢ γῆ τῶν Ἀθηνῶν θέλει
 » πσῶζει τὰ κειμήλια ταῦτα τῆς παρελθούσης καὶ ἐνεστώσης
 » ἡμῶν δόξης, δὲν θέλομεν φοβεῖσθαι μὴ ἡ παρούσα γενεὰ τῶν
 » Ἑλλήνων φανῆ ἀναξία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας εὐκλείας. Ἔστιν
 » ἀδύνατον οἱ υἱοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀντικρίζοντες τὰ πάτρια ταῦτα
 » ἱερά νὰ μὴ ἠλεκτρισθῶσιν ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως τοῦ καλοῦ
 » καὶ τῆς φιλοπατρίας καὶ νὰ μὴ ἀρυσθῶσιν ἀκαταμάχητον
 » εἰσὺν διὰ τὸν μέλλοντα ἑαυτῶν καὶ τῆς πατρίδος βίον. Ἀ-
 » δύναντον τότε ἡ νέα Ἑλλάς νὰ μὴ ὑπερτερῆσῃ τὴν πρῶην,
 » καὶ ὁ νέος ἑλληνισμὸς νὰ μὴ ἐπιτύχῃ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ
 » προορισμοῦ. Ἀδύνατον, ναι, ἀδύνατον ἔσται νὰ ἐκφυλισθῇ
 » τοῦ λοιποῦ ὁ ἑλληνισμὸς ἐν αὐτοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχουσι τὰ
 » κάλλη τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Περικλέους καὶ τὸ ὕψος τῆς
 » φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνήσεως τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου.

« Ἡμεῖς δὲ νῦν Ὀδησσηνοὶ, Ἑλληνές τε καὶ Ῥῶσοι δι'
 » ὑστάτην φοράν προσβλέποντες τὸν ἱερὸν μάρτυρα, ὄνπερ ἄλ-
 » λοτε ὁ ἀγωνιζόμενος ἑλληνισμὸς ἐνεπιστεύθη ἡμῖν ἀθλήσαντα,
 » ἐπικαλεσθῶμεν τὰς οὐρανόθεν εὐλογίας αὐτοῦ, οἱ μὲν Ἑλλη-
 » νες ἵνα μὴ ἐπιλησθῶμεν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ μακρὰν
 » ἀπόντες καὶ στερηθέντες τοῦ ἱεροῦ συνδέσμου ὃς συνεκράτει
 » ἡμᾶς μετ' αὐτῆς, οἱ δὲ Ῥῶσοι ἵνα μὴ παύσωσιν ἀγαθὰ φρο-
 » νοῦντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους τῶν ὁμοδόξων αὐ-
 » τοῖς Ἑλλήνων, καὶ διατελῶσιν ἐς αἰεὶ ὄντες τὸ κραταίωμα
 » τῆς ὀρθοδοξίας.

« Καὶ τέλος τοῦτον διεδέχθη ὁ γνωστὸς Βούλγαρος καὶ τὸν

» *Ἰδὲ ἡμᾶρ χον κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἀναπληρῶν Κ. Ν. Πελαοῦ-*
» *ζωφ, ὅστις μετὰ πολλῆς ζέσεως καὶ ὑποκρίσεως ῥητορικῆς,*
» *ἐν ῥωσικῇ μάλιστα γλώσσῃ, ἐξύμνησε τὰς ποιμενικὰς τοῦ πα-*
» *τριάρχου ἀρετὰς διὰ τῶν ἐξῆς.*»

» Ἐποχὴ ἀποχωριζόμενος τοῦ ἱεροῦ τούτου λειψάνου, ὡς ἀντιπρό-

» σωπος τῆς πόλεως ταύτης, ἀναπολῶ εἰς τὴν μνήμην μου

» εὐσεβῶς τὰ περιστατικὰ ἐκεῖνα ὑπὲρ τῶν ὁποίων προσηνέχ-

» θη εἰς θυσίαν ὁ ἱερομάρτυς καὶ Οἰκονομικὸς Πατριάρχης

» Γρηγόριος.

» Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐποχὴν, ἡ

» Θεῖα Πρόνοια ἠδύοκῆσε νὰ μᾶς ἀφιερῶσθαι τὴν διατήρησιν

» τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ πρώτου ἥρωος, τοῦ πεσόντος ὡς

» ὀλοκαύτωμα, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὴν

» ἱεράν ταύτην παρακαταθήκην τὴν διετηρήσαμεν εὐσεβῶς

» ὡς τεκμήριον τῆς πνευματικῆς μας ταυτότητος μετὰ τῆς

» ὀρθοδόξου Ἑλλάδος.

» Ὅποια τῶνόντι θαυμασιὰ σύμπτωσις γεγονότων! Εἰς τὴν

» μόλις τότε ἀναφουομένην Ὀδησσὸν ἔλαγεν εὐτυχῶς ἡμερὶς

» νὰ παραλάβῃ καὶ διατηρήσῃ τὰ πρῶτα Ἅγια τῆς μόλις ἀν-

» εγειρομένης Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου τάφου, πρώτοι

» ἡμεῖς ἐτείναμεν τὴν χεῖρα μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὡς πρὸς

» ἔθνος μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὸ ὀμόδοξον μετὰ τῆς

» μεγάλης τῶν Σλάβων φυλῆς, ὡς πρὸς ἔθνος, ὡς καὶ ἡμεῖς,

» πολιτικῶς αὐτόνομον.

» Ἄς μείνουν λοιπὸν, ἀδελφοὶ, αἱ χεῖρες μας, ὡς εὕρισκον-

» ται σήμερον συνδεδεμέναι ἐπὶ τοῦ ἀγιάσματος τούτου, ἠνω-

» μέναι διὰ παντός! Ἄς ἐλπίζομεν, ὅτι αἱ θεαὶ εὐχαὶ τοῦ

» ἱερομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγορίου θὰ μᾶς βοηθήσουν, πρὸς

» ἐξάλειψιν ὅλων τῶν ἀμφισβητήσεων, αἱ ὁποῖαι πιθανὸν νὰ

» διέμεινον ἐκ τοῦ παρελθόντος ἀκόμη, καὶ τῶν ὄσων ἐνδε-

» χόμενον νὰ ἀναφανοῦν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

» Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ ἱεροῦ Κλήρου πολλάκις

» μᾶς ἐπανελάθον νὰ μὴν θλιθώμεθα, νὰ μὴν ἀδύμωνῶμεν,
» ἀποχωριζόμενοι τοῦ πολυτίμου τούτου λειψάνου. Ἀποκρι-
» νομαί· ὁ Λαὸς δὲν δύναται νὰ μὴν λυπηθῆ, ἀποχωριζόμενος
» τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου Γρηγορίου.

» Συρροὴ Λαῶν εἶδατε, καὶ ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Ὀδησοῦ
» κάτοικοι, οἱ συνελθόντες σήμερον, πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ τελευ-
» ταίου ἀσπασμοῦ εἰς τὰ ἱερά ταῦτα λείψανα, βλέπετε! Ἡ
» μόνη περηγορία, ἥτις μᾶς διαμένει, εἶναι, ὅτι ἡ Θεία Πρό-
» νοια ἠδύοκῆσε νὰ πνευματουργήσῃ, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῶν
» ἁγιασμάτων τούτων, τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος προσέγγισιν
» μας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ σήμερον δὲν θέλει ἐπισκιάσει οὐδὲν
» πάθος, οὐδὲν μάταιον αἰσθημα, οὐδεὶς ἐγκόσμιος ὑπολογισμός.

» Ἀποτεινόμεαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ἀξιοσέβαστα τῆς Ἐπιτροπῆς
» Μέλη. Ὅσον ὀλιγοχρόνιος καὶ ἂν ἦτο ἡ παρ' ἡμῖν παρεπι-
» δημία σας, ἦτο μολοντοῦτο ἐπαρκὴς νὰ σᾶς ἐμπνεύσῃ. Τὰ
» ὅσα εἶδατε καὶ ἠκούσατε ἦσαν ἀρκετὰ νὰ σᾶς μεταδώσωσι
» ἀληθῆ περὶ ἡμῶν ἔννοιαν. Ὅθεν ἀναγγείλατε πρὸς τοὺς ὁμο-
» θρήσκους Ἑλληνας, ὅτι ἀποδίδομεν μὲν αὐτοῖς τὰ ἱερά
» ταῦτα λείψανα, διαφυλάττομεν δὲ παρ' ἡμῖν τὰ αἰσθηματα,
» μὲ τὰ ὁποῖα εἰς διάστημα πεντήκοντα ὀλοκλήρων χρόνων
» διετηρήσαμεν τὸ ἱερόν τοῦτο κειμήλιον!»

Τούτων δ' ἀπάντων τελεσθέντων ἤρθη αὔθις ὑπὸ κληρικῶν
ἢ λάρναξ καὶ εἰσαχθεῖσα εἰς τὸ σημαιοστόλιστον ἀτμόπλοιον
ἐν μέσῳ κανονοβολισμῶν, ἐτέθη ἐν τῷ καταστρώματι, μεθ'
δ' ἀποχαιρετήσας τὴν ἐπιτροπὴν ὅτε Ἀρχιεπ. Δημήτριος καὶ
ὁ Γ. Διοικητὴς Κοτσεμποῦ καὶ ἐπευχθέντες αὐτῇ τὰ βέλτεστα
ἀπῆλθον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀτμόπλοιον ἐκεῖ μένον κατεστενεχω-
ρεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀναθέκτως εἰσρέοντος πλῆθους, ἤρε τὴν ἄγκυ-
ραν καὶ κατηθύνθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος,
συνταχθέντος πρῶτον τοῦ ἐξῆς πρωτοκόλλου παραλαβῆς.

« Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος.

« Ἡμεῖς, οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, οἱ συγκροτοῦντες
» τὴν παρὰ τῆς Ἑλλ. κυβερνήσεως ἀπεσταλμένην Ἐπιτροπὴν,
» τῆ βουλῆ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ τῆ εὐδοκία τῆς Α.
» Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος Ἀλεξάνδρου τοῦ Νικολαί-
» δου, αὐτοκράτορος καὶ ἀπολύτου κυριάρχου πασῶν τῶν
» Ῥωσσιῶν, καταπλεύσαντες εἰς Ὀδησσὸν, ἵνα μετακομίσω-
» μεν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης εἰς Ἀθήνας τὴν κόνιν τοῦ Οἴκου-
» μενικῆ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τὴν εὑρεθεῖσαν ἐν τῷ
» τῆς Ὀδησσῶ Ἑλλ. Ναῶ, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν συν-
» ταχθέντων πρωτοκόλλων τῆς 6 καὶ 7 τοῦ παρόντος μηνὸς
» Ἀπριλίου, τῆ 10 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1871,
» ἠξιώθημεν νὰ παραλάβωμεν παρὰ τοῦ ἐν Ὀδησσῶ Κλήρου
» καὶ τῆς πολιτικῆς Ἀρχῆς τὴν λάρνακα, τὴν ἐγκλείουσαν ἐν
» ἐκυτῆ τὴν κόνιν τοῦ ἀνωτέρω εἰρημένου Πατριάρχου Γρη-
» γορίου τοῦ Ε'. περὶ τούτου δὲ μαρτυροῦμεν διὰ τῆς ἰδίας
» ἡμῶν ὑπογραφῆς.

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Φθιώτιδος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ.

† » Ζακύνθου ΝΙΚΟΛΑΟΣ.

Ἀρχιμανδρίτης ΑΒΕΡΚΙΟΣ ΛΑΜΠΙΡΗΣ.

»

ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ ΛΕΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ γραμματεὺς.

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΟΥΘΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΕΞ ΟΔΗΣΣΟΥ.

Τὴν 10ην Ἀπριλίου περὶ τὴν ὀγδόην Μ. Μ. ὥραν τὸ α Βυζάντιον « ἦρε τὴν ἄγκυραν καὶ οὐροδρομοῦν ἀπέπλευσεν φέρον τὸν αἰοίδιμον Γρηγόριον καὶ πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἦν πρὸ ἐνὸς ὀλοκλήρου αἰῶνος χάριν τῶν σπουδῶν του τὸ πρῶτον ἐπεσεκέψατο δουλείαν καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν στένουσαν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐγκαταλίπωμεν τὰ ἐν Ὀδησσῶ τελεσθέντα ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν ἱερῶν λειψάνων, ἃς ἀπονέμωμεν ἐγκάρδιον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς ἐν Ὀδησσῶ ὁμογενεῖς, τοὺς γνησίους τούτους υἱοὺς τῆς μητρὸς μας Ἑλλάδος, τοὺς φιλογενεστάτους καὶ πλήρεις γενναίων αἰσθημάτων ἄνδρας, διὰ τὰς προσπαθείας ἃς κατέβαλον ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ πανηγύρει Ἰδίᾳ δὲ πλέξωμεν στέφανον ἐπαίνων καὶ προσφέρομεν φόρον εὐγνωμοσύνης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν ἀκραιφνῆ ἡμῶν πατριώτην, τὸν ἔνθερμον ζηλωτὴν τοῦ μεγάλειου καὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος, τὸν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἀγωνοθέτην τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἀξιότιμον Κύριον ΙΩΑΝΝΗΝ Γ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΝ, οὕτως ἀντὶ τῶν τοσούτων γενναίων προσφορῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τῶν τοσούτων πόνων καὶ δαπανῶν, ἃς ὑπέστη μόνον ὅπως ἡ λαμπρᾷ αὐτῇ τελετῇ γείνη ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλοπρεπεστέρᾳ καὶ ἀξία τοῦ μεγάλειου τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἑλλάς ὀφείλει νὰ ἐγκαυχᾶται διότι ἔχει υἱοὺς οἵτινες εἰς ἐκάστην τυχούσαν δυστυχίαν τῆς σπεύδουσι νὰ τῇ παράσχωσι τὰς γενναιοτέρας αὐτῶν συνδρομάς. Χαίρετε ἀγαθὰ τέκνα καὶ ἡ πατρίς θὰ σᾶς ἀνταμείψῃ ἐπα-

ζίως ὕταν οἱ πόλοι ὑμῶν ὡς καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν Σας ἐκπληροθῶσιν.

Ἀποπλευσαν ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν τὸ « Βυζάντιν » ἐξ Ὁδησοῦ τὴν 10ην Ἀπριλίου διέπλεε τὴν ἐπιούσαν περὶ τὴν 9ην π. μ. τὰ ὕδατα τοῦ μαγευτικοῦ Βοσπόρου, τὰ ὕδατα ἐκεῖνα, ἅτινα σεβασθέντα ἄλλοτε τὸν ἄνδρα, ὃν ἡ φιλοπατρία καὶ τὸ ἀγνὸν αἶσθημα ἔφερον εἰς τὴν ἀγχόνην, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα ἡ ἀνήκουστος τῶν Ἀγαρηνῶν θηριωδία μὴ ἀξιώσασα μηδὲ ταφῆς τούλάχιστον νὰ τύχη ἔρριψεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων, δὲν ἤρπνισαν εἰς τοὺς μυχοὺς αὐτῶν οὐδὲ βορᾶν εἰς τοὺς πειναλέους ἰχθεῖς παρέδωκαν. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον μὲν ἔλαμπεν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὁ ἀργυρόχρυσος Ἀπόλλων καὶ ἐφώτιζε τὸν οὐρανὸν διὰ τῶν λαμπρῶν ἀκτίνων του ἀπέκρυψαν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀγρίων τῶν βαρβάρων βλεμμύτων, ἅμα δὲ τῇ δύσει τοῦ Ἡλίου, ὅτε ἡ νύξ ἤρχιζε νὰ ἐξαπλόνη τὴν μέλαιναν αὐτῆς πτέρυγα ἐπὶ τῆς γῆς ἀφῆκαν τὸ σῶμά του νὰ ἀναδύσῃ καὶ νὰ ἐπιπλεύσῃ τοῦ χιονολεύκου ἀφροῦ, ὅθεν ἡ σωτήριος ναὺς ἀνέλαβεν αὐτὸν μεγάλον μεγαλωστί παρὰ τὰ πλευρὰ αὐτῆς φερόμενον.

Πόσαι ἀπὸ τῶν παραλιῶν πρὸς τὸν πλάστην ἀπετείνοντο εὐχαὶ καὶ πόσαι εὐλογίαι καὶ ἦν στιγμὴν ἡ νεκροστόλος ναὺς ἐν ἀτμοῖς βραδυποροῦσα ἐν τῷ μέσῳ πᾶν διδύμων παραλιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἐχώρει πρὸς τὴν Προποντίδα, πᾶς τις δύναται νὰ εἰκάσῃ. — Γὸ πλοῖον ἔστη πρὸ τῶν Καβακίων, διότι δύο λέξοι ἐφάνησαν καὶ διὰ μουσικῆς χαιρετισμὸς ἠκούσθη. Ἐντὸς τῆς μιᾶς διεκρίθη ὁ ἡμέτερος πρεσβευτῆς κ. Α. Ράγκαβῆς, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ὁ ὑγειονόμος, ὃς καὶ ἐπέβη πρῶτος κατὰ τὰς ὑγειονομικὰς διατάξεις καὶ ἐνεχείρισε τὸ φαρμάκιον. Μετὰ ταῦτα ἀνῆλθεν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ὁ κ. Α. Ράγκαβῆς ὅστις καὶ διέμεινε μέχρι οὗ διήλθε τοῦτο καὶ τὸ Νεοχώριον, συστήσας προσοχὴν καὶ ἀποχὴν πάσης ἐπιδείξεως πρὸς ἀποφυγὴν διαδηλώσεων καὶ ταραχῶν, προσέτρεψε

μάλιστα νά καταβιβάσθῃ, εἰ δυνατὸν ἢ ἐν τῷ μεσαιῶ ἰσθῶ
 κρεμασμένη πένθιμος σημαία, ἀλλ' ὁ γενναῖος καὶ τουρκοφάγος
 πλοίαρχος Κουρεντῆς ἀπέκρουσε τοῦτο. Μόλις ὅμως εἶχε κα-
 τέλθῃ ὁ κ. Ῥάγκαβῆς καὶ ἐτέρα λέμβος φέρουσα κύριον καὶ
 κυρίαν ἐζήτει διὰ σημάτων μανδηλίου νά σταματήσωσιν, ὃ
 καὶ ἐγένετο διὰ βραδυπορίας μόνον. Ἐγγυσάσης τῆς λέμβου
 διεκρίθη ὁ κ. Ἀνάργυρος λιμενάρχης Κων/πόλεως μετὰ τινος
 ἀνεψιάς του, ὃς εἰ καὶ ἀποτραπείς παρὰ τοῦ πρέσβειος νά ἀ-
 νέλθῃ καὶ ἀπαντήσας ὅτι εἶναι χριστιανὸς καὶ θέλει νά ἀσπα-
 σθῇ τὴν λάρνακα τοῦ Πατριάρχου, ἀνῆλθε μετὰ σπουδῆς, ἔ-
 τρεξε πρὸς ταύτην καὶ κλίνας γόνυ καὶ καταφιλήσας ταύτην
 ἤρξατο λίαν συγκεκνημένος ἀναγινώσκειν τὸ ἐξῆς λογίδριον.

«Ὁλόκληρος πεντηκονταετηρὶς συνεπληρώθη, ὃ ἐν Χριστῷ
 »ἀδελφοί, ἀφ' οὔτου ὁ αἰοίδιμος Γρηγόριος ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλ-
 »μούς του ἐν τῇ γῆ ταύτῃ συγχωρῶν τοὺς αἰτίους τοῦ θανάτου
 »του, καὶ εὐλογῶν τὸ Χριστιανικὸν Ὁρθόδοξον πλήρωμα. Τὸ
 »ἤμισυ ἐνός αἰῶνος παρῆλθεν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ ἱερὸν
 »αὐτὸ λείψανον μετηνέχθη εἰς ξένην ἀλλὰ χρισεπώνυμον ἐπι-
 »κράτειαν, ὅπου ἐτάφη ἐπαξίως τοῦ ὑπερτάτου Ἐκκλησιαστι-
 »κοῦ βραχμοῦ του. Καὶ ὅμως ὀλόκληρον τὸ παρελθὸν τοῦτο,
 »ὑπῆρξε χρόνος διαρκῶς ἐπόδυνος εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν
 »διάνοιαν τοῦ Ὁρθοδόξου Ποιμνίου μέχρις οὔ, ἢ πολυπόθητος
 »ἀνέντεϊλεν ἡμέρα, ἐν ἣ αἰ βουλαὶ τοῦ ὑψίστου ἐπένευσαν νά
 »ἐπανίδωσιν τὴν γενέθλιον αὐτῶν γῆν, τὰ ὅσα τοῦ Ὁσιομάρ-
 »τυρος Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πατριάρχου, τοῦθ' ὅπερ νῦν βλέπομεν
 »πληθύνοντι πάντες, σεμνοπρεπῶς ἐπιτελούμενον. Διὰ ταῦτα, ἃς
 »δοξάζωμεν ἐν πρώτοις, ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας οἱ τε ἐν-
 »ταῦθα συνεληλυθότες, καὶ οἱ πανταῦ γῆς εὐρισκόμενοι, τέκνα
 »δὲ αὐτοῦ ἐν πνεύματι, τὸν Ὑψιστον δοτῆρα πάντων τῶν ἀγα-
 »θῶν, διὰ τὴν ἄπειρον πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαν ταύτην. Εἶτα δὲ,
 »κλίναντες εὐσεβῆς γόνυ ἐνώπιον τῶν προσκομισθέντων ἡμῖν
 »ἐναγαῶν τούτων δωρημάτων, ἐπικαλεσώμεθα ἐν πνευματικῇ

κατανύξει τὴν ἱεράν εὐλογίαν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανόις μοναῖς
κατασκηνοῦντος Ὁσιομάρτυρος ἐπὶ τε ἡμᾶς ὅλους, καὶ ἐφ'
ἅπαντα τὸν ὀρθόδοξον λαόν.

»Ναὶ Σεβαστὲ Ἱεράρχα! ἡ Εὐλογία σου δὲν ἔλλειψε συμπα-
ρομαρτοῦσα ἡμῖν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, καθ' ἃ διεκυμανόμεθα
ἐν τῷ μέσῳ ὀδύνης ἐσχάτης, βασάνων μυρίων, καὶ περιπε-
τειῶν ἀνηκούστων· δὲν θὰ μᾶς ὑστερήσῃ δὲ καὶ τώρα, παρα-
μυθουμένη, ἐν ἡμέραις γαλήνης, καθ' ἃς, ἡ ἐμφάνισίς σου αὐτὴ
προώρισται νὰ ζωογονήσῃ τὸ λογικόν σου ποίμνιον, πληροῦσα
καὶ αὐτὸ πνεύματος σωτηρίου καὶ ψυγωχελοῦς. Πλὴν, τί λέγω ;
Ἐντὶ εὐσχήμονος νεκροῦ, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καθορῶμεν
ἐκτυλισσόμενα τὴν ὥραν ταύτην, τὰ ἱερά ὀστά σου κάθυγρα
νεῖσέτι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μαρτυρίου. Ἀναλογιζόμενοι δὲ
ἐπὶ τὰς βασάνους ὅσας ὑπέστης ζῶν, μίαν ἀνευρίσκομεν ἀνακούφι-
σιν, ὅτι, τὰ πάντα ἀγογγύστως ἠνέχθης, ὦ Ἱερέ Γρηγόριε,
ὅπως μὴ ἀθετήσῃς τὴν καταγωγὴν σου τὴν μακάριον ὡς Ἐ-
θναρχοῦ, καὶ ἵνα μὴ κλονισθῇ οὐδενὸς ἐκ τῶν εὐσεβοῦντων ἡ
κυνειδῆσις ὅτι, τὰ δίκαια καὶ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, καθ' ὅλον
σου τὸν βίον ἀμετακλήτως ἐπρέσβευσας, ὑπὸ τοῦ θεοῦ περι-
λαμπόμενος φωτὸς τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Πίστεως.

»Ὅτι δὲ κατὰ πάντα ἐδικαιώθης, καὶ πληρέστατα, μαρτυ-
ροῦσι, Σεμνὲ Ἱεράρχα, αὐτὰ τὰ περὶ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ἱε-
ρῶν λειψάνων σου τελούμενα σήμερον, διότι οἱ πρόφην ἀμείλι-
κοι, πολέμιοι τῆς ἱερατικῆς Ποιμαντορίας σου, κριταὶ δίκαιοι
τῶν ἀρετῶν, ὅσαι ζῶντα σὲ περιεκόσμου, καὶ αὐτόκλητοι
τώρα ἀναφαίνονται· αἱ δυσμενεῖς ἄλλοτε πρὸς σὲ καὶ τοὺς
συμμαρτυρήσαντάς σοι κλεινοὺς Ἐπισκόπους, σύσκαι αὐταὶ
ἄταί τοῦ Βοσπόρου, ἰδοῦ, ἀβροφρόνως τό γε νῦν καὶ θεοφι-
λῶς σὲ ὑποδέχονται· ἡμεῖς δὲ, οἱ ποτὲ ἀπηνῶς καταδικώμενοι
καὶ προπηλακισθέντες ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τῷ ἱερῷ, μετὰ σε-
μνότητος, λαμπαδοφοροῦντες ἤδη, ἀπὸ τῆς σεμνῆς πατρίδος
τῆς παλαιῆς χώρας ἐνταῦθα παριστάμεθα καὶ σὲ προσαγο-

»ρεύομεν, ἐπὶ ἀλιτενοῦς μὲν Ἑλληνικοῦ σκάφους, δι' ἐλευθέρως
»δμως φωνῆς καὶ μὲ καρδίαν εὐέλπιδα.

»Ὁπόσην χαρὰν δὲ, θὰ συναισθανθῶσι τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν
καὶ ψυχῶν, μετὰ μικρὸν ὅταν θὰ προσίδωσιν ὑμᾶς, ὧ ἱερὰ λεί-
»ψανα, εἰς τὸ κλεινὸν ἔδαφος τοῦ Ἐθνικοῦ μαρτυρίου, τὴν ἐλευ-
»θέρην Ἑλλάδα, προερχόμενα μὲν ἐν ἀνευφημίαις ἀπὸ φίλης
»καὶ ὁμοθρήσκου γῶρας, διελθόντα δὲ διὰ μέσου ἰλασμῶν καὶ
»παρακλήσεων ἐκ τῶν μερῶν τούτων, ἅτινα καθηγιάσατε μὲ τὸ
»μαρτυρικὸν αἷμά σας, ἐν καιροῖς δυσμοίροις, κοπετῶν καὶ θρη-
»νων ! Πόσον δὲ δικαίως θὰ σεμνύνεται καὶ σοῦ, ὦ Ἱεράρχα,
»ἡ ἡγιασμένη ψυχὴ παρὰ τῷ Πλάστῃ, διορῶσα τὸ ἔδραϊόν τῆς
»πίστεως καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν τῶν ὁμογενῶν
»σου, οἵτινες, καύχημα μὲν ἔθνικὸν ἔσχομεν καὶ ἔχομεν τὸ ἱε-
»ρὸν ὄνομά σου, οὐ παυσόμεθα δὲ ἐπικαλούμενοι τὴν σὴν μαρ-
»τυρικὴν προσλιπάρησιν παρὰ τῷ Ἐσταυρωμένῳ τοῦ Γολγοθᾶ,
»εἶνα εὐδοκῆσῃ καὶ ἐνισχύσῃ ἡμᾶς ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὁμοιοῦς
»καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, πρὸς δόξαν αἰώνιον τοῦ οὐρανοῦ
»ἡμῶν Πατρός.

»Ἵπάγετε λοιπὸν, ὦ ἱερὰ λείψανα ὅπου ἐκλήθητε· μετάβητε
»θεοφιλῆ ὅσα ἂν ἀναναυπαυθῆτε εἰς τὴν γῆν ἥτις σᾶς παρή-
»γαγε καὶ ἀνέδειξε. Ὡς σπόρος δὲ ἠύλογημένος καὶ πάσης
»ἀρετῆς μεστός, θερμάνετε τὴν χριστιανικὴν ἀρουραν μὲ τὸ
»ζῶπυρον τῆς μαρτυρικῆς ὑμῶν τέφρας, ἵνα καὶ ἀγλαοὶ ἀπὸ
»τῶν κόλπων αὐτῆς, ἀναβλαστήσωσι καρποὶ, ἐμπρέποντες δὲ
»τῇ χριστεπωνύμῳ Πολιτείᾳ.

»Ἡμεῖς δὲ οἱ τοῦντεῦθεν προπέμποντες αὐτὰ σήμερον καὶ
»πάλιν γόνυεὐγνωμοσύνης κάμπτοντες πρὸ τοῦ Τιμαλοῦς τού-
»του Ἐθνικοῦ Κεμηλίου, ἀσπασθῶμεν μετὰ τῆς ἐμπρεπούσης
»ευλαβείας, τὸ ὕστατον ἤδη, τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα, καὶ ἐπι-
»βοήσωμεν.

»Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Τρισεβᾶστου ἡμῶν Ἐθνάρχου καὶ μάρ-
»τυρος τοῦ 1821 ! αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατρός

τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας! Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ἱεροῦ! ἀμήν.»

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ λογιδρίου ἀπῆλθε πάραυτα δρομαίως καὶ συγκεκινημένος χωρὶς οὐδένα νὰ ἀποχαιρετήσῃ τῶν ἐκεῖ βνητῶν.

Τὸ πλοῖον προεχώρησε. Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου εὐρεῖα ἀνοίγεται ἡ θάλασσα τῆς Προποντίδος καὶ ὅπου αἱ δύο ξηραὶ χωρίζονται καὶ βαίνουν ἀντιθέτως, ἐκεῖ ἐτελέσθη μυστήριον· ἐκεῖ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τῶν αἰώνων· τὸ κύμα ἐψυθέρισεν· αἱ παραλῖαι ἀπῆντησαν χαιρετώμεναι. Σύνθημα μέγα ἐδίδετο. Ἡ δὲ πομποπόρος ναῦς ἐγάθη εἰς τὰς εὐρείας ὑγρὰς ἐκτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ ΤΟΥ «ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ» Εἰς ΠΕΙΡΑΙΑ.

Τὴν 14ην Ἀπριλίου ἐκ τοῦ θωρηκτοῦ Β. ἀτμοπλοίου «Ὁ Γεώργιος», ὅπερ ἐξεληθὼν τὴν πρωΐαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς προὔπαντησιν τῆς νεκροστόλου νήος, μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ, ἐθεάθη τέλος τὸ μετὰ τὸσαύτης ἀνυπομονησίας περιμενόμενον «Βυζάντιον». Πλησιάσαντος δὲ τοῦ «Γεωργίου» διετάχθη τὸ «Βυζάντιον» νὰ καταβιβάσῃ τὰ σήματα τοῦ πένθους καὶ σηματολοισθῆ ὅπερ καὶ πάραυτα ἐγένετο. Εἶτα ὁ ὑπουργὸς ἐπιβὰς τῆς μεγάλης λέμβου ἦλθε πρὸς τὸ «Βυζάντιον» καὶ ἀναβάς ἔσπευσε μὴδένα χαιρετίσας πρὸς τὴν λάρνακα, ἣν καὶ κατεφίλησε περιπαθῶς. Εἶτα δὲ διετάξε τὸν Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Ἀβέρκιον νὰ μεταβῆ εἰς τὸν «Γεώργιον» ἐπιζητούμενον πρὸς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Οὗτος δὲ πάραυτα διὰ

τῆς αὐτῆς λέμβου μεταφερθεῖς ἔστη ἐνώπιον ταύτης καὶ κατασπασάμενος τὰς χεῖρας τῶν λίαν συγκεκινημένων Συνοδικῶν ἠρωτήθη ὀλίγα περὶ τῆς ἀποστολῆς του καὶ πῶς πρέπει νὰ γείνωσι δεκτὰ τὰ κοιμισθέντα κειμήλια· ἀποκριθέντος δὲ τούτου, ὅτι ἐν Ὁδησσῷ ἀπελάμβανον τιμὰς ἀγίου καὶ ἱερομάτυρος καὶ ὅτι ἐνταῦθα μάλιστα οὐδέν τι κοσμικὸν ἢ νεκρικὸν πρέπει νὰ ἐκδηλωθῆ, ἐκρίθη νὰ παραδεχθῶσι ταῦτα διὰ τοῦ *Αὐτῆ ἡ κλητῆ καὶ ἅγια ἡμέρα* . . . καὶ θυμιαμάτων, καὶ εἶτα νὰ ψαλῆ εὐλογητὸς μόνον τὸ *Χριστὸς Ἀνάστη* καὶ ἀμέσως τὸ Ἀπολυτίκιον καὶ ἀπόλυσις, ἅπερ καὶ ἐγένοντο.

Μετενεχθέντων δὲ τῶν ἱερῶν λειψάνων εἰς τὸν «Γεωργίον» ἤρχισεν ὁ πλοῦς προηγουμένου τοῦ «Γεωργίου» καὶ τὴν 10ην ὥραν Π. Μ. εἰσήρχετο ἡ συνοδεία θριαμβευτικῶς εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, χαιρετιζομένη ὑφ' ὄλων τῶν πολεμικῶν πλοίων σημαιοστολιστῶν ἐκτὸς τοῦ ἀγγλικοῦ τὸ ὁποῖον οὔτε σηματολόγησθαι οὔτε ἐπυροβόλησεν ἵνα μὴ προσκρούσῃ ἴσως εἰς τὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν ὀφειλομένην φιλοφροσύνην, τῆς δὲ Ῥωσσικῆς ναυαρχίδος παιανίζουσης τὸν καταναυκτικὸν τῆς ἐλευθερίας ὕμνον τοῦ Σωλομοῦ.

Ἡ λάρναξ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐν τῇ πρύμνῃ περὶξ σημαίων καὶ ὑπὸ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ῥάλλη δωρηθὲν κυανόχρου κουδούκλιον καλυφθεῖσα ὑπὸ χρυσοῦφάντου πολυτελοῦς καλύμματος, δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου κ. Ἰω. Βουτσινᾶ.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦσαν τὰ πάντα ἔτοιμα πρὸς ἑορτὴν καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταπομπὴν ἐκρίθη νὰ μένῃ ἐν τῷ «Γεωργίῳ» ἡ λάρναξ μέχρις οὗ ὀρισθῶσι τὰ περὶ τῆς τελετῆς· συνάμα ἐκρίθη νὰ μείνωσιν ἐν αὐτῷ καὶ δύο τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Ζακύνθου καὶ ὁ Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας κατῆλθον εἰς Πειραιᾶ μεταδάντες ἐπὶ τοῦ «Γεωργίου» αἱ Α. Α. Μ. Μ. οἱ βασιεῖς, οἱ ὑπουργοὶ ἐν μεγάλῃ πάντες στολῇ καὶ ὁ Σ. Μητροπολίτης

ὅστις μετὰ τοῦ Ἀρχιεπ. Ζακύνθου, παρόντων πολλῶν τῶν ἐν τέλει ἐτέλεσε τὸν ἐσπερινόν.

Τὸ ἱερὸν λείψανον ἔμεινεν 11 ὅλας ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅτε τὴν 25 Ἀπριλίου Βασιλικῶ διατάγματι πάντα τὰ διὰ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν ἠτοιμάσθησαν.

Τὴν 24ην Ἀπριλίου, ἅμα τῇ δύσει τοῦ Ἡλίου 21 κανονοβολισμοί, κωδοнокρουσία καθ' ἅπασαν τὴν πρωτεύουσαν, κίνησις λαοῦ περὶ τὰς πλατείας, ἀνήγγειλαν τὸ ἐπίσημον τῆς ἐπιούσης, ἡ 25η ἀνέτειλεν. Ὁ Ἥλιος μόλις ἐχρῆσσε τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ ἑωθινὰ ἄσματα τῶν διαφόρων μουσικῶν τῆς φρουρᾶς τῆς πρωτεύουσας καὶ 101 κανονοβολισμοὶ ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς καθεύδοντας ἔτι κατοίκους τὸ μεγαλοκρεπὲς τῆς ἡμέρας. Καὶ ἤρχισαν ἀθρόοι οἱ πολῖται νὰ ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν των καὶ κατήρχοντο ἐν σπουδῇ εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν ἐκ Πειραιῶς ἄνοδον τοῦ ἱεροῦ λειψάνου.

Μαγικὴν ὄντως εἰκόνα καὶ ἦν δυσκόλως χεῖρ ζωγράφου δύναται νὰ μεταδώσῃ, παρίστα ἅπασα ἡ περιοχὴ τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου. Οἱ πέριξ λοφίσκοι, ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν παρίστων λαμπρότατον θέαμα ποικίλων χρωμάτων. Ἐκεῖ συνθεῖτο ὁ πολυτάλαντος τραπεζίτης καὶ ὁ ἄπορος χειρῶναξ, ἡ ἀριστοκράτις δέσποινα καὶ ἡ ἡλιοκαῆς χωρική, ὁ πρεσβύτης μετὰ νέου ἅπαντες ἀναμιξ ποικιλότατον ἀποτελοῦντες θέαμα. Ἄπασαι αἱ ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι, δι' ὧν ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὸ ἱερὸν σκῆνος ἐπληθον λαοῦ πάσης τάξεως καὶ διαφόρου ἡλικίας, οἱ ἐξῶσται καὶ αἱ θυρίδες κατείχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ ὥραίου φύλου.

Ἄπας ὁ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ στρατὸς κατῆλθε εἰς τὸν σταθμὸν, ἐν μεγάλῃ στολῇ μετὰ πάντων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ παρετάχθη κατ' ἀντιζυγίαν κατὰ τὴν τάξιν ἣν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐν Ἀθήναις τελεστῆς θέλουμεν ἀναφέρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Α΄.

ΤΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ (1).

Τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς περὶ τὴν 5 ὥραν ἀφίκοντο ἐξ Ἀθηνῶν ἐν τῇ Βασ. ἀποβάθρᾳ Πειραιῶς οἱ ἐπίσκοποι Φωκίδος καὶ Ἀνδρου μετὰ τῶν διακόνων αὐτῶν. Μετὰ τινα λεπτά τῆς ὥρας ἀφίκετο ὡσαύτως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸς μετὰ δύο ἐκ τῶν ὑπαλλήλων του. Τὴν 5 1/2 ὥραν ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω ἐπέβησαν τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀναμενούσης παρὰ τὴν ἀποβάθρην λέμβου καὶ μετέβησαν εἰς τὸ θωρηκτὸν πλοῖον « Βασιλέα Γεώργιον », ὅπως παραλάβωσι τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄. Ἐτέρα δὲ λέμβος τοῦ πλοίου παρέλαβεν ἐκ τῆς ἀποβάθρας ἱερεῖς τινὰς τοῦ Πειραιῶς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μουσικοὺς. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἅμα ἐπιβάντες τοῦ πλοίου ἐνεδύθησαν τὰς ἀρχιερατικὰς καὶ ἱερατικὰς αὐτῶν στολὰς καὶ ἤρξαντο τῶν πρὸς ἀποβίβασιν τοῦ λειψάνου χρειωδῶν. Ἀπὸ τῆς προτεραίας παρέμεινεν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ὁ ἐκ Κισσάμου τῆς Κρήτης ἐπίσκοπος μετὰ τινος ἱερέως, ὅπως παραδώσωσι τὸ ἅγιον λείψανον τὴν ἐπιούσαν. Τὴν 6 ὥραν δοθέντος τοῦ σημείου ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ θωρηκτοῦ « Γεώργιος », ἅπαντα τὰ ἐν τῷ λιμένι Πειραιῶς ἐλλιμενισμένα ἐλληνικά τε καὶ ξένα πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐσημαιοστολισθησαν. Ταυτόχρονως δὲ μετέβησαν παρὰ τῷ λειψανοφόρῳ πλοίῳ λέμβοι τῶν ῥωσικῶν πολεμικῶν πλοίων.

(1) Τὴν ἑβδωμὴν τῆς τελετῆς ταύτης ὡς καὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐρανισθῆναι ὡς ἀκριβεστάτην, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 984 φύλλου τῆς ἐφημερίδος ἡ « Μήμενος ».

τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν, κομίζουσαι τὸν ῥῶσσον ναύαρχον καὶ γάλλους, ῥῶσσους καὶ ἑλληνας ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ. Τὴν 6 3/4 τὸ ἅγιον λειψάνον ἀπεβιβάζετο τοῦ πλοίου καὶ ἐπεβιβάζετο ἐν τῇ μεγάλῃ λέμβῳ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου, ἀποβιβαζομένου τοῦ Ἁγίου λειψάνου, ἔφερον τὴν μεγάλην αὐτῶν στολὴν οἱ δὲ ναῦται ἀποθίδοντες τὰς ἀνηκούσας τιμὰς ἐπαρουσίασαν ὄπλα, ἰστάμενοι εἰς δύο ζυγοὺς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ἐπὶ τῆς διὰ σημαίων ἐστολισμένης κλίμακος. Ἐπιβιβαζομένου τοῦ λειψάνου ἐν τῇ λέμβῳ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἤρξαντο τοῦ κωνοβολισμοῦ, χαιρετίσαντα δι' εἴκοσι καὶ μιᾶς βολῶν. Ἡ λειψανοφόρος λάρναξ ἐτοποθετήθη ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης λέμβου τοῦ θωρηκτοῦ πλοίου, πρὸς τὸ ἄνω δὲ μέρος αὐτῆς ἴσταντο οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν ἱερέων, ἀπάντων ἡμφιεσμένων τὰς ἱερατικὰς στολὰς, ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργὸς μετὰ τῶν δύο ὑπαλλήλων του, ὁ διοικητὴς τοῦ θωρηκτοῦ, « Γεωργίου », ὁ ἐν Ὀδησσῷ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ῥάλλης ἐν στολῇ καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Πατριάρχου κ. Γ. Ἀγγελόπουλος, 12 δὲ ναῦται, καθ' ὅλον τὸν πλοῦν ἰστάμενοι ὄρθιοι, ἐκωπηλάτουν βραδέως. Θέαμα μεγαλοπρεπὲς καὶ πρωτοφανὲς παρουσίασεν ἡ ἐν τῷ λιμένι Πειραιῶς συνοδία τῆς νεκροστόλου λέμβου. Ἡλέον τῶν εἴκοσι λέμβων τῶν ἑλληνικῶν, ῥωσικῶν καὶ γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων λίαν βραδυποροῦσαι συνώδευον τὴν φέρουσαν τὸ Ἅγιον λειψάνον, παραπλεύουσαι κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προηγούντο δύο λέμβοι φέρουσαι ἡ μὲν τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς ἡ δὲ δύο ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ. Κατόπιν τούτων ἔπλεον ἡ νεκροφόρος λέμβος ἔχουσα ἀναπεπταμένην τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν. Δεξιόθεν δ' αὐτῆς ἠκολούθουν 7 ῥωσικαὶ λέμβοι φέρουσαι, ἡ μὲν πρώτη τὸν ῥῶσσον ναύαρχον κ. Βουτακῶφ μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του καὶ δ' ἑτέραὶ ῥῶσσους ἀξιωματικούς. Ἀριστερόθεν δὲ π-

ρέπλεον λέμβοι τῶν ἑλληνικῶν πλοίων φέρουσαι ἑλληνας ἀξιωματικούς. Τέλος δὲ ὀπισθεν ἠκολούθουν αἱ λέμβοι τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ πλοίου μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν. Οὕτω περιστοιχουμένης τῆς λειψανοφόρου λέμβου καὶ τῆς παραπλευούσης ῥωσικῆς μουσικῆς παιανίζουσης τὸν ἑλληνικὸν ὕμνον α' Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων κλπ.» ἀφίκετο αὕτη κατὰ τὴν 7 καὶ 5/60 τῆς ὥρας ἐν τῇ Βασιλικῇ ἀποβάθρῃ.

Ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Βασ. ἀποβάθρας ἦσαν παρατεταγμένοι κατ' ἀντιζυγίαν ἡ φρουρὰ Πειραιῶς καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς ἐν Πειραιεῖ στρατιωτικῆς σχολῆς μεθ' ὀπλων. Παρὰ τὴν ἀποβάθραν δὲ ἀνέμενον τὸ ἅγιον λειψανὸν ὁ κληρὸς τοῦ Πειραιῶς ἐν στολῇ μετὰ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τῶν ἐξαπτερύγων, ὁ δήμαρχος μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, οἱ πρόξενοι τῆς Γαλλίας, Αὐστρίας, Ῥωσσίας, Ἰταλίας, Βελγίου, Πρωσσίας, αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἅπαντες σχεδὸν οἱ τοῦ Πειραιῶς κάτοικοι ἀπὸ τῆς 5 πρωϊνῆς ὥρας καταλαβόντες τὴν πλατείαν, τὰς παρ' αὐτῇ κειμένας οἰκίας, τὰς ὁδοὺς καὶ πάντα τὰ μέρη, ἀφ' ὧν ἦτο γνωστὸν ὅτι ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἡ λειψανοπομπή. Περὶ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τῆς λιθοστρώτου ταύτης πλατείας τῆς Β. ἀποβάθρας δαπάναις τοῦ δήμου Πειραιῶς ἀνηγέρθη πύλη 5 μέτρων ὕψους ἐκ τεσσάρων στηλῶν μετὰ ἀετώματος ἀποτελουμένη καὶ σημαιοστόλιστος. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν προσόψεως τῆς πύλης ταύτης ἦτο γεγραμμένον τὸ

» ἀκόλουθον ἐπίγραμμα :

- Ἀσπασίως χρόνιον ποθέουσα Γρηγόρ' Ἑλλάς
- Ἐκ ζείνης ἱερὸν σῶμα τέον δεχεται.
- Ἀλλὰ σὺ γ' ὑψιμέδονθ' ἰκέτευσ οἱ ἔμπεδον ὄλεον
- Ἀγαθὴν τε νέμειν οὐκ ἄτερ εὐνομίας.

Ἐκχτέρωθεν δὲ αὐτοῦ : Ζήτω ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων

Γεώργιος Α΄. Ζήτη ἡ Βασίλισσα — Ζήτη ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος, Ζήτησαν οἱ Βασιλόπαιδες. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀντιθέτου προσόψεως τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

- Δουλοσύνης στυγερῆς τε μακραιωνός τε μεμνήσθω
- Πᾶς τις ἐορτὴν τήνδ' ἠδομένως περ ἄγων.
- Ἡρώων δ' ἀρετὴν πατέρων τίετω πίστιν τε
- ἦς ἄψ' Ἑλλάδι γῆ τεύξαν ἐλευθερίην. (1)

Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ ἐπιγράμματος ἀνεγινώσκοντο τὰ ἀκλόουθα. — Ζήτησαν αἱ προστάτιδες Δυνάμεις. — Ἄϊδιος ἐυγνωμοσύνη τοῖς ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνισαμένοις. — Παρὰ τὴν κλιμακα δὲ τῆς ἀποβάθρας εἶχον στηθῆ δύο πυραμίδες ὕψους δύο περίπου μέτρων καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνεγινώσκοντο αἱ λέξεις, — 25 Μαρτίου 1821. Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχον στολισθῆ διὰ σημαϊῶν καὶ μυρσινῶν οἱ ἐκατέρωθεν τῆς κλιμακος φανοί.

Ἀποβιθασθέντος τοῦ κιβωτίου τοῦ φέροντος τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ἀποβάθρᾳ, ἐτέθη ἐπὶ ἐσχάρας ξυλίνης καὶ δι' ἰοχρόου θελούδου περιβεβλημένης καὶ εἶτα 8 ἱερεῖς λαμπροφοροῦντες ἀνέλαβον αὐτὸ διὰ τῶν χειρῶν των. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ λειψανοφόρον κιβώτιον ἤρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἅπαντες ἦσαν ἀσκεπεῖς ὁ δὲ δήμαρχος Πειραιῶς πλησιάσας ἠσπάσθη αὐτὸ καὶ ἐναπέθηκεν ἐπὶ τοῦ μέσου ποικιλανθῆ στέφανον μετὰ μεταξωτῶν λευκῶν καὶ κυανῶν ταινιῶν προσδεδεμένον. Τὴν 6 καὶ 10/60 ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς ἀποβάθρας ἡ πομπὴ προπορευομένης καὶ παιανίζούσης τῆς ῥωσικῆς μουσικῆς τὸν πένθιμον ὕμνον, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τῶν ἐξαπτερύγων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, τῶν ἱερέων καὶ τῶν τριῶν ἀρχιερέων. Ὅπισθεν δὲ τοῦ ἁγίου λειψάνου ἐπορεύοντο ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησια-

(1) Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα ἐποίησεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄριστος ἐπιγραμματοποιὸς κ. Δ. Σεμετέλος.

στικῶν, ὁ ῥώσσοσ ναύαρχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῶν ῥώσσοσ ἀξιωματικῶν, οἱ πρόξενοι τῶν Δυνάμεων, ὁ δῆμαρχος καὶ αἱ λοιπαὶ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἐπτακισχίλιοι περίπου ἄνθρωποι. Ἡ πομπὴ διελθοῦσα βραδεὶ ἔηματι τὴν παραλίαν ὁδὸν Ποσειδῶνος, τὴν ὁδὸν μακρᾶς στοᾶς καὶ τὴν ὁδὸν Ἀσκληπιοῦ ἀφίκετο περὶ τὴν 7 1/2 ὥραν ἐν τῇ παρὰ τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ εὐρυχωρῷ πλατεῖα. Αἱ εὐρεῖαι ὁδοὶ δι' ὧν διήλθεν ἡ πομπὴ καθῶς καὶ ἡ πλατεῖα καὶ οἱ πέριξ αὐτῆς λόφοι καὶ οἰκίαι καὶ ὑψώματα ἦσαν κατελιημμένοι ὑπὸ θεατῶν, σπευδόντων νὰ ἴδωσι τὸ λειψανοφόρον κιβώτιον. Οὔτε γέροντες, οὔτε γυναῖκες, οὔτε βρέφη καθυστέρισαν νὰ ἴδωσι τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο καὶ συγκινητικὸν θέαμα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ἴσως ἐτελέσθη κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου. Ἐν τῇ πλατεῖᾳ τοῦ σιδηροδρόμου, τῶν ἱερῶν κρατούντων, ἵνα γίνηται καταρανὲς τοῖς πᾶσιν, ὑψηλὰ τὸ λειψανοφόρον κιβώτιον καὶ τῶν ἐξαπτερεύγων κύκλῳ ἵσταμένων ἐψάλησαν τροπάρια τινα, ἐφ' ὅσον χρόνον δὲν εἶχεν ἔτι ἀφιχθῆ ἡ ἐξ Ἀθηνῶν σιδηροδρομικὴ ἀμαξοστοιχία, ἔνεκα τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκκινήσῃ ἡ ἐκ Πειραιῶς, μιᾶς σιδηρᾶς ὁδοῦ ὑπαρχούσης. Τὴν 40/60 ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ἡ ἀμαξοστοιχία καὶ δι' αὐτῆς οἱ ἀρχιμανδρίται Ἀβέρκιος Λαμπίρης καὶ Ἀγαθάγγελος Δεκόπουλος, οἵτινες ὁμοιομόρφους φέροντες λευκὰς χρυσοῦφάντους λαμπροστολάς, ἐκράτουν ἐν χερσὶ διὰ πέπλου λευκοῦ μετὰ κυανῶν ἐπιρράφων κεκαλυμμένον ἀργυροῦν δίσκον, ἐν ᾧ ἦσαν τὰ Πατριαρχικὰ σύμβολα ἥτοι μίτρα καὶ πετραχήλιον. Τὸ λειψανοφόρον κιβώτιον ἐναπετέθη ἀμέσως ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ἀμάξῃ ἔσω καὶ ἔξω διὰ λευκῶν, κυανῶν, ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων ὑφασμάτων καὶ ποικιλοχρῶν σημαῖων διεσκευασμένη, ἐν ἣ ἐισήλθον τὰ ἐξαπτερεύγα, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς, ὁ ὑπουργὸς κ λ π. Ἡ εἰδικὴ αὕτη ἀμαξοστοιχία ἀπετελεῖτο ἐκ 5 ἀμαξῶν, ἐν

αἷς εἰσῆλθον οἱ ἐν τέλει, οἱ μαθηταὶ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς ὡς τιμητικὴ φρουρὰ καὶ ἡ μουσικὴ τῆς ῥωσικῆς ναυαρχίδος οἴκοθεν ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος ναυάρχου παραχωρηθεῖσα. Τὴν 8 π. μ. ὥραν ἀκριβῶς ἐξεκίνησεν ἐκ Πειραιῶς ἡ ἀμαξοστοιχία καὶ μετὰ 12 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀφίκετο ἐν Ἀθήναις. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πορείας ἡ ῥωσικὴ μουσικὴ ἐπαιάνιζε τὸν ὕμνον. Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη κτλ. Τὸ θέαμα ἀπὸ Πειραιῶς μέχρις Ἀθηνῶν ἦν μαγευτικόν. Τὰ ἐκατέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ ὑψώματα ἔγγεγον ἀνθρώπων ἡ δὲ ἀμαξιτὴ ὁδὸς, ἡ ἄγουσα ἐκ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας, ἦτο πλήρης ἀνθρώπων μεταβαινόντων πεζῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἵνα μετάσχουσι τῆς πανδήμου χαρᾶς καὶ ἴδωσι θέαμα ἀντάξιον τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ περικλεοῦς Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἄλλ' ὅ,τι ὠραῖον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ περιγραφῆ παρίστων τὸ εὐρύχωρον προαύλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ οἱ ἔνθεν κατένθεν καὶ παρ' αὐτῷ ὑπερκείμενοι λόφοι. Μυριάδες ἀνθρώπων ἀνυπομόνως καὶ μετ' ἀνεκφράστου σεβασμοῦ ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τῆς λειψανοσιδηροδρομικῆς ἀμαξοστοιχίας.

Β'.

ΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις σιδηροδρομικῷ σταθμῷ περιέμενον αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα μετὰ τῶν ἀκολουθιῶν Των, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τῶν παρεπιδημούντων Σ. Ἀρχιερέων, ἅπας ὁ ἱερός κλήρος, οἱ ὑπουργοὶ, οἱ βουλευταὶ καὶ ἅπαντες οἱ διὰ τοῦ κυβερνητικοῦ τῆς τελετῆς προγεγνημένοι κεκλημένοι. Ἐξῶθεν δὲ τοῦ

παραπήγματος ἐν τῷ προαυλίῳ, ἦτο παρατεταγμένος ἅπας ὁ ἐν τῇ πρωτευροῦσῃ στρατός.

Καταλιθασθέντος τοῦ λειψανοφόρου κιβωτίου ἐτέθη τοῦτο ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ ὁ Σ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ι. Συνόδου κ. Θεόφιλος, εἷς τῶν ἐπιζώντων ἀνδρῶν τοῦ 1821, μετὰ βαθείας συγκινήσεως ἐξεφώνησε τὴν ἐξῆς ἐνθουσιώδη προσφώνησιν, διαρκέσασαν τέταρτον περιῖπου τῆς ὥρας.

Θειότατε Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα Γρηγόριε.

« Ἐν ταῖς φοβεραῖς ἐκείναις παραμοναῖς τῆς 25 Μαρτίου
» 1821 ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ μυστικισμοῦ τῆς πρωτοτύπου
» Ἀχαικῆς συνελύσεως, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ πόλει Αἰγίου συνε-
» κρότησαν οἱ συνεταιρισταὶ τῆς Πελοποννήσου πρὸς λύσιν
» πτῶν τεθέντων κεφαλαιωδῶν ζητημάτων παρὰ τοῦ διευθύνον-
» τος αὐτὴν μεγαλεπήθου ἐσράρχου Π. Πατρῶν Γερμανοῦ,
» ἀπεφασίσθη τὸ ἀφετήριον ἐπίγραμμα τῆς ἀνεγέρσεως ἐνὸς με-
» γάλου ἔθνους ἐπὶ αἰῶνας τυραννουμένου, καὶ ἐστεφανώθη-
» σαν ἦρωες ρίψαντες τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον ἐπὶ τῷ ἰδίῳ
» αὐτῶν αἵματι τροπαιοῦχοι ὑπὲρ τῆς ἁγίας πίστεως τῆς
» ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, μεταβαλόντες τὴν ἀποχερ-
» σωθεῖσαν χώραν εἰς λειμῶνας εὐθαλεῖς καὶ ἐμφυτεύσαντες
» μετὰ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως τὸ ἀγλαόκαρπον δένδρον,
» ἔθεσαν φύλακας αὐτοῦ αἰωνίους ἀπάσας τὰς φυλάς τῆς γῆς.

« Μετὰ τὴν θεόπνευστον καὶ μεγαλεπήθου ἐκείνην ιδέαν,
» ἥτις ὑπῆρξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Μεγαλειότητος· ἐπάνω
» εἰς ἐκεῖνον τὸν λόφον τῶν ἱστορικῶν Καλαβρύτων τῆς περι-
» φανοῦς Ἀχαΐας, ἐπάνω ἐκεῖ εἰς τὸν ἱερόν ἐκεῖνον λόφον,
» ὅπου ἴσταται ἡ ἁγία μονὴ τῆς Λαύρας, ἐκεῖ ἐπάνω, θειότατε
» ἱερομάρτυς Πατριάρχα Γρηγόριε, ὁ ἀείμνηστος Παλαιὸν
» Πατρῶν Μητροπολίτης, ὁ συμπολίτης σου, ὁ ποτὲ ἱεροδία-

» κονός σου, καὶ κατόπιν συνάδελφος καὶ συλλειτουργός σου,
» πρῶτος ἀνταπεκρίθη εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ γενναῖα αἰσθήματά
» Σου. Ἐκεῖ, ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκείνῃ Μονῇ, κατασκευάσας ἐθνικὴν
» σημαίαν ἀπὸ τοῦ βάσσον του καὶ τὴν φουστανέλλαν τοῦ Ζαΐμη,
» ἐχάραξεν ἐπ' αὐτῆς τὸν ἅγιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν, καὶ
» κρατῶν μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του τὰ πρακτικὰ τῆς πρὸ
» μικροῦ συγκροτηθείσης μυστικῆς ἐν Αἰγίῳ συνελεύσεως, καὶ
» μὲ τὴν δεξιὰν τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, ἀναγεγραμμένον
» ἔχουσας τὸ σύνθημα «*Ἑλλάς ἀράστηθι· ἀνεξαρτησία ἢ*
» *θάνατος ὀμνύομεν ἐπὶ τῷ ὀνοματί Σου*», ὡς ἀπὸ πυρσοῦ
» τότε οὐρανοκρύφου, μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ περιβλέπτων Ἀ-
» χαιῶν καὶ Ἀρκάδων κατηλέκτρισεν ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν
» φυλὴν διὰ τοῦ θείου κηρύγματός του. «*Δεῦτε λάβετε φῶς*
» *ἐκ τῆς λαμπάδος τῆς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀναφθει-*
» *σης καὶ ἀναγγείλατε πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι ἡ φωνή μου,*
» *εἶναι φωνὴ αὐτοῦ τοῦ Παντοκράτορος.*»

« Εἰς τὴν φωνὴν ταύτην τὴν Ἰερὰν, τὸ πολεμιστήριον ἄ-
» σμα ἀντήχησεν ἀπὸ περάτων, ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ
» Αἴμου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀχελώου μέχρι τοῦ Δουναβέως. Ὁ
» Εὐαγγελισμὸς οὗτος παρακολουθήσας τὸ μυστηριῶδες ἀπὴ-
» χημα τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὴν ἀειπάρθενον Μαριάμ, ὡς ἀλη-
» θῶς κατήρχετο ἀπὸ τῶν πυλῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ἀληθῶς
» ἦτον ὁ πολιτικὸς δεκάλογος τῆς πολιτικῆς χειραφετήσεως
» τοῦ δούλου Ἑλληνοσ, ἀντιγραφεῖς εἰς τὴν πλάκα τῆς ση-
» μαίας τοῦ ἀγίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, καὶ διὰ τῶν χειρῶν
» τοῦ νέου Μωϋσέως Γερμανοῦ κατατεθεῖς εἰς τὴν Ἰερὰν κιβω-
» τὸν τῆς Ἀγίας μονῆς Λαύρας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ νέου Ἰσραὴλ,
» αὐτοῦ τοῦ Πανελληνίου γένους. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ φωτεινὴ
» στήλη, ἥτις προηγείτο καὶ καθωδήγει τοὺς Ἑλληνικοὺς
» ἄετους εἰς τὰς νίκας· αὕτη, ἥτις ἀνέδειξε τοὺς νέους Μασα-
» θωνομάχους καὶ τοὺς Λεωνίδας, τοὺς νέους Σαλαμινομάχους
» Θεμιστοκλεῖς.

« Εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ ἔνδοξον, Θειό-
» τατε Πατριάρχα Γρηγόριε, εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συμπλη-
» ροῦσαν ἤδη πλήρη πεντηκονταετηρίδα, ἔβασθη ὁ κάλαμος
» ἀδίκου ἀποφάσεως παρὰ κριτῶν ἀνόμων κατὰ τῆς Ἱερᾶς
» Σου κορυφῆς, καὶ τὴν 10 Ἀπριλίου, μετὰ τὴν θείαν μυστα-
» γωγίαν τοῦ ἀγίου Πάσχα, ἦν τελευταίαν ἐτέλεσας μετὰ
» τῶν συναδέλφων σου ἀγίων συνοδικῶν ἀρχιερέων, ἀπάντων
» καὶ τούτων κατόπιν ἀπαγχονισθέντων, ἠρπάγης ὑπὸ σκεί-
» ρας ἀσεβῶν καὶ ἀνηρητήτης ὡς κακοῦργος εἰς τὸν Βυζαντινὸν
» Γολγοθᾶν, ὅπου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διαμεῖνας ἀνηρητημένος,
» ἐρρίφθης κατόπιν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Κερατιοῦ Κόλπου,
» ὡς βδελυρὸν τι καὶ ἀποτρόπαιον συρόμενος ὑπὸ χειρῶν βε-
» βήλων. Ἄλλ' ἡ θάλασσα ἐκείνη, θειότατε Πατριάρχα, δε-
» χθεῖσα μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὸ ἅγιον σκῆνός Σου, καὶ
» τηρήσασα ἀθικτον, ἔφερε διὰ τῶν κυμάτων τοῦ Βοσπόρου
» μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὴν ἡμόδοξον ἐπικράτεαν τῆς Ῥωσσίας,
» εἰς τοὺς μεγάλους Καίσαρας τῆς μεγάλης ἐκείνης χώρας,
» ἵνα διαφυλάξωσιν, ὡς Ἱερὰν παρακαταθήκην, καὶ τοῦ ἔθνους
» ἐλευθερωθέντος, ἀποδώσωσιν, ἵνα μετακομισθῇ καὶ τεθῇ
» εἰς τὸν ἱερὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὃν ἔλαψεν διὰ τοῦ
» αἵματός Του.

« Εὐγνωμοσύνην αἰώνιον ἐκφράζω σήμερον πανδήμως εἰς
» τε τοὺς μεγάλους Καίσαρας καὶ τὴν ὀρθόδοξον Ῥωσσίαν,
» διὰ τὴν μετὰ σεβασμοῦ φυλαχθεῖσαν ἱερὰν παρακαταθήκην,
» καὶ εὐμενῶς ἀποδοθεῖσαν ἤδη εἰς τὴν πρώτην αἴτησιν τοῦ
» Σεβ. Βασιλέως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πατρῴας γῆς.

« Χαῖρε λοιπὸν, ἔνδοξε οἰκουμενικῆ Πατριάρχα Γρηγόριε,
» διότι εὐρίσκεσαι ἤδη εἰς τὴν πατρῴαν γῆν, εἰς τὴν χώραν
» ταύτην, ὅπου πρῶτον ἐδίδαξε τὸν χριστιανισμόν ὁ μακάριος
» ἀπόστολος, ὁ θεὸς Παῦλος· χαῖρε, διότι εὐρίσκεσαι εἰς
» τὴν γῆν τοῦ Κέκροπος καὶ τοῦ Περικλέους, εἰς τὴν χώραν
» τῶν φώτων καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ, εἰς τὴν γῆν τῶν ἱρώων

» καὶ τῶν ἡμιθέων. Χαῖρε μέγας ἀνὴρ καὶ πρόμαχε τῆς
» πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Χαῖρε, ἱερομάρτυς Πατριάρχᾳ,
» διότι ἡ πρώτη ἀνακομιδὴ τῶν Ἱερῶν λειψάνων Σου γίνεται
» ἐπὶ ἐλευθέρας χώρας, βασιλευομένης ὑπὸ εὐσεβάστου καὶ
» φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ δημοφιλοῦς Γεωργίου καὶ τῆς
» εὐσεβεστάτης καὶ σεπτῆς βασιλίσσης Ὁλγας. Χαῖρε, διότι
» παρίστανται ἤδη περὶ τὸ ἱερὸν σκῆνός Σου τὰ ἐναπολει-
» φθέντα λείψανα τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνος,
» ὃν πρῶτος ἔθαψες διὰ τοῦ ἰδίου αἵματός Σου, κατεβεβλή-
» μένα ὑπὸ τοῦ γήρατος καὶ τῶν κακουχιῶν τῆς πανηγυριζο-
» μένης σήμερον πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ. Χαῖρε Οἰκουμε-
» νικὲ Πατριάρχᾳ Γρηγόριε, Χαῖρε, διότι παρὰ τὸ μαρτυρικόν
» Σου σκῆνος παρίσταται ἡ σεπτὴ καὶ σεμνὴ βασιλὶς Ὁλγα
» καὶ ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος, ἐφ' οὓς κατὰπεμψον οὐρανόθεν
» τὰς εὐλογίας Σου.

« Βασιλεῦ, ἀπὸ τῆς νέας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἐγνώρισας
» ὁποῖου ἀνδρὸς τελοῦμεν τὴν πανηγυρικὴν μνήμην. Ἀποδέ-
» χθητι λοιπὸν εὐμνῶς καὶ τίμησον, γαληνότατε βασιλεῦ,
» τὸν ἱερομάρτυρα Πατριάρχην Γρηγόριον διότι οὕτω κατα-
» στέφεις ἀπαξάπαντας τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος
» σφραγιασθέντας, κατατομηθέντας, ἀπαγχοισθέντας, ἀνασκο-
» λοπισθέντας, κρουρηθέντας, ἀκρωτηριασθέντας ἀνδρας
» τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ πάντας
» τοὺς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος
» πεσόντας. Ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης κάλπης κεῖται τὸ ἐνδοξόν
» μεγαλεῖον τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Εὐ-
» χυεῖς, βασιλεῦ, οἱ ἡγεμόνες, οἱ τιμῶντες καὶ ἀσπαζόμενοι
» τὰ κειμήλια τοιούτων ἡρώων. Εἰς τὰς βασιλικὰς σου Χεῖρας,
» γαληνότατε βασιλεῦ, παραδίδομεν τὸ ἱερὸν κειμήλιον τοῦ
» οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, διαφύλαξον αὐτὸ εὐ-
» σεβῶς. Καὶ ὅταν ἡ θεία Μεγαλειότης ἄλλως ἀποφασίσῃ,
» ὅταν ἔλθῃ τὸ πλῆρωμα τοῦ ἐφ' ἐστῶ χρόνου, ὅταν διέλθῃς

» τὸν Ἑλλησποντον, ὅταν ἀπεράσῃς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρ-
» μαῖα, ὅταν φθάσῃς ἀπέναντι τῆς Ἀντιγόνης, ὅταν εἰσέλθῃς
» εἰς τὰ γαληνιαῖα πελάγη τοῦ Βοσπόρου, ὅταν δρασκελίῃς
» τὰς ἐπάλλξεις τοῦ Βυζαντίου, ἔστω κατὰ τὴν ἔνδοξον ἐκεί-
» νη ὁδοιπορίαν Σου, ἔστω συνοδοιπὸρος Σου· ἐκ δεξιῶν ὁ
» Κωνσταντῖνος Σου καὶ ἐξ εὐωνύμων τὸ ἅγιον αὐτὸ κειμήλιον.
» καὶ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον ἀνίδρυσον εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν
» Παλαιολόγων, τὸ δὲ ἱερὸν λείψανον κατάρθῃσον εἰς τὸν ἱερὸν
» ναὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἐν ἔθαψε διὰ τοῦ ἰδίου αἵμα-
» τὸς Του ὁ Πατριάρχης Του Γρηγόριος.

« Τρισμακαρία ψυχὴ τοῦ ἱερομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγο-
» ρίου, τοὺς πόθους σου θεωροῦσα ὡς ἀρχὴν ἐκπληρώσεως, εὐ-
» λόγησον ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τὸν σεβαστὸν βασιλέα, τὴν βα-
» σίλισσαν καὶ τοὺς βασιλόπαιδας. Εὐλόγησον τὴν πατρίδα
» καὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς ἐπιτελοῦντας τὴν ἱερὰν ταύτην
» πανήγυριν. Εὐλόγησον ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ πάν-
» τας τοὺς χριστιανοὺς, ὅσοι εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν
» ἐπὶ τῶν μεταφερομένων ἱερῶν λειψάνων διὰ δακρῶν εὐλα-
» βῶς ἐχαίρετισαν αὐτὰ, ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς χώρας μέχρι τοῦ
» Σαρωνικοῦ κόλπου, καὶ μεσίτευσον παρὰ τῷ Ἰψίστῳ ἵνα
» συντάμῃ τὸν χρόνον τῆς τελείας ἐκπληρώσεως τῶν πόθων
» Σου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

« Ἐν τέλει κλίνων γόνυ μετὰ σεβασμοῦ, ἵνα ἀσπασθῶ τὴν
» ἱερὰν κόνιν Σου, σὲ καθικετεύω, ἀγιωτάτη τοῦ Πατριάρχου
» σκιά, νὰ προσφέρῃς εἰς τὸν τρισέβαστον συναδελφόν Σου
» Γερμανὸν τὸ βαθύτατον σέβας μου καὶ τοὺς ἀσπασμούς μου.

« Εἶπε αὐτῷ ὅτι ἀπὸ τῶν χειλέων μου καὶ τῆς μνήμης
» μου, οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ
» τῆς ἐκκλησίας ἀποφθέγματα του, Συγγνώμη δὲ ἔστω μοι,
» ἐὰν δὲν ἐξεπλήρωσα ἐντελῶς ἀπάσας τὰς παραγγελίας του,
» ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεώς μου.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς προσφωνήσεως τὸ κιβώτιον ἤρθη ὑπὸ ἱερέων καὶ ἐκομίσθη ἐν τῷ παρὰ τῆ εἰσόδῳ ἱσταμένῳ τοῦ πυροβολικοῦ φορείῳ, ἐν ᾧ εἶχε τεθῆ καὶ τὸ ἐπὶ τεσσάρων χρυσῶν στηλῶν καὶ ἐπὶ βάρου ἐνταῦθα δημοσίαις δαπάναις κατασκευασθέντος στηριζόμενον μεγαλοπρεπὲς κυανόχρουν κουβούκλιον, ὅπερ ἐδωρήσατο ἐν Ὁδησσῷ ὁ κ. Ράλλης. Ἐναποτεθέντος τοῦ φέροντος τὸ λείψανον κιβωτίου ἐν τῷ ὑπὸ τεσσάρων λευκῶν καὶ ὑπὸ μεταξωτῶν καὶ κατὰ τὴν χαίτην χρυσοκεντήτων πολυτελῶν καλυμμάτων περιβεβλημένων ἵππων ἤρξαντο οἱ κανονοβολισμοὶ, ῥιπτομένης βολῆς ἀνά πᾶν λεπτόν τῆς ὥρας μέχρι τῆς ἐν τῷ Ναῷ ἀφίξιως αὐτοῦ.

Τὴν 8 35/60 ὥραν ἐξεκίνησεν ἀπὸ τῆς δυτικῆς τοῦ προαυλίου τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ πλευρᾶς ἡ συνοδία διελθούσα τὸν ναύσκον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐκείθεν διὰ τῆς νέας ὁδοῦ Πειραιῶς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ τέλος διὰ τῆς Ἑρμαϊκῆς ὁδοῦ ἔφθασε πρὸ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τοῦ Ναοῦ ἀπόστασις εἶναι πλέον τῶν 5 χιλιάδων μέτρων. Ἡ συνοδία ἠκολούθησε τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προπορεύετο ἡ ἐφιππος χωροφυλακὴ κατὰ μέτωπον, μετ' αὐτὴν δὲ εἶποντο αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ παιανίζουσαι ἀλληλοδιαδόχως ἔθνικους παιᾶνας καὶ σαλπικταὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ 1ου πεζικοῦ τάγματος, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἵππικοῦ, ἐκατέρωθεν δ' αὐτῶν πεζοὶ κατ' ἀντιζυγίαν χωροφύλακες. Εἶτα Ἴλη ἱπέων λογχοφόρων κατὰ μέτωπον, μετ' αὐτοὺς ὁ κ. Γ. Ψύλλας, μόνος ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις φερόντων ἀργυροῦν νομισματόσημον τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Α'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Κατόπιν οἱ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ πολιτικῶς ὑπηρετήσαντες τὸν ἀγῶνα. Ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῶν τὸ πεζικὸν κατ' ἀντιζυγίαν. Μετ' αὐτοὺς ἐβάδιζον οἱ ὑπῆρται τῆς Αὐλῆς καὶ εἶτα ὁ Τίμιος Σταυρὸς καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα, οἱ μαθηταὶ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, 50 τὸν ἀριθ-

μόν, στιχηδόν, οί εκκλησιαστικοί μουσικοί, οί ήγούμενοι και ιερομόναχοι τών κατά την Άττικήν μονών, οί ιερείς ανά έξ κατά μέτωπον, ήγούμενου του έφημερίου τής βασιλίσης και του ένταύθα βώσσιου ναού, φέροντες άπαντες στολάς ποικιλοστόλους. Άπαντες οί ιερείς οί μετασχόντες τής πομπής ήσαν πλέον τών 90 τόν αριθμόν. Μετά τους ιερείς μέχρι τινός, διότι έπορεύθη μετά δύο άρχιερών έν τω Ναώ ίνα ύποδεχθῆ τὸ άγιον λείψανον, ήκολούθει ὁ Σ. Μητροπολίτης έχων ένθεν και ένθεν διάκονον. Μετ' αυτόν έφερετο τὸ φορεῖον, πρὸς δεξιᾶ του ὁποίου ήσαντο οί άρχιεπίσκοποι, άριστερόθεν δὲ οί έπίσκοποι. Τὰς τέσσαρας τής λειψανοφόρου λάρνακος ταινίας έγράτουν 4 άρχιερείς ήτοι τὰς μὲν πρώτας οί άρχιερείς Σύρου και Μαντινείας, τὰς δὲ οί Ζακύνθου και Φθιώτιδος. Κατόπιν τούτων παρηκολούθει ή Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς φέρων στολήν στρατηγοῦ και τήν ταινίαν του Έλληνικοῦ Μεγαλοσταύρου και έχων δεξιόθεν τήν Α. Μ. τήν Βασιλίσαν, άριστερόθεν δὲ τὸ προεδρεῖον τής Βουλῆς και τήν μεγάλην Πρεσβείαν αὐτῆς. Δεξιόθεν δὲ τής Βασιλίσης παρηκολούθουν οί ύπουργοί. Ὁπισθεν τών Βασιλέων ήτο ή άκολουθία αὐτῶν και οί βουλευταί. Μετ' αὐτούς έπορεύοντο οί φέροντες τὸν Μεγαλόσταυρον, ὁ στρατηγός οί αντιστράτηγοι, οί αντιναύαρχοι και οί ύπωναρχοι και κατόπιν τούτων οί γενικοί γραμματεῖς και τηματάρχαι τών ύπουργείων κατά κλάδους, τὰ μέλη του Άρείου Πάγου και του Έλεγκτικοῦ Συνεδρίου, οί καθηγηταί του Πανεπιστημίου, ὁ Φρούραρχος Άθηνῶν μεθ' ὄλων τῶν έν τῆ πρωτευσούσῃ άξιωματικῶν τής ξηρᾶς και τής θαλάσσης, τὰ μέλη του Έφετείου, ὁ διευθυντῆς του γενικοῦ λογιστηρίου, ὁ νομάρχης, ὁ διευθυντῆς τής αστυνομίας, ὁ γενικός διευθυντῆς τῶν ταχυδρομείων, τὰ μέλη του Πρωτοδικείου, οί γυμνασιάρχαι, ὁ δήμαρχος Άθηναίων μετά του δημοτικοῦ συμβουλίου, ή τής Δημητσάνης αντιπροσωπευτική έπιτροπή, οί γραμματεῖς τῶν ύπουργείων, οί καθηγηταί τῶν γυμνασίων, οί δι-

κληφόροι, οί φέροντες τόν σταυρόν τοῦ Σωτήρος κατὰ κλάσιν, τὸ ἐμπορικόν ἐπιμελητήριον, οί ἐπίτροποι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οί ιδιώται καί οί διευθυνταὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Κατόπιν τούτων ἐπορεύοντο οί λογχοφόροι ἰππεῖς κλείοντες οὔτω τὴν συνοδίαν. Τὴν τελετὴν ταύτην καθίστα ἐπιμεγαλοπρεπέστεραν καὶ συγκινητικωτέραν ἢ διατηρηθεῖσα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πομπῆς παραδειγματικὴ τάξις. Ἐξ ἐκάστου ὑπουργείου διωρίσθη εἰς τμηματάρχης, ὅστις ἐτοποθέτησε τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ οἰκείου κλάδου ἐν ταῖς διὰ τοῦ προγράμματος τῆς κυβερνήσεως ὀρισθείσαις θέσεσιν.

Ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τοῦ Καθηδρικοῦ Ναοῦ ἐψάλη ὁ κανὼν τῆς Ἀναστάσεως, ἐξ 75 τροπαρίων ἀποτελούμενος. Τρία δὲ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ ἀρχιερέων εὐαγγέλια ἧτοι τὸ μὲν ἐθωνὸν ἀναστάσιμον παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ εἰς ἐπαρχὴν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμοιοίας, καὶ τὸ εἰς ἱερομάρτυρα ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ συντάγματος. Ἀναγινωσκομένων τῶν εὐαγγελίων τούτων ἡ συνοδία καὶ τὸ λείψανον δὲν ἐβάδιζον, ἅπαντες δὲ ἴσταντο ἀσκεπεῖς καὶ ἀπαύστως ἐποίουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Αἱ χρυσοῦφαντοι καὶ πολυποικίλοι στολαὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, τῶν ἀξιωματικῶν, ὁ μέγας ὄλων αὐτῶν ἀριθμὸς, ἡ παρουσία τῶν βασιλέων μετὰ λαμπρᾶς ἀκολουθίας, οί προπορευόμενοι τοῦ φορείου ἐπιζῶντες ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, ταῦτα πάντα ἐπαρουσίαζον θέαμα πρωτοφανὲς καὶ μεγαλοπρεπές.

Ἐν τῇ εὐρυχώρῳ πλατείᾳ τοῦ «Συντάγματος» εἶχον ἀνεγερθῆ ἐν μὲ τῷ κέντρῳ αὐτῆς στήλη 26 μέτρων ὕψους εἰς ἑκατέραν τῆς ὁποίας τῶν τεσσάρων τοῦ βάρους πλευρῶν ἦσαν γεγραμμένα τὰ 4 τῆς Ἑλλάδος μέρη ἧτοι Στερεὰ, Πελοπόννησος, Κυκλάδες, καὶ Ἐπτανήσος. Ἐπὶ τῶν πλαισίων δὲ πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ βάρους ἦσαν ἐν μέσῳ στεράνων τὰ ὀνόματα τῶν Γεωργίου Δ΄ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, Νικολάου Α΄.

Αυτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, Καρόλου Ε'. βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ Λουδοβίκου βασιλέως τῆς Βαυαρίας. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς στήλης ὑψοῦτο εἰς ὕψος 4 περίπου μέτρων ἡ ΕΛΛΑΣ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ φέρουσα τὴν Ἑλλ. σημαίαν ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ στέφανον δάφνης.

Δυτικὰ δὲ τῆς πλατείας ἐν ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ ἀνηγέρθη θριαμβευτικὴ ἀψὶς ὕψους 11 μέτρων μετὰ δύο ἐκατέρωθεν τροπαίων κεκοσμημένων δι' ὄπλων, πιστολιῶν, σημαῶν, περικεφαλαίων κ. τ. λ. Εἰς τὴν ἐπίπεδον ὄροφην τῆς ἀψίδος ἦσαν ἐκ ξύλου αἱ εἰκόνες εἰς μὲν τὸ μέσον ἡ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. κρατοῦντος τὴν πατριαρχικὴν ῥάβδον ἐκατέρωθεν δὲ ὁ Ἀρχιεπ. Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος ὁ μὲν κρατῶν σημαίαν ὁ δὲ σταυρόν. Ἐπὶ τῆς ἀψίδος ἀνεγινώσκοντο τὰ ἐξῆς ἐπιγράμματα ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πανεπιστημίῳ κ. Φιλίππου Ἰωάννου.

α) Εἰς τὴν πεντηκονταετηρίδα ἑορτὴν.

- Πεντήκοντ' ἀνύσαντες ἔτη βίου αὐτονόμοιοι
- Εὐζώμεθα Πάτρην ἔμπεδον αἰεὶ ἔμεν. •

β) Εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν τριῶν εὐεργετίδων Δυναμίμων

- Βρετανίης βασιλῆα Γεώργιον Εὐρυμέδοντα,
- Καὶ Κάρολον Γαλιτῶν ἀρχὸν ἀρηΐφιλων,
- Νικόλεων τ' ἐν τοῖς Ῥώσσιων μεγάλουμον ἀνακτα
- Ἡ Ἑλλάς σωθεσὶ ἔσσει εὐλογέει. •

γ) Εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον.

- Ζῆσι Γεώργ' ἀναξ, σὺν σεπτῇ, ἄμμιν, ἀνάσσει
- Ὀλγα καὶ τρισσῶν ἀγλαίη τεκέων. •

δ) Εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου.

- Πεντηκονταετηρίδ' ἑορτὴν Ἑλλάς ἄγουσα

- Πῶς κεν Λουδοβίκου ληστὴν ἀνακτος ἔχοι ;
- Κεῖνος ἐν ἡγεμόνεσσι πιεζομένην ἐλέησεν
- Ἐλλάδα πρῶτος καὶ οἱ ἄμυνε πρόφρων. »

ε) Εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον.

- Ποιμένα Γρηγόριος μιμητάμενος Πατριάρχης
- Τὸν καλὸν, ψυχὴν θῆχ' ὑπὲρ ὧν οἴων. »

ς) Εἰς τοὺς συνοδικοὺς τοὺς μετὰ τοῦ Πατρ. Γρηγορίου
συναποθανόντας.

Γρηγορίου συνέδρου πατριάρχου ἀρχιερέως,
οἷ δὴ ὑπὲρ Χριστοῦ κύραθ' ὁμῶρ θανάτω,
λαμπρὸν ἐλευθερίας ἤμαρ ἐορτάσατε. »

ζ) Εἰς τὸν Π. Πατρῶν Γερμανόν, ἔχον ὡς ἔπεται.

- Πατρῶν ἀρχιερεὺς ἐν Ἀχαιοῖς Σταυρὸν αἰείρας
- Γερμανός· αἰγλήεντ' εἰς μέγαν ὦρα' ἄεθλον. »

η) Εἰς τὸν Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιον.

- Ἰγνάτιος περιστεμνος· ἐλευθερον ἤμαρ Ἀχαιοῖς
- Πορτῶνων, ἰδρίης πρόδρομον ἦγε φάος. »

θ) Εἰς Ῥῆγαν τὸν Φεραῖον.

- Σπέρματ' ἐλευθερίας ὁ Φεραῖος· σπαῖρον ἀοιδός·
- Καὶ θάνα μὲν κεῖνος, σπέρμα δ' ἔδλαστα μέγα. »

ι) Εἰς τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν.

- Κλεινοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου εἰκόν' ὀρῶντες
- Εὐφημεῖτε Πάτρις· πούλυφρονα πρόταυν. »

ια) Εἰς τοὺς φιλέλληνας.

- Ὅμμα φιλελλήνων ὄσσοι· ἔτι λεύσετε Φαίβοι,
- Ἢδ' ὄσσοι μακάρων ἔθνη· ἔδθητε δόμοις

« Χαίρετε! ὁ γὰρ ζῶει κατ' ἀγαθὰ γὰρ ἔσσιεν
« Ἀφθίτος ἡμετέρης μνημοσύνη χάριτος.»

Τὴν 10 καὶ ἡμίσειαν ὥραν τὸ ἅγιον λείψانون καὶ ἡ συνο-
δία ἀφίκοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως. Ὁ Σ. Μητροπο-
λίτης μετὰ δύο ἀρχιερέων ἐν στολῇ ὑπεδέξαντο κατὰ τὴν
κλίμακα τοῦ ναοῦ τὸ ἅγιον λείψانون, τὸ ὁποῖον καταβιβά-
σαντες ἐκ τοῦ φορείου καὶ κρατοῦντες εἰς χεῖρας οἱ ἀρχιερεῖς
ἐναπέθηκαν ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ παρασκευ-
ασμένη ἐξέδρα καὶ ἐκ βελούδου μέλανος μετὰ χρυσῶν ται-
νιῶν περιβεβλημένη. Ἄμα τοῦ λειψανοφόρου κιβωτίου ἐναπο-
τεθέντος ὁ καλλιρρήμων ἀρχιερεὺς Σύρου καὶ Τήνου κ. Ἀλέ-
ξανδρος ἀνέβη τὸν ἀμβωνα καὶ ἐξεφώνησε τὸν ἐξῆς λόγον.

ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ Σ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ.

« Τίς ἡ νεκροφόρος αὐτὴ λάρναξ, περὶ τὴν ὁποίαν συνωθεῖται
ἡ ἀπανταγόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀχανῆς συρ-
νήφουσα καὶ μυριάριθμος ὁ πανελλήνιος οὗτος λαός; Ἐὰν ἐπί-
στημον ξένον ἡ Ἑλλάς ὑποδέχεται ζῶντα, πόθεν τὰ σημεῖα τοῦ
ἠπένθους; Καὶ ἐὰν νεκρὸν μέγαν συνῆλθε νὰ κηδεύσῃ τὸ πα-
νελλήνιον, πόθεν ἡ θυμῆρης καὶ εὐφρόσυνος ἀγαλλίασις, ἡ διὰ
τῆς πενθίμου συγκινήσεως ἐξαστράπτουσα εἰς τὰ ὄμματα
ἠπάντων; Ἡ μήπως ἐκ τῶν παραλίω ἐκείνων, ὅπου, διαφυ-
γοῦσα τὸν πέλεκυν τῆς σφαγῆς, διεσώθη τοσαύτις νέα Ἰφιγέ-
νια ἡ Ἑλλάς, μετεκόμισεν Ἑλληνά τινα, πρὸ πολλοῦ ἀποδη-
μιοῦντα, εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος τὸ ἀτμήλατον σκάφος; Ἀλλὰ
ἠ τότε τίς ὁ παράδοξος οὗτος θαλασσοπόρος, ὅστις ἀποχαιρε-
τικῶν ἐσχάτως τὰς διὰ τὴν νέαν Ἑλλάδα εὐξέινους ἀληθῶς
τοῦ Πόντου ἀκτᾶς, συγκινεῖ βαθέως ὁλόκληρον τὸν χριστιαν.

»νικὸν τῆς Ἀνατολῆς κόσμον ἀπὸ τοῦ Νέβα μέχρι τοῦ Εὐρώτα,
»ὅστις, καὶ νεκρὸς ἐγγίσας, σείει καὶ κλονεῖ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλ-
»λάδος ἀπάσης, καὶ τὸν ὅποιον ἐξῆλθε νὰ ὑποδεχθῆ περὶ καὶ
»ἀσκητῆς ἢ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου; ὦ, χαίρε
»πατρίς τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς δόξης Ἑλλάς, διότι ἔχεις εἰς
»τοὺς κόλπους σου τὸν ἐνδοξότερον τῶν νέων τῆς πίστεώς σου
»μαρτύρων. Χαίρετε, Ἕλληνες καὶ πανέλληνες, διότι ἠξιώθητε,
»τέλος πάντων, νὰ ὑποδεχθῆτε σήμερον ἐλεύθεροι ἐλευθέρως
»τὸν σεπτὸν καὶ μεγαλάνυμον ἀρχηγόν σας, ὅστις ἔπεσε
»θῦμα πολυπενθῆς καὶ πολυδάκρυτον τῆς ἀναστάσεως τοῦ
»γένους. Χαίρε σὺ μάλιστα, ὦ εὐάνδρε τοῦ Πέλοπος γῶργ,
»διότι ὁ περιδοξὸς υἱὸς σου ἐκεῖνος, ὅστις παίγνιον παντὸς αι-
»κισμοῦ καὶ πάσης ὕβρεως ἐρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ἄταρος
»καὶ ἠτιμασμένος, ἀφ' οὗ ὡς ἐκ θαύματος διασωθεὶς ἐκ τοῦ βυ-
»θοῦ ἐκηδεύθη λαμπρῶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁμοδόξου καὶ
»εὐεργετίδος γῶργας, ἔρχεται σήμερον μετὰ πεντηκόντα ὄλα ἔτη
»νὰ κηδευθῆ καὶ ὑπὸ ἑλληνικῶν χειρῶν, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἐρ-
»χεται νὰ ἀπολάβῃ παρὰ τοῦ πανελληνίου γένους σεβασμὸν
»καὶ προσκύνησιν πολὺ ἀνωτέραν καὶ θερμότεραν ἢ ἀπελάμβαν-
»εν ἄλλοτε ζῶν ἔτι ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τῆς Ὁρθοδο-
»ξίας. Ὑπὲρ πάντας δὲ καὶ πρὸ πάντων χαίρετε Σεῖς, ὦ ἀεί-
»μνηστοὶ καὶ ἐνδοξοὶ πρόμαχοι καὶ μάρτυρες τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ
»πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνος, σὺ, ὦ Ὑψηλάντη καὶ Ῥήγα,
»Μαυρομιχάλη καὶ Κολοκοτρῶνη, Καραϊσκάκη καὶ Βότζαρη,
»Κουντουριώτη καὶ Μιαούλη, Ζαΐμη καὶ Λόντε, καὶ ἅπασα ἢ
»σεμνὴ χορεία τῶν μακαρίων πνευμάτων τῶν ὑπὲρ πίστεως
»καὶ πατρίδος εὐκλεῶς ἀγωνισαμένων. Τὸ πολυδάδυνον τέκνον
»τῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν σας, ἢ Ἑλλάς, πανηγυρίζει καὶ ἐορ-
»τάζει σήμερον τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἀειμνήστου καὶ
»ἐνδοξοῦ ἐκείνης ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀπεφασίσατε, λαμ-
»βάνοντες εἰς χεῖρας τὸ ξίφος νὰ ἐλευθερώσητε τὸ εὐγενέστε-
»ρον καὶ ἐνδοξότερον τῶν ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς σκληροτά-

προς και βαρυτέρως τῶν δουλειῶν, και ὅπως μὴ πικρευθεῖτε
» νεις τὴν τελευτὴν ταύτην ὀρθανοὶ τοῦ ἐθνάρχου Σας, ὅπως μὴ
» ημεῖν ἡ ἡρωϊκὴ Σας χορεῖα ἄνευ τοῦ ἱεροῦ και ἐνδόξου αὐτῆς
» ηκορυφαίου, μετακάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποντικῶν παραλίω,
» και ἰδοὺ ἔχετε προῖστάμενον ἐν ὑμῖν τὸν πρωθιεράρχην ὑμῶν
» και ἐθνάρχην, ἔχετε τὸν μέγαν ἱερομάρτυρα τοῦ ἀγῶνός Σας,
» ἔχετε τὸν παναοίδιμον οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κωνσταντι-
» νουπόλεως, Γρηγόριον τὸν Ε΄.

α Μεγαλειότατε Βασιλεῦ τῶν Ἑλλήνων, πρόσελθε πρὸς τὴν
» νεκρικὴν ταύτην λάρνακα, διότι ἐν αὐτῇ ἐγκλείεται τὸ ἐ-
» ρὸν λειψάνον τοῦ τελευταίου πατριάρχου τοῦ ὑπὸ τὴν δου-
» λείαν ἑλληνικοῦ γένους, τοῦ τελευταίου ἄνευ σκλήπτρου και
» διαδήματος βασιλέως τῶν δουλευόντων Ἑλλήνων, και διότι
» ἴσταται ἀοράτως περὶ αὐτὴν ἡ γεγραμμένη χορεῖα τῶν ἀνδρῶν
» ἐκείνων, τῶν ὁποίων αἱ χεῖρες, αἱ ἰδρωτὲς, αἱ θυσίαι, τὰ
» αἵματα ἔπλασαν τὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴστασαι. Μεγα-
» λειοτάτη βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος, χῦσον ἐν δάκρυ θαλε-
» ρὸν ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ νεκροῦ τούτου, διότι προσέτι και
» ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, ἐξ ἧς μεταλαμπα-
» δεύθη τὸ οὐράνιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ρῶς εἰς τὴν ἀδελ-
» φικὴν ἐκείνην χώραν, ἥτις καυχώμεθα ὅτι Σε ἐγέννησε.
» Πανιερώτατε Μητροπολίτη Ἀθηνῶν, πρόσελθε μετὰ τῆς
» περὶ Σε ἱερᾶς Συνόδου και τῶν ἄλλων ἀγίων ἐν Χριστῷ ἀ-
» δελφῶν και παντὸς τοῦ κλήρου, και προηγῶ τῆς ἐπικληθείου
» ἅμα και πανηγυρικῆς ταύτης πομπῆς. Ἴδοὺ ὁ πατριάρχης
» τοῦ γέροντός σου, τοῦ αοιδίμου Γερμανοῦ, ἰδοὺ ὁ Γρηγόριος,
» ἰδοὺ ἡ χορεῖα τῶν ἡρώων τῆς μεγάλης και ἐνδόξου ἐκείνης
» γενεᾶς, ἐκ τῆς ὁποίας καυχώμεθα ὁ ἑλληνικὸς κλήρος ὅτι
» περιλείπεται μόνος μετ' ὀλιγίστων ἄλλων. Ἐκλαμπρότατοι
» πρεσβευταὶ και ἀντιπρόσωποι τῶν εὐεργετῶν και λοιπῶν
» φιλικῶν δυνάμεων, πρόσέλθετε και ὑμεῖς εἰς τὴν ἐθνικὴν
» ταύτην πανήγυριν τῆς μικρᾶς και ἀσθενοῦς και παρηγηνο-

» σμένης και συκοφαντουμένης και αναξιοπαθούσης Ἑλλάδος,
» διότι πανηγυρίζει μικροῦ ἀλλὰ μέγαν λαοῦ ἀγῶνα, ὅστις,
» εἰάν δὲν φέρῃ τὸν ἐξωτερικὸν ὄγκον μυριονέκρων μαχῶν,
» καὶ παρασκευῆν ὄπλων καὶ μηχανῶν φονικῶν, κατὰ τὴν ἡ-
» ρωϊκὴν ὁμῶς ἀνδρίαν τῶν προσώπων, ὅσα τὸν ἐκίνησαν καὶ
» διεξήγαγον, οὐδενὸς ἄλλου ἐλαττοῦται, καὶ τοῦ ὁποῖου
» καρπὸς ὑπῆρξεν ὁ φιλελληνισμὸς, ἡ ὠραιότερα σελὶς τῆς
» εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἰπουργοὶ, ἄρχον-
» τες, λειτουργοὶ τοῦ κράτους, καὶ σύμπασα ἡ πολυπληθὴς
» καὶ σεβασμῖα αὕτη ὁμήγουρις προάγετε μετὰ σεβασμοῦ
» καὶ εὐλαθείας, διότι ἡ Ἑλλάς ἐορτάζει σήμερον τὰ γενέ-
» θλια τῆς, καὶ ὅπως πάλαι οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀνήγαγον ἐκ τῆς
» Αἰγύπτου εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τὰ ὅσα τῷ πα-
» τριάρχῳ Ἰωσήφ, καὶ ἔθαψαν αὐτὰ ἐν Σικίμοις, οὕτω καὶ
» ἡμεῖς, ὁ νέος τῆς χάριτος Ἰσραὴλ, ἀνεκομίσασμεν καὶ κη-
» δεύομεν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ νέου ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τῆς δου-
» λείας πατριάρχου εἰς τὴν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ καὶ τόσων
» ἄλλων περὶ αὐτὸν μαρτύριον ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα. **Καὶ**
» ἔσται ἡ ἡμέρα ἡμῖν αὕτη *μνημόσυνον*, καὶ ἐορτάσετε
» αὐτὴν ἐορτὴν *Κυριῶ* εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν.

« Τοιαύτης ἡμέρας ἔπρεπε καὶ ἄλλος τις ἐμοῦ ἰκανώτερος
» νὰ πλέξῃ τὸν πανηγυρικὸν στέφανον, καὶ νὰ ἐξυμνήσῃ τοὺς
» ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνισθέντας ἥρωας τῆς Ἑλ-
» ληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ τοῦ σημερινοῦ λόγου ἡ ὑπό-
» θεσις εἶναι τόσον μεγάλη καὶ ἐνδοξος, ὥστε δὲν εἶναι κίν-
» δυνος νὰ διακυβευθῇ εἰς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ἀδεξίους μου χεῖ-
» ρας. Ῥητορικῆς εὐγλωττίας καὶ δεινότητος ἔχουσι ἀνάγκην
» τὰ ἀφανῆ καὶ μικρὰ, ὅχι ὁμῶς καὶ ὁ περιδοξος καὶ μέγας
» τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγεσεῖας ἀγῶν, διότι τούτου καὶ μία μόνη
» σελὶς, καὶ μία μόνη ἔβρις, ἀρκεῖ νὰ πλουτίσῃ οἰκοθεν καὶ τὸν
» πτωχότερον τῶν ῥητόρων. Ἄλλως δὲ, *τολμήσας* νὰ ὑπα-
» κούσω εἰς τὴν ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως, καὶ παρυσιαζόμενος

ἢ ἐνώπιον τοῦ πολυπληθοῦς καὶ πανελληνίου τούτου ἀκροα-
» τηρίου κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, δὲν
» προτίθεται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ ἀδύνατα, νὰ πανηγυρίσῃ ὅλον
» τὸν Ἕλληνα ἀγῶνα, ἀλλ' ἀκροθιγῶς μόνον ψαύων τὰ κατ' αὐ-
» τὸν, νὰ Σᾶς ὑπενθυμίσῃ, πρῶτον τί ἔπραξαν ἐν γένει ὑπὲρ
» τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἔθνους οἱ ὑπὲρ αὐτῆς λαμπρῶς καὶ
» ἐνδόξως ἀγωνισάμενοι, καὶ δεύτερον τί ὀφείλομεν νὰ πράξω-
» μεν ἡμεῖς, ὅπως συντηρήσωμεν καὶ προαγάγωμεν τὸ ἔργον
» ἐκείνων.

Α΄.

« Οὐδεὶς, μεγαλειότατε Βασιλεῦ, καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ τῶν
» παρόντων ὁμήγουρις, οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὴν ἐξαιρετικὴν καὶ ἰδιά-
» ζουσαν ἀποστολὴν, ἣν ἡ θεία πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς τὸ
» ἔθνος τὸ Ἕλληνικόν, καὶ ἣν ἐπικυροῖ ὁλόκληρος ἡ μέχρι τοῦδε
» αὐτοῦ ἱστορία. Εἶναι πασίγνωστον, τί ἔπραξεν ἡ Ἑλλάς
» ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ. Πρῶτη αὐτὴ ἐν τῷ κόσμῳ ἐγκαινιάσασα
» τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, προσεκάλεσε μὲν καθ' ἑαυτῆς
» τὸν συνασπισμὸν τῆς δεσποτικῆς Ἀσίας, ἀλλὰ διὰ τῶν
» ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι ἐνδόξων αὐτῆς τροπαίων ἀπο-
» κρούσασα τὴν ἐπιδρομὴν, ἤγειρε προπύργιον ἀνυπέβλητον
» μεταξὺ ἐκείνης καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ παντὸς ἐξησφά-
» λισε ταύτην ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς δεσποτείας καὶ βαρβαρό-
» τητος. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν συνήκμασε καὶ
» ἡ τοῦ πνεύματος ἐλευθερία, ἥς καρπὸς ἀγλαὸς καὶ πολυτι-
» μος ὑπῆρξαν τὰ διάφορα εἶδη τῆς Ἕλληνικῆς φιλολογίας
» καὶ τέχνης. Αὐστυχῶς ὅμως τὴν ἐλευθερίαν διεδέχθη ἡ ἀ-
» κολασία καὶ ἡ διχόνοια, καὶ καρπὸς αὐτῶν πικρὸς ὑπῆρξε
» ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας. Ἄλλ' ἂν ἡ Ἑλλάς αἰμοσταγῆς καὶ
» ψυχρῶραγοῦσα ἐν Χαιρωνείᾳ ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ Μακεδόνα,
» παρεδόθη μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς Ῥωμαίους πολιτικῶς, ἡ θεία
» ὅμως πρόνοια ἐπεφύλαττεν εἰς αὐτὴν ἄλλην νέαν ἀποστο-
» λὴν, πολλῶν τῆς πρώτης ὑψηλοτέρων καὶ θειοτέρων. Ὅτε

» ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατέβη
» ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀνέλαβε σάρκα ἀνθρωπίνην, καὶ ἐξετέλεσε
» τὸ μέγα τῆς κοσμοσωτηρίου ἀπολυτρώσεως ἔργον, καὶ διὰ
» τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἀποστόλων καὶ μαθητῶν ἤρχισε νὰ δια-
» δίδηται πανταχοῦ τὸ θεῖον τῆς χάριτος εὐαγγέλιον, οὐ μόνον
» πρώτη μεταξύ πάντων τῶν ἐθνῶν ἡ Ἑλλάς ἐπίστευσεν
» εἰς τὸν Θεάνθρωπον λυτρωτὴν, ἐπιγνοῦσα ἐν αὐτῷ τὸν ἄ-
» γνωστον ἐν Ἀθήναις Θεόν, ἀλλὰ καὶ πρώτη αὐτὴ ἀνέλαβε
» τὸν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως καὶ στηρίξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ
» ἐνδοξότατον ἀγῶνα. Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, διαδεδομέ-
» νην ἤδη διὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων
» αὐτοῦ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου,
» ἐγράφη καὶ ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον. Διὰ τοῦ αἵματος τῶν
» καρτερικωτάτων αὐτῆς μαρτύρων ἐνισχύθη καὶ ἐκραταιώθη
» ἡ πίστις. Διὰ τῆς σοφίας τῶν ἐν αὐτῇ ἀναλαμψάντων θείων
» πατέρων καὶ διδασκάλων ἀνεπτύχθησαν καὶ διεμορφώθησαν
» αἱ σωτηριώδεις τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλῖαι. Διὰ τῶν ἐν
» αὐτῇ συγκροτηθεισῶν ἁγίων ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων
» ὠρίσθησαν μὲν καὶ καθιερώθησαν τὰ δόγματα ἐκεῖνα, ὅσα
» συναπαρτίζουσι τοὺς κυρίους τοῦ Χριστιανισμοῦ χαρακτῆρας,
» κατεβλήθησαν δὲ τῶν δυσσεβῶν αἱρέσεων τὰ φρυάγματα.
» Ἐν ᾧ δὲ ἡ Ῥώμη, εἰς τὰ ἀνύπαρκτα δικαιώματα τῆς δευ-
» θεν διαδοχῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου στηριζομένη, ἐζήτησε
» καὶ ζητεῖ ἀκόμη νὰ ἄρξῃ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου διὰ τῆς
» βίας καὶ τῆς ὕλης, ἡ Ἑλλάς ἤρξε πράγματι, καὶ ἄρχει μέχρι
» τῆς σήμερον διὰ τοῦ πνεύματος.

« Ἀλλὰ μόλις ἐξεπλήρωσε τὴν λαμπρὰν καὶ κοσμοσωτη-
» ριον ταύτην ἀποστολὴν ἡ Ἑλλάς, μόλις τὸ φῶς τοῦ Εὐαγ-
» γελίου κατήγαγε τὸν κόσμον, καὶ ἰδοὺ νέα ἐκ τῆς Ἀσίας
» ἐπιδρομὴ τῆς βαρβαρότητος καὶ τοῦ σκότους. Ξιφίρεις ἀπό-
» στολοι τῆς δυσσεβείας οἱ Ἀραβες κατακυριεύουσι καὶ ἐκ-
» βαρβαροῦσιν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν ἀνατολικὸν κόσμον, καὶ

» μίσος και φόνον πνέοντες κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ, φέρονται
» ἀκατάσχετοι πρὸς δυσμάς. Ἀνάγκη τότε τὸν ἀγῶνα τοῦ
» πνεύματος νὰ διαδεχθῆ ὁ τῶν ὅπλων ἀγῶν, οὐχὶ ἀπλῶς
» κατὰ τῶν πολεμίων τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀσεβῶν
» ἐχθρῶν τῆς ἀγίας καὶ ἀμωμότητος πίστεως τοῦ Χριστοῦ.
» Καὶ λοιπὸν ἡ Ἑλλάς φέρουσα ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς τὸ διάδημα
» τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ εἰς τὰς χεῖράς της κρα-
» τοῦσα τῆς οἰκουμένης τὰ σκήπτρα, περιζωννύεται πάλιν
» τὸ ξίφος καὶ ἀναλαμβάνει τὸν μέγαν καὶ αἱματηρότατον
» κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνα. Καὶ ἀτελείφθη μόνη εἰς τὸν
» φοβερὸν καὶ διαρκῆ σχεδὸν τοῦτον ἀγῶνα, ὃν ἠγωνίζετο
» καρτερικῶς καὶ ἀνδρείως, ὅτε νέα κατ' αὐτῆς ἐπέδραμον
» στίφη ἐκ τῶν βορείων τῆς Ταταρίας στεππῶν, τῶν πρώτων
» σύμμαχοι καὶ ἐπίκουροι, ἀλλὰ πολὺ τούτων φονικώτεροι
» καὶ βαρβαρώτεροι. ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν τουρκικῶν τούτων
» ὄρδων κύπτει καὶ ἐξανδραποδίζεται ἡ Ἀσία, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἡ
» σφαγὴ καὶ ἡ ἐρήμωσις μεταφέρεται εἰς τὴν Εὐρώπην, ἥτις ἐν-
» τρομος καὶ ἀγωνιώσα μόλις τολμᾷ νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατ'
» αὐτῶν, καὶ ποδοπατεῖται καὶ ὑποχωρεῖ κατησχυμένη πρὸς
» τὰ ὀπίσω. Εἷς δὲ καὶ μόνος, εἰ καὶ αἰμοσταγῆς καὶ ἐξην-
» τλημένος, ἀνθίσταται ὅμως ἀκόμη κατὰ τῶν ἀπαθέκτων τού-
» των βαρβάρων, ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος κατὰ τῆς Ἀσίας πρόμα-
» χος τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἑλλάς. Ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ βαρ-
» βαρικοῦ κατακλυσμοῦ, τοῦ καταποντίσαντος ὅτι εἶχε σε-
» βαστὸν καὶ πολύτιμον ὁ ἀρχαῖος κόσμος, ἐν καὶ μόνον δια-
» σωθὲν ἐπιπλέει σκάφος, ὡς ἄλλη τῆς χριστιανωσύνης καὶ
» τοῦ πολιτισμοῦ κιβωτὸς, ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἀλλὰ καὶ
» αὐτῆς εἶχεν ἤδη σημάνει ἡ τελευταία ὥρα διότι τριακόσιαί
» χιλιάδες Τούρκων μετὰ μεγάλης καὶ φοβερᾶς πολιορκητικῆς
» παρασκευῆς περιεκύκλωσαν αὐτὴν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.
» Ἡ Κωνσταντινούπολις, τὸ ἱερὸν τοῦτο κέντρον τῆς ὀρθοδο-
» ξίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη φοβουμένη τὸ

» περιμένον αὐτὴν φρικῶδες τέλος, εἶχε πολλάκις ἐπικαλεσθῆ
 » τὴν συνδρομὴν τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ἡ Εὐρώπη ὅτε μὲν ἐκώ-
 » φρευεν, ὅτε δὲ ἐζήτει εἰς ἀντάλλαγμα τῆς γλίσχροῦ καὶ
 » ἀμφιβόλου αὐτῆς βοήθειας τί; Ὅ,τι εἶχεν, ἔχει, καὶ θέλει
 » ἔχει ἱερώτατον πάντοτε ἡ Ἑλλάς, τὴν ὀρθόδοξον πίστιν.
 » Ἡ Κωνσταντινούπολις τότε μετ' ἀγανακτῆσεως ἀπεκρίθη·
 » «*Προτιμῶ γὰρ σφαγῶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἢ γὰρ γίνω*
 » *προδότις τῆς πίστεως τῶν πατέρων μου*», ὅπως καὶ ὁ
 » τελευταῖος τῶν ἑπτὰ ἐκείνων ἀδελφῶν Μακκαβαίων· «*Ἐγὼ*
 » *καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν προδίδωμι περὶ τῶν πατριῶν γό-*
 » *μων* (1). Εἰς μάτην ὁ τουρκικὸς χεῖμαρρος περικλύζει τὴν
 » Κωνσταντινούπολιν πανταχόθεν. Αὕτη ἀντίσταται ἡρωϊ-
 » κῶς. Ὁ δὲ πολιορκῶν αὐτὴν Μωάμεθ ὁ Β', ἀπελπισθεὶς ἐκ
 » τῶν ὄπλων, προτείνει εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον
 » τὸν ΙΒ', ἢ Παλαιολόγον, νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ
 » ὄρω τοῦ νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐλεύθερος μετὰ πάντων
 » τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν καὶ ἀρχόντων, φέροντες μεθ' ἐ-
 » αὐτῶν καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχον πολύτιμον. Ἄλλ' ὁ ἀνδρεῖος Πα-
 » λαιολόγος δὲν ἦτο ἐκ τοῦ φυράματός τῶν αὐτοκρατῶρων ἐ-
 » κείνων, οἵτινες ἐν κρισιμωτάταις στιγμαῖς παραδίδουσιν
 » ἀνάνδρως τὸ ξίφος εἰς τὸν ἐχθρὸν, προδίδοντες αἰσχρῶς τὴν
 » πατρίδα καὶ τὴν τιμὴν τῆς, ὅχι. Ὁ Κωνσταντῖνος συνη-
 » σθάνετο μέχρις ἄκρου μυελοῦ ἦν ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων βα-
 » ρεῖαν, ὡς ὁ Ἄτλας, ἀλλ' ἱερωτάτην εὐθύνην. Συνησθάνετο
 » ὅτι αἰῶνες ὄλοι ἀτενίζουσι πρὸς αὐτὸν, ὅτι τὸ παρελθὸν καὶ
 » τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὴν ἐπίση-
 » μον καὶ φοβερωτάτην ἐκείνην στιγμὴν, καὶ ὅτι ἡ τιμὴ ὀλο-
 » κλήρου ἔθνους, μεγάλου καὶ ἐνδόξου, εἶχεν ἐξαρτηθῆ ἐκ τοῦ
 » ξίφους, ὅπερ ἐκράτει τότε αὐτός. Ναι, συνησθάνετο ἄχρις ἄ-
 » κρου μυελοῦ πάντα ταῦτα ὁ ἡρωϊκὸς καὶ μεγάρθυμος Κων-

(1) Β. Μακκαεΐ. Ζ', 37.

» τίνος· διό και ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως και ὀργῆς τὰς
» προτάσεις τοῦ Τούρκου, ἀπόφασιν ἔχων νάντισταθῆ μέχρις
» ἐσχάτων και ν' ἀποθάνῃ. Και τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐξετέ-
» λεσε κατὰ γράμμα. Ἄφ' οὗ οἱ πολιορκηταί, ἐπὶ πτωμάτων
» πατοῦντες, εἰσήλασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, σφάζον-
» τες και αἰχμαλωτίζοντες, ἢ διαρπάζοντες και καταστρέ-
» φοντες, οἱ δὲ εὐάριθμοι τῆς πόλεως ὑπερασπισταί εἶχον
» τραπῆ εἰς φυγὴν, σώζοντες ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ἀφεύκτου θανά-
» του, ὀλίγοι τινὲς ἠγωνίζοντο ἀκόμη ἐπὶ τῶν τειχῶν, και
» μεταξὺ τῶν ὀλίγων τούτων ἐμάχετο ἀνδρείως, μέχρις οὗ ἐπε-
» σεν ἡρωϊκῶς, και ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος. Ἐκτοτε νῦξ
» ζοφερά κατεκάλυψε τὴν πρῶην φαεινὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ
» και τῶν φώτων ἐστίαν, και τέσσαρες αἰῶνες σκληροτάτης
» δουλείας ἐπεκάθησαν σιδηροὶ και βαρύτατοι εἰς τὸ στηθος
» τῆς χώρας ἐκείνης, ἣτις ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ και τρο-
» φὸς τῆς ἐλευθερίας. Τίς δὲ ἰ ποδηγετήσας τὸ ἑλληνικὸν ἔ-
» θνος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ζοφερωτάτης ἐκείνης νυκτός, ὅπως
» εἰς τὴν ἔρημόν ποτε ὁ στύλος τοῦ πυρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας ;
» Ἡ ἱερὰ ἡμῶν πίστις. Τίς δὲ ὁ σώσας τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ μεγάλ-
» λου ἐκείνου και φοβεροῦ ναυαγίου, ὡς ἄλλη σωστικὴ κιβω-
» τός ; Ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία. Ναι, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐ-
» σώθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ πίστεως, και οἱ
» Ἕλληνας ἠδυνήθησαν νὰ ὑπομείνωσιν ὅσα και ὅποια οὐδὲν
» ἄλλο ἔθνος ὑπέμεινε, χωρὶς νὰ καταστραφῆ και χωρὶς νὰ
» ἀποθάνῃ, διότι εἶχε τοσαύτην και τοιαύτην πρὸς τὸν Θεὸν
» τῶν πατέρων, πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, πίστιν και ἀφο-
» σίωσιν, ὥστε ἠδύνατο ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ νὰ κράζῃ μετὰ τοῦ
» Ἀποστόλου· Ἄτις ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χρι-
» στοῦ ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμὸς, ἢ γυ-
» μνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα ; Καθὼς γέγραπται, ὅτι
» ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν
» ὡς πρόβατα σαρχίς· ἀλλ' ἐν τοῦτοις πάνσιν ὑπερβικώμεν

» διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (1). Καὶ ἀληθῶς ἐν πᾶσι τού-
 » τοις τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπερενίκησε διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος
 » αὐτὸ, καὶ ἐκ τῆς σιδηρᾶς ἐκείνης καὶ μακραίωνος δουλείας
 » κατώρθωσε νὰ διασωθῆ ἡ Ἑλλάς, καὶ ὡς ὁ τετραήμερος
 » νεκρὸς Λάζαρος νὰ ἐξέλθῃ καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ τετραίαιωνος
 » τάφου καὶ νὰ περιπατήσῃ.

α Τίς ἀγνοεῖ τὸ πῶς ἐγένετο ἡ νεκρανάστασις αὕτη; Ἐν ᾧ
 » ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ Ἰλλυρικὴ χερσόνησος ἐστέναζεν ὑπὸ
 » τὸν δουλικὸν τῶν Τούρκων ζυγὸν, ἔμεινεν ἀδούλωτος ὁ πο-
 » λυῦμνητος Ὀλυμπος καὶ τὰ ὄρη τῆς ἀρκτώας Ἑλλάδος.
 » Τὰ ὄρη ταῦτα ἔσωσαν, ἔθρεψαν καὶ ἐνέπνευσαν τοὺς ἀρμα-
 » τωλοὺς, τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην γενεάν τῶν ὀπλαρχηγῶν, αἱ-
 » τινες προεγύμνασαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν χρῆσιν τῶν
 » ὀπλων. Τραχεῖς καὶ ὑπέροπλοι ἦσαν οἱ προγυμνασταὶ ἀλλὰ
 » καὶ ὁ ἐχθρὸς καθ' οὗ προεγυμνάζοντο οἱ δεδουλωμένοι ἦτο
 » θηριώδης καὶ ἄγριος, καὶ πρὸς τὸν μελετώμενον ἀγῶνα ἀ-
 » πητοῦντο οὐχὶ κοινοὶ καὶ κοινὸν φυράματος μαχηταί, ἀλλ'
 » αὐτὸ τοῦτο Ἡρακλεῖς, ἱκανοὶ νὰ παλαίωσι πρὸς θηρία.
 » Ἀλλ' ἂν τραχεῖς ἦσαν οἱ διδάσκαλοι οὗτοι καὶ μαθηταί
 » τῶν ὀπλων, ἂν τραχεῖα ἦτο ἡ δεξιὰ ἡ κρατήσασα τὸ ξίφος
 » τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς παλιγενεσίας πολέμου, δὲν ἔλει-
 » ψεν ὅμως καὶ ἡ διάνοια, ἥτις ἐμελλε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν δε-
 » ξιάν, τὴν κρατοῦσαν τὸ ξίφος. Ναί, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ
 » λείψῃ ἡ διάνοια, νὰ λείψῃ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἐκ τῆς χώ-
 » ρας ἐκείνης, ὅπου ἡ ἀνθρωπίνῃ διάνοια ἔρριψε τὸ λαμπρότερον
 » αὐτῆς φῶς; Καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ δουλείᾳ οἱ Ἕλληνες οὐδέπο-
 » τε ἔπαυσαν καλλιεργοῦντες ἐν τῶν ἐνότων τὰ γράμματα
 » καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἐκ τῶν ὀσημέραι ἀπανταχοῦ τῆς
 » Ἑλλάδος πληθυνομένων σχολείων διεχέοντο ἀφθονώτερα
 » ὀσημέραι καὶ λαμπρότερα τὰ φῶτα. Ἡ ἐλληνικὴ παιδεία

(1) Ῥωμ. Η', 35.

» φέρουσα τῆς Ὁρθοδοξίας τὸ σωτήριον χρίσμα καὶ διανοίγουσα
 » τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας, προήγε βαθμηδὸν
 » τοὺς Ἑλληνας εἰς πλείονα συναίσθησιν τῆς καταγωγῆς των
 » καὶ τῆς περὶ αὐτοὺς σκληρᾶς δυστυχίας καὶ τῶν καθηκόντων,
 » ἅτινα ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς αὕτη ἡ δυστυχία. Ἡ ἔννοια τῆς
 » πατρίδος ἤρχιζε νὰ διευκρινίζηται κάλλιον εἰς τὸ πνευμά
 » των, καὶ ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας νὰ φλογίζη θερμότερον τὴν
 » καρδίαν των. Ὁ ἔρωσ δὲ οὗτος τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευ-
 » θερίας, κρατυνόμενος καὶ διὰ τῆς ἰσχύος τῆς πίστεως, εἶχε
 » κατακυριεύσῃ τόσον τοὺς Ἑλληνας ἐκείνους, ὥστε ὀλόκλη-
 » ροὶ γενεαὶ νυχθημερὸν ὠνειρεύοντο τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀπε-
 » λευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Μία δὲ ταύτων τῶν γενεῶν ἦτο
 » καὶ ἡ τῶν μεγαλεπήβολων Ἰψηλαντῶν, ἥτις ἀπετόλμησε
 » νὰ προβῆ καὶ εἰς πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς παρασκευὰς
 » ἐντὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ Διδανίου, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον
 » νὰ προτείνῃ καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν σουλτάνον τὰ παρα-
 » βολώτατα πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ σχέδια.

α Μύστης καὶ μαθητῆς τῶν Ἰψηλαντῶν καὶ ὁ ἀείμνηστος
 » Ῥήγας ὁ Φεραῖος ἐκληρονόμησε παρ' αὐτῶν τὴν μεγαλο-
 » φροσύνην καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος, ὅστις ἐν τῇ γενναίᾳ
 » αὐτοῦ καὶ θερμῇ καρδίᾳ ἀνεπτύχθη εἰς διάπυρον καὶ ἔξαλ-
 » λον αἶσθημα. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο, πῶς νὰ φωτισθῶσιν, ὅσον
 » τάχος, οἱ Ἕλληνες, καὶ φρονηματισθέντες νὰ λάβωσιν εἰς
 » χεῖρας τὰ ὄπλα, καὶ νὰ κρημνίσωσι τῆς τυραννίας τὸ οἰκο-
 » δόμημα. Γεωγραφικοὶ πίνακες τῆς Ἑλλάδος, πολεμικὰ σχέ-
 » δια, στρατιωτικαὶ ὁδηγίαι καὶ κανονισμοί, πολεμηστήρια
 » ἄσματα καὶ διάφορα ἄλλα πατριωτικὰ ποιήματα, ἦσαν
 » τὰ ἐλάχιστα τῶν ὅσα ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ φωτιμοῦ τῶν ὁμο-
 » γενῶν του ὁ Ῥήγας, εἰς Βιέννην ἑλθών. Ἄλλ' ἡ μεγαλορ-
 » γὸς καὶ ἀνυπόμονος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος
 » ὁρμὴ τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῆ καὶ εὐχα-
 » ριστηθῆ εἰς ταῦτα μόνον τὰ βραδέα καὶ μακροχρόνια μέσα.

» Σπεύδων μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκαθέκτου νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ
 » τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὴν συνδρομὴν καὶ
 » βοηθίαν τῶν ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιῶντων Γάλλων,
 » προϋδῶθη κακῆ μοίρᾳ εἰς τὴν ἐπιτόπιον κυβέρνησιν, καὶ συλ-
 » ληφθεὶς μετὰ πέντε ἄλλων συνεταίρων του, παρεδόθη εἰς
 » τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις καὶ τὸν ἐθανάτωσεν. Ὁ
 » θάνατος τοῦ πρωτομάρτυρος τούτου τῆς ἑλληνικῆς παλιγ-
 » γενεσίας συνεκίνησε βαθέως πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν, καὶ
 » τὰ ἐκ τῆς καταστραφείσης συλλογῆς τῶν ποιημάτων του
 » περισωθέντα ἄσματά του ἀντήχησαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου
 » μέχρι τοῦ ἄλλου, καὶ συνώδευσαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους
 » τὴν ἀναγεννηθεῖσαν ἐλευθερίαν.

« Ἄλλ' ἂν ἐκ Γαλλίας δὲν ἐπεράνη ἐλπίς βοηθείας καὶ
 » ἀντιλήψεως, ὅπως ἤλπισε ματαίως ὁ ἀείμνηστος Ῥήγας, ἤλ-
 » θεν ὁμως ἐκείθεν ἄλλη ἄλλου εἴδους βοήθεια ἐξ ἑλληνικῶν
 » χειρῶν. Ἐπὶ ἡμίσειν ἑκατονταετηρίδα ὑπέθαλπε καὶ ἐξέ-
 » ρκαιεν ἐκ Παρισίων τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος διὰ παντὸς εἴδους
 » καὶ πάσης ὕλης ἀλλεπαλλήλων συγγερῶν ὁ ἐκ Χίου σοφὸς
 » γέρον Ἀδαμάντιος Κοραῆς. Ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ
 » τῆς ἡλικίας καὶ ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρός του δὲν ἦτο, ὡς ἡ
 » τοῦ Ῥήγα, μεγαλεπήβολος καὶ ἠρωϊκὴ, πρακτικῶς ὁμως
 » ἀπεδείχθη οὐχ' ἦπτον τῆς ἐκείνου λυσιτελῆς καὶ σωτήριος.
 » Εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γένους
 » ὁ Κοραῆς ὠδήγησε βραδύτερον μὲν ἀλλ' ἀσφαλέστερον καὶ
 » συστηματικώτερον, καὶ ἂν οἱ λόγοι του δὲν ἔφερον τὴν ἐκ
 » τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου ἱερότητα, οὐδὲ συνήραζον τὴν
 » καρδίαν, ὡς οἱ ἔνθεοι λόγοι τοῦ Ῥήγα, ἔπειθον ὁμως πλει-
 » ὄτερον καὶ ἐνεκόλαπτον ἔτι βαθύτερον εἰς τὴν καρδίαν τῶν
 » Ἑλλήνων τὸ αἶσθημα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευ-
 » θερίαν ἔρωτος. Καὶ δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ὅπως οὖν πεπαιδευ-
 » μένος Ἕλληνα ὄχι μόνον ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ
 » ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τῶν νεωτέρων, ὅστις νὰ μὴ φέρῃ καὶ σήμε-

» ρον ἔτι ἀνεξίτηλον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰύγγα τῶν λόγων τοῦ
» σοφοῦ καὶ φιλοπάτριδος Χίου. Ἀλλὰ τίνα πρῶτον καὶ τίνα
» ὕστερον νὰ ὀνομάσω ; Καὶ τίς ὅπως οὖν διακρινόμενος ἐν τοῖς
» χρόνοις ἐκεῖνος λόγιος ἢ σοφός, καὶ τίς ὅπως οὖν διακρινόμε-
» νος ἐν τῇ κοινωνίᾳ Ἑλλην δὲν ἠσθάνετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
» τὸν διάπυρον τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἔρωτα, καὶ
» δὲν ἔγραψε καὶ δὲν εἶπε καὶ δὲν ἐνήργησεν ὅ,τι καὶ ὅπως
» ἠδύνατο ἕκαστος, παρσκευάζων καὶ παρασκευαζόμενος ; Ἐν-
» « θουσιασμός ἱερός καὶ ἀκατάσχετος εἶχε καταλάβει καὶ τὴν
» κεφαλὴν καὶ τὴν καρδίαν τῶν πατέρων ἡμῶν ἐνθουσιασμός,
» τὸν ὅποιον οὐδὲ νὰ φαντασθῶμεν καὶν δυνάμεθα σήμερον
» ἡμεῖς οἱ ἐκνευρισμένοι υἱοὶ καὶ ἔκγονοι ἐκείνων, καὶ τὸν
» ὅποιον ἠθέλομεν νομίσει ὡς μῦθον καὶ τερατολογίαν, ἐὰν
» δὲν εἶχομεν ὑπ' ὄψιν μυρία παντὸς εἶδους γεγονότα καὶ
» πράγματα μαρτύρια, τῶν λεγομένων ἀψευδῆ καὶ ἀναμφι-
» σβήτητα. Ἐὰν λοιπὸν αἱ χεῖρες τοῦ ἔθνους ὠπλίζοντο καὶ
» προεγυμνάζοντο εἰς τὸν πόλεμον, δὲν ἔμεινεν ἀργή ἢ κεφαλὴ
» καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐδὲ ἔλειπεν ἡ διάνοια. Ἡθικῶς ἡ
» Ἑλλάς ἦτο ἕτοιμος πρὸς ἐπανάστασιν, ἀλλὰ ὑλικῶς ἔλει-
» πον καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ στρατοὶ καὶ στόλοι καὶ
» ἀρχὴ καὶ διεύθυνσις, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ πάντα. Καὶ ὅμως τόσος
» ἦτο ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἐνθουσιασμός, καὶ τόσον μεγάλη τοῦ
» μικροῦ καὶ ἀσθενοῦς καὶ ὀλιγαριθμοῦ ἔθνους ἢ πρὸς ἀποτί-
» ναζιν τοῦ βαρβαρικοῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ ὄρμη ὥστε ἡ ἔλ-
» ληνικὴ ἐπανάστασις ἐξερράγη, χωρὶς νὰ ὑπάρχη προπαρα-
» σκευασμένον οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον πρὸς τὸ φοβερόν ἐκεῖνο
» καὶ γιγάντειον τόλμημα. Ἡ φιλικὴ ἑταιρεία, τὸ μόνον συ-
» στηματικὸν ἔργον, διαδεχθεῖσα τὴν φιλόμουσον ἑταιρίαν,
» ἧς πρόϊστατο ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης ὁ Καποδίστριας, καὶ
» ὡς ἐκ ταυτομάτου καὶ διὰ θαύματος καταρτισθεῖσα ὑπὸ
» τῶν περὶ τὸν Νικόλαον Σκουφᾶν θερμουργῶν καὶ φιλοπατρι-
» ῶδων ἀνδρῶν, εἰ καὶ περιέβαλε βαθμηδὸν εἰς τὸ δικτυῶν της

» ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, ὑλικῶς ὅμως οὐδὲν ἐπρό-
» φθασε νὰ παρασκευάσῃ ἄξιον λόγου. Τόσον δὲ ἀληθὲς εἶναι
» τοῦτο, ὥστε ἡ ἐταιρεία αὕτη ἐδέησεν ἐπὶ τέλους νὰ κρυφθῇ
» ὅπισθεν μυστηριώδους τινὸς ἀλλ' ἀνυπάρχτου ἀρχῆς, ὅπως
» μὴ ἴδωσι τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν οἱ Ἕλληνας καὶ ὁ-
» πισθοχωρήσωσιν ἐντρομοὶ ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ τῆς κατα-
» στροφῆς βεράβρου.

» Ἡ πρὸ πολλοῦ μετὰ παλμῶν καρδίας ἀναμενομένη παμ-
» πόθητος ὥρᾳ ἐσήμανε, τέλος. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς φιλικῆς ἐται-
» ρίας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως Ἀλέξανδρος ὁ Ἐψηλάντης, δια-
» θὰς τὸν Προῦθον τῆς κβ' Φεβρουαρίου τοῦ 1821 μὲ ἀναπε-
» πταμένην τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθε-
» ρίας εἰσήλασεν εἰς Δακίαν, ὅποθεν μετὰ δύο ἡμέρας ἐξέδωκε
» τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς πανέλληνας κήρυγμά του, φέρον ἐπὶ
» κεφαλῆς τό— μάγου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. — Ποία
» χαρὰ καὶ συγκίνησις! Ποῖος ἐνθουσιασμὸς καὶ ποία ἐλπίδων
» ἀναπτέρωσις! Ἡ εἶδησις τῆς ἐν Δακίᾳ ἐκρήξεως τῆς ἐπα-
» ναστάσεως ἐκλόνησε ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τὴν εὐρωπαϊκὴν
» Τουρκίαν, καὶ ὁ ἐπαναστατικὸς ὄργασμὸς μετεδόθη καθ' ἅ-
» πασαν τὴν Ἑλλάδα. Δυστυχῶς ἡ πρώτη αὕτη ἐν Δακίᾳ
» ἀπόπειρα ἐπέπρωτο νὰ μὴ εὐδοκημήσῃ· καὶ ἡ μὲν ἐπανά-
» στασις ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα ὁ δὲ γενναῖος καὶ φιλόπατρις,
» ἀλλ' ἀτυχῆς ἀρχηγὸς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν
» Αὐστρίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐνεκα τῶν
» μακροχρονίων κακουχιῶν καὶ τῆς μακρᾶς καὶ διαβρωτικῆς
» θλίψεως ἐμαράνθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἡ νεαρὰ καὶ θάλλουσα
» αὐτοῦ ἡλικία. Ἡ ἐπανάστασις λοιπὸν ἐν Δακίᾳ ἀπέτυχε δυ-
» στυχῶς· ἀλλ' ὅχι καὶ ἀτίμως διότι, ἐν ὅσῳ θὰ ῥέη εἰς ἀν-
» θρωπίνας καρδίας αἷμα ἑλληνικόν, θέλει συγκινήσῃ αὐτὰς ἡ
» ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σέκου θυσία τοῦ ἥρωος Γεωργίου τοῦ Ὁ-
» λυμπίου, καὶ θέλει ζῆ ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη τοῦ ἐκ τῆς
» εὐγενοῦς καὶ ἐνθουσιώδους ἑλληνικῆς νεολαίας τῶν χωρῶν

» ἐκείνων συγκροτηθέντος ἱεροῦ λόγου, ὅστις ἔπεσεν ἡρωϊκῶς
» μαχόμενος ἐν Δραγατσανίῳ.

» Ἀπὸ τῆς Δακίας ἡ ἐπανάστασις μετεπήδησεν εἰς τὸ
» ἄλλο ἄκρον τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου, εἰς τὴν Πελοπόν-
» νησον, ὅπου ἀκριβῶς μετὰ ἓνα μῆνα, ἦτοι τῆ β'. Μαρτίου
» τοῦ 1821 ἡ περὶ τὸν αἰόδιμον Γερμανὸν ἀχαϊκὴ τριανδρία
» ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέ-
» ρας ἐπανέστη ἡ Μάνη καὶ ἡ Μεσσηνία ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα
» Πέτρον τὸν Μαυρομιχάλην καὶ τὸν αἰόδιμον Θεόδωρον τὸν
» Κολοκοτρώνην, καὶ ἐντὸς τριῶν ἐβδομάδων ὀλόκληρος ἡ
» Πελοπόννησος ἦτο ἀνωρθωμένη καὶ ἑνοπλος. Ἐντρομοὶ δὲ
» καὶ ὑπὸ πανικοῦ φόβου κεκυριευμένοι οἱ Τούρκοι, ἐγκατέλι-
» πον ἀπανταχοῦ σχεδὸν τὰ ἀναπεπταμένα γωρία, καὶ κατέ-
» φυγον εἰς τὰ φρούρια τῶν Πατρῶν, τῆς Τριπόλεως, τῆς
» Μεθώνης, τοῦ Ναυαρίνου τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τῆς Ναυ-
» πλίας. Συγχρόνως δὲ σχεδὸν ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη καὶ
» εἰς τὴν στερεάν Ἑλλάδα, ἣτις ἐκινήθη ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν,
» Διάκον καὶ Διοβουνιώτην. Ἄμα δὲ ἀπεστάτησαν καὶ αἱ
» ναυτικαὶ νῆσοι, πρῶτον μὲν αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά, ἀκο-
» λούθως δὲ καὶ ἡ Ἰδρα, τὰ δὲ πλοῖα τῶν νήσων τούτων
» ἀνεπέτασαν τὴν κυανόχρουν σημαίαν τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρ-
» τησίας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐπῆλθε καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς
» Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Σάλμου, τῆς Κρήτης καὶ
» ἄλλων μερῶν.

» Ἐν δὲ τούτοις τί ἔπραττεν ἡ Πύλη; Ἡ εἰδησις τῆς ἐν
» Δακίᾳ ἐπαναστάσεως ἐνόπησεν ὀργῆς καὶ φρουράματος τὸν
» Σουλτάνον, ὅστις ἔμεινεν ἐπὶ στιγμὴν ἀπρακτος, ὅχι διότι
» δὲν ἤθελε νὰ πράξῃ τι, ἀλλὰ διότι δὲν ἐγνώριζε, ποῖον ἔπρεπε
» νὰ προτιμήσῃ ἐκ τῶν φονικῶν σχεδίων, ὅσα ἀλληλοδιχό-
» χως τῷ ἐνέπνεεν ἡ δίψα τῆς ἐκδικήσεως. Ἐν μόνον μέτρῳ
» ἐκρίθη ἱκανὸν νὰ κορέσῃ τὴν δίψαν ταύτην, ἡ γονικὴ τοῦ
» ἐλληνικοῦ ἔθνους σπυγῆ. Ἄλλ' εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ὁ μὲν ἰε-

» ροδίκης ἀνθίσταται, ὁ δὲ μέγας Βεζύρης δὲν φαίνεται πρῶτου-
» μος τοῦ σχεδίου τούτου συνήγορος καὶ ἐκτελεστής. Ὁ ἱεροδί-
» κης καὶ ὁ Βεζύρης πίπτουσι καὶ ἐξορίζονται. Νέα κυβέρνη-
» σις συγχροτεῖται, ἥτις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ νέου ἱεροδίκου
» ἐνεργοῦσι πᾶν ὅ,τι συντελεστικὸν εἰς τὸ νὰ ἐξάψῃ τὸ ἐρη-
» σκευτικὸν μῖσος τοῦ ὀθωμανικοῦ ὄχλου. Ἄμα δὲ καὶ προσ-
» καλοῦνται εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐνοπλὰ πλήθη Ἀσιανῶν.
» Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ σφαγὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους διετάχθη,
» ἂν ὄχι κατὰ τύπον, πράγματι ὅμως καθ' ὄλον τὸ κράτος,
» καὶ ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ἐκ τῆς πρωτευούσης. Καὶ ἰδοὺ αἱ πλα-
» τεῖαι καὶ αἱ βύμαι τῆς δυστυχοῦς Κωνσταντινουπόλεως
» πλημμυροῦσιν ἐξ ἀγρίων καὶ θηριωδῶν στιφῶν, οἵτινες ἔτρε-
» χον μὲ γυμνά ξίφη τῆδε κάκεισε τῆς πόλεως, καὶ ἔσφαζον
» ἀδιακρίτως πάντα τὸν προστυχόντα, καὶ ἐσύλουν καὶ ἐμίαι-
» νον τοὺς ἱερούς ναοὺς, καὶ παρεβιάζον καὶ διήσπαζον τὰς οἰ-
» κίας, καὶ τὰς μὲν γυναῖκας ἀπῆγον εἰς καταισχύνην, τοὺς
» δὲ ἄνδρας ἢ ἔσφαζον καὶ ἀπηγχόνιζον, ἢ ἔσυρον εἰς τὰ βα-
» στανιστήρια. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς τρισσαβλίους
» Χριστιανούς, οἵτινες ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ
» οἵτινες οὐδὲ νὰ φύγωσι κἂν ἠδύναντο, διότι καὶ ἡ φυγὴ
» αὐτὴ εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Μόλις δὲ ὀλί-
» γοι τινὲς εἶχον κατορθώσει νὰ φύγωσι καὶ διασωθῶσιν ἐκ-
» τὸς τοῦ κράτους, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων
» καὶ τῶν εὐγενῶν, διότι κατὰ τούτων μάλιστα καὶ πρώτι-
» στα εἶχε πέση ἡ ὄργη τῶν κρατούντων. Ὁ μέγας διερμη-
» νεὺς Μουρούζης, νέος εὐγενῶν αἰσθημάτων, καὶ διακαίόμε-
» νος, ὅπως ὀλόκληρος ὁ οἶκος τῶν Μουρούζων, ὑπὸ ἀκραί-
» φνοῦς καὶ διαπύρου ζήλου ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους,
» ἀπαχθεὶς ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τὸ Κιόσκιον αὐτοῦ τοῦ Σουλ-
» τάνου. Ὑπὸ τὸν πέλεκυν δὲ τοῦ δημίου ἔπεσον ὁμοίως καὶ
» αἱ κεφαλαὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μουρούζη, διερμηνέως τοῦ
» στόλου, τοῦ Μιχαὴλ Μάνου, τοῦ Χαντσερῆ, τοῦ Γεωργίου

» Μαυροκορδάτου και πολλῶν ἄλλων. Εἰς δεκακισχιλίους δὲ
» ὑπολογίζονται οἱ Ἕλληνες, ὅσοι κατὰ τὰς φοβεράς ἐκεῖνας
» ἡμέρας ἔπесον θύματα εἰς τὴν ὄργην τοῦ αἰμοβόρου δυ-
» νάστου.

» Ἄλλὰ τίς δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν λύσσαν αὐτοῦ, ὅτε
» ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐπίσημος εἰδῆσις και περὶ
» τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου; Τίς δὲ νὰ περιγράψῃ
» τὴν φρίκην τῶν σκηνῶν, ὅσαι, μόλις κοπάσασαι, ἐπανελή-
» φθησαν ἔτι βιαιώτεροι ἐν τῇ παναθλίῳ πρωτευούσῃ; Οἱ σφα-
» γεῖς ἀπαυδῆσαντες ἤρχισαν νὰ ἐκλέγωσι τὰ θύματά των,
» και ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου νὰ ἐπιτίπτῃ μᾶλλον ἐπὶ τὰς
» ἐκλεκτοτέρας κεφαλὰς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ και κλήρου. Ὁ-
» σημεῖραι δὲ και ὁ αἰματηρὸς κύκλος περιεγράφετο στενωτέ-
» ρος, συστελλόμενος περὶ τὴν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου, και
» μάλιστα περὶ τὸ κέντρον ταύτης, τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐκεῖ
» κατῴκει ἡ ἐκλεκτὴ μερὶς τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖ ἦτο τὸ ἱερόν
» κέντρον τοῦ δεδουλωμένου ἔθνους, ἡ μεγάλη Ἐκκλησία, και
» ἐκεῖ διέτριβεν ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ ἔθνους και τῆς Ἐκ-
» κλησίας, ὁ Πατριάρχης. Πρὸς τὸ μέρος λοιπὸν ἐκεῖνο και
» προεχώρει ὁσημέραι και συνεκεντροῦτο τὸ δρᾶμα τῆς σφα-
» γῆς και τῆς φρίκης. Και τὰ μὲν λοιπὰ παραλείπομεν, φέρε
» δὲ, ἀναπετάσαντες τὴν αὐλαίαν, παρασταθῶμεν εἰς μίαν
» ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ σκηνὴν τῆς φοβερᾶς τραγω-
» δίας.

» Εἶναι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1821, και ἡ
» ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διανύσασα μετὰ φρίκης και ἀγωνίας
» τὴν ἀγίαν τεσσαρακοστὴν, διέρχεται ἤδη τὴν ἀγίαν και με-
» γάλην ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος. Οὐδεμία δὲ τῶν
» ἡμερῶν τούτων παρέρχεται χωρὶς νὰ αὐξήσῃ ὁ τρόμος τῶν
» Χριστιανῶν, και μάλιστα τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις και
» τῶν περὶ αὐτὰ κληρικῶν και λαϊκῶν, διότι ἐκάστη ἡμέρα
» προστίθει και νέον κατάλογον θυμάτων εὐγενῶν και περι-

» φανῶν εἰς τὸ ἐλληνικὸν μαρτυρολόγιον. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ
» μέσῳ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀκα-
» λουθίαι τῶν ἁγίων ἐκείνων ἡμερῶν ἐξακολουθοῦσι μετὰ πά-
» σης τάξεως καὶ ἀκριβείας, οὐδεὶς δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἑκκλη-
» σίᾳ παραλείπει τὸ καθήκον του, ἥκιστα δὲ πάντων ὁ ἀνώ-
» τατος ἀρχηγὸς τῆς Ἑκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, ὁ Πατριάρ-
» χης. Περὶ τὸ δειλινὸν τοῦ μεγάλου Σαββάτου εἰσέρχεται εἰς
» τὸ Πατριαρχικὸν δωμάτιον γέρων τις κληρικός, ὑπερεβδο-
» μηκοντούτης τὴν ἡλικίαν, μέτριος τὸ ἀνάστημα, ἰσχνὸς τὸ
» σῶμα, φέρων πώγωνα μέτριον καὶ μιξοπόλιον, ὅστις κε-
» κοπιακῶς καὶ καταβεβλημένος κἀνηται εἰς τὴν γωνίαν τοῦ
» ἀνακλίντρου. Ἐὰν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὴν ἀπέριττον καὶ ἥκιστα
» πολυτελεῆ ἐνδυμασίαν του, ἀμφιβάλλει ἂν ἀνήκει εἰς τὴν
» ἀνωτέραν τάξιν τῆς κληρικῆς ἱεραρχίας· ἀλλὰ παρατηρῶν
» τὸ βαθὺ πρὸς τὸν εἰσελθόντα σέβας τῶν περὶ αὐτὸν, πειθε-
» ται ἀμέσως ὅτι αὐτὸς εἶναι, ὅπως καὶ εἶναι, ὁ ἐνδοξὸς ἐπὶ
» σοφίᾳ καὶ συνέσει καὶ ζήλῳ καὶ ἀρετῇ, ἀλλὰ πολυπαθὴς
» καὶ πολύτλας ἀρχηγὸς τοῦ δεδουλωμένου ἔθνους, ὁ ἀπὸ
» τριῶν ἐτῶν τὸ τρίτον ἤδη πατριαρχεῦων, ὁ πολὺς ἐν ἔρ-
» γοῖς καὶ λόγοις Γρηγόριος ὁ πέμπτος. Ἀτενίζων τότε εἰς
» τὴν μορφήν τοῦ γέροντος, καταλαμβάνεσαι ὑπὸ σεβασμοῦ
» ἅμα καὶ ὑπὸ ἀνεξηγήτου τινὸς θλίψεως· ὑπὸ σεβασμοῦ,
» διότι βλέπεις ὀφθαλμοφανῶς ἀπεικονισμένην ἐπὶ τῆς ἱεράς
» ἐκείνης μορφῆς τὴν θερμὴν καὶ ἔνθεον ψυχὴν τοῦ σοφοῦ καὶ
» ἐναρέτου, ἀλλ' ἅμα καὶ δραστηρίου καὶ συνετοῦ καὶ μεγα-
» λεπήθλου Πατριάρχου, οὗτινος ἐκάστη Πατριαρχεῖα εἶχε
» σημειωθῆ διὰ μεγάλης καὶ ἐθνωφελοῦς πράξεως· ὑπὸ θλίψεως
» δὲ, διότι οἱ γλαυκοὶ τοῦ γέροντος ὀφθαλμοὶ δὲν ἔχουσι
» πλέον τὴν παλαιάν αὐτῶν λάμψιν καὶ γοργότητα, καὶ οἱ
» χαρακτῆρες τοῦ προσώπου φαίνονται καταβεβλημένοι καὶ
» σκυθρωποὶ, ὅχι ἐκ τῆς ἡλικίας, οὐδ' ἐκ τῆς μακρᾶς νηστείας,
» ἀλλ' ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀπὸ δύο ἡδὴ μηνῶν καὶ ἐπέ-

» κείνα ψυχικῶν ὀδυνῶν καὶ παθημάτων. Ὁ Γρηγόριος εἶχεν
» ἰδιοσυγκρασίαν σώματος καὶ ψυχῆς βρωμαλέαν, καὶ τὰ πο-
» λιτικά μεγάλα γεγονότα, ὅσα κατὰ παράδοξον συγκυρία
» συνέπεσον πρὸς ἐκάστην τῶν τριῶν αὐτοῦ πατριαρχειῶν,
» εὔρον αὐτὸν αἰείποτε ὀρθὸν καὶ ἀκαμπτον κατὰ τὴν ἀνδρίαν
» καὶ τὸ φρόνημα. Ἀλλὰ αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις τῆς τρί-
» τῆς ταύτης πατριαρχείας ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἡ συναίσθη-
» σις τοῦ μεγέθους καὶ τῶν κινδύνων τῆς προπαρασκευαζομέ-
» νης ἀναστάσεως τοῦ γένους, καθὼς καὶ αἱ αἰματηραὶ σκη-
» ναί, ὅσαι συνώδευσαν τὴν τελευταίαν τεσσαρακοστήν, εἶχον
» ἐπὶ τέλους καταβάλλῃ αὐτόν. Ἐδειλία δὲ καὶ ἐφοβεῖτο ὄχι
» περὶ ἑαυτοῦ· ἀπ' ἐναντίας, ὁ περὶ τοῦ προσώπου του κίνδυ-
» νος εὔρεν αὐτὸν ἀπτόητον καὶ ἀνδρεῖον μέχρι τῆς τελευ-
» ταιᾶς στιγμῆς, τοῦ ἐνδόξου ἀλλὰ φοβεροῦ του σταδίου.
» Ὅχι μόνον ἀπέκρουσεν ἐντόνως καὶ διαρρήδην τὴν πρότασιν
» φίλων, συμβουλευσάντων αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ καὶ
» ὡς χρέος του ἱερὸν ἐθεώρησε νὰ σταθῇ τότε μάλιστα κατὰ
» τὰς φοβερὰς ἐκεῖνας ἡμέρας τοῦ κινδύνου εἰς τὴν θέσιν του,
» ὡς ὁ ἀνώτατος παρὰ τῷ τυράννῳ ἀντιπρόσωπος καὶ ἐγγυη-
» τῆς τοῦ ἔθνους, θυσιάζων ἑαυτὸν ἐν ἀνάγκῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.
» «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν
» προβάτων» (1). Τόσον δὲ βέβαιος ἦτο περὶ τῆς βυσίας
» ταύτης, ὥστε ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τη-
» ρουμένους Σέρβους προεῖπε τὸν θάνατόν του, ἀλλὰ καὶ κατὰ
» τὴν ἡμέραν ταύτην τοῦ μεγάλου Σαββάτου παρὰ τὴν λιτὴν
» τράπεζαν, ἣτις τῷ παρετέθη μετὰ διήμερον ἀσιτίαν, ἠρώ-
» τησέ τινας τῶν παρακαθημένων οἰκειῶν, τίνα νομίζουσιν
» ὀλιγώτερον ὀδυνηρὸν θάνατον, τὸν διὰ καρτομίας ἢ τὸν
» δι' ἀγχόνης; Ἀλλ' ἂν δὲν ἐφοβεῖτο περὶ ἑαυτοῦ, ἐφοβεῖτο
» ὅμως καὶ ἔτρεμε περὶ τοῦ δυστυχοῦς ἔθνους, καὶ ἐκάστη

(1) Ἰωάν. Ι', 11.

» πληγή τοῦ δημίου κατὰ τὰς τελευταίας σφαγὰς ἦνοιγε
» συγχρόνως καὶ μίαν πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν του, ἥτις ἀντι-
» ἤχει μετ' ὀδύνης εἰς πᾶσαν σφαγὴν καὶ εἰς πᾶσαν εἶδην
» παντὸς κινήματος εἴτε τῶν τυράννων εἴτε τοῦ τυραννουμέ-
» νου καὶ πρὸς τὸν μέγαν ἀγῶνα συγκινομένου καὶ ἐξανιστα-
» μένου ἔθνους.

» Ἐπῆλθεν ἡ νύξ τοῦ μεγάλου Σαββάτου, καὶ πεντακισχί-
» λιοι Γενήτσαροι περιφέρονται εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Φαναρίου,
» χωρὶς νὰ ἐνοχλήσωσι, χωρὶς νὰ φονεύσωσι τινα. Ὁ βηματι-
» σμὸς αὐτῶν ἀντηγεῖ μετὰ φρίκης εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Φανα-
» ρίου καὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Αὐξάνει δὲ τὸν φόβον καὶ
» τρόμον τοῦτον ἡ ἀπραξία καὶ ἡσυχία αὐτῆ τῶν ἀγρίων
» στρατιωτῶν, ὡς προάγγελος νέου τινὸς ἀγνώστου, ἀλλὰ
» φοβερωτέρου τῶν μέχρι τοῦδε ἔργων. Ὁ Γρηγόριος, ἔντρο-
» μος καὶ ὑπὸ ἀπαισιῶν προαισθημάτων κατεχόμενος, εἰσέρ-
» χεται εἰς τὸ δωμάτιόν του, ὅπου ἐν κατανύξει καὶ μετὰ
» δακρῶν προσεύχεται μέχρι τῆς ὥρας τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ
» ἐξουσία εἶχε προκηρύξει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δύνανται ἀνενό-
» χητοι νὰ ἐσρατάσωσι τὸ πάσχα, ὅθεν καὶ ὁ κράκτης ἤθυ-
» νήθη νὰ σημάνη μετὰ τὸ μεσονύκτιον, καὶ οἱ τολμηρότεροι
» τῶν εὐσεβῶν, διελθόντες τὰ πλήθη τῶν Γενητσάρων, συν-
» ἤχθησαν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἶχεν ἤδη
» καταβῆ καὶ ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ λοι-
» ποῦ κλήρου, ἐν ᾧ συγχρόνως φρουρὰ τρισχιλίων στρατιω-
» τῶν περιέζωσε τὸ Πατριαρχεῖον. Ὁ Πατριάρχης συνιερούρ-
» γησε κατὰ τὸ σῆνθος μετὰ δώδεκα ἀρχιερέων, οὐδὲν δὲ ἐ-
» γέμετο ἢ παρετηρήθη, ἐνθυμίζον τὴν τρομοκρατίαν τῶν ἡμε-
» ρῶν ἐκεῖνων, εἰ μὴ ἡ ἐκ τῆς συνήθους αὐτῶν θέσεως ἐν τῷ
» καὶ ἔλλειψις τῶν ἐπισήμων προσώπων, ἐν οἷς καὶ τοῦ
» πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσσίας, ὡς καὶ ἡ ἰδιαίτερα συγκίνησις
» τοῦ Πατριάρχου, ὅστις, ὅτε ψάλλοντος τοῦ χοροῦ τὸ « Ἄγα-
» πῆσω σε Κίριε ἡ ἰσχύς μου », ἠσπάσθη κατὰ τὸ σῆνθος

» τοὺς συνιερουργοῦντας ἀρχιερεῖς, ἦτο πλήρης δακρύων. Μετὰ
» τὴν λειτουργίαν, οἱ περὶ τὸν Πατριάρχην ἀνέβησαν εἰς τὸ
» Πατριαρχεῖον, ὅπου περὶ τὴν δεκάτην ὥραν πρὸ μεσημβρίας
» ἔρχεται ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ μέγας διερμηνεὺς εἰσῆλθε μετὰ τοῦ
» γραμματέως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ καὶ ἄλλων
» ἐπισήμων τῆς Πύλης προσώπων εἰς τὸ μέγα Συνοδικόν. Ὁ
» Γρηγόριος ἀνέρχεται ἐκεῖ, ὅπου προσκαλοῦνται μετὰ σπου-
» δῆς καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ γένους εἰς
» συνεδρίασιν ἧτις καὶ συγκροτεῖται διὰ πάσης ταχύτητος.
» Τότε ἀναγινώσκειται φερμάνιον, δι' οὗ ὁ πατριάρχης κηρύτ-
» τεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του καὶ ἐξόριστος. Ὁ Γρηγό-
» ριος παρευθὺς ἐγερθεὶς ἐξέρχεται τῆς αἰθούσης. Ἐκεῖ δὲ
» παρευθὺς περικυκλοῦται ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἀπάγε-
» ται διὰ θαλάσσης εἰς τὸ δεσμοτήριον τοῦ Βοσταντσιόπασα.
» Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ ἐξοδὸν τοῦ Γρηγορίου ἀνε-
» γνώσθη ἕτερον φερμάνιον, δι' οὗ διατάσσεται ἡ ταχίστη νέα
» ἐκλογή Πατριάρχου. Ἡ ψῆφος ἔπεσεν ἐπὶ τὸν ἐν Ἀδριανου-
» πόλει πρῶτον Πατριάρχην Κύριλλον, ἀλλ' ὁ γραμματεὺς τῆς
» Πύλης ἀπεκρίθη ὅτι ἡ ἐκλογή δὲν εἶναι δεκτὴ, ἅτε ἀπόντος
» τοῦ ψηφισθέντος, καὶ διότι ὁ διάδοχος πρέπει νὰ ἐκλεχθῆ
» αὐθωρεῖ. Ὅθεν καὶ ἐξελέχθη ὁ Πισσιδεῖας Εὐγένιος, ὅστις
» καὶ συνωδεύθη κατὰ τὸ σῆμα εἰς τὴν Ἵψηλὴν Πύλην, ὁ-
» πόθεν μετ' ὀλίγον ὑπέστρεψεν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει λαμ-
» προτέρᾳ τῆς συνήθους.

« Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τούτῳ τί ἐγένετο ὁ ἱερός Γρηγόριος ;
» Ἵπεβλήθη εἰς διαφόρους βασάνους. Καὶ οἱ μὲν ἡρώτων αὐ-
» τὸν, τίνας ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀποστασίας, οἱ δὲ προέτρεπον
» εἰς ἄνοησιν τῆς πίστεως· ἀλλ' ὁ καρτερικὸς ἱεράρχης πρὸς ἐ-
» κείνους μὲν ἐσιώπα, πρὸς τούτους δὲ ἀπεκρίθη λέγων· «*Μά-*
» *την κοπιᾶτε· ὁ Πατριάρχης τῶν Χριστιανῶν ὑποθήσκει*
» *Χριστιανός.*» Ἀφ' οὗ ἐν τούτους περῆλθεν ὁ ὑπὸ τῆς ἐξου-
» σίας προὔπολογισθεῖς χρόνος, ὁ Γρηγόριος ἐξαχθεὶς τῷ δεσμο-

» τηρίου, και ὑπὸ φρουρᾶς πολυαριθμοῦ συνοδευόμενος, ὠδηγήθη
» εἰς τὸ παράλιον, ὅπου πλῆθος τρικώπων λέμβων ἐπέπλεον.
» Ἐκεῖ δὲ ἀποχαιρετίσας και εὐλογήσας πάντας τοὺς οἰκείους,
» ἀσπασθέντας μετὰ λυγυῶν και δακρύων τὴν δεξιάν του, ἐπε-
» βιβάσθη εἰς μίαν τῶν λέμβων, ὅπου συνεπέθη και ὁ ἀρχιβα-
» σανιστής. Ἐπέβη δὲ και ὁ φρούραρχος μετὰ τῆς φρουρᾶς εἰς
» τὰς λοιπὰς λέμβους, και τὸ θῦμα ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀποβάθραν
» τοῦ Φαναρίου, ὅπου συνήθως ἐξετελοῦντο αἱ θανατικαὶ ποι-
» ναι. Ὁ Γρηγόριος, ἰδὼν τὸ παρά τὴν ἀποβάθραν συνηγμέ-
» νον ἀπειράριθμον πλῆθος τῶν Τούρκων, ἐνόμισεν ὅτι ἐκεῖ
» ἦτο ὁ τόπος τῆς καταδίκης του. Ὁθεν και ἄμα ἀποβάς,
» ἀνέτεινε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐποίησε τὸ ση-
» μεῖον τοῦ σταυροῦ, και γονυπετήσας ἔκλινε τὴν κεφαλὴν,
» ὡς διὰ νὰ ἀποκεφαλίσθῃ· ἀλλ' ὁ ἀρχιεπαστανιστής ἐλάκτισεν
» αὐτὸν λέγων· «ἐγέρθητι και βιάδιζε.» Πλὴν αἱ δυνάμεις
» τοῦ πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς μακρᾶς ἐγκρατεῦσεως και τοσοῦ-
» των σωματικῶν και ἠθικῶν βασάνων πάσχοντος γέροντος
» εἶχον ἐξαντληθῆ· ἔθεν και δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεγερθῆ. Οἱ δὲ
» περὶ τὸν ἀρχιεπαστανιστὴν ὑποβοηθοῦντες αὐτὸν προήγαγον
» διὰ τοῦ πλῆθους ἕως εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ Πατριαρχείου.
» Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ἀγνοοῦντες τὰ ἔξωθεν γι-
» νόμενα, και νομιζόντες τὸν Γρηγόριον εἰς ἐξορίαν μόνον
» καταδικασθέντα, κατὰ τὸ ἀναγνωσθὲν φερμάνιον, συνετέ-
» λουν τὰ κατὰ τὸν εὐφημισμὸν τοῦ νέου Πατριάρχου, οἱ δὴ-
» μοι ἐξήρτησαν ἀγχόνην ἐκ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεταίαις πύ-
» λης τοῦ Πατριαρχικοῦ προπυλαίου, και σύραντες τὸν Πα-
» τριάρχην, ὅστις ἀνατείνας τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανόν,
» εἶπε· «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.» και
» ἐξέτεινε πρὸς εὐλογίαν τῶν πιστῶν ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας,
» ἐνέβαλον εἰς τὸν βρόχον τὸν τράχηλόν του, και ἀνασύραν-
» τες ἀπηγγόνισαν. Μόλις δὲ ἐξέπνευσε, και προσελθὼν ὁ
» φρούραρχος περισήλωσεν ἐπὶ τοῦ ἀσπαίροντος ἔτι σώματος

» χάρτην, δηλοῦντα διὰ μακρῶν ὅτι ὁ Πατριάρχης τῶν Ῥω-
 » μαίων ἀπηγγονίσθη ὡς ἄπιστος καὶ ἀχάριστος πρὸς τὴν
 » Ὑψηλὴν Πύλιν, καθ' ὅλα δὲ τὰ φαινόμενα ὡς ἀρχηγὸς καὶ
 » μυστικός συνένοχος τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὡς καταγόμε-
 » νος ἐκ τῆς ἀποστατησάσης Πελοποννήσου.

« Ὡς κεραυνὸς ἐνέσκηψαν εἰς τοὺς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις
 » καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς Χριστιανούς κατοίκους τῆς πρωτευ-
 » ούσης αἱ φρικώδεις λέξεις· *σέκρέμασαν τὸν Πατριάρχην*».
 » Ἐφριζαν πάντες διότι ἡ θυσία αὕτη ἐθεωρήθη, καὶ εὐλόγως,
 » ὡς νέα ἀφετηρία νέων σφαγῶν καὶ λεηλασιῶν, αἵτινες καὶ
 » ἤρχισαν ἀμέσως, διότι αὐθημερὸν ἀπηγγονίσθησαν εἰς τρία
 » διάφορα τῆς πόλεως μέρη τρεῖς ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων ἀρ-
 » χιερέων, πρὸ μηνὸς ἤδη τηρούμενοι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ὁ
 » Ἐφέσου, ὁ Ἀγγιᾶλου καὶ ὁ Νικομηδείας, ὅστις, εἰ καὶ ἔ-
 » νεκα τοῦ βαθυτάτου γήρατος ἐξέπνευσε καθ' ὁδὸν ἀπαγό-
 » μενος, καὶ νεκρὸς ὅμως ἀπηγγονίσθη. Ἄλλὰ τίς εἶναι δυνα-
 » τὸν νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ στενὰ ὄρια λόγου, καὶ νὰ ἀπαριθ-
 » μῆσῃ μόνον τὰς νέας σφαγὰς καὶ ἀπαγωγὰς καὶ διαρπαγὰς
 » καὶ ἱεροσυλίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Καὶ δὴ παραλεί-
 » πομεν πάντα ταῦτα, καὶ περιοριζόμεθα εἰς τὴν κυριωτά-
 » την τῆς τραγωδίας σκηνήν. Ἐκρέματο ἀπὸ τῆς ἀγχόνης
 » ὁ ἱερομάρτυς Γρηγόριος, θέαμα καὶ σκοπὸς πάσης ὕβρεως
 » τοῦ διαβαινόντος ἐκεῖθεν ὄχλου τῶν βαρβάρων, τρεῖς κατὰ
 » συνέχειαν ἡμέρας, μεθ' ἃς οἱ δῆμιοι, καθελόντες αὐτὸν καὶ
 » ἐκδύσαντες, παρέδωκαν ἡμίγυμνον εἰς τοὺς ἐπὶ τούτῳ συν-
 » δραμόντας ἐκεῖ Ἰουδαίους, οἵτινες λαβόντες μετὰ χαρᾶς τὸ
 » σχοινίον τῆς ἀγχόνης καὶ ἀλαλάζοντες περιέσφραν ἐπὶ τῶν
 » λιθοστρώτων ἀγυῶν τὸν νεκρὸν τοῦ ἱερομάρτυρος, μέχρις
 » οὗ φθάσαντες εἰς τὸ παράλιον, τὸν ἔβριψαν ὑβρίζοντες εἰς
 » τὴν θάλασσαν. Τότε δὲ ὁ δῆμιος λαβὼν τὴν ἄκραν τοῦ
 » σχοινίου, εἰς ὃ ἦτο προσδεδεμένος ἐκ τοῦ τραχήλου ὁ Πα-
 » τριάρχης, ἐπέβη εἰς ἀκτίον, καὶ φθάσας κατὰ μέσον τὸν

» Κεράτιον κόλπον, προσέδησε λίθους εἰς τὸν λαμῶν τοῦ νε-
» κροῦ, καὶ διατρυπήσας αὐτὸν τρεῖς καὶ τετράκις διὰ μαχαί-
» ρας, ὅπως καταβυθισθῆ, τὸν ἀφῆκε καὶ ἀνεχώρησε.

» Γοιοῦτον ἄτιμον καὶ σκληρότατον θάνατον παρεσκευάσαν,
» καὶ τοιαύτας ὕβρεις καὶ ἀτιμώσεις περὶ τὸν νεκρὸν ἐμνηγα-
» νεύθησαν οἱ μισόχριστοι, ὅπως ἀτιμάσωσι καὶ καταισχύνωσι
» τὸ ἐλληνικὸν γένος καὶ τὴν ἄσπιλον καὶ ἄμωμον τοῦ Χρι-
» στοῦ νύμφην, τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄλλ' εἰς μάτην οἱ ἀγῶνες
» καὶ οἱ μάχθαι αὐτῶν, διότι, παρὰ πᾶσαν αὐτῶν προσδοκίαν,
» ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐπεφύλασεν εἰς τὸν ἐνδοξὸν τοῦτον
» ἱερομάρτυρα τιμὰς πολλὰ ἀνωτέρως καὶ λαμπροτέρας ἐκείνων,
» ὧν ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀποστερήσωσιν. «Ὡσθεὶς ἀνετρέπηρ
» τοῦ πεσεῖν, καὶ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου (1). Ὁ νεκρὸς
» τοῦ ἐνδοξοῦ ἱερομάρτυρος ἀναδύεται μετ' οὐ πολὺ ἐκ τοῦ
» βυθοῦ τῆς θαλάσσης, καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆδε κάκεισε
» παραρπίπτομενος, φράνει πλησίον ἐλληνικοῦ τινος πλοίου,
» ὅπου ἀναγνωρισθεὶς ἀναλαμβάνεται κρυφίως τὴν νύκτα. Ὁ
» δὲ εὐσεβὴς Κεφαλλὴν πλοίαρχος Σκλάβος, ἀναπετάσας
» πάση σπουδῇ τὰ ἱστία, σπεύδει πρὸς τὰς χριστιανικὰς
» ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, σωζόμενος καὶ σώζων εἰς Ὁ-
» θεσσὸν τὸ πολῦτιμον εὖρημα.

» Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν χαρὰν καὶ συγκίνησιν,
» τὴν εὐφροσύνην καὶ τὰ δάκρυα τῶν Χριστιανῶν τῆς ῥωσ-
» σικῆς ἐκείνης μεγαλοπόλεως, ἥτις καὶ πρότερον μὲν, ἀλλ' ἐ-
» σχάτως μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Δακίᾳ ἐκρηξίν τῆς ἐπανα-
» στάσεως, εἶχεν ἀποβῆ τὸ κυριώτατον καὶ ὑπὸ μυριάδων
» στομάτων εὐφημούμενον καὶ εὐλογοῦμενον ἄσυλον τῶν κα-
» τατυραννουμένων καὶ σφαζομένων Ἑλλήνων; Σπεύδουσιν
» ἅπαντες πρὸς τὸν διὰ θαύματος ἀνευρεθέντα, ἅμα δὲ ἄση-
» πτον καὶ ἄσμον διατρηθέντα νεκρὸν τοῦ πολυπενθοῦς καὶ

(1) Ψαλμ. ΡΙΖ, 13.

» πολυκλαύστου Πατριάρχου, πρῶτοι δὲ πάντων οἱ ἐπιφανεῖς
» τῆς Κωνσταντινουπόλεως κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, οἵτινες
» καὶ τὸν ἀναγνωρίζουσι· μετ' αὐτῶν δὲ τὸν ἀναγνωρίζουσιν
» ἀδιστακτικῶς καὶ ὁμοφώνως καὶ πάντες οἱ προσελθόντες δυ-
» τικοί, ὅσοι, ἐν Κωνσταντινουπόλει πρότερον ὄντες, εἶχον ἄ-
» φορμὴν νὰ τὸν ἴδωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

» Ὁλόκληρος ἡ ὀρθοδοξοῦσα Ἑρσσία, ἀπὸ τοῦ εὐσεβάστου
» καὶ φιλανθρωποτάτου αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μέχρι καὶ
» τοῦ τελευταίου Χριστιανοῦ, συγκινοῦνται βαθεῶς πρὸς τὸ
» ἄκουσμα. Κατὰ διαταγὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως,
» τελεῖται λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς κηδεῖα τοῦ ἱεροῦ λει-
» ψάνου, τὸ ὅποιον κατατίθεται εἰς πολύτιμον λάρανακα, ἐνδε-
» θυμένον ὀλόχρυσον ἀρχιερατικὴν στολὴν, καὶ προπέμπεται
» ἐν μέσῳ λαμπρᾶς καὶ ἐπισημοτάτης συνοδίας ἀρχιερέων καὶ
» ἱερέων, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν καὶ λαοῦ, ἀπανταχό-
» θεν τῆς Ἑρσσίας συνδραμόντος, πυροβολούντων ἀδιακόπως
» τῶν σημαιστολιστῶν πλοίων καὶ τοῦ φρουρίου, εἰς τὴν καθ-
» ἑδρικὴν ἐκκλησίαν τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐκεῖ δὲ, μετὰ τὴν
» θεῖαν ἱερουργίαν, ψάλλεται ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, καὶ, ἀφ'
» οὗ ἔμεινεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας,
» ὅπως προφθάσῃ νὰ τὸ ἀσπασθῇ ὁ πολλαχόθεν συρρέουσας εὐ-
» σεβῆς λαός, μετηνέχθῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τῆς
» ἀγίας Τριάδος, ὅπου καὶ ἐτάφη ἀπέναντι τῆς πύλης τοῦ
» πρὸς νότον παρεκκλησίου. Ἐκεῖ δὲ, ὡς εἰς λιμένα ἀσφαλῆ
» καὶ ἀσάλετον μετὰ μακρὸν κλύδωνα καὶ σάλον καταφυ-
» γοῦσα ναῦς, ἔμεινε τεθαμμένον μέχρι τῶν ἐσχάτων τούτων
» ἡμερῶν.

» Τοιαύτην δόξαν καὶ εὐκλειαν ἐπεφύλαττεν ὁ Κύριος εἰς
» τὸν ἱερὸν καὶ ἀείμνηστον τοῦτον ἄνδρα, ὡς βραβεῖον καὶ ἔπ-
» αθλον ἄξιον τοῦ χριστομιμητοῦ ἀγῶνός του. «Ὁμοίωσεν
» αὐτὸν δόξῃ ἀγίων» (1). Ἀλλὰ τίς δύναται κατὰ τὴν ἐπί-

(1) Συναξ. ΜΕ, 2.

» σημον ταύτην στιγμήν, ὅτε ἀνακομίσαντες ἔχομεν ἀποδο-
» θείσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώαν καὶ ἀνέπαφον τὴν πολύτιμον
» ταύτην παρακαταθήκην, τὸ ἱερὸν καὶ τρισέβαστον τοῦτο
» λείψανον, τίς δύναται νὰ φανῆ ἀμνήμων καὶ ἀγνώμων πρὸς
» τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐν μέσῳ τῶν φρικαλέων ἐκείνων
» κινδύνων καὶ σφαγῶν ἔτεινε χεῖρα σκέπης καὶ σωτηρίας
» πρὸς τοὺς τυραννομένους πατέρας ἡμῶν; Τίνος ἡ καρδία
» δὲν αἰσθάνεται βαθεῖαν καὶ ζωηρὰν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὰ
» ἀδελφικά τῶν γενναίων καὶ φιλελλήνων Ῥώσσιων αἰσθημά-
» τα; Ὅ,τι ποτὲ, ὦ εὐσεβῆς καὶ κραταιοτάτῃ Ῥωσσία, ὅ,τι
» ποτὲ καὶ ἂν συμβῆ, ὅ,τι ποτὲ καὶ ἂν ἐπιφυλάττῃ ὁ μέλλων
» χρόνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐδέποτε αὕτη θέλει λησμονήσῃ
» ὅτι σὺ καὶ πρότερον πολλάκις καὶ μετὰ ταῦτα, μάλιστα δὲ
» κατὰ τὰς φοβεράς ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἐξάψεως τῆς τουρκι-
» κῆς θηριωδίας, ἠνώμας ἀδελφικὰς ἀγκάλας πρὸς τοὺς δυ-
» στυχεῖς Ἑλληνας, ὅσοι, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἐλπίζοντες σω-
» τηρίαν, κατέφυγον ὑπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην καὶ προστα-
» σίαν σου, καὶ ὑπεδέχθης καὶ ἔσωσας καὶ ἐφιλοξένησας αὐ-
» τοὺς, οὐδὲ θέλει παύσῃ ποτὲ ἡ ἀνάμνησις τῶν χρόνων ἐκεί-
» νων νὰ πληροῖ τὴν καρδίαν τῆς βαθείας καὶ ἀνεξαλείπτου
» εὐγνωμοσύνης.

» Ἠκούσατε, ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ, τοὺς φυλακισμοὺς, τὰς
» δημεύσεις, τὰς ἱεροσυλίας, τὰς σφαγὰς τῆς Κωνσταντινου-
» πόλεως. Ταῦτα πάντα ἦσαν μόνον προοίμια μικρὰ τοῦ με-
» γάλου φονικῆς δράματος, ὅπερ ἤρχισε μετ' ὀλίγον παντα-
» χου τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, ὅπου κατώκουν οἱ Ἑλλη-
» νες. Τὸ παράδειγμα τῆς πρωτευούσης μετεδόθη καὶ εἰς τὰς
» ἐκτὸς αὐτῆς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ χώρας, καὶ μάλιστα τὰς
» πλησιεστέρας, διότι αὗται ἦσαν καὶ αἱ μᾶλλον ἄοπλοι καὶ
» ἀνυπεράσπιστοι, οἱ δὲ βάρβαροι δειλοὶ καὶ ἄτολμοι πρὸς
» τοὺς ἐνόπλους ἐπαναστάτας, ἦσαν θηριώδεις κατὰ τῶν ἀό-
» πλων καὶ ἡσυχάζοντων Χριστιανῶν, κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν

» ὁποίων ἐπέπιπτεν ἡ τουρκικὴ ὄργῃ καὶ ἐκδίκησις διὰ τὰ
» γεναῖα καὶ ἡρωϊκὰ τῶν ἐπαναστατῶν κατορθώματα.

» Ἐκπλέει τοῦ Ἑλλησπόντου μετ' ὄργῃς καὶ φρυάγματος
» ὁ τουρκικὸς στόλος, φέρων ἠκονημένον πέλεκυν καὶ ἀλύσεις
» διὰ τοὺς ἀποστάτας. Ἄλλ' ἑλληνικὸς στόλος ἀντεπεξέρχε-
» ται θαρραλέως, καὶ ὁ ἡρωϊκὸς ναύτης τῶν Ψαρῶν Παπανι-
» κολῆς, καταδιώξας μέχρι τῆς ἐν Λέσβῳ Ἐρεσσοῦ δίκροτον
» τουρκικὸν, τὸ καταφθάνει ἐπὶ τέλους εἰς τὸ ἄσυλόν του,
» φλόγας καὶ θάνατον ἐξεμῶν, προσκολλᾶται εἰς τὰ πλευρὰ
» του, ἡ τουρκικὴ ναὺς ἐκσφενδονᾶται αὐτανδρὸς εἰς τὸν ἀέρα,
» καὶ τὰ πυρίκαυστα αὐτῆς συντρίμματα, διασκορπισθέντα.
» τῆδε κάκεισε τῆς νήσου, ἐμποιοῦσι τρόμον εἰς τὰς καρδίας
» τῶν Τούρκων, τῶν τε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ στό-
» λου, ὅστις, μὴδ' αὐτὴν τὴν θέαν τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων
» ἑλληνικῶν πλοίων ὑπομένων, ἀναπλέει ἔντρομος εἰς τὸν Ἑλ-
» λῆσποντον. Ἄλλ' οὐαὶ εἰς τοὺς πλησιοχώρους Χριστιανούς,
» οἵτινες ἀποτίνουσι δίκην καὶ τῆς ἀνδρίας καὶ τόλμης τού-
» των καὶ τῆς ἀνάνδρου φυγῆς ἐκείνων. Οἱ ἄσπλοι τῆς Λέσβου
» Χριστιανοὶ κατασφάζονται καὶ αἰχμαλωτίζονται. Καὶ αὐ-
» τοῦ μὲν, ἅμα ἀρξάμενον, ἀναχαιτίζεται τὸ κακὸν διὰ τῆς
» ἐπεμβάσεως τοῦ ἐγγωρίου Σατράπου· ἀλλὰ τίς θέλει σώσει
» τὰς ἐπὶ τῆς καταντικροῦ παραλίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας Κυδω-
» νίας, τὴν εὐδαίμονα καὶ ἀκμαίαν ἐπὶ πλούτῳ καὶ πολυαν-
» θρωπία ἑστίαν ἐκείνην τῶν φώτων καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἧ
» πισθεν καὶ ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἔχαινε μὲ ὀξεῖς τοὺς ὁδόν-
» τας καὶ τοὺς ὄνυχας τὸ αἰμοδιψὲς καὶ μυριοκέφαλον θηρίον
» τῆς βαρβαρικῆς ἐκδικήσεως; Ὡς χεῖμαρροι κατεπλημμύρε-
» σαν τὴν δυστυχεῖ πόλιν ἐκείνην οἱ βάρβαροι, καὶ, ἀφ' οὗ ἔθυσ-
» σαν καὶ ἀπώλεσαν, παρέθωκαν αὐτὴν ὀλόκληρον εἰς τὰς
» φλόγας. Ἐκ δὲ τῶν τριακοντακισχιλίων Ἑλλήνων, ὅσοι κατ-
» ῶκουν ἐν αὐτῇ, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἠχμαλωτίσθησαν,
» οὐδὲ διεσώθησαν ἄλλοι, εἰμὴ ὅσοι προλαβόντες ἠδυνήθησαν

» γὰ διασωθῶσιν εἰς τὰ σπεύσαντα ἐκεῖσε ἑλληνικά πλοῖα.
» Ἐάν λοιπὸν τὰ παράλια τῆς Μιτυλήνης ἐκάλυψαν τὰ συν-
» τρίμματα καὶ ναυάγια ἐνὸς δικρότου, τὰ ἀντικρυνὰ παρὰ-
» λια τῆς παλαιᾶς Αἰολίδος ἐκάλυψεν ἡ τέφρα μιᾶς τῶν πο-
» λυανθρωποτάτων καὶ ἀκμαιοτάτων, τῶν ἀμιγῶν καὶ καθα-
» ρῶς ἑλληνικῶν πόλεων. Ἄλλ' ἡ καταστροφή καὶ πανωλε-
» θρία αὕτη ἦτο μία ἐκ τῶν πολλῶν, οὐδ' εἶναι δυνατὸν ἄλλο
» τι, εἰμὴ νὰ ἀναφέρω μόνον τὰς σφαγὰς τῆς Σμύρνης, τῆς
» νέας Ἐφέσου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῆς
» Κρήτης, τῆς Κύπρου, τῆς Κῶ καὶ ἄλλων νήσων, καθὼς καὶ
» τὴν μετὰ ταῦτα ἄλωσιν καὶ καταστροφὴν τῶν ἡρωϊκῶν
» Ψαρῶν, τῆς Κάσου καὶ τῆς κατὰ τὴν Μακεδονίαν Ναούσης,
» καὶ τῆς εὐάνδρου καὶ ἡρωϊκῆς ἀλλὰ πολυκλαύστου Κασσάν-
» δρας. Μόνη αὕτη ἡ τελευταία πόλις, ἐὰν ἐξέπεμψε κατα-
» στραφεῖσα ἀνδρείους καὶ ἀτρομήτους μαχητὰς εἰς τὰ στρα-
» τόπεδα τῆς ἐλευθερίας, ὑπὸ τὸν Καρατάσον καὶ τοὺς λοι-
» πούς μεγαλόφρονας Μακεδόνας, προσήνεγκεν ὁμως εἰς ἀντί-
» ποιον δεκακισχίλια ὅλα θύματα εἰς τὴν σφαγὴν καὶ αἰχο-
» μαλωσίαν. Ὀλίγαι δὲ εἶναι αἱ ἑλληνικαὶ χώραι καὶ πόλεις
» ἐκεῖναι, ὅσαι δὲν ἀπέτισαν ἀδρὸν ἢ ὀλίγον τὸν φρικώδη
» τοῦτον φόρον τοῦ αἵματος. Ἄλλὰ καὶ ἂν πάντα τὰ ἄλλα
» παρέλθω ἐν σιγῇ, πῶς νὰ λησιμονήσω τὰ πάθη σου, ἢ πῶς
» νὰ παρασιωπήσω τὸ ὄνομά σου, ὧ πολυστένακτε μάρτυς
» τῆς νέας Ἑλλάδος, χώρα θρήνων καὶ ὄδυμων, γῆ μὲ δά-
» κρυα καὶ αἵματα πεφυρμένη, ὦ Χίος! Ἄλλὰ καὶ πῶς νὰ
» ἐκτραγωδήσω τὴν πικρὰν ἱστορίαν σου, ἀνωτέραν πάσης
» ἐκφράσεως καὶ ἐξοστορήσεως; Κάλλιον πάσης περιγραφῆς
» λαλεῖ ἡ ἐρήμωσις τῆς χώρας σου, τὰ ἀκόμη ἀνεξάλειπτα
» εἰρεπια τῆς πόλεώς σου, ἡ τέφρα τῶν κωμοπόλεων καὶ χω-
» ρίων σου, ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ σοφοῦ μητροπολίτου
» σου Πλάτωνος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβδομήκοντα προύχον-
» των σου, τὰ εἰκοσκιςχίλια σφάγια σου, καὶ τὰ πεντηκον-

» τάκισχίλια γυναικόπαιδα, ὅσα ἐσύρθησαν αἰγμάλωτα καὶ
» ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας.
» Ἄλλ' ὁ χεῖμαρῶρος οὗτος τοῦ αἵματος δὲν ἀναχαιτίζει
» τὴν ὀρμὴν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένων
» Ἑλλήνων, καὶ τὰ πολυπληθῆ καὶ πολύτιμα σφάγια καὶ θύ-
» ματα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐκδικεῖ λαμπρῶς, ὅχι ἐν ἀδίκῳ
» καὶ ἀνοσίῳ καὶ βαρβάρῳ σφαγῇ ἀόπλων ἀνδρῶν καὶ ἀναι-
» τίων γυναικῶν καὶ παιδιῶν, ἀλλ' ἐν ἱερῷ καὶ δικαίῳ ὑπὲρ
» παντὸς ἱεροῦ καὶ δικαίου κατὰ τυράννων ἀγῶνι, τὸ ξίφος
» τοῦ Μαυρομιχάλη καὶ Φλέσσα, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Νι-
» κήτα, τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ Τσαβέλα, τοῦ Καραϊσκάκη καὶ
» Βότσαρη κατὰ ξηρὰν, καὶ κατὰ θάλασσαν τὸ τηλεβόλον τοῦ
» Μισούλη καὶ Σαχτούρη, τοῦ Κολανδρούτσου καὶ Ἀποστόλη,
» καὶ ὁ δαυλὸς τοῦ Παπανικολῆ καὶ Κανάρη. Ἴσως ἐὰν δὲν
» διεδραματιζέτο ἢ πρὸ τοῦ πατριαρχικοῦ πυλῶνος τραγωδία,
» ἴσως εὐρίσκετο τρόπος τις συμβιβασμοῦ τῶν κατακτητῶν
» καὶ τοῦ δούλου ἔθνους, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν μετὰ
» τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀποπεύρας κατεβάλλετο. Ἄλλ' ἡ ἀπαν-
» ταχοῦ τοῦ κράτους ἐξαφθεῖσα θηριωδία τῶν κατακτητῶν,
» ἡ γενικὴ καὶ ἀδιάκριτος τῶν χριστιανῶν σφαγὴ, πρὸ πάν-
» των δὲ ἡ ἄδικος ἀπαγχόνισις τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγαλωνόμου
» τούτου νεκροῦ, ὃν ἔχομεν νῦν ἐν τῇ λάρνακι ταύτῃ κατα-
» κείμενον, ἐξῆσαν εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν ἀγανάκτησιν,
» τὴν ὀργὴν καὶ τὸ πρὸς τοὺς τυράννους ἀδιάλλακτον μῖσος τῶν
» τυραννομένων, οἵτινες ἔκτοτε ἐννοήσαντες ὅτι πᾶσα συν-
» διαλλαγὴ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἦτο ἀδύνατος,
» ἀπεφάσισαν ἀμεταθέτως ἢ νὰ ἀπομινάζωσιν ἅπαξ διὰ
» παντὸς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας ἢ ν' ἀποθάνωσι. «Κρεῖσσον
» ἡμᾶς ἀποθαρεῖν ἐν τῷ πολέμῳ, ἢ ἐπιθεῖν ἐπὶ τὰ καπὰ
» τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ τῶν ἀγίων (1)».

(1) Α Μκκκζ. Γ, 89.

» Ὀλύμπιος σχεδὸν ἢ ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ χερσονήσος ἦτο
» ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ὅτε πολυάρθιμον ἄγων στρα-
» τιὰν ὁ ἔμπειροπόλεμος τοῦ ἐν Ἠπειρῷ Χουρσίτ-Πασᾶ ἀντι-
» πρόσωπος Κεχαγάμπης, ἀποβαίνει εἰς Πελοπόννησον ἐκ
» θαλάσσης, διαλύει τὴν τῆς Κορίνθου πολιορκίαν, καὶ βαρὺς
» καὶ λάβρος καταρρύει, πλημμυρεῖ πᾶσαν τὴν γῶραν. Οἱ
» Ἕλληνες ἔντρομοι ἀφανίζονται ἐνώπιόν του, αἱ πολιορκίαι
» διαλύονται, οἱ πολιορκούμενοι Τούρκοι ἀναλαμβάνουσι τὸ
» ἀρχαῖον φρόνημα, καὶ, ἐὰν τίς που ἀντιπαραταχῆ κατ' αὐ-
» τῶν, ἠττᾶται καὶ ὑποχωρεῖ. Ἄλλ' ἰδοὺ αἴφνης καὶ παρὰ
» προσδοκίαν οἱ ἀπειροπόλεμοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸν ἀτρόμητον
» Κυριακούλην τὸν Μυυρομυχάλην ὀχυροῦνται καὶ παρασκευ-
» ᾶζονται πρὸς πόλεμον. Ὁ Σατράπης ὄρμα κατ' αὐτῶν, ἀλλ'
» εὕρισκει ἀντίστασιν κρατεράν· καὶ ἄρχεται ἄγων πεισματώ-
» δης καὶ διαρκῆς. Σπεύδουσι πρὸς ἐπικουρίαν καὶ ἄλλοι
» Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, Πλαπούταν, Γιατράκον
» καὶ ἄλλους ὀπληρχηγούς. Ἐπὶ τέλους τὰ ζήφη προκαλοῦσι
» τὴν τροπὴν καὶ φυγὴν τῶν Τούρκων μετὰ ἀδιάκοπον ἐνός
» ἡμεροφυκτικῆς ἀγῶνα. Καὶ ἤθελον ἀπολεσθῆ ἅπαντες οἱ ἐχ-
» θροὶ, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔσπευσαν καὶ νέοι ὑπὸ τὸν
» Ζαήμην, Κανακάρην, Χαραλάμπην καὶ τοὺς Πετιμεζαίους
» ἐπικούροι, ἐὰν δὲν ἔρριπτον φεύγοντες τὰ πολύτιμα αὐτῶν
» ὄπλα, ὅπως ἀναχαιτίσωσι τὴν ὄρμην τῶν νικητῶν. Μετὰ
» τὴν λαμπρὰν δὲ ταύτην νίκην, τὴν ἐν Βαλτετσίῳ καὶ τὸν
» ἐν Δολιανοῖς ἐπίσης λαμπρὸν ὑπὸ τὸν τουρκοφάγον Νικητὰν
» ἐπίλογόν της, οἱ Ἕλληνες πλήρεις φρονήματος καὶ δόξης,
» ἀνέβησαν πρὸς τὸ Μέναλον ὄρος, καὶ παρακαθίσαντες ἐν
» Τρικόρφοις ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, ὅπου
» εἶχον καταφύγη οἱ Τούρκοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Πελοπον-
» νήσῳ. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καταβαίνουσιν αἱ
» μυριάριθμοι στρατιαὶ τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη καὶ τοῦ Βεζύρου
» Κιουσή Μεχμέτ Πασᾶ. Οἱ εὐάριθμοι Ἕλληνες, οἱ θελήσαν·

ητες νὰ ἀντεπεξέλθωσι, συναισθανόμενοι τῆς ἀντιστάσεως
 » τὸ ἀδύνατον, ὑποχωροῦσιν. Ἄλλ' ὁ ἦρως Ἀθανάσιος Διά-
 » κος ἀναλαμβάνει μετὰ θάρρους ὑπερανθρώπου τὴν υπερά-
 » σπισιν ἐπικινδυνωτάτης τινὸς θέσεως πρὸς τὰς ἀρχαίας
 » Θερμοπύλας. Τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων προχωροῦσι, καὶ
 » οἱ ὀλιγάριθμοι ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Ἕλληνας φεύγουσιν ἄλ-
 » ληλοδιαδόχως καὶ κατὰ μικρὸν, προτρέποντες ἅμα καὶ αὐ-
 » τὸν εἰς φυγὴν. Εἷς δέ τις προσφέρει ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸν ἴπ-
 » πον του εἰς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος χῶρος ἐμ-
 » πνέει εἰς τὸν Διάκον ἐνθουσιασμὸν ἐξάλλον, ὅστις ἀποφασί-
 » ζει νὰ ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ. Καὶ ἀληθῶς μεί-
 » νας ἐκεῖ μετὰ ὀλιγωτέρων ἢ ὁ ἀρχαῖος τῶν Σπαρτιατῶν
 » βασιλεὺς Λεωνίδα, μετὰ δέκα μόνον, παλαίει, ὡς λέων, ἐπὶ
 » μακρὸν χρόνον κατὰ τοῦ περικυκλώσαντος αὐτὸν πλήθους,
 » καὶ, ἄφ' οὗ εἶδε πίπτοντας περὶ αὐτὸν τοὺς ἀνδρείους συ-
 » στρατιώτας καὶ τεθραυσμένα καὶ ἄχρηστα εἰς τὰς χειράς
 » του τὰ ὄπλα, περικυκλοῦται ἐπὶ τέλους, καὶ αἱματόφυρτος
 » ζωγρεῖται. Ἀρνηθεὶς δὲ νὰ ἐξομώσῃ, καταδικάζεται εἰς
 » σκληρότατον θάνατον, ὃν ὑπομένει μετὰ καρτερίας μαρτυ-
 » ρικῆς, καὶ στεφανοῦται μὲ ἀκηράτου στέφανον δόξης.

» Ἐν τούτοις ὁ Πανουργιᾶς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης συνῆλθον,
 » ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου, εἰς πλίνθινόν τι παν-
 » δοχεῖον, κείμενον ἐπὶ τῆς ἰδοῦ, ὅθεν ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ
 » ἐχθρικός στρατός, τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς. Αἴφνης καὶ ἀπροσ-
 » δοκῆτως ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον των ὁ μεγαλεπήβολος καὶ
 » δαιμόνιος Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου. Ὀκτακισχίλιοι Τούρκοι
 » τοὺς προφθάνουσιν ἐκεῖ. Οἱ ὀλίγοι Ἕλληνας φεύγουσι, μόνος
 » δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ ἑκατὸν τολμηρῶν καταλαμβάνουσι τὸ
 » πανδοχεῖον. Οἱ ἐχθροὶ ὀρμῶσι κατ' αὐτοῦ, νομίζοντες τὴν
 » ἄλωσιν του ἔργον στιγμῆς. Ἄλλ' ἀποκρουσθέντες δις καὶ
 » τρίς κατὰ κράτος, ὑπεχώρησαν κατῆσχυμένοι, ἄφ' οὗ ἐπλή-
 » ρωσαν πτωμάτων τὸν περὶ τὸ πανδοχεῖον χώρον, μέχρις

» οὐ, δύσαντος τοῦ ἡλίου, περιεκύκλωσαν αὐτοὺς πανταχόθεν·
» Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες διὰ νυκτὸς ἀνοίγουσιν ἡσυχῶς τὴν θύραν,
» καὶ διασχίσαντες ἀπαρατήρητοι τὰς τάξεις τῶν ἔχθρῶν
» κοιμηθέντων, ἀναχωροῦσι σῶοι ἅπαντες καὶ ἀβλαβεῖς. Ἄλλ'
» ἂν τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς ἐδόξασε τὸν Ὀδυσσεά, ἢ ἐν Βα-
» σιλικοῖς μετ' ὀλίγους μῆνας μάχη, ὅπου ἑπτακισχίλιοι ἰπ-
» πτεῖς καὶ πεζοὶ ὑπὸ τὸν Βαϊράμ πασαῖν, ἠττηθέντες κατὰ
» κράτος ὑπὸ εὐαριθμῶν Ἑλλήνων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν αἰ-
» σχρᾶν, ἐδόξασεν οὐχ ἦττον τοὺς περὶ τὸν Δουβουνιώτην
» καὶ Πανουργιᾶν. Ἔσπευδε δὲ ἡ στρατιὰ αὐτὴ εἰς βοήθειαν
» τῆς πρωτεύουσας τῆς Πελοποννήσου Τριπόλεως, ἣν, ὡς
» προεβρέθη, ἐπολιόρουν ἐκ τῶν Τρικόρφων ἑπτακισχίλιοι,
» πλήρεις θάρρους ὡς ἐκ τῶν προσφάτων νικῶν, συβρέσαντες
» Ἕλληνες ὑπὸ πολλοὺς καὶ διαφόρους ὑπὸ πλάγχθητους. Ἐκεῖ
» ἦτο ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης. Ἐκεῖ ὁ πολὺς ἐν ἔργῳ καὶ
» λόγῳ γέρον Κολοκοτρώνης. Ἐκεῖ ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ Για-
» τράκος καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἄπασαι
» αἱ ἔξωθεν ἀποπέριαι τῶν Ὀθωμανῶν εἰς διάσωσιν τῆς Τρι-
» πόλεως ἀποβαίνουσι μάταιαι. Ἡ πόλις ἀλίσκεται ἐξ ἐφό-
» δου, καὶ οἱ Ἕλληνες εἰσβάλλουσιν εἰς αὐτὴν νικηταί,
» πατοῦντες ἐπὶ δεκακισχιλίων πτωμάτων, ἀναμειγμένων
» εἰς τὰ ἐρείπια καὶ τὴν τέφραν τῆς μέχρι χθὲς ὑπερηφάνου
» πρωτεύουσας τῆς Πελοποννήσου.

» Ἄλλὰ δὲν ματαιοπονῶ, δὲν ἐπιχειρῶ σισύφειον ἄντικρυς
» ἀγῶνα, προσπαθῶν νὰ περιλάβω εἰς τὰ στενὰ ὄρια λόγου
» ὀλόκληρον πλήρη δόξης καὶ κατορθωμάτων, ποικιλιωτάτην
» δὲ καὶ μακροχορόνιον ἱστορίαν; Καὶ αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς θέλει
» ἀπαυθῆσθαι ἀπαιριθμῶν καὶ περιγράφων λεπτομερῶς, ὅσα καὶ
» ὅπως ἠνδραγαθήσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἡπειρωτικὴν
» Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπὶ τῶν νήσων. Ἄλλε-
» πάλληλοι κατήρχοντο κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς
» Πελοποννήσου, κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου, αἱ τοῦ

» Σουλτάνου μυριοπληθείς στρατιαί, ἀλλ' ὅπως οἱ ἐκ τῶν ἰ-
» ρέων κατακυλιόμενοι χιονώδεις ὄγκοι τήκονται κατὰ μικρὸν,
» και εξαφανίζονται ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τοιοῦτοτρό-
» πως και αἱ στρατιαὶ ἐκεῖναι αἱ μυριοπληθείς ἐτήκοντο βαθ-
» μηδὸν και ἐξηρανίζοντο. Τοιαύτη ἀνδρία και τόλμη, τοιοῦ-
» τος ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος ἐνθουσιασμός εἶχε κατακυ-
» ρεύσει τοὺς χθὲς ἤδη και πρῶτῶν ἐπτοημένους και ὑποπτί-
» στοντας δούλους τῶν Τούρκων. Εἰς μόνον τῶν ἐπιδρομέων
» τούτων, ὁ Δράμαλης, ἄγων στρατιὰν πεζῶν και ἵππέων
» ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, μετὰ βαρέος πυροβολικοῦ,
» ποικίλης δὲ και ἀπεράντου παρασκευῆς, ἦν ἔφερον μυριάδες
» ὑποζυγίων, ὧν αἱ ἡμίονοι μόνον ἦσαν τριακοντακισχίλια,
» ἀφ' οὗ διήλασεν ἀνενόγητος ὡς ἐκ τῆς διχονοίας τῶν ἐκεῖ
» Ἑλλήνων τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, και εἰσβαλὼν ἀμαχητὶ
» διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ, οὐδένα εὔρε τὸν ἀντιτασσόμενον, εἶδεν ὁ-
» μως μετ' ὀλίγον ὀλόκληρον αὐτοῦ τὴν μυριάριθμον στρατιὰν
» πῶς χιόνα τακείσαν, διότι ἐν Πελοποννήσῳ μόνον ἀφῆκεν εικο-
» σακισχίλια πτώματα στρατιωτῶν, πληρώσαντα τὰς κοιλά-
» δας τῶν Δερβενακίων, τοῦ Ἀγηνορίου και τῆς Κραθίδος
» Ἀκράτας. Τοιαύτην πανωλεθρίαν ἐπεφύλαττον εἰς αὐτὸν οἱ
» Ἕλληνες, ἐν οἷς ἀνέλαμψεν ἔνθεν μὲν ἡ ἡρωϊκὴ τῶν περὶ
» τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην ἀνδρία, ἔνθεν δὲ ἡ στρατηγικὴ
» τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρῶνη περινοικα και ἐμπειρία.

» Ἐὰν δὲ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καθίστα πρὸς ὦραν ἀ-
» δρηνῆ και ἄμαχον τὸ κατατρυχὸν αὐτὴν ἐμφύλιον νόσημα,
» ἡ δυτικὴ ὅμως Ἑλλάς ἐμψυχουμένη ἠθικῶς ὑπὸ τῶν περὶ
» τὸν αἰοίδιμον Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδάτον, συνεκάλει
» ἔνθεν μὲν τοὺς ἡρωϊκοὺς τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου ἀπομάχους και
» ἀποδῆμους, ἔνθεν δὲ ἀλληλοδιαδόχως τοὺς διαφόρους ὄπλαρ-
» χηγούς τῆς Σπέρσεῃς Ἑλλάδος, ἐνίους δὲ και ἐκ τῆς Πελο-
» ποννήσου, και συνήθροϊζεν αὐτοὺς περὶ τὸν ἰσθμὸν ἐκεῖνον τῆς
» πίστεως και τῆς πατρίδος βωμῶν, τὸν ὁποῖον δις ἤδη ἀλλ'

» εἰς μάτην εἶχον ἀποπειραθῆ, νὰ καταπατήσωσιν οἱ βάρ-
» θαιοι, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ προσενεχθῆ τὸ λαμ-
» πρότερον τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος ὀλοκαύτωμα, ἢ πολυ-
» τιμότερα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐκατόμβη, ἢ ἡρωϊκῆ, ἢ ἀ-
» θάνατος φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου.

» Ἀλλὰ πρὶν συντελεσθῆ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, πάρελθε
» εἰς τὸ μέσον, ὦ ἡρωϊκὲ ἡρωϊκῆς βλαστὲ ρίζης· σὺ, τοῦ ὁποίου
» τὴν εὐγενῆ καὶ ἡρωϊκὴν μορφήν περιαιγάζει ἀκραιφνοῦς καὶ
» ἀθανάτου λαμπηδῶν δόξης, καὶ οὐτινος ἢ φιλοπατρία καὶ
» αὐταπάρησις δὲν ἔχει ἐφάμιλλον, εἰμὴ αὐτοῦ σου πάλιν
» τὴν ἡρωϊκὴν ἀνδρίαν καὶ τόλμην· πάρελθε εἰς τὸ μέσον, ὦ
» Μάρκε Βότσαρη. Σφίγγον χάριν τῆς πατρίδος τὴν εἰς τὸ
» αἷμα τοῦ πατρός σου βεβαμμένην χεῖρα τοῦ Γώγου, σχίσον,
» ὅπως κατευνάσῃς τοῦ φθόνου τὸ πάθος, τῆς στρατηγίας τὸ
» δίπλωμα, καὶ ὡς σκιὰ θανάτου ἀψοφητὶ εἰσελάσας διὰ νυ-
» κτός εἰς τὸ ἐν Καρπενησίῳ στρατόπεδον τῶν Τούρκων, εἰς-
» χώρησον μέχρις αὐτῆς τῆς σκηνῆς τοῦ Σατράπου, καὶ, ἀφ' οὗ
» σπεύρης πανταχοῦ τὸν θάνατον καὶ τὴν φρίκην, πέσον ἡρωϊ-
» κῶς, θυσία πρῶδρομος καὶ προάγγελος τῆς τοῦ Μεσολογγίου.
» Καὶ εἶναι καιρὸς ἤδη, διότι ἰδοὺ ἄγων πολυάριθμον τακτι-
» κὸν καὶ ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν γεγυμνασμένον στρατὸν
» μετὰ πυροβόλων καὶ ἵππων καὶ ναυτικῆς παρασκευῆς με-
» γάλης καὶ κολοσιαίας, τὴν δὲ Πελοπόννησον, νοσοῦσαν φεῦ!
» ἐξ ἐμφυλίου διχονοίας, καθυποτάξας ὁ Αἰγύπτιος Ἰβραήτης,
» ἀνῆλθε μετὰ φρουράματος πολλοῦ καὶ εἰς τὴν Στερεάν, σπεύ-
» δων νὰ καθυποτάξῃ καὶ αὐτὴν, κυριεύων τὸ ὄρθον ἀκόμη καὶ
» τὰς ἐπ' αὐτοῦ ὀρμώσας δυνάμεις τοῦ Κιουταχῆ συντρέβον
» Μεσολόγγιον. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Κιουταχῆς, δεινῶς πε-
» ριφρονθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀλαζόνος Ἰβραήτη ὡς μὴ κυριεύσας τὸ
» φρούριον, ὑπερ φοράκην περιφρονητικῶς ἀπεκάλει, ἀφίστα-
» ται πάσης συμπράξεως, μέχρις οὗ αἱ μὲν δυνάμεις τοῦ Αἰ-
» γυπτίου, ὡς κύματα ἀφρίζοντα συνετρίβησαν ἐνώπιον ἐκεί-

» νου τοῦ ἀπορρήτου φράκτου, αὐτὸς δὲ, ἀπελπισθεὶς καὶ πι-
» κρῶς μετανοήσας, παρακαλεῖ τὸν ὑβρισθέντα Κιουταχῆν
» εἰς σύμπραξιν. Αἱ ἀλλεπάλληλοι πτώσεις τῶν πέριξ ἀσθε-
» νῶν νησιδρίων, τοῦ Βασιλαδίου, τοῦ Ντολμᾶ καὶ Ἀνατο-
» λικοῦ, ἤρχισαν νὰ παρέχωσιν ἐλπίδα τινὰ ἀμυδρὰν εἰς
» τοὺς πολιορκητὰς, ἀλλ' ἡ φονικὴ καὶ ἀνωτέρα πάσης περι-
» γραφῆς ὑπὸ τοῦ Κίτσου Τσαβέλα ὑπεράσπισις τῆς Κλείσο-
» θας ἐδίδαξε τὸν Αἰγύπτιον ὅτι οὐδεμίαν ἔπρεπε νὰ ἔχη
» ἐλπίδα περὶ ἀλώσεως τοῦ Μεσολογγίου. Ἄλλὰ φεῦ! ὅ,τι
» δὲν κατώρθωσαν συνηνωμένοι οἱ στρατοὶ καὶ οἱ στόλοι τοῦ
» Βυζαντίου καὶ τῆς Αἰγύπτου, τοῦτο κατώρθωσεν ἡ πείνα.
» Ἡ ἥρωϊκὴ καὶ ἀείμνηστος φρουρὰ, εἰ καὶ πρὸ πολλοῦ ἡμι-
» θανῆς ἐκ τῆς πείνης καὶ ἀπεγνωσμένη, δὲν παρεδόθη ὁμως,
» ἀλλὰ προτιμῶσα τὸν θάνατον μᾶλλον, ἀπεφάσισεν ὅ,τι πα-
» ράτολμον καὶ κινδυνωδέστατον. Οἱ μὲν δυνάμενοι νὰ κινη-
» θῶσιν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐξῆλθον διὰ νυκτός, καὶ διασχί-
» σαντες τὰς τάξεις τῶν πολιορκητῶν μετὰ αἱματηρὸν καὶ
» ὀλέθριον εἰς αὐτοὺς ἀγῶνα, οἱ μὲν πλεῖστοι ἔπεσον, ὀλίγοι
» δὲ τινες μόλις δισώθησαν, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐνέβαλον
» πῦρ, καὶ ἀνετίναξαν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς εἰσπηδήσαντας βαρ-
» βάρους εἰς τὸν ἀέρα. Ὡστε τὸ ἔνδοξον ἐκεῖνο φρούριον δὲν
» παρεδόθη εἰς τοὺς ἐχθροὺς, εἰμὴ ἀφ' οὗ μετεβλήθη εἰς σω-
» ρὸν ἐρειπίων καὶ τέφρας.

» Αἱ φλόγες τοῦ Μεσολογγίου ἐπέχυσαν ἀπαίσιον λάμψιν
» εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, ἥτις συνείδε τὸ μέγεθος τοῦ
» κινδύνου, καὶ συνῆλθεν ἔντρομος, καὶ κατέλαβον αὐτὴν ὠδί-
» νες θανάτου. Καρπὸς τῶν ὠδίνων τούτων ὑπῆρξε μία στρα-
» τηγικὴ μεγαλοφυΐα, ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις ἐν μιᾷ στιγμῇ,
» δι' ἐνὸς στρατιωτικοῦ κατὰ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα περιπά-
» του καθυποτάξας αὐτὴν, μετέτρεψε καὶ ἄκουσαν τὴν τύχην
» τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν ὄπλων, καὶ διὰ τῆς ἐν
» Ἀρχαῳίῳ καταστρωφῆς τῶν Τούρκων ἐδειξε, τί ἠδύνατο νὰ

» κατορθώτη ἐν τῷ μέλλοντι, ἐὰν δὲν ἔπιπτεν ἐν Φαλήρω θῦμα
» τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχῶν περιστάσεων. Ὁ κατὰ τὴν κρίσιμον
» ταύτην στιγμὴν θάνατος τοῦ μεγίστου τῶν στρατηγῶν τῆς
» νέας Ἑλλάδος ἐπλήρωσε πένθους καὶ ἀπελπισίας ὀλόκληρον
» τὸ ἔθνος, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ κίνδυνος ἤθελεν εἶναι ἴσως ἀνεπα-
» νόρθωτος, ἐὰν αἱ τρισεβάστοι δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας, Γαλ-
» λίας καὶ Ῥωσσίας, δὲν ἐπέθετον τέρμα εἰς τὰ δεινὰ τῆς
» ἑπταετοῦς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καταστρέφουσαι ἐν
» Ναυαρίνῳ τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους, ἡ δὲ εἰς Πελοπόννησον
» ἐκστρατεία τῶν γενναίων καὶ φιλελλήνων Γάλλων δὲν ἀπέ-
» βαλλεν ἐξ αὐτῆς τοὺς βαρβάρους. Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὰς τρεῖς
» ταύτας σεπτὰς δυνάμεις. Τὸ ἔνδοξον τοῦτο καὶ μοναδικόν
» εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ
» πολιτισμοῦ ἔργον τῆς Εὐρώπης ἡ ἀδέκαστος ἱστορία ἀνέ-
» γραψε μετ' ἐπαίνων καὶ συγκινήσεως εἰς τὰς δέλτους τῆς, ἡ
» δὲ Ἑλλάς θέλει αἰωνίως εὐγνωμονεῖ δι' αὐτὸ πρὸς τὴν Γαλ-
» λίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσίαν.

» Τοιαῦτα ἐν συντόμῳ καὶ ὀλίγα ἐκ πολλῶν τὰ κατὰ ζη-
» ρὰν κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τίς εἶναι δυνατὸν
» νὰ διηγηθῇ ἐπαξίως τὰ κατὰ θάλασσαν, τὰ ἐτι τούτων
» ἐξαισιώτερα καὶ θαυμασιώτερα, ὅσα ἐμεγαλοῦργησαν οἱ πο-
» λυύμηνοι ναῦται τῶν Ψαρῶν, τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας;
» Ἡ Μιτυλήνη, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ἰκαρία, ἡ Ἀλικαρνασσός,
» ἡ Κρήτη, ἡ Σφακτηρία, ὅλοι οἱ κόλποι καὶ τὰ παράλια τῆς
» Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου, τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ Μεσόγειος,
» αὐτὴ ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἴστανται ζῶντα τρόπαια καὶ μάρτυ-
» ρες τῶν ναυτικῶν ἀνδραγαθημάτων τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἐδῶ
» περικυκλοῖ τὴν Σάμον, ὡς κινητὴ πόλις ἐπὶ τῶν κυμάτων
» φερομένη, ὁ μυριοναύτης στόλος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τὸν Κα-
» ραλῆν, καὶ ἡ νῆτος ὀλόκληρος κινδυνεύει νὰ γείνη πυρὶ καυ-
» στος ὑπὸ τὰς φλόγας, ὅσας ἐξεμουσιν ἀπανταχόθεν κατ' αὐ-
» τῆς αἰ τοιρκικαὶ πυργοβάρεις. Ἀλλ' ἀφνης ἀναφαίνονται εἰς

» τὸ ἄκρον τοῦ θαλασσοῦ ὀρείζοντος σημεία τινα μέλανα, μι-
 » κροσκοπικά τινα καὶ εὐάριθμα ἑλληνικὰ πλοίαρια ὑπὸ τὸν
 » Ἰάκωβον Τομπάζην, καὶ, πρὶν ἀκόμη ὁ ὀφθαλμὸς κατορθώσῃ
 » νὰ τὰ διακρίνῃ, ἐννέα τουρκικαὶ νῆες γίνονται παρανάλωμα
 » τοῦ πυρός, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης φερόμενα κινητὰ φρού-
 » ρια γίνονται ἄφρατα, καὶ ἡ ἀγωνιώσα νῆσος σώζεται, καὶ
 » ἀναπνέει ἐλευθέρως, καὶ δοξάζει τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων.
 » Ἐκεῖ, ὡς γίγας βηματίζων μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Πελοπον-
 » νήσου ὁ νέος τῆς Ἑλλάδος Θεμιστοκλῆς, Ἀνδρέας ὁ Μιαού-
 » λης, ἀποδιώκει διὰ μόνης τῆς θεᾶς αὐτοῦ τέσσαρας ὄλους
 » μυριαυτάς στόλους, τὸν τοῦ Βυζαντίου, τῆς Αἰγύπτου,
 » τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας. Μόλις ὁ τουρκικὸς στόλος
 » τολμᾷ νὰ συγκεντρωθῇ πρὸ τῶν Πατρῶν, καὶ ὁ πάντολμος
 » ναύαρχος τῆς Ἰδρας, ὑπὸ ἡρωϊκοῦ μένους κυριευόμενος, ἀ-
 » φίνει τὸν μέχρι τοῦδε τρόπον τῆς παρατάξεως, τὸν μόνον
 » ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας καὶ ὀλιγότητος τῶν ἑλληνικῶν πλοίων
 » δυνατὸν, ὅρμᾳ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν κατὰμονος, τοῦ
 » ναυάρχου ἡ τόλμη συμπαρᾶσῦρει τὸν Ἐμμανουὴλ Τομπάζην,
 » τὸν Κριεζῆν καὶ ἄλλους, καὶ μετὰ πεντάρων φονικῆν καὶ
 » ἔνδοξον ναυμαχίαν μόλις ὁ τουρκικὸς στόλος κατορθώνει νὰ
 » διασωθῇ εἰς Ζάκυνθον ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀγγλικῆς ση-
 » μαιᾶς. Ἄλλ' ἰδοὺ πάλιν ὁ τετραπλοῦς τοῦ ἐχθροῦ στόλος
 » περιβάλλει ἀπανταχόθεν εἰς τὰς φλογεράς του ἀγκάλας τὴν
 » Σάμον, καὶ ἐξηκοντακισχίλιος Ἀσιανὴ στρατιὰ σκεπάζει τὰ
 » παρὰ τὴν Μυκάλην ἰωνικὰ παράλια, ἀνυπόμονος νὰ ριφθῇ
 » ἐπὶ τῆς ἀποστατίδος νήσου. Σείεται ὅλη ἡ νῆσος, καὶ ἡ
 » Μυκάλη ἀντηχεῖ ἐκ τοῦ φουερού κρότου τῶν τηλεβόλων,
 » γοεραὶ δὲ φωναὶ γυναικῶν καὶ παιδίων, ὀδυρομένων ἐκ τοῦ
 » φόβου καὶ τῆς ἀπελπισίας, πληροῦσι τὸν ἀέρα. Ἄλλ' ἰδοὺ
 » καταφθάνει ὀλίγος καὶ ἀσθενὴς, ἀλλ' ἀνδρείος καὶ ἀπτότητος
 » ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, καὶ προσορμίζεται παρ' αὐτὴν
 » τῆς νήσου τὴν παραλίαν, ὅπου καὶ ὁ στόλος ὁ τουρκικὸς

» Ὅκτω ἡμέρας ἔταλαντεύετο ἀμφίβροπος ἡ μοναδικῶς ἄνισος
 » πάλη. Τὴν δὲ ὀγδόην κρότος φοβερός ἀντήχησεν εἰς τὰς πέ-
 » ριζὲς νήσους καὶ παραλίας, ὥσπερ ἡ Μυκάλη ἀνετινάχθη εἰς
 » τὸν ἀέρα ὑπὸ ἠφαιστειᾶς ἐκρήξεως, καὶ εἶδον ἔκπληκτοι οἱ
 » κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐκσφενδονισθέντας εἰς τὸν ἀέρα
 » μύδρους σιδηροῦς καὶ ξύλα καὶ κεραίας καὶ χαλκᾶ τηλε-
 » βόλα καὶ ἀνθρώπων σώματα καὶ συντρίμματα. Ὁ ἀτρόμη-
 » τος ἦρωσ τῶν Ψαρῶν, ὁ πρὸ διετίας πυρπολήσας παρὰ τὴν
 » Χίον τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα, πυρπολεῖ καὶ ἄλλην αὔθις
 » ἐχθρικὴν πυργοβάριν. Καὶ ὁ μὲν στόλος γίνεταί ἄφαντος ἀπὸ
 » τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ κατὰ ζηρὰν ἐξακισμῦριος στρατιὰ διε-
 » σκορπίσθησαν, ὡς κονιορτός, φεύγοντες προτροπαδῆν. Παρα-
 » τάσσεται καὶ πάλιν μετὰ μικρὸν ἡ ἀπειράριθμος τοῦ ἐχθρι-
 » κοῦ στόλου γραμμὴ, διακόσται ὄλαι καὶ πεντήκοντα νῆες,
 » μεταξὺ Καλύμνου καὶ Λέρου, καὶ διαλύει αὐτὸν πάλιν, καὶ
 » τρέπει εἰς φυγὴν ὁ ἐλληνικὸς στόλος, ἐπιδραμῶν ὑπὸ τὸν
 » ἔνδοξον Μιαοῦλην.

» Ἄλλ' ὄχι. Εἶναι ἀνάγκη νὰ στήσω πλέον τὴν φορὰν τοῦ
 » λόγου, διότι εἶναι ἀδύνατον καὶ νὰ ἀπαριθμήσῃ τις μόνον
 » τὰ περιφανῆ καὶ τρισένδοξα κατὰ θάλασσαν κατορθώματα
 » τοῦ Μιαοῦλη, τοῦ Σαχτούρη, τοῦ Τουπάζη, τοῦ Τσαμαδοῦ,
 » τοῦ Κριεζῆ, τοῦ Σαχίνη, τοῦ Ῥαφαλιᾶ, τοῦ Πιπίνου— τοῦ
 » Κολανδρούτσου, τοῦ Ἀναργύρου, τοῦ Ὀρλώφ, τοῦ Κούτση,
 » τοῦ Λεμπέση, — τοῦ Ἀποστόλη, τοῦ Παπανικολῆ, τοῦ
 » Νικοδήμου καὶ τόσων ἄλλων ναυτικῶν προμάχων καὶ
 » ἡρώων τῆς Ἑλλάδος. Μία καὶ μόνη τολμηρὰ καὶ πυρπόλος
 » δεξιὰ, ἡ δεξιὰ — ὦ, ποῦ εἶσαι, δαμόνιε υἱὲ τῶν Ψαρῶν,
 » σὺ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔμαθες νὰ ἀκούῃ ὁ κόσμος συνοδευ-
 » ὄμενον πάντοτε μὲ μίαν βροντερὰν ἐκπυρσοκρότησιν ἐχθρι-
 » κοῦ τρικρότου ἢ ναυαρχίδος, ποῦ εἶσαι σὺ ὁ μόνος μετ' ὁ-
 » λιγίστων ἄλλων ἔτι ἐπιζῶν ἐκ τῶν ἡρώων ἐκείνων τῆς
 » νέας Ἑλλάδος, καὶ κοσμῶν ἀκόμη μὲ τὴν παρουσίαν

» σου τούς μικρούς ἡμᾶς μεγάλων πατέρων υἱούς καὶ ἐπιγόνους, ὧ πολυτίμητε γέρον Κανάρη ; — ἡ δεξιὰ ἐνός καὶ
» μόνου, τοῦ Κανάρη τούτου, κατέπεμψεν εἰς τὸν Ἄδην ἐν
» διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν, ὑπὲρ τούς τρισχιλίους βαρ-
» βάρους !

» Μὲ τοιαύτης πολεμικῆς δόξης δάφνας κατέστεψαν τὴν
» κεφαλὴν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἄνδρες οἱ καὶ ἥρωϊκοὶ αὐτῆς υἱοί.
» Καὶ ὅμως δὲν περιορίζεται εἰς τὰς πολεμικὰς ταύτας δάφνας
» ἡ ἱστορία τοῦ μεγάλου τούτου τῆς νέας Ἑλλάδος ἀγῶνος.
» Τίς καὶ ἀκούων μόνον προφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Λαζάρου
» καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, δὲν καταλαμβάνεται ὑπὸ σε-
» βασμοῦ ἅμα καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανίας ; Ναί, ἡ αὐταπάρη-
» σις καὶ φιλοπατρία τῶν μεγατίμων τούτων καὶ μεγαθύ-
» μων τῆς Ὑδρας υἱῶν, προσενεγκόντων εἰς τὸν βωμὸν τῆς
» πατρίδος ὀλόκληρον κολοσιαίαν περιουσίαν, αὐταπάρησις,
» τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐμιμήθησαν οἱ Βουδοῦραι καὶ
» Τομπάζαι, οἱ Τσαμαδοὶ καὶ Ὀρλάνδοι, οἱ Μέξαι καὶ Μπο-
» τάσεις, οἱ Βαρβάκαι καὶ τόσοι ἄλλοι, ἀνευ τῆς ὁποίας ἦτο
» ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ εὐδοκίμησις τῶν ὄπλων, εἶναι τρό-
» παιον οὐχ' ἦττον περιφανές καὶ ἐνδοξον τῶν ἀπὸ τῶν ὀ-
» πλων δαφνῶν, τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολεμικῶν
» τροπαίων.

» Ὅχι κατώτερος ἦτο καὶ ὁ φιλόπατρις ζῆλος, μεθ' οὗ
» ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν πατρίδα καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς
» νέας Ἑλλάδος ἄνδρες, ὧν πρῶτος κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀνεφάνη
» ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Καποδίστριας, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἄλ-
» ξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ Θεόδωρος Νέγρης, ὁ Ἰωάννης
» Κωλέτης, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης καὶ
» πλείστοι ἄλλοι, « ἡγούμενοι λαοῦ ἐν διαβουλίαις καὶ συ-
» νέσει γραμματείας λαοῦ (1) ».

(1) Σειρήν, ΜΔ, 4.

» Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξυμνήσῃ τις ἐπαξίως τὴν γενναιοφροσύ-
» νην καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ
» ἀροσίωσιν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων τῆς Δύσεως τέκνων, ὅσα ἦ
» ἔσπευσαν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμά των ὑπὲρ αὐτῆς,
» ἢ καὶ μακρόθεν ἀνέλαβον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων
» τῆς, ἢ ἀφειδῶς ἐκένωσαν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ βαλάντιόν των;
» Τὰ ὀνόματα τοῦ σοφοῦ καὶ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυα-
» ρίας Λουδοβίκου, πατρὸς τοῦ πρώτου καὶ ἀειμνήστου βα-
» σιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος, (οὔτινος τὴν καρδίαν ἐθέρ-
» μανεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς τριακονταετοῦς βασι-
» λείας του ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν πατρίδα ἀκραιφνῆς ἀγάπη,
» ἥτις ἐθέρμαινε καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀγνοτέρων ἠρώων τοῦ
» ἑλληνικοῦ ἀγῶνος), τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου,
» τοῦ αἰοιδίμου Λόρδου Κάνιγκος, τοῦ Ἐϋνάρδου, τοῦ Λόρδου
» Βύρωνος, τοῦ Ἀστυγκος, τοῦ Φαβιέρου, τοῦ Νορμάννου,
» τοῦ Κόχραν, τοῦ Τσοῦρτο καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι συναποτε-
» λουσι τὴν εὐγενῆ καὶ αἰοιδίμον τῶν φιλελλήνων χορείαν,
» ἐὰν δὲν ἐνέγραψεν ἀκόμη χρυσοῖς γράμμασιν ἢ εὐγνώμων
» ἀλλὰ μικρὰ καὶ πτωχὴ Ἑλλάς ἐπὶ λαμπρῶν μνημείων,
» ἐνεχάραξεν ὁμως βαθέως εἰς τὴν καρδίαν παντὸς τέκνου
» τῆς, παντὸς Ἑλλήνος, οὔτινος ἢ καρδία πάλλει πρὸς τὸ
» ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ ἀρετῆς.

« Ἴδου πόσοι καὶ ποῖοι ἀγῶνες συναπετέλεσαν τὸ μέγα
» ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ παλιγγενεσίας, τῆς
» ὁποίας τὴν πεντηκονταετηρίδα συνήλθομεν νὰ ἐορτάσωμεν
» σήμερον. Ἴδου ποῖοι ἥρωες κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν,
» ἰδου ποῖοι φιλοπάτριδες καὶ ἀφιλοκερδεῖς ἄνδρες καὶ ποῖοι
» εὐγενεῖς φιλέλληνες ἐδημιούργησαν τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο
» βασίλειον, καὶ παρσκευάσαν καὶ παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς τὴν
» πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν. « *Εἶη τὸ μνημόσυ-
» νον αὐτῶν ἐν εὐλογίαις* τὰ ὄστα αὐτῶν ἀναθάλοι ἐκ

» τοῦ τόπου αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀντικαταλλασσόμενον ἐπὶ υἱοῖς δεδοξασμένων αὐτῶν (1)».

» Ἀλλὰ

B.

» Τίς ἀναλογιζόμενος τὸ μέγα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔργον, καὶ λαμβάνων ὑπ'ὄψιν ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι δουλοῖ, ἄνευ ὀπλων, ἄνευ πόρων, ἄνευ παρασκευῆς, ἄνευ βοήθειας ἐξωτερικῆς, ἀνέλαβον καὶ κατώρθωσαν νὰ καταπολεμήσωσι καὶ νὰ παραλύσωσι τὰς δυνάμεις Αὐτοκρατορίας, ἣτις καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης ἦτο τότε φοβερά, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ ἔργον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἔργον ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὅτι δάκτυλος Θεοῦ παρεσκεύασε καὶ διεξήγαγεν αὐτὸ, τίς δὲ δύναται νὰ μὴ ἀναφωνήσῃ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου «Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ δωρεᾷ (2)» ; Ὅπως ἐκεῖνοι διὰ τῆς εἰς Χριστὸν θερμῆς πίστεως ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλίναν ἀλλοτρίων, ὅπως ἐκεῖνοι διὰ τῆς πίστεως ἀπέκτησαν καὶ ἐκληροδότησαν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, μόνον οὕτω δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ διατηρήσωμεν καὶ ἀσκήσωμεν αὐτὴν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐνὸς ἐκάστου ἰδίᾳ καὶ τοῦ ἔθνους ἐν γένει, δι' αὐτῆς ταύτης τῆς εἰς Χριστὸν ὀρθοδόξου πίστεως. Ναι, ἀγαπητοί, εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι ἡ καλὴ ἢ ἡ κακὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις ἔθνους τινὸς εἶναι καρπὸς φυσικῆς καὶ ἀφρευκτοῦ τῆς καλῆς ἢ κακῆς αὐτοῦ θρησκευτικῆς καταστάσεως. Ὅπου ἀκμάζει ἡ πίστις καὶ ἡ εὐσέβεια, ἐκεῖ ἀκμάζουσι καὶ θάλλουσι πᾶσαι συλλήβδην αἱ ἀρεταί. Ἀλλ' ὅπου ἡ πίστις εἶναι νεκρὰ, ἐκεῖ τὰ πάντα φθίνουσι

(1) Σειρήλ. ΜΕΤ', 12.

(2) Β Κριση· Θ, 15.

» και παρακμάζουσι, διότι ἔλειψεν ἡ δύναμις ἡ ἱερὰ, ἡ συνέ-
» χουσα και συγκρατοῦσα τὰ πάντα.

» "Οτε οἱ Ἰσραηλῖται, καταπολεμήσαντες πάντα τὰ περί-
» οικα ἔθνη, εἰσῆλθον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ Ἰησοῦς
» τοῦ Ναυῆ, γέρων ἤδη και πρὸς τὴν δύσιν κλίνων τοῦ βίου,
» ἐκάλεσε πάντα τὸν λαὸν, και τὴν Γερουσίαν, και τοὺς ἀρ-
» χοντας, και τοὺς δικαστὰς, και τοὺς γραμματεῖς, και ἀφ' οὗ
» ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς πάντα, ὅσα ἔπραξεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ αὐ-
» τῶν θαυμάσια ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου μέ-
» χρι τῆς κατακυριεύσεως τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, εἶπε πρὸς
» αὐτούς: « *Και νῦν φοβήθητε Κύριον, και λατρεύσατε αὐ-*
» *τῷ ἐν εὐθύτητι και δικαιοσύνη, και περιέλειθε τοὺς*
» *Θεοὺς τοὺς ἄλλοτρίους. . . Εἰ δὲ μὴ ἀρέσκει ὑμῖν λα-*
» *τρεύειν Κυρίῳ, ἐκλίξασθε ὑμῖν αὐτοῖς σήμερον, τίρι λα-*
» *τρεύσετε. . . Ἐγὼ δὲ και ἡ οἰκία μου λατρεύσωμεν Κυ-*
» *ρίῳ, ὅτι ἅγιος ἐστι* ». Τότε ὁ λαὸς ὄλος μᾶ φωνῆ ἀπεκρίθη
» λέγων: « *Μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν Κύριον, ὅστε λα-*
» *τρεύειν Θεοῖς ἐτέροις: Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, αὐτὸς Θεὸς*
» *ἐστὶ (1)* ». Ἀγαπητοί, ἰδοὺ ἡμεῖς, ὁ νέος τῆς χάριτος Ἰσραὴλ,
» ὃν ἡ κραταιὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξήγαγεν ἐξ οἴκου δου-
» λείας. Ἰδοὺ δὲ και ὁ νέος Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ ἱερομάρτυς
» οὗτος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἔχων πρὶ ἑαυτὸν περιπίπτამέ-
» νας και τὰς ψυχὰς πάντων τῶν ἄλλων ὑπὲρ πίστεως και
» πατρίδος μαρτύρων, πάντων τῶν ἡρώων και πρωταθλητῶν
» τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, κρατῶν ἀκόμη τὸ σχοινίον
» τῆς ἀγχόνης εἰς τὸν λαϊμὸν, ἀποτείνει εἰς ἡμᾶς κατὰ τὴν
» ἐπίσημον ταύτην στιγμήν τοὺς λόγους τούτους.

» « Τέκνα! ἰδοὺ ἡμεῖς ὑπεμείναμεν μυρία ὅσα παθήματα·
» ἄλλοι ἀπηγγονίσθημεν, ἄλλοι ἐσφάγημεν, ἄλλοι ἐστρεβλώ-
» θημεν, ἐκακουχῆθημεν, ὑπεμείναμεν τὰ πάνθ' εἰνα διὰ τὴν

(1) Βλ. Ἰηρ. Νηυῆ κερ. ΒΔ'.

» ἀγάπην τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς καὶ δότος ἑαυτὸν ὑπὲρ
» ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος.
» Ὁὐ λησμονήσητε πάντα ταῦτα, τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς μόχθους,
» τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ἰδρῶτας, τὰς θυσίας καὶ τὰ αἵματα,
» τὰς βρασάνους καὶ πάντα ὅσα ὑπέστημεν χάριν ὑμῶν ; Ὁὐ
» λησμονήσητε τὸν Θεόν, δι' οὗ ἀπεκτήσαμεν τὴν ἐλευθερίαν
» καὶ αὐτονομίαν, τὴν ὁποίαν σᾶς παρεσκευάσαμεν ; Ὁὐ θυ-
» σιάσητε τὴν πατρίδα, διὰ νὰ λατρεύσητε τὰ εἰδῶλα τοῦ
» σκότους, διὰ νὰ θύσητε εἰς τὰ ἄγρια πάθη σας καὶ εἰς τὰ
» οὐτιδανὰ ἀτομικά σας συμφέροντα ; Μὴ, ὦ τέκνα, μὴ ὦ
» Ἕλληνες, μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνου, ὅστις ἠπλωσε τὰς
» παλάμας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἔχυσε τὸ πολύτιμον
» αἷμά του ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Σᾶς ἐξορκίζω
» εἰς τὸ μέγα καὶ φοβερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐλευθερώ-
» σαντος ἡμᾶς θαυμασίως ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας. Λυ-
» πῆθητε τὴν πατρίδα, τῆς ὁποίας τὸ στῆθος σπαράττουσι
» καθ' ἐκάστην αἱ μικρολόγοι ὑμῶν ἔριδες καὶ διχόνοιαι,
» ἡ ἐμπαθῆς ὑμῶν φιλοπρωτία καὶ φιλαρχία, ἡ χαμαιζήλος
» ὑμῶν ἰδιοτέλεια καὶ τὰ μυσαρὰ ὑμῶν πάθη, ὁ φθόνος, ἡ
» καταλαλιά, ἡ συκοφαντία, τὸ ψεῦδος. Ἡ προχθὲς ἀκόμη
» ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλίου πολυύμνητος καὶ πολυσέβαστος
» Ἑλλάς, ἡ προχθὲς ἀκόμη δαφνοστεφῆς καὶ ἐνδοξος, σήμε-
» ρον δὲ νοσοῦσα καὶ ἀκλεῆς καὶ καταπεφρονημένη, δὲν ἀ-
» παιτεῖ παρ' ὑμῶν αἵματα καὶ θυσίας, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν
» προτέραν αὐτῆς εὐκλειαν καὶ λαμπρότητα· δὲν ἀπαιτεῖ
» νὰ ἀπαγχονισθῆτε, νὰ σφαγιασθῆτε, νὰ μοχθήσητε, νὰ βα-
» σανισθῆτε. ἀπαιτεῖ μόνον νὰ θυσιάσητε τὰ πάθη, τὰ ὅποια
» βλάπτουσι καὶ ἀτιμάζουσι καὶ ὑμᾶς καὶ αὐτὴν· ἀπαιτεῖ
» νὰ ἔχητε πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι καὶ τὸ ἐλάχιστον τῶν
» συμφερόντων τῆς πατρίδος, τὸ ὅποιον διαχειρίζεται καὶ ὁ
» ἔσχατος τοῦ κράτους λειτουργός, ἐξηγοράσθη μὲ ἀδράς, μὲ
» βαρυστάθμους θυσίας· ἀπαιτεῖ εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην,

» διότι· « δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνοι, ἐλασσοῦσι δὲ φυλάς
» ἀμαρτίαι (1)· ἀπαιτεῖ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν βασι-
» λέα, ὃν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδικαίωσε βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς·
» πρὸ πάντων ἀπαιτεῖ σταθερὰν καὶ ἀκράδαντον ἐμμονὴν
» εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, εἰς τὴν θρησκείαν
» τῶν πατέρων Σας, ἣτις ἔσωσε καὶ ἡμᾶς, ἣτις μόνη θέλει
» σῶσῃ καὶ Σᾶς, καὶ ἧς ἄνευ οὐκ ἔστι σωτηρία. Ναί, τέκνα
» ἀγαπητά· ναί, φίλτατοι Ἕλληνες· « Γρηγορεῖτε, στήκετε
» ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίξεσθε, κραταιοῦσθε (2) — ».

» Τί θέλομεν ἀπαντήσῃ εἰς ταῦτα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί;
» Καὶ ὑπάρχει τις ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀπαντήσεως; Τί ἄλλο
» αἰσθάνεται κατὰ τὴν ἱεράν καὶ ἐπίσημον ταύτην τῆς πεν-
» τηκονταετηρίδος καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου λει-
» ψάνου τελετὴν πᾶς ἀληθῆς καὶ γνήσιος Ἕλλην, καὶ τί ἄλλο
» θέλει ἀπαντήσῃ, εἰμὴ ὅτι καὶ πάλαι οἱ Ἰσραηλίται πρὸς
» τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ. «Μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν
» Κύριον, ὥστε λατρεύειν θεοὺς ἑτέροις. Κύριος ὁ Θεὸς ἡ-
» μῶν, αὐτὸς Θεὸς ἔστιν». Ὅχι, Παναγιώτατε Πατριάρχα
» καὶ θεῖε ἱερομάρτυς Γρηγόριε, ὄχι, σεβαστὴ χορεία τῶν αἰ-
» δίων καὶ μακαρίων πνευμάτων τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πα-
» τριδος θυσιάσθέντων, ὅσοι περιέπτασθαι κατὰ τὴν στιγμήν
» ταύτην τὴν νεκροφόρον καὶ μαρτυρικὴν λάρνακα τοῦ ἐθνάρ-
» χου σας, δὲν θὰ προδώσωμεν τοὺς ἀγῶνας, τὰ δάκρυα, τὰ
» αἵματα, τὰς θυσίας Σας. Δὲν θὰ προδώσωμεν τὰ ἱερά καὶ
» τὰ ὅσια, ὑπὲρ ὧν ἐθυσιάσθητε· δὲν θὰ προδώσωμεν τὸν ἀνεκ-
» τίμητον θησαυρὸν τῆς Ὀρθοδοξίας, ὃν αἱματόφυρτον παρε-
» δώκατε εἰς ἡμᾶς· δὲν θὰ προδώσωμεν τὴν ἱεράν τῶν πατέ-
» ρων ἡμῶν πίστιν, δι' ἧς καὶ μόνης ἐσώθημεν μέχρι τοῦδε,

(1) Περὶ μ. ΙΑ', 34.

(2) Α Κορινθ. ΙΕΓ', 13.

» και δι' ἧς και μόνης δυνάμεθα νά σωθῶμεν και νά ἐλπίσω-
 » μεν εἰς τὸ μέλλον. *Ὁχι, δὲν θά ὑπομείνωμεν μέχρι τέλους
 » βλέποντες περίφρονουμένην και ἀναξιοπαθοῦσαν τὴν πατρίδα
 » ἡμῶν, τὴν φιλατάτην ἡμῶν μητέρα και τροφόν, διὰ τὰ πάθη
 » και τὰς κακίας μας. *Ὁχι, δὲν συνήλθομεν οἱ Ἕλληνες νά
 » πανηγυρίσωμεν τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἑορτὴν και πανηγυριν
 » πρὸς τὸ θεαθῆναι, οὐδ' ἀνεκομίσαμεν ὅσας δίκην ἐκ τοῦ ὑ-
 » περορίου ἀσύλου και τάφου αὐτοῦ τὸ ἱερὸν λείψανόν σου,
 » Παναγιώτατε Πατριάρχα. Συνησθάνθημεν ἅπαντες τὰς πολ-
 » λὰς και μεγάλας και ἀνιάτους πληγὰς, ὅσας μικροὶ και με-
 » γάλοι ἠνοιξάμεν εἰς τῆς πατρίδος τὸ σῶμα. Εἶδομεν πλεον
 » ὀφθαλμοφανῶς τὸν κρημνὸν και τὸ βράσθρον, εἰς τοῦ ὁποίου
 » τὸ χεῖλος μᾶς ἐξώθησαν αἱ πολλαὶ και πολυειδεῖς κακίαι
 » και ἀμαρτίαι μας, και πλήρεις συντριβῆς καρδίας και μετα-
 » νοίας συνήλθομεν ἐνταῦθα, διὰ νά μᾶς ἐξαγνίσῃ ἀπὸ τῶν
 » παθῶν και τῆς κακίας ἢ ἀνάμνησις τῶν ἀγῶνων και θυσιῶν
 » σὰς, ὧ μακάρια πνεύματὰ τῶν ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος
 » πεσόντων και ἀγωνισαμένων· διὰ νά μᾶς ἐξαγνίσῃς σὺ, θεο-
 » τατε πάτερ, διὰ τῶν παναγίων εὐχῶν και εὐλογιῶν σου,
 » και ἐμπνέων εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ
 » μεγάλειου ἐνθουσιασμόν, ὅστις κατεῖχε τὴν μεγάλην γε-
 » νεὰν τοῦ ἀγῶνος, ἀνοιξῆς εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἀφετη-
 » ρίαν νέου ἀγνοτέρου βίου, νέου κρείττονος και ἐνδοξοτέρου
 » σταδίου, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς ἐθνικῆς
 » ἀποκατάστασεως. Ἴδου, Παναγιώτατε Πατριάρχα και ἱε-
 » ρομάρτυς Γρηγόριε, ἰδοὺ ἐνταῦθα σήμερον συνέδραμε σύμ-
 » πασα ἡ Ἑλλάς περὶ τὴν νεκροφόρον σου ταύτην λάρνακα,
 » ἀνυπόμονος νά ἀσπασθῇ τὸ ἱερὸν και μαρτυρικὸν λείψανόν
 » σου, ἐλπίζουσα νά ζωοποιηθῇ ἐξ αὐτοῦ, ὅπως πάλαι τὰ ὀ-
 » στὰ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου ἐζωοποίησαν τὸν μονόζωνον
 » νεκρὸν τῆς Μωάβ. «Καὶ ἐπορεύθη, και ἤψατο τῶν ὀστέων

» *Ἐλισσαίου, καὶ ἔφησε καὶ ἀρέστη ἐπὶ τοὺς πόδας» (1).*

» Ἴδού περὶ σέ οἱ φιλόχριστοι Βασιλεῖς. Εὐλόγησον αὐ-
» τοὺς καὶ ἐπικαλέσθητι ἐπ' αὐτοὺς τὴν εὐλογίαν τοῦ Ὑψί-
» στου, ἵνα ἦ τὸ κράτος αὐτῶν ἔμπεδον, καὶ ἡ πατρις ἡμῶν
» Ἰδῆ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῶν ἡμέρας εὐημερίας καὶ προό-
» δου, ἡμέρας πολιτικοῦ μεγαλείου καὶ δόξης. Ἴδού περὶ σέ
» ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης μετὰ τῶν σεβασμιωτάτων
» Συνέδρων καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων, καὶ ἅπας ὁ κληρὸς ὁ
» ἱερός τοῦ πιστοῦ καὶ ὀρθοδόξου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.
» Εὐλόγησον αὐτούς, καὶ ἔμπνευσον εἰς αὐτούς τὸν ἕθρονον ἐ-
» κείνον ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας
» ζῆλον, ὅστις ἐθέρμινε τὴν καρδίαν σου, διὰ νὰ ἴδῃ, τέλος
» πάντων, καὶ ἡ Ἑλλάς ὅ,τι ἀπὸ τῆς εἰς κράτος ἐλεύθερον
» συστάσεως τῆς μάτην ἐπιζητεῖ τὴν ἀληθῆ καὶ ἀξίαν τοῦ
» ὀνόματος θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, ὅστις, ἀδίδα-
» κτος καὶ θρησκευτικῶς ἀπαιδαγωγῆτος, σχεδὸν ἐγκατα-
» λειφθεὶς, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ ποικίλης πολιτικῆς ἀκολασίας
» καθ' ἐκαστὴν διαφθειρόμενος, παρολισθαίνει ὁσημέραι βαθ-
» μηδὸν καὶ ἀνεπισθητῶς εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀπιστίαν
» ἢ ἀδιαφορίαν, κινδυνεύων νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὸ μόνον ὅπερ
» ὡς ἐκ θαύματος διέσωσε μέχρι τοῦδε ἀγαθόν, τὰ ἀγνὰ αὐ-
» τοῦ ἦθι. Ἴδού περὶ σέ οἱ ὑπουργοὶ τοῦ Ἱεροῦ, οἱ ἄρχοντες,
» οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οἱ ἐν τέλει, πάντες
» οἱ δημόσιοι λειτουργοί. Ἀπαντας τούτους ἔμπνευε μία καὶ
» ἡ αὐτὴ ἰδέα, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ αἶσθημα, μία καὶ ἡ αὐτὴ
» ἀπόφασις, νὰ ἀποπτύσῃσι πλέον τὴν ἀγενῆ ἰδιοτέλειαν
» οὗτοι, τὴν ἄπληστον καὶ ἐμπαθεῖ φιλαρχίαν ἐκείνοι, τὰ
» φατριαστικὰ πάθη καὶ τὴν διχόνοιαν, τὸν φθόνον καὶ τὴν
» συκοφαντίαν οἱ ἄλλοι, τὴν πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον ἀ-
» νελγησίαν οἱ πλεῖστοι, τὸν ἀκάθεκτον καὶ ἄχρηστον ἐγωϊσμόν

(1) Δ Βασιλ. II 21.

» οἱ πάντες, τὰ πάθη ἐν γένει καὶ τὰς κακίας, ὅσαι κατεμύχ-
» ραναν τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς νεανικῆς ἡλικίας τῆς ἀναγεν-
» νηθείσης Ἑλλάδος. Εὐλόγησον αὐτούς καὶ ἐπικαλέσθητι
» ἐπ' αὐτούς τὴν θεῖαν ἄνωθεν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν, ἵνα ἡ
» ἀπόφασις αὕτη ῥίψη βαθείας ῥίζας εἰς τὴν καρδίαν των,
» καὶ κραταιωθῇ καὶ ἐμπεδωθῇ, μηδὲ γένηται ἀνάρπαστος
» πρὸς τὴν πρώτην τῶν παθῶν καὶ τῆς κακίας πνοήν. Ἴδού
» περὶ σέ, τέλος, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, οὕτινος ἦσο ἡ κεφαλή.
» Εὐλόγησον αὐτόν, καὶ εὗξαι πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα φωτίσῃ καὶ
» συνεντίσῃ αὐτόν, ἵνα διαφυλάξῃ αὐτόν ἀπὸ πάσης πλάνης
» καὶ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ, ἵνα στηρίξῃ αὐτόν ἐν τῇ πίστει,
» ἐν τῇ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν βασιλέα ἀγάπῃ, ἐν τῇ πρὸς
» τὸν νόμον εὐπειθείᾳ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

» Ναι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον κάμου τοῦ ταπεινοῦ
» καὶ ἀναξίου δούλου Σου, καὶ παντός τοῦ περιστώτος τοῦ-
» του εὐσεβοῦς σου λαοῦ. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ πολυεὐσπλαγχνος
» Κύριος, καὶ ἐπίβλεψον ἴλεως ἐπὶ τὰς ἀμαρτίας τῶν δούλων
» σου. Ἴδε τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ τὴν μετά-
» νοιαν. Ἴδε, Κύριε, τὴν ταπεινώσιν τῆς τλήμονος καὶ πολυ-
» παθοῦς Σου Ἑλλάδος, καὶ ἐλέησον καὶ σώσον αὐτήν. Καὶ
» δὸς ἵνα ἡ ἐπίσημος καὶ ἐνδοξος αὕτη ἡμέρα τῆς τοῦ Ἑλλη-
» νικοῦ ἀγῶνος πεντηκονταετηρίδος γένηται ἀρχὴ καὶ ἀφετη-
» ρία νέου βίου, κρείττονος καὶ ἐνδοξοτέρου, ἵνα ὁ λαὸς Σου
» οὗτος ὁ εὐσεβὴς φανῇ ἄξιος διαδόχου καὶ κληρονόμου τῆς
» εὐσεθείας καὶ φιλοπατρίας τῶν κατὰ τὸν μέγαν ἑλληνικὸν
» ἀγῶνα πατέρων αὐτοῦ, καὶ τελειώσῃ τὸ ἔργον ἐκεῖνων,
» πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ Σου
» ὀνόματος. Ἀμήν.»

—ο—

Τὴν 11 1/2 ὥραν περατωθέντος τοῦ λόγου, ἤρξατο ἡ ἐπὶ τῇ
25 Μαρτίου καὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι δοξολογία, καθ' ἣν προ-

ευρέθησαν και οι αντιπρόσωποι των ξένων Λυνάμεων. Οι Βασιλείς καθ' ἑλκν τήν διάρκειαν τοῦ λόγου ἴσταντο ὄρθοι και μόνον ἐπί τινας στιγμάς ἀναπαύθησαν ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῦτῶ ἐδρῶν. Τὴν 12 ἀκριβῶς ἡ δοξολογία κατέληξε και ἅπαντες οἱ προσκεκλημένοι ἀνεχώρησαν τοῦ ναοῦ.

Τὴν δὲ ἐπομένην 26 Ἀπριλίου δι' ἐγκυκλίου τοῦ Δημάρχου Ἀθηνῶν κ. Π. Σ. Κυριακοῦ, ἐτελέσθη μεγαλοπρεπέστατον και κατασκευτικώτατον μνημόσυνον ὑπὲρ πάντων τῶν κατὰ γῆν και θάλασσαν πεσόντων κατὰ τὸν ἱερόν τοῦ 1821 ἀγῶνα ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος, εἰς ἃ παρῆσαν πάντες οἱ ἐν Ἀθήναις παρεπιδημοῦντες ἔνεκα τῆς ἐορτῆς Ἀρχιερεῖς, τὰ μέλη τῆς ἱεραῆς Συνόδου, οἱ ὑπουργοὶ ὡς ἰδιῶται, και πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσημοι ξένοι και ἐγχώριοι.

Κατὰ διαταγὴν δὲ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐξεφώνησεν ἐπ' ἄμβωνος ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ ἀρχιμανδρίτης Νικηφόρος Καλογεράς τὸν ἐξῆς ἐκτεταμένον Λόγον.

ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΝ Τῷ ΕΘΝΙΚῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῳ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΟΓΕΡΑ

» ΚΟΙΜΩΜΕΘΑ ἀρά γε και ὑπνώττομεν, ἢ γρηγοροῦμεν
» και ἀγρυπνοῦμεν; Παιδιάν τινα ὡς παῖδες παίζομεν, ἢ τὸ
» σπουδαιότατον τῶν συμβεβηκότων ὡς ἄνδρες σπουδαῖαι
» μελετῶμεν; Μεσονύκτιον εἶναι και σκότος παλὺ ἐπικαθή-
» ται ἐπὶ τῶν βλεφάρων ἡμῶν, και ἡμεῖς χειμαιοῦς βλά-

» πομεν ὄνειρους, ἢ ἡμέρα φωτεινοτάτη, ἐν τῷ μεσουρανήμα-
» τι ἔχουσα τὸν φωτεινότατον ἥλιον, καὶ ἀληθῆ ὑπάρχουσι
» τὰ καθορώμενα πράγματα; Διότι εἰς τοιοῦτον ὄντως βυθὸν
» ἀπορίας νομίζω ὅτι βυθίζεται ἕκαστος ἐξ ἡμῶν σήμερον, ἀ-
» ναλογιζόμενος ἐμβριθῶς τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων, ὧν
» μάρτυρες οἱ πάντες ἐνταῦθα παραγινόμεθα. Ὁ ἐθνικός πόν-
»θος, ὁ ἀπὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων αἰδηρῶν διαφλέ-
»γων διηνεκῶς τὰ στέρνα τῶν προγόνων ἡμῶν, ἐκδηλωθεὶς
» πανηγυρικῶς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱερὸν ἀγῶνα καὶ
» διὰ τοῦ αἵματος μυριάδων μαρτύρων ἐπιρρωσθεὶς, εἰ καὶ
» μὴ ὀλοσχερῶς, ἀλλ' ὅμως ἐξεπληρώθη. Καὶ τῶν ἀνείρων
» ἄρα τὸ φάσμα ἐνεδύθη ζωήν· ἡ σκιά τῶν ἐλπίδων ἐγένετο
» σὰρξ· καὶ ἡμεῖς ὄντως ἤδη γρηγοροῦμεν καὶ δὲν ὑπνώττο-
» μεν ὕπνον βαθύν.

» Καὶ συνήλθομεν λοιπὸν οὐχὶ ὡς πρόσφυγες ἢ δοῦλοι ἐν
» χώρα ξένη καὶ δούλη, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ὡς ἐλευ-
»θεροὶ ἐλευθέρας Πατρίδος πολῖται ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ περι-
» κλεῖ ταύτῃ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ, καὶ μετὰ παρέλευσιν
» πεντήκοντα ὄλων ἐνιαυτῶν ὑποδεχόμεθα ἤδη τὸ ἱερώτατον
» τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ τὸν
» πρῶτον καὶ προσφιλέστατον τῶν μαρτύρων, τὸν τότε ἀρ-
»χηγὸν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, τὸν Οἴκου-
» μενικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον.

» Ὡς εὖ παρέτθη ἡμῖν Παναγιώτατε Οἰκουμενικῆ Πα-
» τριάρχα!

» Καὶ ἔχομεν ἄρα ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἤδη τὸν Πατριάρχην
» φέροντα ὡς παράσημον λαμπρὸν τὸν ἀμαράντινον τοῦ μαρ-
» τυρίου στέφανον, ὃν, ποικιλανθῶς πλέξασα καὶ ῥεῖθρα ἐκ-
» βαλοῦσα δακρύων, χερσὶν ἀγνωτάταις ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς σε-
» βασμίας αὐτοῦ κορυφῆς ἢ πότνια καὶ τλήμων Ἑλλάς ὡς
» ἀνεξίτηλον σημεῖον εὐγνωμοσύνης.

» Ἄλλ' ἐν ταύτῃ τῇ στιγμῇ, Πανιερώτατε Μητροπολίτα,

» Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, καὶ πάντες οἱ παρόντες ἀγαπη-
» τοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἐν ταύτῃ, λέγω, τῇ στιγμῇ, ἐκτὸς
» τῆς ὕλης γινόμενος, καθορῶ τῇ διανοίᾳ τὸν Πατριάρχην
» μᾶλλον ἡμῶν ἀμφιταλαντευόμενον καὶ δισταζόντα καὶ
» αὐτὸν ἂν ἀληθῆ εἶναι καὶ πραγματικὰ ὅσα ἡ μακαρία αὐ-
» τοῦ ψυχῇ καθορᾷ κατὰ ταύτην τὴν ὥραν. Ἀκούω καὶ
» αὐτοῦ οἰοῦναι καθ' ἑαυτὸν λέγοντος· κοιμῶμαι ἄρ' ἔγωγε καὶ
» ὑπνώττω, ἢ γρηγορῶ καὶ ἀγρυπνῶ ; μεσονύκτιον εἶναι
» καὶ σκότος πυκνὸν τυραννίας ἐφίσταται τοῖς βλεφάροις
» μου, καὶ ἡ φαντασία μου βεβωμένη ἰνδαλματίζει Ἑλλάδα
» ἐλευθέραν καὶ Πατρίδα αὐτόνομον, ἢ ἔχονται ἀληθείας καὶ
» ὑποστάσεώς τινος τὰ φαινόμενα ;

» Ἄπειγε, Παναγιώτατε Πατριάρχα ! Οὔτε ἀπατηλοὶ ὄ-
» νευροι, οὔτε τῆς φαντασίας ἰνδαλματα, ἀλλὰ πραγματικὰ
» καὶ βέβαια εἶναι ἄπερ σήμερον καθορᾷ ἡ πατριαρχικὴ σου
» ψυχῇ. Ὁ δὲ λόγος σαφῆς, καὶ σὺ ὄψει εὐθύς τ' ἀληθῆς τῶν
» πραγμάτων, ἐάν, εὐδοκήσας, ἐπὶ σμικρὸν προσχῆς τοῖς
» ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις τὸν νοῦν. Ἀνάνευσον πρὸς στιγμὴν
» τοὺς πατριαρχικούς σου ὀφθαλμούς πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ὁ
» γλαυκὸς οὗτος καὶ γλυκύτατος τῆς Ἀττικῆς οὐρανός, τὴν
» πανηγυρικὴν καὶ ἐορτώδη κυανόχρουν αὐτοῦ στολὴν ἐνδε-
» θυμένος, μετὰ μειδιώσης ἰλαρότητος δεικνύει σοι ὅτι τὰ
» ζοφερά τῆς τυραννίας νέφη τελέως διεσκεδάσθησαν. Καὶ
» τί ἄλλο δηλοῦσι τὰ πέριξ χρυσιζόντα ταῦτα ὄρη, αἱ ἀνθο-
» στόλιστοι αὐταὶ πεδιάδες καὶ ἡ καθόλου χαριστότατη καὶ
» παγκάλῃ αὐτῇ φύσις, ἐν ἣ τῶν ὑψιπετῶν πτηνῶν ἡ ᾠδι-
» κωτάτη ἀρμονικὴ συναυλία ἐν ἑαριναῖς χάρισιν εὐφρόσυνον
» συγκροτεῖ ἐορτήν, ἢ ὅτι τὰ στίφη τῶν βαρβάρων ἀπε-
» κρούσθησαν καὶ ἐφυγαδεύθησαν, καὶ ἡ πνιγνῆ καὶ δυσώδης
» αὐτῶν πνοὴ οὐκέτι καταμυραίνει οὐδὲ καταμυροῖ αὐτῶν
» τὴν λαμπρότητα; Τί δὲ ἄλλο βούλεται νὰ παραστήσῃ ὁ
» ἥλιος, τὸ φαίδρον τοῦτο καὶ τελαυγῆς ἄστρον, τὸ φαίδρ-

» τερρον καὶ τηλαυγέστερον ἑαυτοῦ ἐνταῦθα ἀνατέλλον καὶ
» διὰ τῶν ἑαυτοῦ μαρμαρυγῶν πᾶσαν τὴν ὕψιν τῆς πολυ-
» υμνήτου ταύτης χώρας εὐφραίνον, ἢ ὅτι ἐξηφανίσθη τῆς
» τυραννίας ἢ πλήρης δακρῶν ὀμίχλη καὶ ἀγλῆς; Τί δὲ ἄλ-
» λο μαρτυροῦσι τὰ πολυπληθῆ ταῦτα καὶ μεγαλοπρεπῆ τῶν
» Ἐπιστημῶν ἐνδαιτήματα, ἐν οἷς αἱ θεσπέσιαι Μοῦσαι ὡς
» ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν κοιτίδι ἀναθάλλουσι, καὶ τῇ ἡδύτητι
» τῆς μελωδίας πάντας τοὺς φιλομούσους καταθέλγουσιν, ἢ
» ὅτι ἡ ἱερὰ Ἐλευθερία ἡγεμονεύει ἐνταῦθα εὐκλεῶς, καὶ ἐ-
» πιχαρίτως ταύτας δεξιοῦται, καὶ ἄσυλον παρέχει ἀσφαλές;
» Ἐὰν δὲ ἔτι ὑπὸ δυσπιστίας κατέχεται ἡ μακαρία σου ψυχὴ,
» ἀλλ' ὄδυσσον πρὸς ὀλίγον διὰ τῆς ἐν πολλοῖς ἐξαισίσι φι-
» λοτεχνήμασι φιλοτίμως καὶ κομψῶς καθωραϊζομένης ταύ-
» της πόλεως, ἐν ἧ ὄυτε οἰμωγαὶ καὶ στεναγμοὶ καὶ γοεραὶ
» φωναὶ μετὰ δακρῶν λαοῦ τυραννομένου ἀκούονται, καὶ
» πρὸς τοῖς ἄλλοις ναοὶ χριστιανικοὶ πάγκαλοι καὶ μεγαλο-
» πρεπεῖς ἀνὰ πᾶν βῆμα προκύπτουσιν, οὐδὲν δὲ ἄχαρι σκῆ-
» νωμα τῶν ἀποτροπαίων τῆς Ἄγαρ υἱῶν ταῦτα δὲ πάν-
» τα μιᾷ φωνῇ καὶ γλώσσει δὲν ἐξαγγέλλουσιν ὅτι ἡ χριστια-
» νικὴ θρησκεία, πορφύραν βασιλικὴν ἐνδεδυμένη, ἐπὶ τοῦ
» βασιλικοῦ θρόνου ἐνταῦθα σεμνοπρεπῶς κάθηται, κατισχύ-
» σασα τοῦ ἀγρίου Ἰσλαμισμού;

« Πλὴν οἶμοι! ὅτι ἐκ τῆς ἀνατεθείσης μοι σοβαρᾶς ταύ-
» της λειτουργίας, σκοτισθέντος τοῦ τῆς διανοίας λογισμοῦ,
» παραδραμῶν τὰς ἐναογεῖς μαρτυρίας, εἰς ἀσθενεῖς λόγους
» κατέφυγον ὅπως πείσω τὴν μακαρίαν σου ψυχὴν ὅτι δὲν
» εἶναι ὄναρ καὶ σκιά τὰ σήμερον ὑπὸ σοῦ ὀρώμενα, ἀλλ' ἀ-
» ληθῆς καὶ ὑποστατικῆς πραγμάτων οὐσίας, ταῦτα δὲ τὰ τῶν
» ὀνειρῶν ἀπιστότερα. Διὸ στρέψον, Παναγιώτατε Πατριάρχα,
» πέριξ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἰδὲ ὅτι περιεστοιχίζουσί σου
» τὴν ἱεράν λάρνακα ὁ κραταιότατος τῆς Ἑλλάδος Ἄναξ καὶ
» ἡ κραταιοτάτη Ἄνασσα. Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς:

» σου και ἴδε τοὺς Ὑπουργούς· τὴν ἱεράν τῆς Ἐκκλησίας
» τῆς Ἑλλάδος Σύνοδον τὴν Βουλὴν τοῦ Ἔθνους ἐν σώματι,
» και ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ἀθρόον συντρέχον
» και μετὰ δακρύων κατασπαζόμενον τὴν σεβασμίαν σου
» λάρνακα. Καὶ ταῦτα ἰδὼν πείσθητι τέλος ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐν
» μέρει διατελεῖ νῦν ἐλευθέρα, και ὑψώσας τὰς χεῖρας εὐλό-
» γησον αὐτήν, και τὸν Θεὸν δόξασον τὸν ὡς ὀλοκαύτωμα
» θυσίας προσδεξάμενον τὸ μαρτυρικὸν σου αἷμα και φιλάνθρω-
» πως ἐκπλήρωσαντα τὰς τελευταίας τῆς ψυχῆς σου εὐχάς.

«Και ὡς ἀπέθνησκεν εἶπεν, ἴδοι Κύριος και κρινάτω».

» Τοιαύτη, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι και πάντες οἱ παρόν-
» τες, τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν μεγάλων πραγμάτων πάν-
» τοτε, και τοσοῦτον δύσπιστος ὑπάρχει ἡ ἔκθρασις αὐτῶν,
» και ὅταν αὐτὴ βεβαιῶται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων και τῆς πεί-
» ρας. Ἄλλ' ὅσον ἀληθῆς και βεβαία ὑπάρχει τῶν παρόντων
» πραγμάτων ἡ ὑπαρξίς, τοσοῦτον σπουδαία καθίσταται τῶν
» ἀφορμῶν, αἵτινες ταῦτα παρήγαγον, ἡ μελέτη και ἐξέτασις.
» Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὄντως μέγα και δυσχε-
» ρές, ἐγὼ δὲ ὁ τὴν λειτουργίαν και τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐν-
» τολῆ τῆς Ἐκκλησίας ἀνδεξάμενος ἀσθενεῖς σφόδρα και
» ἀνεπαρκεῖς τὰς σμικρὰς μου αἰσθάνομαι δυνάμεις, διὰ τοῦτο
» παρακαλῶ και ἱκετεύω πάντας ὁμοίως ὑμᾶς, ἄρχοντάς τε
» και ἀρχομένους, ὅπως, ἐπινεύσαντες, ἐπιδαψιλεύσησθέ μοι
» εὐμενῆ και ἐπιεικῆ ἀκρόασιν, βουλομένῳ ὡς οἶόν τε συντό-
» μως νὰ ἀφηγηθῶ τὰ καταστήσαντα προσφιλῆ ἐθνικὴν ἐορ-
» τὴν τὴν παροῦσαν ἡμέραν.

«Και ὡς ἀπέθνησκεν εἶπεν, ἴδοι Κύριος και κρινάτω».

» Και πάντοτε μὲν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, και πάντοτε ἀπὸ
» τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ Πρωτεύουσα τῆς
» ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος, ἐκάλω,
» πολυστένακτος διετέλει οὔσα και ὀδυνηρὰ τῆς ὑποδουλω-
» θεύσης Ἑλλάδος ἡ κατάστασις. Και πάντοτε μὲν παντα-

» χού στεναγμοὶ γοεροὶ τοῦ σκληρῶς τυραννομένου ἑλληνι-
» κοῦ λαοῦ, ὡς βραεῖς μυκηθμοὶ, ἤκούοντο, καὶ σημεῖα δια-
» μαρτυρήσεως ἐξεδηλοῦντο κατὰ τὴν ὑποφώσκουσαν ἀμυ-
» δρᾶν ἢ ἐναργεστέραν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἄλλ' ὅ-
» μως κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ αἰόδιμος Πατριάρχης
» Γρηγόριος ὁ πέμπτος, ἐνδεδυμένος τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύ-
» ματος, ἐπαξίως εἰς τὸν Χρυσοστομικὸν ἀνυψοῦτο θρόνον,
» καὶ ὡς πνευματικὸς καὶ πολιτικὸς ἄμα Ἀρχηγὸς τοῦ
» κατακλυδωνιζομένου ἐθνικοῦ σκάφους τοὺς οἴκτας ἴθυεν,
» ἢ τρομερὰ πίεσις τῆς ζοφερᾶς τοῦ κατακτητοῦ δεσποτείας
» κατέστη ἀφόρητος. Αἱ ἐξορίαι, αἱ φυλακίσεις, αἱ δημεύσεις
» τῶν ὑπαρχόντων, αἱ βεβηλώσεις τῶν ἱερῶν, αἱ σφαγαὶ τῶν
» πᾶθῶν, αἱ ἀτιμώσεις, αἱ βιαιοπραγαὶ καὶ αἱ ἄλλαι κακώσεις, αἱ
» ἀπερίγραπτοι, ἅπερ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κράτος φυλῆς πολεμίας
» τῷ χριστιανισμῷ καὶ τῷ πολιτισμῷ οὐσιωδῶς ἐχαρακτή-
» ριζον, ἐπλήρωσαν μέχρι στεφάνης τὸ τῆς πικραῖς ποτήριον
» καὶ εἰς παράτολμον διάβημα προσώθουν πάντα ἀνεξαιρέ-
» τως τοὺς Ἕλληνας. Καὶ ποῖος βασάνου τρόπος, ποῖον μαρ-
» τυρίου εἶδος, ποῖα ὕβρις τῆς τιμῆς, ποῖαι ἀρπαγαὶ περιου-
» σίας, ποῖα ἀσέβεια πρὸς τὰ θεῖα δὲν ἐπενοεῖτο μετὰ λελο-
» γισμένης πονηρίας καὶ δὲν διεπράττετο μετὰ ἀκολάστου
» ἀναισχυντίας καὶ παρὰ πάσης τῆς ἀγρίας ἐκείνης φυλῆς
» κοινῶς, καὶ παρ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν Ἀγαρινῶν ἰδίως; Ἡ
» καταστροφή, ἡ δῆσις, ἡ ἐρήμωσις, ἡ ἀγχόνη, τὸ ξίφος, οἱ
» αἰκισμοὶ καὶ ἡ βία ὑπῆρχον παρ' αὐτοῖς τὰ μόνον νόμιμα
» μέσα τῆς διοικήσεως. Καὶ κατέστη, φεῦ! κοιλὰς κλαυθμῶ-
» νος ἡ πατρις τῶν Χαρίτων! Καὶ ἔνθα πρὶν αἱ ἐπιστῆμαι,
» αἱ τέχναι, ὁ πολιτισμὸς, αἱ Μοῦσαι καὶ ἡ εὐκλεία ἐβλάστη-
» σαν καὶ ἀνάθalon, ἐδέσποζον ἤδη οἱ χθόνιοι δαίμονες, καὶ
» θρῆνοι μόνον καὶ ὄδυρμοὶ ἤκούοντο πολλοί.

» Ἐνθεν μὲν λοιπὸν ταῦτα τῆς ἀνομίας τοῦ τυράννου τὰ
» ἀνόσια ὕργια· ἐνθεν δὲ ἡ ὄδυνη. μεθ' ἧς ὁ Ἕλλην ἀνεμι-

» μνήσκετο πάντοτε τὴν πτώσιν τῆς ἑαυτοῦ Πατρίδος καὶ
» τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰδίας αὐτονομίας, ὧν ἕνεκα οὐδὲ σπι-
» θαμὴ γῆς ἐναπελείπετο αὐτῷ ἐλευθέρᾳ ὅπως τῆρῃ ἀμόλυντα
» τὰ ἱερά καὶ τὰς θήκας τῶν πατέρων, καὶ τῶν ἑλληνίδων
» Μουσῶν ἰδρῦν σεμνὰ καθιδρύματα, κατέστησαν τὴν συμ-
» βίωσιν Μωαμεθανῶν καὶ Ἑλλήνων πάντῃ ἀδύνατον. Καὶ
» ἐκορυφοῦτο λοιπὸν ὀσημέραι ἡ μῆνις καὶ ὁ κότος, καὶ ὡς ἐν
» ζέοντι λέβητι ἐθερμάνετο ἐν τοῖς στήθεσι τῶν Ἑλλήνων
» ἡ κατὰ τῆς τυραννίας ἀγανάκτησις. Καὶ τὴν μὲν φλόγα
» ἀνεροίπιζον πολλοὶ καὶ τολμηροί, τὰς διαστάσεις αὐτῆς
» ὅμως τίς τῶν θνητῶν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ; Ταῦτα δὲ πάντα
» καθίσταν, ὡς εἰκός, τὴν θέσιν τοῦ τότε Ἀρχηγοῦ τοῦ
» Ἕθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας δυσχερεστέραν καὶ κρισιμωτέ-
» ραν ἢ ἄλλοτέ ποτε.

» Καὶ ἐκάθητο λοιπὸν σύννοος ὁ περιούστατος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὁ
» Πατριάρχης, ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ὑπ' αὐτοῦ κυβερνωμένης
» ἐθνικῆς ὀλκάδος, καὶ ἐσκέπτετο ἐμβριθῶς εἰς οἶον πέλαγος
» κινδύνων καὶ συμφορῶν ἔμελλε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτήν. Καὶ
» ὡς περ ὁ ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος κυβερνήτης, ὅταν τῶν
» ἀτάκτων κυμάτων ταχεῖαν βλέπῃ τὴν ῥύμην καὶ τῶν
» βιαιῶν πνευμάτων ἀκατάσχετον τὴν φορὰν, τὸν δὲ τοῖς
» πλέουσι χειραγωγὸν ἀστέρα ἐν σκοτεινῇ καὶ ἀσελήνῃ νυκτὶ
» μὴ μαρμαίροντα, σπουδάζει ὅπως ἐντὸς λιμένος ἀσφαλίσῃ
» τὴν ναῦν· οὕτω καὶ ὁ ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἐθνικῆς νηὸς
» καθήμενος Πατριάρχης περιαλγῶς παρετῆρει οὐχὶ ἀστέρων
» σελαγίζουσιν αἰγλήν, οὐδὲ εὐδίαν, ἢ τοῦλάχιστον σπιλάδας
» σμικρὰς, ἀλλὰ πάντοθεν νέφη, βαρῦν καὶ χαλεπὸν τὸν χει-
» μῶνα προμηνύοντα, ἀλλὰ τυράνων φρυάγματα δίκην πε-
» λωρίων κυμάτων ἀνορθούμενα, ἀλλὰ προπαρασκευὰς σφραγῶν
» καὶ ἄλλων μυρίων κακουρημάτων, καὶ ἐσπούδαζε τὸ γ'
» ἐπ' αὐτῷ, ὡς καλὸς κυβερνήτης, ἵνα ἐν ἀσφαλείᾳ τῆρῃ τοῦς

» εαυτοῦ, ὅπως μὴ διὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδηλίαν ἀπρόο-
» πτως ὑποστῆ ναυάγιον τρομερόν.

» Ἀλλὰ μάτην· διότι τὸ φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ,
» κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου
» Πατριαρχεῖαν, ἐξεδηλώθη τρανώτατα, καὶ ἔκτοτε κυρίως
» τῆς Ἑλλάδος τὸ ὄνομα ἀνεξιτήλοις γράμμασι μυστηριωδῶς
» κατεγράφετο ἐν τῇ ἱερᾷ βίβλῳ τῆς ζωῆς καὶ ἡ φυγαδευ-
» θείσα δόξα, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἄλλοτε ἤνθησεν ἐν Ἑλλάδι
» χρόνον, ἐπανεκάμπτειν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἐστίαν θά-
» λουσα. Καὶ εὐλόγως· διότι ὅταν τὰ αἴσχη τῆς τυραννίας
» ἐκδηλώνται ὁσμηραὶ ἑαυτῶν ἀσχημονέστερα· καὶ ὅταν
» δούλος λαὸς τὴν ἰδίαν εὐγένειαν αἰσθανθῆ καὶ ἐντιμον θά-
» νατον νομίῃ ἀτίμου δουλείας πρῶτιμότερον, τότε εἶναι ἡ
» μυστηριώδης καὶ κρίσιμος ἐκείνη στιγμή, καθ' ἣν λαοὶ τινες
» ὡς ἔθνη αὐτόνομα καταγράφονται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς,
» καὶ οἱ δυνάσται τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ αὐτὴν αὐτῶν
» ἐπι τὴν ὑπαρξίν ἐν τῷ κόσμῳ ὅλως ἀρῶνται καὶ ὡς πλά-
» σμα ἐξημμένης φαντασίας χλευάζωσι.

» Φωνὴ τις μόνον ὤφειλε νὰ ἀνυψωθῆ, ὅπως ἀκολουθήσῃ εὐ-
» θύς ἡ ἐκβάσις τῶν πραγμάτων. Καὶ ἡ φωνὴ αὕτη τῆς ἐ-
» λευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀπὸ θείας προσταγῆς, διαπρύ-
» σιος ἠκούσθη· καὶ ὡς ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ σπινθήρος ἀνεφλέχθη
» τῆς φιλοπατρίας τῶν Ἑλλάνων τὸ αἶσθημα. Καὶ ὁποίας
» εὐγενοῦς καὶ εὐαισθήτου καρδίας αἱ μυγαίταται χορδαὶ ἠ-
» δύναντο νὰ μὴ κρουσθῶσι ἐντονώτατα ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ
» ἤχου τῆς ἀξίας φωνῆς ἐκείνης; Διὸ εἶχεν ἂν τις ἰδεῖν
» κατὰ τὰς μεγάλας ἐκεῖνας ἡμέρας ἱερεῖς καὶ ἱεράρχας σε-
» βαστοῦς, ἄρχοντας καὶ εὐγενεῖς, γέροντας πολιτοῦς, νεανίας
» εὐσταλεῖς καὶ ἀκμαίους, γυναῖκας σεμνάς καὶ παρθένους
» ἄβράς μετὰ δακρυβρέκτων ὀφθαλμῶν ἀνυψούντας χεῖρας
» κελύδας πρὸς οὐρανὸν καὶ ἠμύοντες· ἐλευθερίαν τῆς γλυ-
» κερῆς κούτων Πατρίδος ἡ θάνατον.

» Ἄλλ' ἅμα τῆς σάλπιγγος τὸν παιᾶνα τῆς ἐλευθερίας
» σαλπιασῆς, κατεσείσθη ἐκ βάθρων σὺν τριγμῶ τρομερῶ τὸ
» ἐτοιμόρροπον καὶ σαθρὸν τῆς τυραννίας οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ
» αἱ κτηνώδεις ὀρέξεις, αἱ ἐκτεθηλυμέναι τρυφαὶ καὶ ἠδυπα-
» θεῖς ἀσωτεῖαι, στήσασαι τὸν ἑαυτῶν θρόνον, ἐν ἀδείᾳ με-
» γάλῃ ἡγεμόνευον. Ὁ δὲ τούτων δουλοπρεπῆς καὶ πειθήνιος
» θεράπων, ὁ χαῦνος καὶ θεοστυγῆς τύραννος, πεφοβημένος
» καὶ ἔντρομος καὶ ψυχρῶ περιρροόμενος ἰδρῶτι, ἐκ τῆς κραι-
» πάκας τῶν ἡδονῶν αἴφνης ἀνατιναχθεὶς, καὶ ὡς ἕξαλλος
» καὶ μαινόμενος καὶ φουάσσιων τῆδε κάκτισε ἀγγιστροφῶς
» ἀναπηδῶν καὶ σφιδάξων καὶ σφύζων, πανταχοῦ λυσσασθῶς
» ἐζήτει θύματα, ἵνα κορέσῃ τὰ πάθη αὐτοῦ τὰ φλογερά καὶ
» ἀπάνθρωπα. Ἀνέφριξαν ἐλίγδην αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐ-
» τοῦ καὶ ἀνωρθώθησαν ὡς φαρμακεροὶ ὄφεις· οἱ σκυθροὶ αὐ-
» τοῦ ὀφθαλμοὶ ἐσπινθηροβόλουν σπινθῆρας φλογός· τὸ δὲ
» παμφάγον αὐτοῦ στόμα καπνὸν ἐξερρηγόμενον φλογώδης,
» ὡς ἡ Αἴτην, ἔχαινε φρικαλέως καὶ ἠτοιμάζετο νὰ καταβρο-
» χθίσῃ τὴν Ἑλλάδα, τὴν δύσμοιρον καὶ καταπεπονημένην
» Ἑλλάδα! « ὦ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε εὐδῶσον δὴ! » (1.)

» Τὸ ὕπουλον κάλυμμα, ὑφ' οὗ καλυπτομένη ἡ θηριώδης
» τυραννὶς ἐθώπευε τοὺς ἄρχοντας τῆς Ἑκκλησίας καὶ τοῦ
» Γένους ἡμῶν, ἵνα κρατῆ δι' αὐτῶν ὑποχείριον, ὡς ἀνδρά-
» ποδον, λαὸν εὐγενεστάτης καταγωγῆς, πνεύσας ὁ ζέφυρος
» τῆς ἐλευθερίας ἀνερρίπισε, καὶ ἡ εἰδεχθῆς μορφή ἐν πάσῃ
» αὐτῆς τῇ φυσικῇ θηριωδίᾳ φανεῖσα, τοὺς πάντας τρόμου
» καὶ φρίκης ἐνέπλησε! Τὸ προσωπεῖον τὸ ἐπίπλαστον ἀφη-
» ρέθη· καὶ ἡ πελιδνὴ καὶ κατεσκληκυῖα ὄψις τοῦ δημίου τυ-
» ράννου, δίκην καταχθονίου τινὸς φάσματος ἐμφανισθεῖσα,
» τοῖς πᾶσι φόβον πανικὸν ἐνεποίησε! Καὶ ἐσπάσατο λοιπὸν
» μετὰ παραφόρου ὀργῆς ἡ μαιφόνος τοῦ τέρατος χεῖρ ἐκ

(1) Νεὴλ. ριζ' 24.

» τῆς αἱματοφόρου θήκης τὸ φοινικότατον ξίφος, καὶ ὄπλι-
 » σθεῖσα ἐπέπεσε κατὰ παντός τοῦ Γένους ἡμῶν! Καὶ ἐπλη-
 » ρώθη, οἴμοι! ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα δακρύων καὶ αἱμά-
 » των! . . . καὶ αἱ οἰμωγαὶ καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν μυριάδων
 » θυμάτων δίχην καπνοῦ ἐπεσκότισαν τὸν ὀρίζοντα· καὶ αἱ
 » θερμαὶ δεσέσεις τῶν κινδυνευόντων ἀνυψοῦντο, ὡς στήλη πυ-
 » ρός, μέχρι τοῦ οὐρανοῦ! αὐτὸς ὁ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε,
 » εὐδόωσον δὴ».

» Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνεφώλευεν, ὡς ἐν κέντρῳ,
 » τὸ πρῶτον ζώπυρον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς· καὶ ἐπειδὴ τὸ
 » τέρας τῆς τυραννίας τὸν βιαίως διαρρήξαντα τὰς ἀλύσεις
 » λαὸν ἐνόμιζεν ὡς δράκοντα μέλλοντα νὰ καταφάγῃ αὐτό,
 » διὰ τοῦτο ὤφειλε νὰ κατευθύνῃ τὸ ξίφος πρῶτον κατὰ
 » τῆς κεφαλῆς. Τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐνόει ὁ Πατριάρχης
 » καὶ ἠσθάνετο. Ἄλλὰ, καίπερ δυνάμενος νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυ-
 » τὸν τῆς τυραννικῆς μανίας, προὔτιμησεν ὅμως, ὡς ὄντως ἀ-
 » ληθῆς καὶ καλὸς Ποιμὴν, ἵνα θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πρῶτος
 » ὑπὲρ τῶν προβάτων καὶ προσενέγκῃ ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα
 » τῷ Θεῷ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

» Συλλαμβάνει λοιπὸν τὸν Πατριάρχην ὁ τύραννος, ἢ μᾶλ-
 » λον εἰπεῖν, ἐκεῖνος ἑαυτὸν πρὸς τὸν τύραννον παραδίδωσι,
 » καὶ ἀναρτᾷ αὐτὸν τοῦ ἰκριώματος, καὶ ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἡ-
 » μερας τηρεῖ τὸ σεβάσμιον αὐτοῦ σῶμα ἀνηρητημένον ἀπέ-
 » ναντι τῆς πύλης τῶν Πατριαρχείων πρὸς χλεύην καὶ παρα-
 » δειγματισμόν. Καὶ ὁρᾶτε τῆς Πατρίδος τὴν συμφορὰν καὶ
 » τῆς τυραννίας τὸ θράσος! Ὁ τέως λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας
 » στολισμὸς καὶ τὰ πράγματα τοῦ Γένους διοικῶν ἐν τῇ ἐσ-
 » χάτῃ ταπεινότητι κρέμαται ὡς κακοῦργος! Ὁ τοσαύτης
 » τιμῆς ἠξιωμένος καὶ χάριτος, καταχλευάζεται ὡς ὁ ἀδοξό-
 » τατος θνητῶν ἀπάντων! Καὶ ὁ τοσοῦτον περίβλεπτος Οἰ-
 » κομηνικός Πατριάρχης, ὁ ὑψὼν τὰς χεῖρας καὶ μυριάδας
 » μυριάδων ὀρθοδόξων εὐλογῶν. ἀναρτίζεται καὶ ἀτιμάζεται

» ὑπὸ εὐαρίθμων ἀπίστων, καὶ οὐδὲ τῆς κοινῆς ἀξιοῦται
» ταφῆς!

» Ταύτην δὲ τὴν αὐτόχρημα ἀνάνδρον καὶ δειλὴν πράξιν
» πράξας ὁ τύραννος, καὶ ὡς μέγα κατόρθωμα ὑπολαβὼν, σα-
» τανικὸν ἔπειτα ἀνακαγγάσας καὶ ἀχρεῖον καταρρήξας γέ-
» λωτα, ἔστρεφε μεγαλαυχῶν περίξ τοὺς ἀποτροπαιούς αὐ-
» τοῦ ὀφθαλμούς καὶ ἐξέδακχέυετο παραφόρως ἐπὶ τῇ νίκῃ,
» καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν ὡς μωρίαν πανταχοῦ διε-
» σάλπιξε. Καὶ ταῦτα ἐποιοῖ νομιζῶν ὅτι ἐματαιώσε τῆς
» θείας Προνοίας τὰς βουλὰς. Νήπιος· οὐδ' ἔφριξεν, οὐδ' ἐ-
» τάραχθη ποσῶς ἐκ τῆς ἐμφαντικῆς ἐκείνης φωνῆς, ἣν σὺν
» τῇ τελευταίᾳ πνοῇ ἀφῆκεν ὁ Πατριάρχης· « ἴδοι Κύριος
α καὶ κρινάτω! »

» Καὶ γελᾷ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς καὶ μαίνεται ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ
» τῆς ὀδύνης. Ἄλλὰ τὸ ὀλοκαύτωμα ἤδη προσηνέχθη καὶ
» τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους αἱ ἀμαρτίαι ἀφέθησαν! Τοῦ Πα-
» τριάρχου τὸ αἶμα ἐχύθη· καὶ ποταμὸς πύρινος ἐν πολλοῖς
» ἐλιγμοῖς, ὡς φλογερὸς δράκων, ὀρμητικῶς ῥέων, περιεκύ-
» κλου τοῦ τυράννου τὸ μεστὸν τρυφηλότητος καὶ νωθρείας
» μέγαρον! Ἡ ἐκραγεῖσα τῆς ἐπαναστάσεως θύελλα καὶ τῶν
» Ἑλλήνων τὸ θάρρος οὐ μόνον δὲν περιεστάλησαν, ἀλλ' ὅση-
» μέραι μάλιστα ἐπετείνοντο καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ τυράννου
» κενὰς καὶ γελοίας ἐξήλεγχον.

» Ὡς ἀνέμου βιαία πνοὴ διεδόθη ὁ θάνατος τοῦ Πατριάρ-
» χου ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα, καὶ οὐδαμοῦ οὐδεμία χριστια-
» νικὴ ψυχὴ, ὄντως ὑπὸ τῆς εὐαγγελικῆς ἀκτίως καταυγασθεῖ-
» σα, εὐρέθη μὴ συγκινηθεῖσα ἐπὶ τῷ φρικτῷ ἀνοσιουργήματι!
» Ἄστραπηδὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ Πατριάρχου ὁ
» φόνος ἐφημίσθη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς σιδηροφορούσης Ἑλ-
» λάδος, καὶ κοπετὸν καὶ ὀδύνην ἐξήγειρε παρά πᾶσι τοῖς
» Ἑλλήσι! « Καὶ κόβονται ἐπ' αὐτὸν κοπετὸν, ὡς ἐπ' ἀγα-

» πηῶ, καὶ ὀδυνηθῆσονται ὀδύνην ὡς ἐπὶ πρωτοτόκῳ» (1).
» Ἐκτοτε πᾶσα ἐλπίς συνδιαλλαγῆς τυραννούντων καὶ τυ-
» ραννουμένων ἐξέλιπε, καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν συμβίωσις τοῦ
» λοιποῦ κατέστη τελέως ἀδύνατος.

» Καὶ ἀντεπεξῆλθε λοιπὸν ἡ βία κατὰ τῆς βίας ἀμείλι-
» κτος· ἡ δικαιοσύνη κατὰ τῆς ἀδικίας ἀδυσώπητος· καὶ ἡ
» ἱερὰ ἐλευθερία στεναγμὸν βαθὺν στενάξασα, καὶ ἐκ τῆς εἰρ-
» κτῆς ἀνατιναχθεῖσα, κατέθραυσε τῆς αἰχμαλωσίας τὰ χρο-
» νια δεσμὰ, καὶ τὴν ἑαυτῆς στιβαρὰν δεξιὰν ὀπλίσασα, ἐ-
» πάταξε μετὰ δυνάμειος καὶ βίας τὴν εἰδεχθῆ καὶ πεφυση-
» μένην κεφαλὴν τῆς τυραννίας. Διὸ δύναται τις ἀνευδουάστως
» εἰπεῖν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Πατριάρχου ὑπῆρξε τῆς Ἑλλάδος
» ἡ ἀνάστασις· καὶ ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ ἡ τοῦ διεσπαρμένου
» ἑλληνικοῦ ἔθνους συναρμολογία καὶ συνένωσις. Διὰ τοῦ αἵμα-
» τος λοιπὸν αὐτοῦ ὁ μὲν ἅγιον καθαγιασθεὶς καὶ χριστικῶρα
» ἱερὸν καὶ ἅγιον λαβὼν παρεσκύασε τὴν νίκην κατὰ τοῦ τυ-
» ράννου, ὃν ἐπὶ τέλους ἐθριάμβευσεν, ἡμεῖς δὲ ζῶμεν σήμε-
» ρον οὐχὶ ὡς δούλοι, ἀλλ' ὡς ἐλεύθεροι, καὶ τὸν φαεινότατον
» τοῦτον ἥλιον μετ' εὐφροσύνης πολλῆς βλέπομεν, καὶ ἀκω-
» λύτως πρὸς τὸν διαυγῆ καὶ ἀστερόεντα τοῦτον οὐρανὸν τοὺς
» ὀφθαλμοὺς ἀνυψοῦμεν, καὶ μετ' ἀδείας τὴν γλυκεῖαν τῆς ἐ-
» λευθερίας αὔραν πνέομεν.

» Καὶ ἐτήρει λοιπὸν πρὸς χλεύην ὁ τύραννος τὸ πατριαρ-
» χικὸν σῶμα ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας ἀνηρημένον τοῦ ἱερῶ-
» ματος. Ἄλλ' οὔτε εἰς τοῦτο ἠρέσθη, ἀλλ' ἕτερον πολλῶ
» τοῦ πρώτου θηριωδέστερον ἐπεχειρεῖ κατὰ τοῦ νεκροῦ κα-
» κούργημα· διότι ὡς τῶν πονηρῶν καὶ ἀνημέρων θηρίων,
» οὕτω καὶ τῆς τυραννίας ἡ φύσις πάντοτε ἐπιδεικνύει τὴν
» μοχθηρὰν κακίαν οὐ μόνον εἰς τὰ ἔμψυχα τῶν σωματίων,
» ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα. Καὶ προστάσσει λοιπὸν τὸν

(1) Ζηλ. IB', 10.

» ὠμότατον τῶν ἀπίστων ἔχλον, καὶ ἀφαρπάζουσιν, ὡς κύνες
 » λυσσαλέοι τὸν νεκρὸν, καὶ σύρουσι πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦ Γέ-
 » νους εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως μετ' αἰσχύνης, καὶ ρίπτουσιν
 » ἐπὶ τέλους εἰς τοῦ πόντου τὸν βυθόν. Καὶ τοῦτο, ἵνα ἐξα-
 » φανίσῃ τελέως τὸν Πατριάρχην, ὡς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καθαγια-
 » σθεῖσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐξανάστασιν ἐξηφανισμένην
 » ἐνόμιζε. *«Καὶ εἶπε τὸν ἄνδρα, δε συντετέλεσει ἐφ' ἡμᾶς,
 » καὶ δε παρελογίσασο ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς, ἀφανίσωμεν αὐ-
 » τόν, τοῦ μὴ εἶσθαι αὐτὸν ἐν καρτί ὀρίῳ Ἰσραήλ»* (1).

» Ἄλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ἐδείχθη νήπιος ὁ τύραννος θέλων
 » νὰ ἐναντιωθῇ πρὸς τὰς τῆς θείας Προνοίας βουλάς· διότι
 » ἐρρίφθη μὲν τὸ πατριαρχικὸν πτώμα εἰς τοῦ πόντου τὸν βυ-
 » θόν, ἀλλ' ὁ Κύριος ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ προσελάβετο
 » αὐτό· *«ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ με, προσελά-
 » βετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν»* (2).

» Καὶ ὡσπερ ὁ πυροειδῆς τοῦ ἡλίου δίσκος ἅμα τῇ ἐφ'
 » ἀνυψοῦται μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐν σμικρᾷ καιροῦ ῥοπῇ πᾶσαν
 » τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, πάντα τὰ ὄρη καὶ τὰς νάπας
 » καὶ καθόλου τὸ περιέχον καταθερμαίνει ταῖς τῶν ἀκτίνων
 » βολαῖς· οὕτω καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ Πατριάρχου, ὅτε ἡ φαινή
 » ἐκείνη αὐγὴ ὑπέφωσκε καὶ ὡς ὑπὸ χροκωτοῦ τινος πέπλου
 » ἐφοινίσσετο ἡ ἀνατολὴ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ἀνε-
 » δύετο ὡς ἄλλος ἥλιος μεγαλοπρεπῶς ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ
 » πόντου καὶ ἀνέφλεγε πάλιν πολλῶ ἢ πρὶν θερμότερον τῶν
 » ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων τὸ αἶσθημα. Ἄμα δὲ ναῦς ἑλληνικὴ,
 » οἰά τις πτερόεσσα περιστέρα, ἐπὶ τῶν ἑαυτῆς πτερύγων τὸ
 » ἱερὸν λείψανον ἐπιθεῖσα, μετένεγκεν αὐτὸ εἰς πόλιν εὐσε-
 » βοῦσαν, καὶ εὐηγγελίσασο, ὡς ἐκείνη ἢ ἐπὶ Νῶε, χαρμῶσιν
 » νὰ πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις εὐαγγέλια. Καὶ πάλιν λοιπὸν ὁ

(1) Βασιλ. Β', κκ', 5.

(2) Ψαλμ. ζ', 49.

» Πατριάρχης Γρηγόριος ὡς ἀστὴρ φαινὸς ἐν μέσῳ ἀνέτειλε
» νεφέλης, καὶ ὡς ἥλιος ἐκλάμπων ἐν ναῶ Κυρίου.

» Αἱ βασιλικαὶ τιμαὶ, ἐν αἷς ἐτιμήθη τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λεί-
» ψανον ὑπὸ τῆς κραταιᾶς καὶ ὁμοδόξου ῥωσικῆς Μοναρχί-
» ας· αἱ ἐκκλησιαστικαὶ πομπαὶ, μεθ' ὧν ἐδεξιώθη ὑπὸ τῆς
» εὐσεβεστάτης Συνόδου τῆς ἀπεράντου ἐκείνης Αὐτοκρατο-
» ρίας· καὶ οἱ γλαφυροὶ λόγοι, οὓς ἐκ τῆς σκοπιᾶς ἐκείνης
» εὐγλώττως ἀπήγγελλεν εἰς τῶν γλαφυρωτέρων παρ' ἡμῖν
» ἐκκλησιαστικῶν ῥητόρων, ἐνεψύχουν τοὺς ὑπὲρ τῶν ὄλων
» ἀγωνιζομένους τότε Ἕλληνας καὶ γενναιοτέρους καὶ καρτε-
» ρικωτέρους αὐτοὺς κατειργάζοντο πρὸς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας
» ἱερὸν ἀγῶνα. Ὡστε ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος οὐ μόνον ζῶν
» καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἱστάμενος καὶ φθεγγόμε-
» νος, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον καὶ θανῶν, καὶ ἐν τῇ ἐσχρατιᾷ ἐ-
» κείνῃ ἄπνους κείμενος μυστηριωδῶς συνέτρεχεν εἰς
» ἐπίρρωσιν καὶ εὐόδωσιν τοῦ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πα-
» τριδος ἀγῶνος. Ἐκείθεν λοιπὸν ὡς διὰ μυρίων γλωσσῶν
» ἐκάλει τοὺς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένους Ἕλληνας καὶ παρε-
» κελεύετο πατρικῶς ἵνα μετὰ σπουδῆς καὶ θάρρους τάτταν-
» ται ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς ἀγωνιζομένης αὐτῶν Πατρίδος, καὶ
» συντρέχωσι παντοιοτρόπως εἰς τὰς μυρίας αὐτῆς ἀνάγκας
» καὶ τὰς ἀπείρους στερήσεις. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς
» μαρτυρικῆς χάριτος, θείαν τινὰ ἐνέργειαν καὶ δύναμιν λα-
» βὸν, κατέστη σύμβολον τῆς εἰς τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρί-
» δα εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐκ τῶν βαθυτά-
» των μυχῶν τῆς καρδίας συγκινούμενος καὶ δάκρυ δαψιλές
» ἐκχέων, ὦμιυε πᾶς γενναῖος ὀπλίτης καὶ πᾶς ἀτρόμητος
» πολεμιστής.

» Πεντήκοντα ὅλα ἔτη διέμενεν ἐν τῇ εὐσεβεῖ ἐκείνῃ πόλει
» Ὀδησσῶ, τῇ τοσοῦτῳ προσφιλεῖ ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι κατα-
» στάσει, ὡς ἅγιον τιμώμενον καὶ σεβόμενον τὸ μαρτυρικόν
» τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου λείψανον. Πεντηκονταετηρίς

» ὅλη παρῆλθε, καὶ ἡ μακαρία αὐτοῦ κόνις ἐπανεπαύετο μα-
 » κρὰν τῆς φίλης αὐτῷ Πατρίδος, ἧς χάριν τὸν μαρτυρικὸν
 » ἐδέξατο θάνατον. Ἄλλ' ὅτε αἱ ἡμέραι τῆς χρονικῆς ἐκείνης
 » περιόδου ἐπληρώθησαν, καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατὰ
 » τὸν διακαῆ πόθον τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων καὶ τῆ τοῦ Σε-
 » βασμ. Μητροπολίτου αἰτήσει, ἐζητεῖτο τὴν μετακομιδὴν,
 » καὶ ἡ κραταιοτάτη Ῥωσσία, εὐμενὲς τὸ οὐδ' προσχοῦσα εἰς
 » τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, συνευδόκει, καὶ ἀνεταράσσετο
 » πάλιν τοῦ τάφου ὁ χοῦς· τότε νέαι αὐθις ἀνεκαινίζοντο ὀ-
 » δῦναι πολλῶ τῶν παλαιῶν ὀδυνηρότεραι. Τίς οἶδε τοῦ Κυ-
 » ρίου τὰ κρίματα; «*Τὰ κρίματά σου ὡσεὶ ἄβυσσος πολλή*»⁽¹⁾.

» Μετὰ πεντήκοντα ὅλα ἀπουσίας ἔτη διέπλεεν ὁ Πατρι-
 » ἀρχης ἐπὶ νηὸς ἑλληνικῆς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, τίνος; τῆς
 » Κωνσταντινουπόλεως! Διέπλεε· καὶ, ὡς ἂν εἰ ἀπὸ τῆς λαο-
 » νακος ἀναστάς, ἐθεᾶτο μακρόθεν τὰ Πατριαρχεῖα, ἅπερ
 » αὐτὸς πόνοις ἀτρύτοις καὶ κινδύνοις πολλοῖς ἀνήγειρεν· ἐ-
 » θεᾶτο τὰ ἄλλα σκηνώματα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἅπερ πολ-
 » λάκις τῇ πατριαρχικῇ κατηγλαϊσμένος στολῆ κατελάμπρου-
 » νεν· ἐθεᾶτο πάλιν τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ἧτις ἀπειράκις σέ-
 » ψεων βαθυτάτων ἀφορμὴ αὐτῷ ἐγένετο· ἐθεᾶτο τὴν ἡμι-
 » σέληνον ἀγερώχως κυματίζουσαν ἔτι πρὸς γλεύην τοῦ Σταυ-
 » ροῦ, ἢ μάλλον πρὸς αἶσχος τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ·
 » ἐθεᾶτο τέλος σύμπαν τὸ ἡγαπημένον αὐτοῦ ποίμνιον ὅπερ,
 » καὶ τοὶ ἄθροον συρρέον ἐπὶ τὴν ἀκτὴν καὶ διαπύρως ποθοῦν
 » ἵνα μετὰ τοσοῦτον χρόνον κατασπᾶσθται πάλιν τοῦ θεο-
 » δοξάστου πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς τὰ ἱερὰ λείψανα, ἀλλ'
 » ὁμως ὑπὸ τοῦ φόβου ἀνεστέλετο καὶ τὸ ἄλγῆμα αὐτοῦ
 » ἀνεκαινίζετο· «*Καὶ τὸ ἄλγῆμά μου ἀνεκαινίσθη*»⁽²⁾.
 » Ἄλλὰ ποῖος λόγος, ἢ ποῖος ἡμῖν διαρκέσει χρόνος πρὸς τὴν

(1) Ψαλ. λβ'. 5.

(2) Ψαλ. ρβ', 3.

» τούτων ἀκριβῆ ἀφηγησίν τε καὶ κατανύχσιν ; διότι ἐνταῦθα
» τῇ ἀληθείᾳ καὶ ὁ ὀξύτερος νοῦς καὶ ὁ δεξιώτερος, κάλαμος
» ἀμηχανοῦσι νὰ νοήσωσι καὶ παραστήσωσι τὴν ἀλήθειαν
» τῶν πραγμάτων, ἣν μόνη οἶδε πιστῶς ἐκφράζσιν ἢ παντὸς
» λόγου κρείττων σιγή.

» Καὶ τίς δύναται νὰ αἰσθανθῆ καὶ περιγράψῃ τὴν κατα-
» σχοῦσαν τὴν δύστηνον ἐκείνην χριστιανικὴν κοινωνίαν κατή-
» φειαν καὶ ἀθυμίαν, ἥτις ὡς νέφος ἀπέκρυψε πᾶσαν εὐθυμίαν
» καὶ χαρὰν, ὅτε ἡ ἀτμήρης ἡ φέρουσα τὰ ὄσα τῷ ποθητοῦ
» αὐτῇ πνευματικοῦ ποιμένος ἅμα φανείσα καὶ κατέστη ἄ-
» φαντος ; Τίς δύναται νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἐσωτερικῶς ἀνακο-
» χλάζουσαν αὐτῆς συγκίνησιν, μὴ τολμώσης δι' οὐδενὸς ἐξω-
» τερικοῦ σημείου, οὔτε διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῶν δακρύων νὰ
» κατασβέσῃ τῆς ὀδύνης τὴν φλόγα ; διότι καθὼς ὅταν ὑετός
» καταραγῆ σφοδρὸς, αἰθρία γίνεται καθαρὰ· οὕτω καὶ ὅταν
» τὰ δάκρυα καταρρέωσι, γαλήνη πως γίνεται καὶ εὐδία εἰς
» τὴν τεταραγμένην ψυχὴν, καὶ τὸ ἐκ τῆς λύπης προερχό-
» μενον πάθος μετριάζεται.

» Καὶ τέμνουσα λοιπὸν τῆς θαλάσσης τὰ κύματα καὶ
» κρουομένη τὰς πλευρὰς ὑπὸ τῶν κυμάτων διέβαινεν ἐπι-
» σπερχῶς ἡ πυροκίνητος ναῦς, ἡ τὸ βαρῦτιμον φορτίον φέρουσα
» καὶ κατελείπετο ἡ χριστιανικὴ ἐκείνη ποίμνη ἀπαρηγόρητος!

» Ἄλλὰ στάθμευσον ἐν τῷ σταθμῷ τούτῳ, Παναγιώτατε
» Πατριάρχα, καὶ ἀναπαύθητι καὶ κατασκήνωσον ἐν τῷ οἴκῳ
» τούτῳ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, μέχρις οὗ πληρωθῶσι καιροὶ
» ἔθνῶν κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου. « Ἐγαπημένος ὑπὸ
» Κυρίου κατασκηνώσει πεποιθώς (1) ». Τότε δὲ μετενεχθήσε-
» ται καὶ τὸ ἱερόν σου λείψανον εἰς τὴν ἀγαπητὴν σοι ἐκείνην
» Μητρόπολιν καὶ κατατεθήσεται παρὰ ταῖς θήκαις τῶν
» Χρυσοστόμων, τῶν Γρηγορίων, τῶν Φωτίων, τῶν Γεννα-

(1) Δευτερον. λγ'. 12.

» δίων καὶ τῆς ἄλλης σημανῆς χορείας τῶν εὐκλεῶν Πατριαρχ-
» ῶν, ὧν εὐκλεῆς ἐχρημάτισας διάδοχος.

» Καὶ μένε λοιπὸν πρὸς κειρὸν παρ' ἡμῖν, καὶ νουθέτει,
» ἡμᾶς, καὶ παρακάλει, καὶ παρηγόρει ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ
» παραμυθοῦ ἐν ταῖς περιστάσεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμα καὶ
» ἔλεγχε ἡμᾶς πταίοντας διὰ τῆς μυριοφθόγγου πατριαρχι-
» κῆς σου φωνῆς, ἥτις ἐξέρχεται διαπρύσιος ἐκ τῆς σιγῶσης
» ταύτης λάρανακος τῶν σεπτῶν σου λειψάνων· διότι σωτή-
» ριος ἡμῖν τε καὶ τῇ φίλῃ Πατρίδι ἔσται ἡ πατριαρχική
» σου φωνὴ καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἠδεῖα, οὐ μόνον ὅταν αὕτη
» μελιχρῶς παρηγορῇ καὶ συμβουλεύῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μετὰ
» δριμύτητος ἐλέγχῃ τοὺς τε Ἄρχοντας ἡμῶν, ὅταν οὗτοι
» τυχὸν τὴν Ἀρχὴν ἀναπαύσεως καὶ ἀνέσεως ἀφορμὴν νομι-
» ζωσι· τοὺς τε παρ' ἡμῖν πολιτευομένους, ὅταν οὗτοι περὶ τὰ
» χαμαΐζήλα ἀμοιβαῖα πάθη κατατρεβόμενοι, τό τε ἐνεστῶς
» καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καταστρέφωσι, καὶ καθόλου
» πᾶσαν τὴν νεωτέραν γενεάν, τὴν γλυκειὰν ταύτην τοῦ μέλ-
» λοντος τῆς Πατρίδος ἐλπίδα, ὅταν αὕτη τῶν ἀγνῶν ἠθῶν
» τῶν προγόνων ἀφισταμένη περὶ πάντα νεωτερίζῃ καύφως
» καὶ παιδαριωδῶς.

» Καὶ ὑπομίμησκε λοιπὸν, Παναγιώτατε Πατριάρχα,
» καὶ ιδιώτας καὶ ἄρχοντας, καὶ πλουσίους καὶ πένητας, καὶ
» ἀμαθεῖς καὶ σοφοὺς, καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους τὰς συμ-
» φoras τὰς πολλὰς, τὰς καταστροφὰς τὰς δεινάς, τοὺς παν-
» τοίους κινδύνους, τὰ ἀπερίγραπτα μαρτύρια καὶ τοὺς φο-
» νικωτάτους θανάτους, εἰς οὓς ὑπέκυψαν ἡ καθόλου Πατρίς,
» ὅπως καταστήσῃ αὐτόνομον καὶ ἐλευθέραν τὴν μικρὰν
» ταύτην τῆς Ἑλλάδος γωνίαν. Καὶ δεικνύων αὐτοῖς ἐκ τῆς
» στήλης, ἐφ' ἧς μετ' ὀλίγον ὁ ἀνδριάς σου τεθίσεται, τὰς
» πυρποληθείσας πόλεις, τὰς ἐρημωθείσας χῶρας, τοὺς βε-
» θηλωθέντας ναοὺς καὶ τὸν στενάζοντα ἔτι ὑπὸ τὸν σιδηροῦν
» ζυγὸν χριστιανικὸν λαὸν, παρότρυνον εἰς τὴν ἀρετὴν

» και τὴν εὐσέβειαν, δι' ὧν τὰ τε ὑπάρχοντα ἀγαθὰ περι-
» φρουροῦνται ἀσφαλῶς καὶ τὰ ποθοῦμενα προσκτῶνται ῥαδίως·
» διότι ταῦτα ἀπὸ σοῦ οἱ πάντες ἀκούοντες καὶ ὡς ὑποθή-
» κας πατρικᾶς εὐλαβῶς τηροῦντες, αἰσιώτερον μέλλομεν νὰ
» διαπλέωμεν τὴν πολυκύμαντον ταύτην θάλασσαν, ἐν ἣ κατα-
» κλυδωνίζεται τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν σκάφος, μέχρις οὗ ὁ χειμὼν
» καὶ ἡ ζάλη Θεοῦ, ὅστις μόνος, ναι μόνος, καὶ οὐχι οἱ ἰσχυ-
» ροὶ τῆς γῆς, ἀλλοιοῖ χρόνους καὶ καιροῦς. «Καὶ αὐτὸς ἀλ-
» λιοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους (1)».

» Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀγαπητοί, εὐλογοῦντες ἐκ βάθους ψυ-
» χῆς τὸν Ἰψιστον, οὔτινος ἡ πανσθενῆς δεξιὰ κατώρθωσεν
» ἐν ἡμῖν τὰ θαυμάσια ταῦτα τὰ μεγάλα, καὶ εὐχαριστοῦν-
» τες αὐτῷ ὅτι ἠξίωσεν ἡμᾶς ἵνα ἐορτάσωμεν τῆς ἐθνικῆς
» ἡμῶν παλιγγενεσίας τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα, δεη-
» θῶμεν αὐτοῦ μετὰ δακρύων θερμῶν ἵνα ἐν τῇ ἐρχομένη δευ-
» τέρᾳ πεντηκονταετηρίδι, εὐδοκήσας, ἀποτελέσῃ τὸ ἔργον
» τῆς πανσθενοῦς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ καταξιώσῃ τὴν μεθ'
» ἡμᾶς γενεάν ἵνα ἐορτάσῃ τὴν τελείαν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθ-
» νους παλιγγενεσίαν ἐν τῷ τῆς θείας Σοφίας ναφ̄.

» Τέλος δὲ τὴν ἱερὰν λάρνακα τοῦ πρώτου μάρτυρος τῆς
» ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας μετὰ υἱικοῦ φίλτρου καὶ εὐλα-
» βείας κατασπαζόμενοι, ἀνακράζωμεν τρίς ἐν κατανώξει
» καρδίας.

» *Αἰωνία ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν πρωτομάρτυρα*
» *τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας Γρηγόριον τὸν Οἰκουμει-*
» *κὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.*

(1) Διευτ. 5', 21.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ Μνημοσύνου ὁ Κύριος Ἀχιλλεὺς Παράσχος ἰστάμενος εἰς τὰς βαθμίδας τῆς ἐξέδρας, εἰς ἣν εἶχεν ἐναποτεθεῖ ἡ λάρναξ, ἀπήγγειλε τὸν ἐξῆς ἔμμετρον Λόγον.

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ.

Α΄.

Κύριε τῶν Δυνάμεων, Δημιουργέ τοῦ κόσμου,
Λύρας βοήθησον χορδῆν ἐκπνεύσασαν εἰς θρῆνον.
Ἐκ τοῦ ἁγίου σου πυρός ἀκτινα μίαν δός μου,
Χάριν τῶν ἱερῶν ὀστέων τοῦ μάρτυρος ἐκείνων!
Κύριε τῶν Δυνάμεων, μονάρχα βασιλέων,
Εὐλόγει μοῦσαν ἀσθενῆ καὶ δειλιῶντα νέον...

Β΄.

Σιγῆ, σιγῆ, ἐνώπιον εὕρισκεσθε ἁγίου
Τὴν κεφαλὴν γυμνώσατε, λυγίσατε τὸ γόνα.
Βλέπετ' ἐκεῖ; ἄνω αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ φορεῖον,
Μοσστηριῶδες Χερουδεῖμ τὰς πτέρυγας ἀπλώνει.
Καὶ κάτω, εὐλαδῆς ποιμῆν ὕπνον βαθὺν ὀπνῶνται,
Καὶ τοῦ θλιμμένου γένους του τὰς τύχας ὀνειρώττει!

—

Τὴν κεφαλὴν γυμνώσατε, σφαλῆσατε τὸ ὄμμα.
Ἐκπνέει ὅστις τ' οὐρανοῦ κατοίκους ἀτενίζει.
Ὁ λόγος φεύγει ἔντρομος τὸ κάτωχρόν μου στόμα,
Καὶ τῆς ἰδίας μου φωνῆς ὁ ἦχος μὲ φοβίζει...

Ποία οὐράνιος πομπή κ' ἐπίγειος συγχρόνως!
Τοιαύτην εἶδε τελευταίην ποτὲ ὁ γέρων χρόνος;

Σιγή, σιγή· τὸ ἅγιον ἀνοίγεται φορεῖον·
Τὰ φῶτα τρέμουν· νεκρική σαλεύεται σινδὼν,
Καὶ ὡς μὲ πένθιμον τριγμὸν νὰ σύρεται σχοινίον,
Προκύπτει μίτρον, τῆθενός, μαρτυρική ἀγχόνην·
Ἐκεῖνος εἶναι! Ἐσχισεν ὠκεανὸν καὶ μνήμα,
Καὶ νὰ κρατήσῃ ἔρχεται ἐδῶ τὸ πλάνον βῆμα.

Ἰδέτε· φέρει παρειὰν ἀκόμη ραπισμένην·
Ἄγχόνης σῆμα τὸν λαϊμὸν τοῦ μάρτυρος βαθύνει·
Ἐχει τὴν ὄψιν ἀσθενῆ, τὴν κόμην ἡμαγμένην,
Κ' Ἑβραίου εἶναι ἡ πληγὴ ἡ χαινοῦσα ἐκεῖνη·
Χεῖρα πρός τ' ἄνω τρέμουσαν ὡς ὁ Χριστὸς σαλεύσει,
Καὶ ὑπὲρ τῶν δημίων του τὸν Πλάστην ἱκετεύει!

Καλῶς μᾶς ἤλθες, τοῦ Χριστοῦ καλλίνικε ὀπλιτα·
Καλῶς μᾶς ἤλθες ἅγιον καὶ τιμημένον σῶμα,
Μὲ τὴν μορφήν τὴν ἔνθεον, μὲ τὴν μακρὰν ἐσθῆτα,
Καὶ μὲ τὸ ἔνδακρυ αὐτὸ καὶ πατρικὸν σου ὄμμα!
Ποῦ τόσον ἔλειπες καιρὸν, καὶ πῶς μᾶς ἐλησμόνευς;
Καλῶς μᾶς ἤλθες, ἰσρά, πεφλημένη κόνις!

Πεντήκοντα ἐνιαυτοῦς εἰς φίλην γῆν πλήν ξένην
Δενέκοιμάσο· νοσταλγῶν εἰς παγετῶδες μνήμα,
Τρεῖς πῆχεις γῆς ἐρρέμβαζες εἰς χώραν ἀνθισμένην,
Ἵπὸ αἰθέρα ῥόδιον, εἰς μυροβόλον κλίμα.
Τοῦ τάφου ἡ ἀνάπαυσις δὲν δίδεται εἰς ξένον,
Κ' εἰς τὸ μνημεῖον ἔκεισο περίλυπος προσμένων.

Οὕτω ποτὲ ὁ Ἰωσήφ εἰς χώραν ἀλλοτρίαν,
Δὲν ὑπνωττεν εἰς τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου του ἀγκάλην,

Ἄλλ' ἀδελφῶν ἀνέμενον νά ἴδῃ συνοδίαν,
Τά τεθλιμμένα του ὀστά εἰς γῆν νά φέρουν ἄλλην.
Κ' ἐπρόσμανε, κ' ἐπρόσμενε νά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα,
Νά ἴδῃ — ἔστω καί νεκρός — τὸν πατέριον αἰθέρα.

Νῦν, ὡς ἐπόθει, μητρικὸν θά σέ καλύψῃ χῶμα·
Πλήν τρίς ἐγράφη νά ταφῆς . . . Παρέρχονται οἱ χρόνοι·
Καὶ τρίτος τάφος θά δεχθῇ τὸ ἅγιόν σου σῶμα.
Γνωρίζομεν εἰς ποίαν γῆν ὑψώθη ἡ ἀγγόνη . . .
Ἐκεῖ, ὁποῦ εἰς ἀσεβές σ' ἀνύψωσαν σχοινίον,
Σὲ ἀναμένει διαρκῆς μαρμάρου μαυσωλετόν!

Πλήν διατί τό βλέμμα σου περίλυπον πλανᾶται ;
Τί θέλεις, ἤρωας ζητεῖς τῆς Λαύρας τῆς ἁγίας ;
Φεῦ ! μᾶς ἀφήκαν . . . Ὁ καλὸς Βρεσθένης μας κοιμᾶται,
Εἶναι ἀπὼν ὁ Γερμανός, ἀπὼν ὁ Ἡσαΐας !
Ἔπεσ' ὁ Διάκος· εἰς ὀστά ὁ Φλέσσας ἐχθρῶν κεῖται,
Εἴμεθα μόνοι· ἔφυγον τῆς Λαύρας οἱ ὀπλῆται !

Ἐκ τῶν ποτὲ γνωρίμων σου εἶς διεσώθη μόνον·
Εἶς ἱεράρχης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας,
— Τόπον εἰς τὸν Θεόφιλον — προσέρχεται μὲ πόνον,
Τὰς πατρικὰς του νά δεχθῇ καὶ πάλιν εὐλογίας.
Πρεσβύτες, μὲ τοὺς ἐγγονοὺς προβαίνει τοῦ ἀγῶνος,
Καὶ κλίνουν γόνο μετ' αὐτοῦ τρεῖς γενεαὶ συγχρόνως . . .

Κῦψε, λαε, τὴν κεφαλὴν καὶ κράτει τὸν παλμόν σου·
Ὁ τεθνηκὼς σὲ εὐλογεῖ ἑθνάρχης . . . Τίς ἠξέυρει,
Ἐάν ἡ εὐλογία του δὲν κάμψῃ τὸν Θεόν Σου,
Καὶ τέλος τὸ αἰώνιον μαρτύριόν σου εὖρη ; . . .
Κῦψε, λαε πολυπαθῆ· ποτὸς γνωρίζει, ποτὸς,
Ἐάν μετὰ τὸν Πρόδρομον δὲν ἔλθῃ ὁ Νυμφίος ; . . .

Πολλά υπέστη, ὦ ! πολλά, Θεέ μου, ὁ λαός Σου·
Τὴν γῆν μὲ τῆς καρδίας του ἐπότισε τὸ αἷμα.
Γίμει ἐκ τῶν μαρτύρων του ὁ μέγας οὐρανός Σου.
Στρέψε ἀκόμη κ' ἐπ' αὐτὸν τὸ εὐσπλαγνόν Σου βλέμμα.
Φεῦ· ὁ σταυρός εἶναι βαρὺς, ἐπώδυνοι οἱ ἦλοι·
Ἰλεως, Πλάστα! δι' ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀνατείλῃ; ..

ὦ, τὸν υἱόν Σου ἤγειρε τοῦ τάγου ἢ φωνῆ σου!
Σῶσε καὶ τὴν Ἑλλάδα Σου πρὶν, Πλάστα, ὑποκύψῃ.
Εἶν' ἀδελφὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ κόρη ἐδική σου,
Κ' ἐφάνη πρὸ τοῦ τέκνου Σου εἰς τοῦ σταυροῦ τὰ ὕψη.
Ἔχεις καὶ μίαν εἰς τὴν γῆν, Θεέ μου, θυγατέρα,
ὦ; ἔχεις ἓνα ἅγιον υἱὸν εἰς τὸν αἰθέρα.

Σὲ ὑπηρετήσε, Θεέ, καὶ τῆ ὀφείλεις . . . Πόνον
Πατρός δὲν ἔχεις; οἰκτιρισμὸς κ' εἰς ταύτην στρέψε βλέμμα.
Αὐτὴ δὲν θέλει ἀμοιβάς . . . Σὲ ἱκετεύει μόνον
Νὰ παύσῃ τῆς καρδίας της χυνόμενον τὸ αἷμα·
Φεῦ· καὶ οἱ μάρτυρες αὐτοὶ κουράζονται ἀκόμα·
Καὶ τοῦ Χριστοῦ παράπανον ἐξέπεμψε τὸ στόμα.

Ἑλλάς μου! Μὲ παρέσυρεν ὁ πόνος σου καὶ πάλιν·
Μὴ μ' ἐπιπλήττεις ἂν κραυγὴν ἀφήκεν ἡ καρδιά.
Ἑλλάς μου· σὺ δὲν ἀπαυδεῖς εἰς τὴν γενναίαν πάλην,
Κ' ὑπὲρ τοῦ κόσμου θέλουσα προσφέρεισαι θυσία.
Φοίμιζ αἰώνιος, ποτὲ, ποτὲ δὲν ἐποθήσκεις·
Νέαν ζωὴν εἰς τὴν πορὰν καὶ εὐκλειαν εὐρίσκεις.

Μάτην ὁ φθόνος κατὰ σοῦ σπρίζει καὶ κραυγάζει·
Μάτην κτηνώδης δύναμις σὲ θλίβει τόσα ἔτη |
Τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, Ἑλλάς, εὐωδιάζει,
Κ' ἰσχυρωτέρα φαίνεσαι εἰς τὸν σταυρόν σου ἔτι!
Εἰς ἄλλους εὐκλεία ψευδῆς κας δύναμις ἐδόθη,
Ἄλλ' ὁ Χριστὸς λατρεύεται διότι ἐσταυρώθη.

Καὶ ὄμως βλέμμα ἔνδακρου ὑψῶ πρὸς τοὺς αἰθέρας,
"Ὅταν σ' ἀκούω στένουσαν ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ σου,
Καὶ βλέπω τὸ Καυκάσιον νὰ σὲ σπαράττη τίρας.
"ὦ, ρίψε τὸ ἀκάνθινον μακρὰν διὰ δὴμά σου,
Παραίτει τοῦ Σωκράτους σου τὸ κώνειον, παραίτει·
Δι' ἀχαρίστους, τάλαινα τὸ πίνεις τόσα ἔτη!...

Νὰ κλαύσω θέλω· ἄφετε εἰς δάκρυα νὰ σβύσω·
Ἄφήσατε τὴν στένουσαν νὰ ἐκχυθῆ καρδίαν.
Μίαν σελίδα αἱματὸς εἰς ἄσμα νὰ τονίσω,
Κ' εἰς ἀδελφούς ν' ἀφηγηθῶ δακρύων ἱστορίαν.
Δὲν μ' ἐμποδίζει φρόνησις διπλωματίας στείρα·
Εἶν ὡς τὸ ζῆφος, ἰσχυρὰ τοῦ ποιητοῦ ἡ λύρα!

Γ'.

Ἐπὶ ἀγχόνῃς πολιὰ πρεσβύτου κυματίζει,
Καὶ εἰς σχοινίον ἀσεβῆς αὔρα δειλὴ συρίζει.
Πτώμα ὁ ἄνεμος κινεῖ Ἐθνάρχου εἰς τὰ σκότῃ·
Νῦξ εἶναι, δὲν ἀκούεται φωνή, τὸ πᾶν ὑπνώττει.
Βῆμα βωθὸν ἀκούεται ὡχρὰ μορφὴ ἐφάνη,
Κ' ὑπὸ Δερβίσου ἔνδυμα πρὸ τῆς ἀγχόνῃς φθάνει.
Ἵπόπτως στρέφει, καὶ λοξῶς τὸ λείψανον προσδλέπει·
Εἶν' ὁ Μαχμούτης... τῆς νυκτὸς τὸ σκότος δὲν τὸν σκέπει!
Ἄ, πῶς προσδλέπει ὁ νεκρὸς τὸν ζῶντα ἐπιμόνως,
Καὶ πῶς ἐκεῖνος θεωρεῖ τὸ λείψανον συγχρόνως!
Κλείει τὸ ὄμμα ἔντρομος, πλήν ἄκων τὸ ἀνοίγει,
Καὶ τὸ σχοινίον τοῦ νεκροῦ νομίζει πῶς τὸν πνίγει.
Θέλει νὰ φύγῃ ἀλλ' ἐκεῖ καθηλωμένος μένει...
Ποία παράδοξος ἐκεῖ ἐνόησε εἰμαρμένῃ
Ἄγάπην κ' ἔχθραν ἀρετῆς συνειδήσιν καὶ κρῖμα,
Σταυρὸν μὲ ἡμισέληνον καὶ δῆμιον μὲ θῦμα!
Εἰς κόσμον ἤμισυ ὁ εἷς ἀνεμποδίστως τρέχει·
Ὁ ἄλλος εἶν' ἀπλοῦς ποιμὴν καὶ τίποτε δὲν ἔχει.
Ὁ ζῶν ἔχει διὰ δόξα καὶ σκῆπτρου μεγαλειῶν·
Ὁ ἄλλος κόμην ἀργυρᾶν κ' εἰς τὸν λαμὸν σχοινίου.
Ὁ εἷς εἶν' ἐμπλεὺς ζωῆς, νεκρὸς ὁ ἄλλος σῶμα·
Καὶ ὄμως θεωρεῖ ὁ ζῶν φοδούμενος τὸ πτώμα.

Δ'.

Ἀλαλαγοὶ ἀπαίσιτοι ἀκούονται βαρβάρων·
Ἑβραίων ὄγλοι φαίνονται καὶ σάιφη Γενιτζάρων,
Κ' ἐν μέσῳ συριγμῶν, φωνῶν κ' ἐκχύσεων ἀγρίων,
Σύρεται πτώμα γέροντος δεμένον εἰς σχοινίον.
Ὅρχεῖται περὶ Δερβισῶν παράφορος χορεία,
Καὶ τρέμει τὸ Βυζάντιον καὶ τρέμ' ἡ παραλία!
Τὰ ὄτα σχίζουσι αὐλοὶ καὶ κρότοι τῶν τυμπάνων,
Καὶ λυσσαλέα ὕλακῃ ἀχρείων ἀθιγγάνων.
Ἄ. εἶναι ἔμπλεως χαρᾶς, ἀγάλλετ' ἡ Τουρκία!
Ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν τὸν οἶνον ἡ θρησκεία,
Καὶ οἶνον πίνει αἵματος φυλάττουσα τὸν νόμον!
Κλείουσι τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν μὲ τρόμον,
Κ' εἰς τὰς ὁδοὺς κυλίεται τὸ τεθλιμμένον πτώμα·
Οὕτω, Τουρκία, θά συρθῆς καὶ σὺ, καὶ σὺ ἀκόμα!
Καρτέρει, εἶδεν ὁ Θεός· παρέρχονται οἱ χρόνοι,
Καὶ θέλει μίξ εὐρεθῆ καὶ διὰ σὲ ἀγχόνη!

Ε'.

Πρὸ ἀνακτόρων σύρεται τὸ θῆμα ἡμαγμένον·
Δικτωτῶν ἀνοίγεται πρὸ χρόνων κεκλεισμένον,
Καὶ ὁ Μαχμούτης εὐχαρὶς καὶ μειδιῶν προκύπτει.
Τὸ βλέμμα του μετὰ στοργῆς πρὸς τοὺς δημίους ῥίπτει,
Καὶ βλέπουσα φαιδύνεται ἡ ζοφερά μορφή του·
Ἀνοίγει τὴν καρδίαν του τὸ πτώμα τοῦ πρεσβύτου . . .
Ἀλλὰ ἐγγὺς του βλέπουσι τὸν Μάρτυρα καὶ ἄλλοι·
Τεύτονες, Ἄγγλοι, Ἴσπανοὶ, Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι.
Ἡ ὄψις των οὔτε χαρὰν ἐκφράζει οὔτε πόνον·
Ὀλίγην περιέργειαν δεικνύει . . . τοῦτο μόνον!

ΣΤ'.

Ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ κραυγῶν τὸ θῆμα·
Καὶ τρίς ἀνοίγει ἔκθλαμβον καὶ ἔντρομον τὸ κύμα.

Ὁ χιονώδης του ἀφρός τὸ σῶμά του θροσιζει,
Τὴν πολιάν του μὲ μητρὸς στοργὴν ἀρωματίζει.
Τοῦ ψιθυρίζει ἄσματα παρήγορα καὶ κλαίει,
Καὶ μετ' ἐκείνου φέρεται: καὶ μετ' ἐκείνου πλέει: . . .

Z'.

Παρήλθον χρόνοι: ὁ σεπτὸς νεκρὸς τοῦ Γρηγορίου
Εἰς γῆν κοιμᾶται εὐσεβῆ τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου.
Πλὴν πάλιν τὸν ἀναζητεῖ τὸ φίλον αὐτοῦ κύμα,
Καὶ πλέει ἀγαλλόμενον πρὸς τὸ λευκὸν του μνήμα.
Βλέπω σημαῖαν κυανὴν καὶ κύκνειον ἱστίον,
Καὶ σήματα ἑλληνικά εἰς ποντοπόρον πλοῖον.
Πῶς μειδιᾷ ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα, καὶ ποίαν
Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκούω ἀρμονίαν!
Φέρετρον λάμπον θεωρῶ, ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ πλοίου·
Κόνιν ἐγκλείει ἱερὰν καὶ λείψανον ἁγίου.
Εἶναι τοῦ Πατριάρχου μας τὸ ἐπιστρέφον σῆμα·
Ἦ ναῦς, ὡς σύννεφον πετᾷ εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα.
Φθάνει γοργῶς εἰς Βόσπορον κ' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην,
Εἰς ἣν ποτὲ τὸν ἔρριψαν μὲ τόσῃν κατασχόνῃν.
Πρὸ ἀνακτόρου φαίνεται τὸ λείψανόν του πλέον,
Ἄλλὰ δικτυωτὸν κανὲν χεῖρ δὲν ἀνοίγει πλέον.
Μαχμούτη, ἄφες τὴν ψυχράν τοῦ τάφου σου ἀγκάλην,
Κ' ἐλθέ νὰ ἴδῃς: εὖχαρις τὸ ὄσμά σου καὶ πάλιν! ..

H'.

Βλέπω στρατόπεδον νεκρῶν, ἀπέραντον ὡς πόντον·
Μὴ πάντες ἐκενώθησαν οἱ τάφοι τῶν θανόντων;
Μὴ βλέπω, ὕψιστε Θεέ τὴν τελευταίαν κρίσιν;
Ἐκ μεσημβρίας ἔρχονται ἀπὸ βορρᾶν καὶ δύσιν,
Σιωπηλοὶ, ἀόρατοι, τῆς Λαύρας οἱ ὀπλίται.
Ὁ Πατριάρχης πρὸ ἡμῶν τὴν ὥραν ταύτην κεῖται!
Ἦ φουστανέλλα δι' αὐτὸν ἠγέρθῃ ἡ τεθνηκυῖα,
Ἦν σήμερον ἀπαξιῶτ ἡ νάνος ἡλικία . . .
Ποῖα οὐράνιος πομπὴ κ' ἐπίγειος συγχρόνως!

Τοιαύτην εἶδε τελετὴν ποτὲ ὁ γέρον χρόνος ;
Σιγῇ, σιγῇ τὸ νεκρικὸν στρατόπεδον κινεῖται·
Πλὴν ποῖος ὄλων τῶν νεκρῶν τῶν ἄλλων προηγείται ;
Χλαμύδα φέρει Καίσαρος καὶ ἡμαγμένον στέμμα,
Καὶ μὲ ὑγρὸν τὸ φέρετρον ἐνατενίζει βλέμμα . . .
Ἐγγύς Σου φθάνει, νεαρὲ μονάρχα τῶν Ἑλλήνων·
Σὲ δίδει στέμμα ἔμπλεων μαρτυρικῶν ἀκτίνων . . .
Ἄ, σὲ γνωρίζω· Βασιλεῦ σὺ εἶσαι Κωνστατίνε,
Καὶ στέμμα τῆς Ἀνατολῆς αὐτὸ τὸ στέμμα εἶναι ! . .

Θ.

Σιγῇ, σιγῇ ἄλλων νεκρῶν προβαίνει ἤδη σῶμα,
Κ' εἰς τὸ βαρὺ των βάδισμα βυθίζεται τὸ χῶμα.
Οἱ Κλέπται, οἱ Ἀρματοῦλοι, κ' οἱ Δράκοι τοῦ Μαρτίου,
Τὸ φέρετρον σιωπηλῶς κυκλοῦν τοῦ Γρηγορίου . . .
Τὸ βλέπουν, κ' εἰς τὴν θεάν του τὸ βλέμμα των θολώνει·
Τοιοῦτον βῆμα πτερωτῶν σὺ εἶχες, Κατζαντάνη·
Οὕτω Ἄνδρουτσε, ἄλλοτε τὸ σῶμά σου εἶχε,
Καὶ στήθος οὕτω λάστιον ὁ Νικοτσάρας εἶχε !
Λάμπει τοῦ Ζιδρου τὸ σπαθί καὶ τὸ μμα τοῦ Μισούλη·
Φῶτε Τζαβέλλα, ἔρχεται ὀπίσω σου τὸ Σοῦλι.
Μὲ τὸν Μωρέα ὁ νεκρὸς Κολοκοτρώνης φθάνει,
Καὶ μὲ τὸν Καραίσκον τῆς ἡ Ρούμελη ἐφάνη.
Ἰδοὺ τοῦ Ῥήγα ἡ σπητὴ καὶ Τουρκομάχος λύρα·
Προβαίνει μὲ τὴν μίαν του ὁ Ὑψηλάντης χεῖρα,
Κ' ἡ Μάνη τοῦ Πετρόμπεη ἀκολουθεῖ τὸ βῆμα.
Δὲν εἶναι τοῦ Ζαΐμη μας τὸ λάμπον αὐτὸ σχῆμα ;
Δὲν εἶν' τοῦ Γρίβα ἡ λευκὴ ἐκεῖνη φουστανέλλα ;
Καλῶς μᾶς ἤλθατε νεκροὶ, ἡμίθεοι· Τζαβέλλα,
Δράκε, Σαχτούρη, Λιακατᾶ, Νικήτα, Μακρυγιάννη !
Ὡ, καὶ ὁ Βάσος ἔρχεται καὶ ὁ Κριζιώτης φθάνει . . .
Καὶ σὺ προβαίνει, Ὀδυσσεῦ, μὲ τὴν λευκὴν σινδόνην
Ἐκ τῆς ἀγχόνης ἔρχεσαι καὶ βλέπεις τὴν ἀγχόνην ! . . .

Υ.

Ποῦ, φαντασίᾳ γόησσα, μ' ἐπλάνησες καὶ πάλιν ;
Τῆς γῆς ἀφίνουν οἱ νεκροὶ τὴν ζοφεράν ἀγκάλην ;

Μόνον τοῦ Πατριάρχου μας τὸ Κρόνον βλέπω σῶμα·
Μόνον αὐτὸς εἶναι νεκρός· κ' ἴσως κ' ἡμεῖς ἀκόμα . . .
Κύρια τῶν δυνάμεων, Μονάρχα βασιλέων,
Στρέψαι τὸ βλέμμα κ' εἰς ἡμᾶς μετ' εὐμενείας πλέον.
Εὐδόκησον ἀ φέρωμεν τὸ ἅγιόν του σῶμα,
Εἰς τοῦ Παλαιολόγου μας τὸ τεθλιμμένον χῶμα . . .
Φεῦ! ὁ σταυρός εἶναι βαρὺς, κ' ἐπώδουνοι οἱ ἤλοι.
Ἴλεως, Πλάστα ! κ' εἰς ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀνατείλῃ ; . .

—ο—

Τὴν δὲ 29 Ἀπριλίου περὶ τὴν 10ην π. μ. ὤραν ἠνοίχθη ἡ περιέχουσα τὸ ἅγιον λείψανον λάρναξ, παρουσία τῶν Α. Α. Μ. Μ. τῶν Βασιλέων, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀπάντων τῶν παρῆκτων Ἀρχιερέων, τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς καὶ τῶν ὑπουργῶν. Πρὶν ἢ ὅμως ἀποσφραγισθῆ ἡ λάρναξ, συνετάχθη τὸ ἐξῆς πρωτόκολλον παραλαβῆς ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ Σ Μητροπολίτου.

» Σήμερον τῆ εικοστῆ ἐνάτῃ Ἀπριλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτα-
» κοσιοστοῦ ἐβδόμηκοστοῦ πρώτου ἔτους, ἡμέραν πέμπτην καὶ
» ὤραν 10 1/2 πρωϊνὴν, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μητροπόλεως ναῶ,
» ὅπου ἐναπετέθη ἡ τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ αἰοιδίμου Ἀρχιεπι-
» σκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
» Γρηγορίου τοῦ Β'. περιέχουσα λάρναξ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σ.
» Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς
» ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συμπαρούσης καὶ ταύτης, συνῆλθον
» ἔνθεν μὲν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκ-
» παιδεύσεως ὑπουργὸς κ. Α. Γ. Πετμεζᾶς, ἔνθεν δὲ τὰ μέλη
» τῆς εἰς Ὀδησσὸν ἀποσταλείσης πρὸς μετακόμισιν τοῦ ἱεροῦ
» λειψάνου Ἐπιτροπῆς, ἤτοι, ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Ζακύνθου κ. Νικό-
» λαος, ὁ Σ. Ἀρχιεπ. Φθιώτιδος Καλλίνικος, ὁ Ἀρχιμα. κ.
» Ἀβέρομιος Λαμπέρης Α'. γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ

» Ἀρχιμαν. κ. Ἀγαθάγγελος Λακόπουλος καὶ ὁ ἑταίρος κύριος
» Γ. Ἀγγελόπουλος, ὅπως αὕτη μὲν παραδῶση, ὁ δὲ παραλά-
» βη τὸ μετακομισθὲν ἱερὸν λείψανον.

» Παρατηρηθεῖσης δὲ πάντοθεν τῆς λάρνακος ἐξωτερικῶς,
α εὐρεθείσης ταύτης μὲν ἀνεπάρου τῶν δὲ ἐπ' αὐτῆς σφραγι-
» δων ἀλυμάντων, τὰ μὲν τῆς ἐπιτροπῆς μέλη παρέδωκαν
» αὐτὴν εἰς τὸν μνησθέντα ὑπουργόν, οὗτος δὲ παραλαβὼν
» αὐτὴν παρέδωκε τῷ Σ. Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν καὶ προέδρῳ
» τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κυρίῳ Θεο-
» φίλῳ, παρόντος καὶ βεβαιουῦντος διὰ τῆς προσυπογραφῆς
» αὐτοῦ τὴν πράξιν καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ
» κυρίου Α. Κοντοσταύλου.

» Ἐπὶ τούτοις δὲ ἐγένετο τὸ παρὸν πρωτόκολλον, ὑπο-
» γραφὴν παρὰ τε τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν παραλαβόντων.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργός.

ΔΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ ΠΕΤΜΕΖΑΣ.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης

Α. Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ Μητροπολίτης

† Ἀθηνῶν ΘΕΟΦΙΛΟΣ.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

† Ὁ Φθιώτιδος ΚΑΛΛΙΝΗΚΟΣ, ὁ Ζακύνθου ΝΙΚΟΛΑΟΣ,
ὁ Ἀρχιμανδρίτης ΑΒΕΡΚΙΟΣ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης ΑΓΑΘΑΓΓΕ-
ΛΟΣ, Γ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ.

Συνταχθέντος οὖν τοῦ ἀνωτέρω πρωτοκόλλου ἀπεσφραγίσθη ἡ λάρναξ παρουσίᾳ πάντων τῶν προμνησθέντων καὶ εὐρέθη τὸ λείψανον ὡς τὸ ἐξῆς πρωτόκολλον διαλαμβάνει.

» Σήμερον, τῆ 29 Ἀπριλίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ
» ἑβδομηκοστοῦ πρώτου ἔτους, ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος Πέμπτη
» καὶ ὥρα ἑνδεκάτη πρὸ μεσημβρίας, γνώμη καὶ ἀδεία τῆς
» Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ πα-
» ρουσίᾳ τῶν Α. Α. Μ. Μ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βασιλίσσης,
» ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῶ τῶν Ἀθηνῶν, παρόντων τῶν
» μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπάντων, τοῦ Προέδρου
» τῆς Βουλῆς, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις παρε-
» πιδημούντων ΣΣ. Ἀρχιερέων, ἠνεύχθη ἡ ἐξ Ὀδησοῦ μετα-
» κοιμισθεῖσα καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ναῶ ἀποτεθεῖσα λάρναξ,
» ἡ περιέχουσα τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἀοιδίου Πατριάρχου
» Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

» Καὶ πρῶτον, ἀφαιρεθέντος τοῦ ἐπικαλύμματος τῆς πρῶ-
» τῆς ἢ ἐξωτέρας σοροῦ καὶ τῶν σφραγίδων τῆς ἐν αὐτῇ
» δευτέρας ἢ παλαιότερας δρυΐνης σοροῦ εὐρεθεισῶν σώων,
» τοῦ Σ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἀφαιρέσαντος αὐτάς καὶ τῶν
» καλυπτόντων τὴν σορὸν ταύτην δύο σανίδων, μόλις κρα-
» τουμένων, ἀφαιρεθεισῶν ἐπίσης, εὐρέθη τὸ ἱερὸν λείψανον,
» ὡς ἀντελήφθησαν οἱ ψηλαφήσαντες αὐτὸ ΣΣ. Ἀρχιερεῖς,
» ἔχον ὡς ἔπεται.

» Τὰ μὲν ἄνωθεν ἱερὰ ἄμφια ἐν ὑγρᾷ καταστάσει καὶ τὸ
» πλοῖστον ἐφθαρμένα· ὁ Ἄηρ, ὁ καλύπτων τὸ πρόσωπον, καὶ
» ἡ ἐπ' αὐτοῦ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος, ἡμίφθαρτα· ἐπὶ τοῦ στήθους,
» μεταξὺ τῶν ἱερῶν ἀμφίων, ὁ τίμιος Σταυρὸς μετὰ γραφῶν
» ἐκ σμάλτου, τὸ ἐπιγονάτιον ἐφθαρμένον· ἡ κεφαλὴ, συγκρα-
» τουμένη μὲν, ἀλλ' εἰς διάλυσιν, σωζομένων τῶν τριχῶν
» αὐτῆς τε καὶ τοῦ πώγωνος· αἱ χεῖρες συγκρατούμεναι ὡ-
» σαύτως· καὶ τὰ πλεῖστον ἀδιάλυτοι, διακρνομένων καὶ τῶν
» δακτύλων· τὰ ὀστά τοῦ στέρνου· συγκρατούμενα, τῆς δὲ

» κοιλίας τὸ μέρος διαλελυμένον, οἱ μῆροὶ συγκατοόμενοι,
» ἀλλ' αἱ κνήμαι καὶ οἱ ταρσοὶ εἰς διάλυσιν. Καθόλου δὲ
» εἰπεῖν, τὸ ἱερὸν λείψανον φαίνεται κατὰ μέγα μέρος συγκα-
» τούμενον.

» Μετὰ ταῦτα, ἐπιτεθέντος ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ ἐπικαλύμ-
» ματος, ὡς εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ περιδεθείσης καὶ σφραγι-
» σθείσης αὐτῆς αὐτῆς τῇ σφραγίδι τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησια-
» στικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδευσεως ὑπουργείου, ὑπε-
» γράφη ἡ παροῦσα πράξις ὑπὸ τῶν παρόντων, πρὸς βε-
» βαίωσιν.

Τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς
» Α. Κουμουνοῦρος. Κ. ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ.

Σ. Σωτηρόπουλος. Σμολένσκης. Α. Πετμεζῆς Α. Α. Κοντό-
σταυλος. Π. Α. Πετράκης.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος.

» Ἀθηνῶν ΘΕΟΦΙΛΟΣ Πρόεδρος. Ὁ Ζακύνθου ΝΙΚΟΛΑΟΣ.
» Ὁ Μαντ. καὶ Κυνουρ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ. Ὁ Οἰτύλου ΠΡΟΚΟ-
» ΠΙΟΣ. Ὁ Γυθείου ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ.

Ὁ Γραμματεὺς

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης ΑΒΕΡΚΙΟΣ ΛΑΜΠΗΡΗΣ.

Οἱ Παρεπιδημοῦντες ΣΣ. Ἀρχιερεῖς.

» Ὁ Φθιώτιδος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ. Ὁ Χαλκίδος ΚΑΛΛΙΝΙ-
» ΚΟΣ Ὁ Πατρῶν καὶ Ἠλείας ΚΥΡΙΑΛΟΣ. Ὁ Σύρου καὶ Γή-
» νου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ὁ Ἀργολίδος ΔΑΝΙΗΛ. Ὁ Ἰθάκης ΓΑ-
» ΒΡΗΛ. Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας ΑΝΘΙΜΟΣ. Ὁ Φω-
» κίδος ΔΑΥΙΔ. Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν ΝΕΟΦΥΤΟΣ. Ὁ Ἄν-
» δρου καὶ Κέας ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ».

Εἶτα σφραγισθεῖσα πάλιν ἡ λάρναξ ἔμενεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας πρὸς προσκυνισμόν τῶν εὐσεβῶν κατοίκων ἀθρόων προσερχομένων ἐν τῷ Ναῷ καὶ κκτασπαζομένων αὐτήν.

Ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν ἐπὶ πλέον νὰ μένη τὸ ἱερόν λείψανον ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ, μετεφέρθη εἰς τὸν παρακείμενον Ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, ὅπου ἐναποταθὲν ἐντὸς ὑελίνης λάρνακος μέχρι σήμερον μένει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Τοιοῦτος λοιπὸν ὁ βίος καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πολιτεία τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', τοιαῦται λοιπὸν καὶ τοσαῦται αἱ μεγάλαι αὐτοῦ ἀρεταί, καὶ τοιοῦτος τέλος ὁ θάνατος αὐτοῦ. Πεφωτισμένος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας καὶ εἰς τὰ νόματα τῆς παιδείας λουσθεὶς, φύσει δὲ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος ὁ Πατριάρχης ὅσω ἔμφρων καὶ νουεχῆς, εἰς ὄλας αὐτοῦ τὰς πράξεις καὶ εἰς ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον κανόνα καὶ γνώμονα εἶχε τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὀρθὸν συνδεδεμένα μετ' ἀκραιφνεστάτης καὶ βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ ἐρριζωμένης πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα ἀγάπης. Εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου ἀτρύτους καὶ ἐνδελεχεῖς ἀγῶνας, εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ προσπαθείας ἐπηδαλιουχεῖτο πάντοτε ὑπὸ τοῦ στερεοῦ καὶ εὐστόχου πηδαλίου τῆς φρονήσεως. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὐδέποτε μὲν προέκοψε εἰς τὰ πατριαρχικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ πρὸς τὴν πατρίδα, αἱ δὲ προσπάθειαι αὐτοῦ ἐτελεσφόρησαν καὶ οἱ κόποι του ἐστέρθησαν πάντοτε διὰ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ὀλίγοι εἶναι καὶ σπάνιοι οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, πολῦτμοι δὲ καὶ ἀναγκαῖοι ἐν γένει εἰς ὄλην τὴν ἀνθρωπότητα, πολὺ δὲ

περισσότερον εἰς τὴν πατρίδα, ἐν περιστάσεσι μάλιστα δει-
ναῖς, οἵαι ἦσαν ἐκεῖναι καθ' ἃς ἔζη ὁ αἰδίδιμος Γρηγόριος. Εὐ-
γνωμοσύνη δὲ αἰωνία ἐκ μέρους ὄλου τοῦ ἔθνους εἰς τὸ ὅποιον
ἀνήκουσι τοῖς ὀφείλεται καὶ τιμαὶ τοῖς ἀποδίδονται καὶ εὐλο-
γαί ἀναπέμπονται μυρία, ὡς καπνοὶ θυμιαμάτων, μέχρι τῶν
μακαρίων χωρῶν ὅπου ἐνδαιτυᾶται ἡ ψυχὴ των· ἡ δὲ πατρὶς
τοῖς ἐγείρει ἀνδριάντας καὶ ἀποθανατίζει τὴν μνήμην των.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ αἰμίμηστος Γρηγόριος. Πολύτιμος καὶ λίαν
ἀναγκαῖος εἰς τοὺς δεδουλωμένους τότε καὶ στένοντας ὑπὸ
τὸν τυραννικὸν ζυγὸν ἀδελφούς, ἀναβάς ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ
θρόνου ἐν περιστάσεσι κρισιμωτάταις, διώκει μετὰ φρονίμης
δραστηριότητος καὶ θαυμασίας ἐμπειρίας τὸ καταδιωκόμενον
καὶ περιδεῆς αὐτοῦ ποίμνιον, προφυλάττων αὐτὸ ἀπὸ τῶν Ἄ-
σιανῶν λύκων, καὶ ἐκεῖθεν ὡς ἀπὸ ἀσφαλοῦς προμαχώνας, ἐ-
χειραγώγησε τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν του. Καὶ ἐθυσίασε
μὲν πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸ
κατώρθωσεν. Ἦστραψεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὰ ὄρη τὸ πυροδόλον
τοῦ 1821, καὶ ἐξύπνησεν ὁ κοιμώμενος λέων, καὶ ἐξύπνησεν ὁ
λαὸς ὁ καρτερικῶς μὲν ὑποφέρων καὶ στενάζων ἐν τῷ κρυπτῷ,
ἀλλ' ἐγκλείων ἐν τῇ καρδίᾳ του τὸν πατροπαράδοτον ἐκείνον
φλογερὸν τῆς φιλελευθερίας σπινθῆρα. Ἐξύπνησε, καὶ ὑπὸ
τὴν προστασίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Σημαίας, ἠγωνίσθη τὸν
ἐνδοξὸν ἐκείνον καὶ λαμπρὸν ἀγῶνα, τὸν ὅποιον ἡ θεία Πρόνοια
ἠύδοκῆσε μετ' ἀκαταλόγιστους θυσίας καὶ μόχθους ἑπταετείς
νὰ στέψη μὲ τὰς ἐνθηρὰς δάφνας τῆς νίκης. Καὶ ἦδη ἐλευθέρᾳ
ἡ Πατρὶς ἀποδίδει εἰς τὸ γνήσιον αὐτῆς τέκνον τὸν ἀνήκοντα
αὐτῷ τῆς δάφνης θαλλὸν, καὶ γηθόσυνος τῷ ἀνεγείρει ἀν-
δριάντα. Ἄλλ' ἀνδριάς διαρκέστερος ἐκείνου εἶναι ὁ ἐν τῇ
μνήμῃ καὶ τῇ καρδίᾳ ὄλων τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἀνεξίτη-
λως ἐγγραχθῆσόμενος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἄν καὶ πολὺ ἐξήλθομεν, ἐξ ἀνάγκης, τῶν προκεχαραγμέ-
νων ὡς πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ βιβλίου ὀρίων, χάριν ὅμως τῶν
ἀναγνωστῶν μας ἀπεφασίσαμεν νὰ συμπεριλάβωμεν ἐν παραρ-
τήματι καὶ τινὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων ποιημάτων ὅσα ἀφορῶντα
τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε΄. ἀπηγγέλησαν ἢ ἀπλῶς
ἐδημοσιεύθησαν.

ΠΟΙΗΜΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΝ ΕΝ Τῷ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ

ΠΑΡΝΑΞΕΩ.

ΥΠΟ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Α΄.

Σιωπηλοὶ, ἀλλὰ φαιδροὶ καὶ ἐστεφανωμένοι
ἐκῆδευον οἱ Ἄχαιοι πολὺδακρυ νεκρόν.

Ἐντὸς ὕδρας ἔκαίτο ἡ κόνις κεκλεισμένη,
ἄνδρὸς μεγάλου ὕπαρξ', εἰς σκῆνωμα μικρόν.

Τὴν κάλπην περιέστεφον ἀνθόπλακτοι ζωστήρες,
τὴν ἔκρυπτον πολύχρωμοι στεφάναι ταινιῶν,
κ' ἐν ᾧ αὐτὴν ἐδάσταζον ἄβραι παιδίου χεῖρες,
ἡ αὔρα τὰς ἐρρίπιζε δι' εὐωδῶν πνοῶν.

Χαρᾶς ἀκτινοβόλημα καὶ δάκρυ ἀλγηδόνοσ
συνάμα κατωπτρίζοντο ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν.
'Επανηγύριζον πομπὴν δαρνοστεροῦσ ἀγῶνοσ,
ἀλλ' ἅμα καὶ νεκρώσιμον κηδεῖασ στολισμόν.

Θρηνήσατε τὴν τελετὴν ἐκείνην τὴν πενθίμην·
ἡ ὑψηλόφρων ἔπεσεν 'Ελληνικὴ ψυχὴ·
ἐθάπτετο ὁ ὕστατοσ 'Ελλήνων Φιλοποίμην,
καὶ πλέον εἰς τὴν Κόρινθον 'Ρωματοσ ραβδόουχεῖ.

'Ελλάσ, τὸν ὕστατον υἱὸν ἐπέπρωτο νὰ χάσῃσ,
καὶ σὺ ἡ τόσουσ ἄλλοτε γεννήσασα θεοῦσ
δὲν ἔχεισ πλέον δύναμιν ἕνα θνητόν νὰ πλάσῃσ,
δὲν οἶδεισ ἕνα 'Ελληνα εἰσ τόσουσ 'Αχαιοῦσ.

Χαῖρε 'Ελλάσ, ἡ πλέξασα τῆσ δόξῃσ σου τὸ στέμμα
μὲ Σαλαμίνιον ἀφρόν,
ἡ τὴν ζωὴν προσβλέψασα μὲ τῆσ ζωῆσ τὸ βλέμμα
καὶ φαντασθεῖσα πανταχοῦ ἐν ὄναρ ἰλαρόν.

'Ελλάσ, ἡ μὲ τοῦ Πλάτωνοσ τὰ χεῖλη ὀμιλοῦσα,
ἡ πτέρυγασ τανύσασα Πινδάρου εὐπετεῖσ,
ἡ Λεωνίδου κόρυθα χρυσάκτινα φοροῦσα
κ' ἐστολισμένη πάντοτε ἐσθῆτα ἐορτῆσ,

Μητερ Ἑλλάς, ἀπόβαλε τὰς δάρνας τῆς εὐκλείας,
τὸ ὑψηλὸν σου μέτωπον ταπεινωσον γυμνόν,
πτωχή, περιενδύθητι τὰ ῥάκη τῆς δουλείας,
ἀς εἴχῃς ἔνδυσμά ποτε αὐτὸν τὸν οὐρανόν.

Πλὴν τί καὶ ἂν τῆς νίκης σου τὸ στέμμα ἐσαρώθῃ,
τί ἂν αὐτὸ συνήρπασε πνοή Λατινική;
Τώρα, ἀφ' οὗ τὸ μέτωπον τὸ γαῦρον ἐγυμνώθῃ,
τὴν ΔΟΞΑΝ ἀνεγνώσαμεν βαθύγλυπτον ἐκεῖ.

Προχέει λάμπιν πλείονα ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας
χωρὶς ἡλίου φαεινοῦ τὸ ἄστρον σου Ἑλλάς.
Πλὴν μάτην· σὲ ἐπάγωσε χειμῶν τῆς δυστυχίας,
καὶ συνεστάλης ῥίγιλῃ, ἐκάμφθης, δὲν γελᾷς.

ὦ; Προμηθεὺς, ἠθέλησας τὸν κόσμον νὰ φωτίσῃς
κ' ἔκλεψας πῦρ ἐπίφθορον ἀπὸ τῶν οὐρανῶν.
Κατήντησεν ἀνατολῆς πυρκαϊὰ ἡ Δύσις,
Πλὴν σὲ ἀγλῶς ἐκάλυψε συννέφων μελανῶν.

Ἐπὶ τῶν βράχων τῆς σκληρᾶς οὐδύνης προσηλοῦσαι,
τὰ μέλη σου ὑπ' ἀκανθῶν αἰμάσσου Φραγκικῶν,
καὶ ἵνα σε δεσμεύσωσιν ἀλύσεις θανατοῦσαι
ἐκ τῶν ἐγκάτων ἐξεμεῖ ὁ Καύκασος χαλκόν.

Κατάκεισαι αἰμοσταγῆς, ταλαίπωρος, δεσμῶτις,
ὑπὸ τοῦ πόνου δάκνουσα τὸ χεῖλος τὸ ῥικνόν.
Τὸ κάλλος ἄλγος ἔγεινε, ῥυτίδες ἡ νεότης.
Κοιμήσου γὰρ, πτωχή Ἑλλάς, ἐν λήθῃ τῶν δεινῶν.

Νά κοιμηθῆς! Γαμφώνυχος ὁ ἀετὸς προβάλλει,
βυθίζων εἰς τὰ σπλάγγνα σου ὀπλᾶς αἰμοβαφεῖς.
Συσφιγγεσαι περὶ τὴν γῆν, πλὴν μητρικῆς ἀγκάλῃ
σὲ πνίγει ὅπου ἤλπικες θωπείας ἀδελοφῆς.

Πρὸς τί λοιπὸν ἀθάνατος ὑπὸ θεοῦ ὠρίσθης,
ἂν πρέπη ἄδοξος νὰ ζῆς ἢ εὐκλεῆς προτοῦ;
ἦ, ἂν ἀρκούντως ἔπαθες, Ἑλλάς, κ' ἐβασανίσθης,
πότε θὰ ἔλθῃ Ἡρακλῆς, φονεὺς τοῦ ἀετοῦ;

Β'

Σιωπηλοὶ, ἀλλὰ φαιδροὶ καὶ ἐστεφανωμένοι
κηδεύουσιν οἱ Ἕλληνες πολὺδακρον νεκρόν.
Ἄθικτος ἢ μεγάλη του καρδία ἔτι μένει,
τὰ χεῖλη τὰ ῥοφήσαντα τὸ πόμα τὸ πικρόν.

Κλίνετε, γόνυ, Ἕλληγες, καὶ κλαύσατε ἐκεῖνον,
καὶ δι' ἀνθέων στέψατε τὸν ἄνδρα εὐωδῶν.
Κηδεύεται Γρηγόριος ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων,
εἰς ὃν ὁ Ῥήγας ἤνοιξε μαρτυρικὴν δόδον.

Τὸ ἔθνος πλέον ἔπαυσε τὸν δούλιον ὑπνώττον·
ἀπὸ τῆς Λαύρας ἔλαμψε πορφύρα τῆς ἡοῦς,
ἀκτινες ὀπλῶν χρυσαυγεῖς καὶ πυροβόλον πρῶτον
ἀνατολὴν ἀνήγγειλαν ἡμέρας εὐκλεοῦς.

Ἡ Ἄνοιξις περιστεφῆς, γελῶσα ἐγκολποῦται
ἐπανιοῦσαν τὴν σεπτὴν ἐξόριστον θεάν·
αὐτοὶ μὲ τῆς ἀνοιξέως τὰ ῥόδα στεφανοῦται,,
καὶ τείνουσιν ὡς γνώριμοι ἀρχατοὶ δεξιάν.

Ἐλευθερία, Ἄνοιξις ἐπὶ πτερῶν ἀνέμου
χεῖρα μὲ χεῖρα, ἀδελφαὶ προβάλλουν γελασται,
καὶ μ' ἔνθη στεφανόνουσι τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου,
ὄπου, Ἑλλάς, ἀγωνιστὸν κ' ὑβρίζουσαι, Χριστέ.

Γενναῖοι, δρέψατ' ἀφειδώσ τὰς δάφνας τῶν λειμῶνων,
κοσμεῖτε τὰ τροπατὰ σας μὲ μύρτους εὐθαλεῖς·
μὲ αἶμα ἐποτίσθησαν τοσοῦτον ἤδη χρόνον,
καὶ νίκας ἀναμένοντες ὑψοῦνται θαφίλις.

Ναυβάται, στέλλει ζέφυρον ἡ ἀνοιξις εὐώδη·
ὁ πόντος ἤπλωσεν ὡς σεις σημαῖαν κυανῆν.
Φωτίσατε μὲ τοὺς δαυλοὺς τὰ σκότῃ τῆ βρώδη,
δοτε σπινθηρακίζουσαν εἰς πλοῖα καλλιπῆν.

Αἴ! σὺ γνωρίζεις, σὺς πονεὶ ἡ θάλασσα ναυμάχοι.
Κοιμᾶται εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἡ μήτηρ σας Ἑλλάς.
Πολλάκις ἀπὸ αἵμ' αὐτῆς τὸ στηθὸς τῆς ἐβράχῃ,
καὶ σπλάγγνα τῆς ἐπόρφυραν τὰς κυανᾶς στολάς.

Μίαν ἡμέραν ἀλγεινὴν πρὸ πάντων ἐνθυμεῖται.
— « Τί ἔχεις φίλη; » · Κ' ἔσταζε τὸ αἶμα κροσνηδόν,
— τοιοῦτον αἶμα ἄγιον ποτὲ δὲν λησμονεῖται —
καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπιγιγε βαρετὰ ἀλγηδῶν

Πονεῖ, παραπολὺ πονεῖ, τὸ αἶμα τῆς καρδίας,
ὁπότεν φεύγῃ ζωηρὸν ἀκόμη καὶ θερμόν.
Εἶναι σκηνὴ ὀδυνηρὰ ἀγρίας τραγωδίας,
ἐμπλέκουσα τὴν ὑπαρξιν εἰς δίκτυ σπαραγμῶν.

Και ἦτο ὁ Γρηγόριος καρδία τῆς πατρίδος,
καὶ ἡ Ἑλλάς σπαρακτικὴν ἀφῆκεν οἰμωγὴν·
Ἡ θάλασσα τὴν ἤκουσε καὶ σπεύδει μετ' ἐλπίδος
να ἐπουλώσῃ τὴν σκληρὰν, τὴν στάζουσαν πληγὴν.

Εἰς τῶν ὑγρῶν πυθμένων της τὸ βαθυκῦμον στῶμα
κρεουργημένον ἔρριψαν, κατεσκληκὸς, γυμνὸν
τὸ πρόψην χρυσοστόλιστον τοῦ Πατριάρχου σῶμα,
ἐν ᾧ ψυχὴ διέμενε φυγὰς τῶν οὐρανῶν.

Αὐεὶ, μωρόνει τὸν νεκρὸν ἡ θάλασσα λαβοῦσα,
στολιζεῖ τοὺς πλοκάμους του μετ' ἄκρην χλοερὰ,
τῷ ψάλλει μυρολόγια τοῦ κύματος ἡ Μοῦσα,
καὶ εἰς τὰ νῦτα εὐλαβῆς τὸν αἶρει τὰ ὑγρά.

Σ' εὐγνωμονοῦμεν, θάλασσα τοῦ Κερατίου φίλη,
ἡ διασώσασα ἡμῖν τὸν ἄνδρα τὸν σεπτὸν,
σ' εὐχαριστοῦσιν, Ὀδησσός, τοῦ Ἑλληνοῦ τὰ χεῖλη
ἡ ἐπ' αἰῶνα ἤμισυν λατρεύσασα αὐτόν.

Καὶ σήμερον, κηδεύοντες τὸν πρῶτον τῶν Ἑλλήνων,
μνημόσυνον εἰς ἅπαντας τελοῦμεν ἑορτὴν,
ὅσοι εἰς νύκτα σκοτεινὴν δουλείας καὶ κινδύνων
ἐλευθερίας ἤλπισαν ἀκτίνα ποθητὴν,

Ὅσοι ἐν ᾧ ἠπλόνοντο νεφέλαι καταιγίδος
κ' ἐπέκειντο τῆς καφαλῆς φλογώδεις κεραυνοί,
ἀτρόμητοι τὰ σῆματα ἀνύψουν τῆς πατρίδος
κ' ἡ ἀστραπὴ τοὺς ἔκαε τὴν δεξιὰν δεινί,

Ὅσοι, ἐν ᾧ πῦρ ἔβαλλον τὰ τῆς πατρίδος χεῖλη,
καὶ τὰς ἀγάλας ἔτεινεν αὐτῇ πυρφολεγεῖς,
ἐφρίπτοντο ἀκάθεκτοι — ἦτο Ἑλλάς. ὠμίλει —
καὶ πάλιν δοῦλοι ἔθνησκον πεσόντες κατὰ γῆς,

Ὅσοι λαμπρῶν ἐτύχετε μαρμάρου μαυσωλείων,
ἄσους ταφεῖον ἔκρυψεν ἀπέριττον, πτωχόν,
ὄσοι κοιμῶνται εἰς βυθοῦς πυθμένων θαλασσιῶν
ἢ τάφον τῆς καρδίας μας ἀνεῦρον τὸν μυχόν.

Ναί· πλέξωμεν, ὦ Ἕλληνες, στεφάνους νεκρανθήμεν
τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων μας κοσμήσωμεν σεμνῶς·
ἄς κλίνωμεν τὸ γόνο μας κλονούμενον καὶ τρέμον,
καὶ σπείσωμεν ἐν δάκρυσιν λειθόμενον κοινῶς.

Καὶ ὅταν ἴδῃ ἡ Ἑλλάς, μετὰ μορφῆς πενθίμου
τὰ τέκνα τῆς τὴν ἑορτὴν τελοῦντα τῶν νεκρῶν,
θὰ εἴπῃ « εἶνε ἄξιοι τῆς δόξης οἱ οἰοί μου,
ἀδίκως τώρα κύπελλον ποτιζόντα πικρόν ».

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΝ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

ΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄.

Π Ο Ι Η Μ Α

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ
ΤΟΥ ΕΥΡΩΝΟΣ ΤΗ 23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1874.

Α΄.

Κύματα μαύρα τοῦ γιαιλοῦ παράμερα σταθετε
Και πέσετε στὰ γόνατα βουδὰ συμμαζωμένα
Ὁ Πατριάρχης μας περνᾷ και θὰ σᾶς εὐλογήσῃ.
Κι' ὅταν σᾶς δώσῃ τὴν εὐχὴ γοργὰ γοργὰ τρέχετε
Παρηγοριὰ νὰ δώσετε στὴ γῆ τὴ δουλωμένη.
Κ' ἐν ἀπὸ σᾶς γοργότερο ἄς τρέξῃ μὲς τὴν Πόλι
Τὴ ξακουστὴ βασίλισσα τῆς οἰκουμένης ὅλης
Ποῦχε τοῦ κόσμου τὰ κλειδιὰ ζωσμένα μὲς τὴ μέση
Και Τοῦρκοι τῶρα τὴν πατοῦν και Τοῦρκοι τὰ κρατοῦνε,
Και ἄς φωνάζῃ τρεῖς φοραὶς στὸ βράχο ποῦ θὰ φθάσῃ
— Ὁ Πατριάρχης ἔρχεται, ὁ Πατριάρχης φθάνει! —
Ναι ἔρχεται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνης του νὰ πῆσῃ
Κ' ἐκεῖνη μέσα στὴν χαρὰ ποῦ βλέπει τὸ παιδί της
Χάνει τὸ νοῦ της λησμονεῖ πῶς εἶν' ἀποθαμμένο
Και τρέχει νὰ τ' ἀγκαλιασθῇ νὰ τὸ φιλήσῃ τρέχει.
Κ' ἐν ᾧ τὰ ῥοῦχα τὰ χρυσᾶ μ' εὐλάβεια ἀνοίγει
Βλέπει ἀκόμη τῆς πληγαὶς τὰ αἵματα πηγμένα
Και στὸ λαιμό του τοῦ σχοινοῦ τὰ φοβερὰ σημάδια.
Και τότε τότε και νεκρὸ στὴν ἀγκαλιὰ της θέλει
Νὰ τὸ κρατήσῃ μὴν ἔρθοῦν και τῆς τ' ἀρπάξουν πάλι.

Ευτυχισμέναις ἢ στιγμαῖς! εὐτυχισμέν' ἡ ὥρα!
Ποῦ σφίγγ' ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τῆ μάνα!

Β'.

Αρματωλοὶ φορέσετε τὰ φλάμπουρα τοῦ Πίνδου
Καὶ τὸ σπαθὶ τὸ κλέφτικο στὴ μέση σας ζωσθεῖτε
'Ο Πατριάρχης ἔρχεται ἀπὸ τὴν ξένη χώρα.
Καὶ σεὶς ποῦ μαρτυρήσατε γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι,
Καρδιαῖς μεγαλοδύναμαις, ψυχαῖς ἀγιασμέναις,
'Αφήσατε τὰ σάβανα τὰ κατατροπημένα
Κι' ἀνοίξατε τοῦ τάφου σας τὴ χλωμιασμένη πλάκα
Καὶ τὴ λαμμπρὴ σας τὴ στολὴ φορέσετε καὶ πάλι
Τὸ καρυοφύλλι στὰ ζερβιά καὶ τὸ σπαθὶ στό χέρι
'Ο Πατριάρχης ἔρχεται ἀπὸ τὴν ξένη χώρα.
Καὶ σὺ ψυχὴ τοῦ Σαμουήλ, τοῦ 'Ρήγα τοῦ Φεραίου,
Παράπλευρα ποῦ κάθεστε στό θρόνο τοῦ Δεσπότη,
Σὰν ἀστραπὴ πετάξετε στὴ γῆ τῶν μαρτυρίων
Νὰ συντροφεύσετε καὶ σεὶς τὸ λειψανὸ τοῦ τύρα.
Κ' ἐκεῖσπου τὰ αἱμά σας ἐχύθηκε, ἀκόμα
'Αν δάφναις δὲν ἐβλάστησαν θενά βλαστήσουν ὄμως
Καὶ μὲ τὰ πρῶτά τους κλαριά καὶ μὲ τὰ πρῶτα βόδια
Στεφάνια θὰ σὰς πλέξουμε δροσάτα μυρωμένα.

Γ'.

Στρῶστε μὲ δάφναις καὶ μυρτιαῖς τοὺς δρόμους νὰ περάσῃ
'Ο ἀρχηγὸς τῆς 'Εκκλησιᾶς ὁ μάρτυρας τοῦ 'Εθνους.
Καὶ σὺ ποῦ ζῆς μὲς τῆς σπηλιάς τ' ἀέρος θυγατέρα,
Ἐανάρχισε καὶ σήμερα, καλὴ μοιρολογίστρα,
Τὰ πάθη ποῦψαλνες συχνὰ καὶ σὺ τοῦ Γρηγορίου
Καὶ σ' ἄκου' ἡ 'Ανατολὴ κ' ἡ Δύσι σ' ἐγροικοῦσε,
Καὶ τὸ κρυφὸ παράπονο σὲ θρῆνο γύρισέ το.
— Ἄλλοι τοῦ σφίγγουν τὸ λαιμὸ καὶ ἄλλοι τὸν γελοῦνε
Καὶ λυσσασμένοι πολεμοῦν νὰ πάρουν τὴν πνοή του
Νὰ μὴν ἐμβῆ στὰ σωθικά τοῦ 'Εθνους καὶ φλομώσῃ.
Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ μακρὰ τρεμουλιασμένοι κλαῖνε

Σὰν τὸ κοπάδι ποῦ σιμᾶ τὸ λύκο ἀντικρίζει
Καὶ τὸν βοσκό του στοῦ θεριοῦ τάγρια νόγια βλέπει.
Ὡ! μόνος εἶχε μέσα του τῆς λίμνης τῆ γαλήνη
Καὶ ἔβλεπε τοῦ οὐρανοῦ τοὺς θόλους ἀνοιγμένους
Κι' ἀγγέλους ποῦ παράστεσαν νὰ πάρουν τὴ ψυχὴ του
Στὰ χρυσοπράσινα φτερά κι' ἀπάνου νὰ τὴν φέρουν.
Κ' ἦταν εὐχὴ του ὑστερνὴ καὶ ὑστερνός του λόγος
— Πότε, πατριῶ μου γλυκειά, ἐλεύθερη θὴ ἦσαι! —
Κ' ἐσβύστηκε στὰ χεῖλη του ἡ ὑστερνὴ εὐχὴ του
Καὶ ἡ ψυχὴ φτερούγιασε μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους.

Δ'.

Ὅλοι χορτάσαν αἵματα καὶ φεύγουν ἀπὸ κεῖθε,
Ὅπου σκληρὸ μαρτύριο ἡ λύσσα εἶχε στήσει.
Μόν' οἱ Ἑβραῖοι καρτεροῦν ἐκδίκησι ἀκόμη
Καὶ πέρνουν τᾶψυχο κορμὶ, στοὺς δρόμους τὸ κυλοῦνε,
Τοῦ δένουν πέτρα στὸ λαιμὸ καὶ στὸ γιαλὸ τὸ ρίχνουν.
Κ' ἐβοῦττησε τὸ λείψανο μὲς τοῦ γιαλοῦ τὰ βάρη
Καὶ πάλι ξανανέβηκε τὸ σῶμ' ἀλαφρωμένο
Καὶ στὴν ἀφρὸ παράδερνε τῆς θάλασσας ἀπάνου.
Πότε ἐδῶθε τῶσπροχνε τὸ κύμα πὸτ' ἐκεῖθε
Πότε στὸ βράχο τῶδιωχνε καὶ πότε τὸ καλοῦσε.
Ἐρημο, ξένο, ἄταφο, τῆς θάλασσας παιγνίδι,
Δὲν σ' ἔφτασαν τὰ βάσανα ἦταν κι' αὐτὸ γραφτόσου
Νὰ σὲ κυλοῦν τὰ κύματα μὲς τοῦ γιαλοῦ τὸ στρώμα.
Τὴν νύκτα ὅταν τοῦρανοῦ τὰ ἄστρα γλυκολάμπαν
Καὶ τὸ φεγγάρι τὸ χλωμὸ τὰ σύγνεφα σκορποῦσε
Τὸ λείψανο παράδερνε στὰ κύματα ἀκόμα
Ὅσο ποῦ πρόβελ' ἡ αὐγὴ λαμπρὴ, χαριτωμένη,
Κ' ἓνα καρὰδι φάνηκε μὲ τὰ πανιά ἀπλωμένα...
Σ' ἐσένα Σκλάβο ἡ τιμὴ! σ' ἐσένα τὸ στεφάνι!
Ἄπο τὸ κύμα τᾶσπλγγνο οὐ ἔσωσες, τὸ πτώμα
Καὶ τῶφρες σ' ἀκρογιαλιὰ σὲ φιλικὸ λιμάνι
Καὶ ἤρε γῆ στὴν ξενιτειὰ καὶ ἤρε λίγο χῶμα.
Καὶ μετὰ τόσα βάσανα καὶ μετὰ τόσα χρόνια
Στὴ μητρικὴ του ἀγκαλιὰ τὸ λείψανό του φθάνει.
Στρώστε μὲ δάφνας καὶ μυρτιάς τοὺς δρόμους νὰ περάσῃ

Ὁ ἀρχηγός τῆς Ἑκκλησιᾶς ὁ μάρτυρας τοῦ Ἔθνους!

Κι' ἂν τ' ὄνειρό του δὲν ἰθὺ ἀποτελειωμένο . . .

Ὡ! θάλλῃ θάλλῃ ἕνα; κειρὸς ν' ἀναστηθοῦνε πάλι

Τὰ παλληκάρια τῆς Γραβιάς καὶ τοῦ Μεσσολογγίου

Καὶ στὴν Ἁγιά Σοφία μας χρυσὸς Σπαυρός νὰ λάμψη.

Κ. Γ. ΞΕΝΟΣ.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ ΠΟΗΜΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΝ ΕΝ Τῷ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ

«ΚΟΡΑΗ»

ΥΠΟ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Κ. ΝΑΟΥΜ.

—

Α΄.

Ἐν ᾧσμα θέλει ἡ ψυχὴ νὰ ψάλλῃ δι' ἐκεῖνον,

Ὅστις στέμμα ἀκάνθινον ἂν δὲν περιεβλήθη

Ἄλλ' ἤγειρε, ἄλλ' ἔπαυσε τῶν ἀδελφῶν τὸν θρήνον

Ἄφου χιτῶνα μάρτυρος ἀσμένως ἐνεδύθη.

—

Ἐμπέριον ψάλτου δύναιμι, ὦ Πλάστια τῶρα δὲ μοι

Καὶ πτέρυγας ἠψιπετεῖς νὰ ἀναδῶ τὰ ὕψη,

Ὡς ἀετὸς ταχύπτερος, τοῦ ἰδεώδους κόσμου,

Πρὶν ὕπνου σκιὰ μέλαινα τὸ στήθος μου καλύψῃ

—

Καὶ τὴν δειλὴν, ὦ Πλάστα μου, ἐνίσχυσον ψυχὴν μου
Νὰ ψάλω ἔπη ἔντεχνα μὲ μουσαν τοῦ Ὀμήρου,
Καὶ νὰ ἐνώσω τὴν μικρὰν καὶ τρέμουσαν φωνὴν μου
Μὲ τὰ θυμῆρη ἄσματα τοῦ ἔθνους ὀλακλήρου.

Β'

Ἐκ τῆς ἀγχόνης ἄραντες Ἑβραῖοι ἄπνουν θῆμα
Τὸ σῶμα τὸ πολυπαθὲς ἔθνοφιλοῦς πρεσβύτου
Εἰς τοῦ Βοσπόρου ἔρριψαν τὸ παραρρέον κύμα
Ἵσχυον βαρὺν προσάψαντες εἰς τὸν λαιμὸν γρανίτου

Οἱ ἄφρανες νομίζουσι ἀπολωλὸς τὸ σῶμα
Καὶ φεύγουσι κορέσαντες τὴν διψαν τὴν ἀγρίαν·
Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐφόλαττε ὀλίγον ἔτι χῶμα
Καὶ δι' αὐτὸ φιλόξενον εἰς ἄλλην παραλίαν.

Γ'

Ἐντὸς ἀφροῦ κινούμενον λευκοῦ ἰστιοφόρον
Τὴν πόλιν ἐγκαταλιπὸν τοῦ θείου Κωνσταντίου
Μὲ ἀνεμῶλια πτερὰ ἐπέτα ταχυπόρον
Καὶ ἔσχιζε τὰ κύματα τοῦ φοβεροῦ Εὐξείνου,

Ἄνω περίπτάμεναι σεμνοπρεπεῖς χορεῖαι
Θείων πνευμάτων ἔψαλλον ὑδᾶς ἀθανασίας·
Φωτὸς περιεχέοντο ἀνταύγειαι μυρταί
Καὶ ἔπλεεν ἡ τελετὴ ἐν μέσῳ φωταψίας

Τίς ἄρα γε ἡ τελετή καὶ τὸ λευκὸν τὸ πλοῦν
Καὶ τίνες οἱ μακάριοι τοῦ πλοίου ἐπιβάται ;
Τί δὲ τὸ ὄραμα τὸ μεστὸν τοσοῦτων μυστηρίων ;
Καὶ πῶς οὐράνιος πομπὴ εἰς πέλαγος πλανᾶται ;

Ναυδᾶται θαλασσοῖοι, ὦ σεῖς ἀποκριθῆτε
Τοιοῦτον ἀπηντήσατε ποτὲ θαλασσοπόρον ;
Καὶ σεῖς, ὦ κύματα λευκά, πρὶν ἔτι συντριβῆτε
Εἰς βράχον ὑδρολάξευτον, τοῦ δρόμου σας τὸν ὄρον,

Ἦ στήτε, στήτε πρὸς στιγμὴν κ' εἰπέτε τί συμβαίνει
Ἐκεῖ ὅπου ἀκούετε ἀγγέλων ἁρμονίαν,
Καὶ πλοῖον ἐπειγόμενον μακρόθεν διαβαίνει
Φερόμενον πλησίον πρὸς φίλην παραλίαν ;

Ἐγείρου καὶ χαιρέτισε, ὦ πόλις τοῦ Εὐξείνου
Τὸ πλοῖον καὶ τὸν ἔνδοξον τοῦ πλοίου ἐπιβάτην,
Τὸ σῶμα δεῖξαι Ὁδητῶς τοῦ μάρτυρος ἐκείνου
Καὶ δὸς αὐτῷ ἀνάπαυσιν καὶ κλίνην πανυστάτην·

Εἶναι ὁ μάρτυς τοῦ σταυροῦ, τὸ ὄμμα τῆς ἀγχόνης·
Ὁ οὐρανὸς τὸν ἔσωσε ἀπὸ τοῦ μαύρου κύμα·
Ἦ ἄς μιγῇ τῇ κόνει σου ἡ ἰδικὴ του κόνις
Κ' ἄς εὕρη τέλος εὐσπλαγγνον νὰ τὸν καλύψῃ μνήμα.

Ἴσως πολὺ δὲν κοιμηθῇ εἰς ξένης γῆς κοιτίδα,
Ἴσως θελήσῃ ὁ Θεὸς μὲ εὐμένεις ἔν βλέμμα
Νὰ ἴδῃ καὶ τὴν δυστυχῆ τὸς γέροντος πατρίδα
Καὶ νὰ τὴν στέψῃ μ' ἀγλαὸν εὐλευθερίας στέμμα.

Καὶ τότε μὴ ἀδημονῆς ἐάν στοργὴ δίκαια,
Στοργὴ Μητρὸς τὸ τέκνον της ποτὲ ἀναζητήσῃ.
Νὰ τὸ καλύψῃ ἄφες το ἡ πατρικὴ του γὰρ
Κ' εὐγνώμων ἄφες ἡ Ἑλλάς μνημεῖον νὰ τῆ στήσῃ.

— 00 —

Δ'.

Ἐξ οὐρανοῦ τὸ σύνθημα τὸ μέγα μᾶς ἐδόθη
Καὶ ἤστραψαν τὰ ὄρη μας τὴν λάμπιν τὴν μεγάλην,
Ἦν καρεδόκουον πρὸ καιροῦ τοῦ Ἑλληνοσ οἱ πόθοι,
Κ' ἡμέρα λαμπρὰ ἤρχισε νὰ ὑποφώσκῃ πάλιν,

Μ' ἐλευθερίας ἄσματα ὁ ψάλτης τῶν ὁρέων
Συνήραξε τὰ πνεύματα πολεμιστῶν ἀνδρείων·
Κ' ἐνθουσιώδεις ἤκουον ἐκεῖνοι τὸν Φερατὸν
Κ' ἐνίκων μὲ τὰ ἄσματα τὰ στίφη τῶν ἀγρίων.

Ἐπὶ παρῆλθον ἔκτοτε ἀγώνων πικρὰ ἔτη
Καὶ ἐπιπτον οἱ ἥρωες εἰς τῶν μαχῶν τὴν ζάλην·
Ἄλλ' εἰς τὴν νίκην ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐποδηγέται
Κ' ἔμειναν τέλος νικηταὶ εἰς τὴν γενναίαν πάλην.

Καὶ ὅτε πλέον ἡ πατρίς ἀνεξωγονήθη
Ζεφύρους ἀναπνεύσασα κ' ἐλευθερίας αὔρας
Τὰ τέκνα ὄσ' ἀπώλεσε εἰς μάχας ἐνθυμήθη,
Τοὺς Ἥρωας τῆς Γραβιάς καὶ τῆς ἁγίας Λαύρας.

Κ' ἐνῶ ἐξήτει πανταχοῦ τῶν τέκνων της τὴν κόριν,
Ἐἶδε μακρὰν εἰς ξένην γῆν τὸ κατηφές τὸ μνημα

Ἐκείνου ὅστις ἔδωκε τὸ σῶμα εἰς ἀγχόνην
Κ' ἔγεινε σῶμα τοῦ Μαχμοῦτ καὶ τῆς πατρίδος ὁύμας

Μὲ δάκρυ ἔσπευσε χαρᾶς καὶ θλίψεως συγχρόνως
Κ' ἐζήτησε τὸν μάρτυρα ἀπὸ τῆν γῆν ἐκείνην·
Εὐρίσκει τέλος βάλσαμον ὁ ἔθνικός μας πόνος
Κ' εὐρίσκει ὁ Γρηγόριος τὴν πατρικὴν του κλίνην.

— 00 —

Ε΄.

Ἐκεῖ εἰς βράχου ἐξοχὴν ὅπου ψυχὴ πλανᾶται
Αἰῶνας ὄλους γίγαντος καὶ Σλαμινομάχου
Ἐκεῖ ὅπου κατέλιπε τὸ σῶμα νὰ κοιμᾶται
Ἦ φιλελεύθερος ψυχὴ ἑνὸς νέου ναυμάχου,

Ἐκεῖ ὅπου ἐκπνέοντες κ' ὑπόκωφοι εἰσέτι
Στενόντων θρῆνοι φθάνουσι Περσῶν ἀπὸ τὰ σκότη
Τῶν θαλασσίων ἀγκαλῶν, καὶ ὅπου τόσα ἔτη
Ἄντελαλοῦντο φονικῶν πολέμων μαῦροι κρότσι,

Ἐκεῖ ἔλπεις μ' ὠδήγησε νὰ ἴδω διαβατὸν
Τὸ πλοῖον τὸ ἐρχόμενον μετὰ τῶν κειμηλίων.
Καὶ εἶδα θεῖαν τελετὴν μυστήριόν τι ξένον
Καὶ φάσματα λευχεύοντα ἐπὶ τῶν παραλίων.

Σκιαὶ πολλαὶ ἠγείροντο ἀφήνουσαι τοὺς τάφους,
Ἐνῷ μακρὰν ἠκούοντο ἀγγέλων ψαλμῳδαί,
Καὶ στεναγμοὶ ἐξήρχοντο πολλοὶ ἐκ τοῦ ἐδάφους,
Ἐνῷ συγχρόνως ἔψαλλον φωναὶ ἄλλαι μυρία.

Κ' ἐφάνη πλοτον πύρινον ἀτμοποροῦν βραδέως,
Καὶ πλέον πρὸς τὰς γελαστάς ἐκεῖ που παραλάας
'Αγγέλου; εἶχεν ὁδηγούς· ἀντὶ θνητοῦ πρῶρέως
Κ' εὐσχήμους ἄλλας συνοδοῦς τῶν Χερουβεὶμ χορείας.

Σκιρτᾶτε καὶ χορεύετε, ὦ ποταμοὶ καὶ ὄρη
Κ' ἐξέρχου εἰς ὑπάντησιν. ὦ Πειραιεῦ, ἀθρόος·
Σὺ δέ, ὦ πλοτον ἱερὸν, εἰσέρχου καὶ προχώρει,
Σὲ χαιρετίζουσι ἥλιος καὶ οὐρανὸς πατρῶος.

ΣΤ'.

Καὶ ἰδοὺ τέλος ἐφθασεν ὁ ποθητὸς ἐθνάρχης
Κ' ἰδοὺ πληροῦνται ἐθνικοὶ τοσοῦτων χρόνων πόθοι·
Καὶ βλέπει τέλος καὶ νεκρὸς, ἀφοῦ δὲν ἠζιώθη
Νὰ ἴδῃ ζῶν τὴν φίλην του πατρίδα ἐλευθέραν.

Μ' ἀργυροχρόσους στέψατε τὴν κάλπην του θυσάνους·
Καὶ σεῖς, ὦ κόραι, ἠρέψατε χλωροῦς ἀνθέων κλῶνας
Εἰς κήπων τόπους χλοερῶς καὶ εἰς εὐθαλεῖς λειμῶνας
Καὶ πλέξατε ἀβρόχαιρες ποικιλανθεῖς στεφάνους.

Καὶ σπείρατε τὰ ἄνθη σας φαντίζουσαι τὸ μνήμα·
Σὺ δέ, ὦ μάκαρ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολε, κοιμήσου,
Σὲ βαυκαλίζουσι ἄγνατα σὲ σκέπει ἡ πατρίς σου,
Κοιμήσου, μάρτυ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ ἀγῶνος θυμα.

Καὶ ὅταν ἡ ἀνατολή βροντήσῃ καὶ ἡ δύσις
Κ' ἀπ' ἀστραπῆς ὁ Ὀλυμπος καῖ, καὶ ὅταν κρότον
Τυρραννοκτόνον ἐρευχθῆ πυρόβολον τὸ πρῶτον,
Ἐξύπνησον τὰ ὄπλα μας κ' ἡμεῖς νὰ εὐλογήσῃς·

Ω Δ Η

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑΚΟΜΙΑΗΝ ΤΩΝ ΔΕΙΨΑΝΩΝ

Τ Ο Υ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ὦ εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον πορευθεὶς τῶν Μυροφόρων
ὄχορός τοῦ ἱεροῦ τοῦ ζήλου ἤνεγκε τὸν φόρον,
οὕτω νῦν ἡ εὐσεβής μου Μοῦσα μὲ τρομώδη χεῖρα.
τῶν ἐνθέων σοι προσάγει τούτων τῆς ἐπῶν νὰ μύρα.

Ἄμφια ὁ Σεβασμός μου, νέος Ἰωσήφ εὐσχήμων,
ἤθελε νὰ σοὶ κομίσῃ ὄφρασματων βαρυτίμων,
ἐπειδὴ τὴν ἱεράν σου ἐν τῇ μνήματι ἐσθῆτα
ἐφαρμμένην εὔρον πάσαν, οἰκουμένης ἀρχιθῆτα,
ὡς ὑπὲρ τοῦ δούλου γένους λειτουργῶν καὶ νεκρός ἔτι
νὰ διηλλοῖς τὰ τοσαῦτα ἀπὸ τῆς ταφῆς σου ἔτη,
πρὸς θεὸν τὰς χεῖρας αἴρων καὶ τὰ γόνατά σου κλίνων
ὑπὲρ τοῦ δεδουλωμένου ἔτι μέρους τῶν Ἑλλήνων.
Εὐτελής ὁ τοῦ Δουγδούνου ὀλοσηρικός ἐκεῖνος
πλοῦτος ἵνα περιβάλλῃ τὸ πανιερὸν σου σκῆνος·
ἐσθῆς πρέπει σοὶ καλλίων καὶ τῶν μᾶλλον βαρυτίμων,
ἐν αἷς ἄργυρος ἢ κρόκη, ἄπεφθος χρυσὸς ὁ στήμιων.
Εἰς τὴν φίλην σου πατρίδα ὁ τοσαῦτα ἔτη ξένος

ἐπανακάμψης πρέπει γάλλιστα ἡμφιεσμένος·
 Ἄλλ' ἰδοὺ στολήν σὺ θείαν φέρεις· τὴν ἐκπρέπειάν της
 ἰὰ φωνήσῃ τοῦ Λουγδοῦνου ὁ πῶν σηρικῶν ὑφάντης,
 ἐπειδὴ, ἐξειργασμένην οὖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰψίστου,
 ἔ' ἀπομιμηθῆ δὲν φθάνει ἢ ἀνέφικτος κερκίς του.
 Τὴν διάχρυσον πορφύραν ὑπερβαίνει βασιλέως,
 εἶναι δὲ τοῦ τρισυμνήτου μαρτυρίου σου τὸ κλέος.
 Ἦ νεκρὸν ὑποδεχθεῖσα καὶ κηδεύσασά σε πόλις,
 ἀριθμοῦσα οἰκητόρων μυριάδα τότε μόλις,
 ἔγινεν, εὐλογηθεῖσα ὑπὸ σῶν χειρῶν ὀσίων,
 κατὰ πληθυσμὸν καὶ πλοστον ἔκτοτε δεκαπλασίω.
 Πολλαπλὴν ἢ εὐλογία οὕτω τῆς νεκρᾶς χειρὸς σου
 τὴν πρὸς σὲ φιλοξενίαν ἀνταπέδωκε τοῦ Ῥώσσου
 Οὕτω καὶ ἡ πόλις, ἣτις νῦν τὸ σκῆνος σου φυλάττει
 τάχιστα καὶ πανευδαίμων καὶ πολυαυθρωποτάτη
 ἔσται, ὑποδεξαμένη μετὰ σεβασμοῦ της τόσου
 τὸν ὑπερευλογημένον θεσαυρὸν τοῦ σώματός σου,
 μετὰ ὅσης εὐλαβείας τὴν μετάληψιν τὴν θείαν
 δέχεται εὐσεβῆς πρεσβύτης εἰς τὴν ὥραν τὴν λοιπῆαν.

Ὡς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον πορευθεὶς τῶν Μυροφόρων
 ὁ χορὸς τοῦ ἱεροῦ του ζήλου ἤνεγκε τὸν φόρον,
 οὕτω νῦν, ἡ εὐσεβὴς μου Μοῦσα με τρομώδη χεῖρα
 τῶν ἐνθέων σοι προσάγει τούτων της ἐπῶν τὰ μύρα.

Τὰς ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρις Ὀδησσοῦ θαλάσσας
 δις νεκρὸς ὁ πρωτομάρτυς τοῦ Χριστοῦ διαπεράσας,
 εἰς ἀγιασμὸν τὸ ὕδωρ ἅπαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου
 μετεποίησε καὶ σκεῦος ἱερὸν τὴν πύελόν του.
 Καὶ ἐκ γενετῆς δὲ λέγουσι, ὅτι ἀομμάτου Ῥώσσου
 διερωτίσας τὰς ὄψεις ἢ θαυματουργὸς σορός σου.
 Ὅταν ἡ κομίζουσα σε ναῦς νεκρὸν ἐκ τοῦ Εὐξείνου
 ἔπλεε παρὰ τὴν πόλιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντινου,
 ὁ ἀνάσπων νῦν ἐκείνης, κακῆ μοίρα, Ἀσιάτης
 πρωτοδόλον σταυρὸν εἶδεν ὑπὲρ τὰ καρχήσια της.
 Τί πυθόμενος κομίζει τὸ μυστηριώδες πλοστον,
 ἔμαθεν ἐν τῶν πανσέπτων ὅτι φέρει κοιμηλίων,

τὰ ὄσα τοῦ Πατριάρχου, ὅν ἀπέκτειναν ἀγγλὸν
τοῦ προγόνου τοῦ Μαχμούτη στρατιῶται μαιφόνιοι.
Ὁ νεκρὸς τοῦ νοσταλαγόντος μικρὸν θέλει Γρηγορίου
πρὸ τῆς πόλεως νὰ μείνῃ τοῦ λαμπροῦ του μαρτυρίου,
ἵνα τὴν πνευματικὴν του πάλιν νόμφην, καὶ κρυφίως,
μετὰ ἡμισυ αἰῶνος ἴδῃ ὁ νεκρὸς νεμφίος.
Ὁ πυρίπνους Γίγας αἴφνης παύει ἀπὸ ταυτομάτου
τὸν χυλὸν ἐρέσων νὰ κινή βραχίονά του.
Ἴδε τὰ Πατριαρχεῖα τὰ πενθοῦντα ἐκεῖ κάτω
ἐν δεινοῖς ἀπεριγράπτοις καὶ ἐν πιεσμῷ ἐσχάτῳ.
Τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἴδε κλυδωνιζομένην νῆα,
ἧς τῆ θεῖα τρις ἐγένου κυβερνήτης ἐπιπνοῖα.
Ἐν τῷ μέσῳ πελαγίζει μαινομένων καταγίδων.
Τοῦ Ἰσλαμισμοῦ τὴν δαίρει καὶ τοῦ Παπισμοῦ ὁ κλύδων.
Τοῦ Πανσλαδισμοῦ ὁ σίφων εἶναι ἤδη οὐ μακρὰν τῆς.
Τὴν πυξίδα τῆς νὰ κλέψῃ προσπαθεῖ ὁ Προτεστάντης.
Ὡς τῆ τῆς Γιβεριάδος ἐπετίμησε μανία
ὁ Χριστός, τῆς ἀπωλείας σώσας τὴν τοῦ Πέτρου νῆα,
καὶ σὺ οὕτω τῆ ἀγρία ἐπιτίμησον θαλάσση,
ἴσως ὁ δεινὸς βρασμὸς τῆς καὶ ὁ κλύδων τῆς κοπάση,
καὶ σωθῆ τῆς μυκωμένης, Πατριάρχα, τρικυμίας
ἡ δεινῶς χειμαζομένη κιστὸς τῆς Ἐκκλησίας,
ἦν πειράται τοῦ κινδύου παντὶ σθένει του νὰ σώσῃ
ὁ παῖς ἀρετῆς ἀπάσαις καὶ τῆ κλήσει ὁμοίος σοι
Ἄν τὸν μέγαν τοῦτον ἄθλον διαπράξῃται ἀμέμπτος
ὁ Γρηγόριος ὁ ἔκτος, μέγας ἔσται ὡς ὁ πέμπτος.

Ὡς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον πορευθεὶς τῶν Μυροφόρων
ὁ χορὸς τοῦ ἱεροῦ του ζήλου ἠνεγκε τὸν φόρον,
οὕτω νῦν ἡ εὐσεβὴς μου Μοῦσα μετὰ τρομῶδη χεῖρα
τῶν ἐνθέων σοι προσάγει τούτων τῆς ἐπῶν τὰ μέρα.

Ἡ ἅγια μας Σοφία ἰδοὺ λάμπει ἐκεῖ πέραν
ἐν αὐτῇ τὴν ἀποφράδα τῆς ἀλώσεως ἡμέραν
ἀτελής ἡ θεῖα, λέγουν, λειτουργία ἔχει μείνει,
ὡς καὶ ἡ μυσταγωγία ἡ μεγάλη μας ἐκεῖνη,
ἦν τὸ ἔθνος ἱερούργει ἐν ταῖς μάχαις ἐπτά ἔτη,

ἀσυντέλεστος καὶ μάλισ ἐν τῷ ὄρθρῳ μένει ἔτι.
 Πλὴν καὶ τὸ λοιπὸν τῆς μέρους θέλει μέλπει ἢ πυρρῆτι
 ἐν ναῶν ἐκτεινομένων ἀπὸ Ἰστρου μέχρι Κρήτης,
 καὶ ἀντίδωρον ὁ Ἄρτι τὴν ἐλευθερίαν δώσει
 Θεσσαλοῖς, Θραξί, Νησίταις, Ἰπαιρώταις, Μακεδόσι.
 Νῦν τὴν προποντιίδα πλέει ἤ; ἐν τῷ βαθεῖ πυθμένι
 ἡ ἁγία, λέγουν, εἶναι τράπεζα πεφυλαγμένη
 τῆς ἁγίας μας Σοφίας, ὑπ' ἀγγέλων βυθισθεῖσα
 πρὶν καὶ ταύτην βεβηλώσῃ τῶν κατακτητῶν ἡ λύσσα.
 Κυανὰς ἐπανευρίσκεις τὰς θαλάσσας· νῦν ἐκαίνας,
 ἅς εἰς Ὀδησσὸν ἐκπλέων ἄφησες κατακοκκίνας.
 Νῦν εἰς πτώματα Ἑλλήνων, πλῖοντα ἐν τῇ θαλάσῃ,
 ὡς αἱ νῆες πᾶσαι τότε, ἡ σὴ ναῦς δὲν προσαράσσει.
 Νῦν λιμώττουσιν τοῦ Αἰγαίου οἱ ἰθῦς ἐν ᾧ βορὰ των
 μία γραιικῶν ὑπῆρχε τότε μυριάς πτωμάτων.
 Ἰδοὺ νῦν τοῦ « Βυζαντίου » διακρίνει ὁ πρωράτης
 μίαν τῆς Ἑλλάδος δόξαν, τὰ ἀθάνατα Ψαρά της.
 Δῶδας σὺ εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ πρωταθλητοῦ τοῦ γένους
 ἱστοῦς φέρε, κλεινὴ νῆσος, τουρκικῶν νηῶν ἡμμένους.
 Ἄν δακτύλιος κοσμήσῃ ποτὲ δάκτυλον τοῦ πλάστου,
 σὺ τῆς πανοθενοῦς θά ῥσαι ὁ ἀδάμας δεξιᾶς του.
 Νῦν τὴν περικαλλεστάτην, τὴν ἀνοχοκομοῦσαν Χίον
 παραλλάσσει τὸ κομίζον τὰ σεπτὰ ὀστά σου πλοῖον.
 Νέα Μυροφόρος αὐτῇ, εἰς τὴν ἰσρὰν κηδεῖαν
 τὴν ἡδίωτην ἀποστέλλει τῶν ἀνθῶν της εὐωδίαν.
 Νῦν τὴν ἑλληψιν ἠθάνθη τοῦ Ὀμήρου της ἡ Χίος,
 ἤθελεν ὁ αἰετός της νὰ ὑπῆρχε νῦν ὁ θεῖος,
 ἵνα μ' ἐνθεον τὸν ὄιστρον ἄσῃ καὶ μολπὴν λιγεῖται
 πρὸς τὴν εὐχρόν του λύραν τὴν προπῶδη ἐλεγείαν.
 Διηγῆσαι, Ῥαχὴλ νέα, τῷ ἐκδικητῇ τοῦ γένους
 πόσας σου ἀθρᾶς οἱ τοῦρκοι ἠχμαλώτισαν παρθένους,
 πόσων δὲ σου τέκνων (ὅπερ τῆς σφαγῆς των πολλῶν χεῖρον)
 τὸ πανάγιον ἐπῆραν τοῦ βαπτίσματός των μύρων
 πόσων ἔσχισαν μητέριον τὰς γαστέρας ἐγγυμῶνων,
 πράττοντες μιᾶ τοῦ ξιφροῦς κατενέξει διπλοῦν φόνον.
 Ἐπὶ ἐὰν τοὺς ὀρήνους πάντας τῶν μυρίων σου θυμάτων,
 ἐὰν πᾶσας τὰς ἀράς των καὶ τὸ ψυχολόγισμά των
 ἠθελεῖς εἰς τὸν μέγαν λέοντα ἐμπερικλείσει

τοῦ νεκροπομποῦ ἀτιμῆρους, ἤθελον αὐτὸ κινήσει.

Ὡς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον παρευθεῖς τῶν Μυροφόρων
ὁ χορός, τοῦ ἱεροῦ του ζήλου ἠνεγκε τὸν φέρον
οὕτω νῦν ἡ εὐσεβής μου Μοῦσα με τρομώδη χεῖρα
τῶν ἐνθέων σοι προσάγει τούτων τῆς ἐπῶν τὰ μύρα.

Τοῦ ἐθνάρχου ἡ κηδεῖα, Λέσθος, ἔφθασε ἐμπρός σου.

Ὁ Ἀρίων σου ποῦ εἶναι τόρα καὶ ὁ Τέρπανδρός σου;

Ἐπιθάς χυροῦ δαελφνος, ὦ Ἀρίων, ὡς τὸ πάλαι,
ἀκουλούθει καὶ λιγία ἐπικηδεῖά του ψάλλε.

Φιλοτήσια τὴν λύραν τῆς Σαπφροῦς ἔχραναν ἔπει,
διὰ τοῦτο νὰ μεθέξῃ τῆς σεπτῆς πομπῆς δὲν πρέπει
Νῦν ὡς τῆς πατρίδος κόλπος ὁ λιμὴν σὲ περιβάλλει
ὁ Πειρατικὸς ὡς τέκνον προσφιλὲς μητρὸς ἀγκάλη.

Ἔθνη ἕξ με τηλεβόλα τὰ ὄσπᾶ σου θυμιῶσι,

Ἑλληνες, Τεύτονες, Ἀγγλοὶ, Ἰταλοὶ, Γαλάται, Ῥῶσσοι.

Ὁ σαρθεῖς εἰς τὰς τριόδους ὑπὸ τῶν ἀποκτεινάντων
τὸν σεπτὸν υἱὸν τοῦ κτίστου καὶ συντηρητοῦ τῶν πάντων.

σῦρεις βασιλεῖς, κατόπιν τόρα καὶ γεραριωτάτους
δεκαπέντε ἱεράρχαι, πάντα πρόκριτον τοῦ κράτους.

Πέντε μυριάδων πλήθους, τῆ σαρῶ σου ἐπομένου,
ὁ μαγνήτης, Πατριάρχαι, ὁ πνευματικὸς ἐγένου.

Ὁ ριφθεῖς εἰς τοῦ Βασπόρου τὸν βυθὸν βορὰ ἰχθύων
εἰς μυρία τόρα χεῖλη γλυκασμὸν παρέχεις θεῶν.

Σὲ ἡ Ἀθηναῖα, ἀρχαία πολιούχος, φθονεῖ, ὅστις
ἀντ' αὐτῆς ὁ πολιοῦχος γίνεσαι τοῦ ἄστειός τῆς,

καὶ διὰ πομπωδεστέρων ἢ αὐτὴν παναθηναίων
ἐπειδὴ τιμᾶ ἡ πόλις τὸν προστάτην τῆς τὸν νέον,

ἡ διάλιθός σου μήτρα ἀμαυροῖ ὑπερ ἐφόρει
κράνος, ἡ ποιμαντικὴ σου βλάβος τὸ χαλκοῦν τῆς δόρου

Τὸν βωμὸν ὁ θεηγόρος ἰδὼν Παῦλος τοῦ « ἀ γ ν ὠ σ τ ο υ

θ ε ο ὤ » πάλαι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τοῦ κηρύγματός του,
ἐν δυνάμει λόγου εἶπε τοῖς ἀπίστοις ἀητήτην

« Ἀθηναῖοι, καὶ γὼ τοῦτο ν τὸ ν θ ε ὸ ν ὄ μ ε ν κ η ρ ὠ τ τ ω . »

Οὕτω δὲ εἰς πᾶν τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀγίας

τοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς μετέδω ὁ ἀπόστολος θρησκείας

τὴν ἐλευθερίαν οὕτω θέλουν τὰ νεκρά σου χεῖλη
ἐκ τῶν Ἀθηναίων τῶν δούλων ἡμῶν ἔθνει ἐξαγγεῖλει,
ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ πάλιν μεθ' ἡμῶν ἐν τοῦτο γίνῃ,
ὡς μᾶς ἔχει καὶ ἐν πίστει ἐν τοῦ Παύλου ἡ σαγήνη.

Ὡς εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον πορευθεὶς τῶς Μυροφόρων
ὁ χορὸς τοῦ ἱεροῦ του ζήλου ἤνεγκε τὸν φέρον
οὕτω καὶ ἡ εὐσεβής μου Μοῦσα μετ' τρομώδη χεῖρα
τὰ λιτά της ἔπη ταῦτα σοὶ προσήγαγεν ὡς μύρα.

(ἔδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἐθνοφύλακι

ΚΑΛΑΙΒΟΥΡΤΣΗ

Ἡ παροῦσα ἀκολουθία περιελθοῦσα τυχαίως εἰς
χεῖρας τοῦ Πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κυρίου Ἀ-
βερκίου Λ. Λαμπίρη ἐδόθη ἡμῖν προθύμως αἰτήσασιν
εἰς δημοσίευσιν. Ὅθεν καὶ ἐκφράζομεν αὐτῷ δημοσίως
τὴν εὐγνωμοσύνην μας ἐπὶ ταύτῃ τε καὶ ἐπὶ πολλαῖς
συνδρομαῖς, ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος πο-
νήματος. Νομίζομεν δ' ὅτι διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς
παρούσης ἀκολουθίας οὐ μόνον καθίσταται τὸ πονη-
μάτιον πληρέστερον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταλαβὸν κατὰ
τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐποχὴν αἴσθημα τὸ ἔθνος ὅλον
διὰ τὴν πολῦτιμον ἐλευθερίαν του καταφανέστερον
γίνεται. Ἐτι δὲ πασιφανῶς δεικνύει αὕτη πῶς εὐθύς
ἐξ ὑπαρχῆς ἔθεωρήθη καὶ ἐπιστεύθη ἡ μεγάλη τοῦ
περικλεοῦς Πατριάρχου θυσία, ἐκ διττῆς δηλαδὴ ἀ-
φορμῆς, θρησκευτικῆς τε καὶ πολιτικῆς ὡς ἐκ τῶν
ὁστέρων τοῦτ' αὐτὸ ἐκυρώθη.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΟΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ,

Τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν ἔτει 1824 τῇ 10 Ἀπριλίου ὑπὲρ τῆς
᾽Ορθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ τῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας

Συγτεθεῖσα μὲν τὸ 1822

᾽Υπὸ τοῦ ἐν μικρῇ τῇ λήξει Μητροπολίτου Ζακύνθου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ.

Ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ καὶ διασκευασθεῖσα

᾽Υπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου

ΑΒΕΡΚΙΟΥ Α. ΛΑΜΠΙΡΗ

τὸ αἴμα .

Τῆ Ἀποστολικῆ, Ἀνατολικῆ καὶ Καθολικῆ
Ἀγία καὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, Μητροί-
πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Θεοῦ σὺν γύμνῃ, τροφῇ τῶν ὀρθοδόξων

δέξοιο ἀσμέτως τε ἀκολουθίας

τὸ ἀνάθημα Πατριάρχου τοῦ θελου.

Ζήλω γὰρ αὐτὴν συνεγραψάμην θείῳ.

Ὁ ἐλάχιστος τῶν ὑμετέρων τέκνων

Ν. Γ. Ἱερεὺς καὶ Οἰκονόμος ΚΟΚΚΙΝΗΣ.

Ἐν μηνὶ Ἀπριλίου δεκάτῃ,

Τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος, Γρηγορίου τοῦ Β'. ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως καὶ τῆς τοῦ Γένους ἐλευθερίας.

[Εἰς τὸ λυχνικόν].

[Εἰ ἐστὶν ἀγρουκνία]

Εἰς τὸν μικρὸν ἑσπερινόν : Ἰστῶμεν στίχ. δ'.

Ἦχος Β'. Οἶκος τοῦ Ἐφραθά.

Δεῦτε τῶν εὐσεβῶν, οἱ παῖδες εὐφρανθῶμεν, ἐν τῇ τοῦ Ποιμενάρχου, μνήμῃ τῇ Πανενδόξῳ, δόξαν Θεῷ προσφέροντες.

Τέρπου ἡ Ὁδησὸς ἐγκεκτημένη σκῆνος, τοῦ Θεοῦ Γρηγορίου, ὃ ἔπεμψε πανσόφως, πρὸς σὲ ἡ θεία Πρόνοια.

Γένη τὰ μιὰρὰ, Ἑβραίων καὶ τῆς Ἄγαρ, ἐν Ὁδησσῷ τὴν δόξαν, τοῦ Θεοῦ Πατριάρχου, ἴδετε καὶ αἰσχύνητε.

Ἰστασο πρὸς Θεὸν, πρέσβυς, ὃ Πατριάρχᾳ, ἵνα τὸ γένος σῶξῃ, Ἑλλάδος δι' ὃ θῦμα, ὑπὸ ἀνόμων γέγονας.

Δόξα Ἦχος: α' :

Ὁ τῆς γενναίας καὶ ἀδαμαντίνου σου ψυχῆς ἀξιωμακάριστε Γρηγόριε ! Σὺ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀνένδοτον ἔχων τὴν ἀγάπην ἔλεγες· οὐκ ἔστι μοι ἄνεσις, ἕως ἴδω τὸ ἑλληνικὸν ἡμῶν ἔθνος ἐκ τῆς δουλείας ἐλεύθερον, ὅθεν Θεῷ Πνεύματι πυροπολούμενος, τοὺς δυσσεβεῖς Ἀγαρηνοὺς ἠρέθισας,

κόσμου σε θάπτον χωρίσαι και πρὸς τὸν ποθούμενον παραπέ-
ψαι Χριστὸν, ὄν ἰκέτευε λυτρωθῆναι ἐκ τῆς δουλείας ἅπαν τὸ
ἔθνος ἡμῶν.

Και νῦν τῆς ἑορτῆς : Φῶς Ἰλαρὸν

Εἰς τὸν στίχον στιχηρὰ προσόμοια τῆς ἑορτῆς.

Δόξα Ἦχος Π.1: δ'.

Ἱερομάρτυς Γρηγόριε, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐνδυσάμενος,
μισθὸν ἐκομίσω τῆς Ἱεουργίας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ,
τὸ τελειωθῆναι δι' αἵματος, δι' ὃ θῦμα γενόμενος τοῦ Οὐρα-
νίου Πατρὸς, διὰ χειρὸς ἀνόμων Ἀγαρηνῶν ἐκτάνθη· Ἱερώτατε,
καὶ μάρτυς σεπτὸς ὑπὲρ πίστεως καὶ τοῦ ἔθνους ἐδείχθης,
πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν ἀθλητὰ Μακάριε.

καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς, Νὺν ἀπολύεις

Τρισάγιον : ὅτι Σοῦ : τὸ ἀπολυτικίον τοῦ ἀγίου καὶ τῆς
ἑορτῆς, καὶ ἀπόλυσις τοῦ μικροῦ ἑσπερινοῦ.

Εἰς τὸν μετὰ τὸν ἑσπερινὸν, τὸ Μακάριος ἀνήρ.
Εἰς τὸ, Κύριε ἐκέκραξα, ἱστώμεν στίχ. Η: δ' : τῆς
ἑορτῆς καὶ δ' : τοῦ ἀγίου.

Τοῦ Ἀγίου : Ἦχος α' : Τῶν Οὐρανίων ταγμάτων.

Παρανομίας ὁ Ἄναξ, σοφὲ Γρηγόριε, εἰς ὄνειδος ἀγχόνην,
κατὰ σοῦ ἐτοιμάζει, ὁ δὲ τῆς εὐσεβείας Θεοφιλὴς Αὐτοκράτωρ
εἰς Ὀδησσόν, μετὰ μεγάλῃς τε δόξης καὶ προπομπῆς, ὡς εἰ-
κὸς ἐνταφιάζει σε. — Δίς. —

: Εἰ καὶ Ἑβραίοις ἐδόθη, ἱερομάρτυς Χριστοῦ, καὶ κατὰ γῆς ἐσύρθης, δ' ἀγάπην τοῦ γένους, οἰκεῖς ἐν τοῖς ὑψίστοις χαρμονικῶς Χερουβιμ ἀναμέσοντε, τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῷ Ποιητῇ, καὶ Θεῷ ἀναπεμπόμενος.

Στίφη πιστῶν ἀθροισθέντα πανηγυρίσωμεν ἡμέραν τὴν ἀγίαν, ἐν ἣ γέγονε θῦμα, ὁ Θεὸς Πατριάρχης ὑπὲρ ἡμῶν, νέας Ῥώμης Γρηγόριος, καὶ τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων λαμπρᾶ φωνῇ, εὐπρεπῶς εὐχαριστήσωμεν.

Δόξα καὶ νῦν. Ἦχος, α' :

Ὁμοφρόνῳ Πνεύματι, πάντοθεν οἱ χριστοφόρων Ὁρθόδοξοι, ἐν Ὁδησοῦ γηθοσύνας ἀγόμενοι.

Πλ: α' : Γονυπετοῦντες, τὸ σεβάσμιον καὶ διάσημόν σου σκήνος, αἰσίως ἀσπάζονται.

Β'. Αἱ δὲ ὑπέρτατοι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις, σὺν τῷ ἰδίῳ Δεσπότη προπορευόμεναι.

Πλ: β' : Τρανῶς τῷ ὄχλῳ τῷ ἐπομένῳ κραυγάζουσι τί οὕτω σεσίγηται ἡ γλῶσσα πάντων ὑμῶν, ὧ θεόφορονες, καὶ παρρησία, οὐ κράζει μεγαλοφώνως προσφθεγγομένη; Ἴδου ὁ ὑπέρμαχος Ἑλλάδος παραγίνεται.

Γ'. Ἄρατε χεῖρας, καὶ πάντες εὐχαριστίας ἀποδώσατε, πρὸς τὸν Ἀρχιθύτην ὑμῶν πατέρα.

Βαρύς. Διὰ τούτου γὰρ ἡ ποθητὴ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων σωτηρία γέγονεν, ὃν εὐφημῆσαι οὐκ ἰσχύομεν, καὶ ὄντως ἄξιον ὕμνον ἀπονέμειν οὐ ῥάδιον.

Δ'. Τούτου γὰρ ἡ πολιτεία υπερβαίνει πᾶν ἐγκώμιον.

Π: δ' : Διὸ Πάνσεπτε Ἱεράρχα, αἰεὶ σὺν τῇ Παρθένῳ καὶ μητρὶ, τοῦ Θεανθρώπου, πρέσβευε διὰ παντός, τῷ ἐν Ἑψίστοις Δεσπότη ἵνα σώζῃ ἀβλαβῆς ἐκ τυράννων τὸ πιστὸν γένος σου· σὲ γὰρ πάντες προστάτην προσφέρομεν.

Α'. Ἀκαταπαύστως καὶ ἀγλαοφανῶς μεγαλύνοντες.

Εἴσοδος, τὸ φῶς Ἰλαρὸν

Προκείμενον τῆς ἡμέρας, καὶ τὰ ἀναγνώσματα

πρῶτον τοῦ Ἀ. Ι: τοῦ Χρυσοστόμου

Παροιμιῶν τὸ Ἀνάγνωσμα. Κεφ. ι': 8.

Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, καὶ εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὔρε σοφίαν, καὶ θνητός ὃς εἶδε φρόνησιν. Κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς. Τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν. Πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν. Ἐκ γὰρ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη, νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ.

Τοιγαροῦν ἀκούσατέ μου, ὦ τέκνα, σεμνά γὰρ ἐρῶ καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει. Αἱ γὰρ ἔξοδοί μου, ἔξοδοι ζωῆς, καὶ ἐτοιμάζεται θέλησις παρὰ Κυρίου. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, καὶ πρῶτημι ἐμὴν, φωνὴν υἱοῦ ἀνθρώπων. Ὅτι ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκεύασα βουλήν καὶ γινῶσιν καὶ ἔννοιαν, ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην. Ἐμὴ βουλή καὶ ἀσφάλεια, ἐμὴ φρόνησις, ἐμὴ δὲ ἰσχὺς. Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ· οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὐρήσουσι χάριν. Νοήσατε τοίνυν ἄκακοι πανουργίαν, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἔνθεσθε καρδίαν. Εἰσακούσατέ μου καὶ πάλιν· σεμνά γὰρ ἐρῶ, καὶ ἀνοίγω ἀπὸ χειλέων ὀρθά. Ὅτι ἀλήθειαν μελετήσῃ ὁ λάρυγξ μου· ἐβδελυγμένα δὲ ἐναντίον ἐμοῦ χεῖλη ψευδῆ. Μετὰ δικαιοσύνης πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου, οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σκολιόν, οὐδὲ στραγγαλιώδες. Πάντα εὐθέα ἐστὶ τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι

γνώσιν. Διδάσκω γὰρ ὑμῖν ἀληθῆ, ἵνα γένηται ἐν Κυρίῳ ἡ ἐλπίς ὑμῶν, καὶ πλησθῆσεσθε Πνεύματος.

δεύτερον

Σοφία Σολομώντος τὸ ἀνάγνωσμα. Κεφ. δ'. 14.

Ἐγκωμιαζομένου δικαίου, εὐφρανθήσονται λαοί·

τρίτον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τὰδε λέγει Κύριος: Πάντα τὰ ἔθνη συνήχθησαν ἅμα, καὶ συναχθήσονται ἄρχοντες ἐξ αὐτῶν.

Εἰς τὴν λιτὴν, στιχ. Ἰδιόμελα.

Ἦχος: Β' :

Διὰ τὸ ἔθνος Ἑλλήνων ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, βασιλεῖ παρανόμῳ παρίσταται σήμερον μὴ, ὧ εὐσεβεῖς, παραχθήσεσθε, τούτου γὰρ ὁ θάνατος, ἐκ ζυγοῦ, μέλλει ἐκλυτρώσασθαι τοὺς πιστοὺς, ἵνα πρὸς τὴν εὐκλειαν τὴν ἀρχαίαν πάλιν ἀνέλθωσι.

Ἦχος: Γ' :

Σήμερον κτίσις ὄρα, πρᾶγμα φορικτὸν καὶ ἀνήκουστον. Ὃν γὰρ ὡς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κοινὸν Ποιμένα ἐσέβετο, τούτου Ἰσμαὴλ ἐν ἀγχόνῃ ἐκρέμασεν· Κύριε ἐπίβλεψον ἄνωθεν, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὸ ὄνειδος, κατ' αὐτοῦ διπλᾶ ἀνταπόδοσον.

³Ηχος : Δ' :

Γένος τὸ παμμίαιρον, ἐπὶ Νέας Ῥώμης, τὰς βύμας, ὁρᾶται
σύρον σῶμα σεβάσμιον· ὅμως ὕπερ πρᾶττουσι πρὸς αὐτὸ, αἰ-
σχύνην οὐ φέρουσι, ὡς ὁ πανταχοῦ ἐκτεινόμενος Ἥλιος ῥύ-
πον οὐ δέχεται, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἔθνη δεικνύουσιν οἶων δυσεβῶν
τέκνα πέλλουσι.

Δόξα ³Ηχος, πλ : α' :

Δεῦτε πιστοὶ ἐκπλητόμενοι ἰδῶμεν τὰ τῆς Παντοδυνάμου
χειρὸς μεγαλεῖα, ὃν γὰρ ἐν μυχοῖς θαλαττίαις, παράνομοι ἔρ-
ριψαν, πρὸς τὴν Ὀδησσὸν εὐοδεῖ, παραδόξως ἐκπέμπων ὁ κτί-
στης τῆς κτίσεως, κἀκείσε τοῦτον δεχόμενοι οἱ εὐσεβεῖς Ῥώσ-
σοι, αἰσίως κηδεύουσιν, ἀπονέμοντες δόξαν τῷ ποιητῇ, τῷ
θησαυροῦ τοιοῦτου, αὐτοὺς ἀξίους ποιήσαντι.

Καὶ γῦν : τῆς ἐορτῆς.

Εἰς τὸν στιχ. Προσόμοια, ³Ηχος, πλ : α'.

Χαίροις ἀσκητικῶν.

Χαίροις, Ἀρχιερεῦ τοῦ Χριστοῦ, ποιμένων πάντων ὁ ποιμὴν
ὁ πιστότατος ὁ χαίρων καὶ ἐκουσίως, ὑπὲρ προβάτων τιθεὶς
τὴν ψυχὴν, ὡς λέγει, ὁ Θεάνθρωπος, Γραικῶν χαίροις καύχημα
εὐσεβείας ἀγλαῖσμα τῆς ἐκκλησίας, ὁ φωστὴρ καὶ Πανθαύμα-
στος, ὁ πρὸς ἅπασαν, σφαῖραν γῆς ἐκχυνόμενος, μάρτυς ὁ Πο-
λυδῦνος, βροτὸς ὁ ἀσώματος, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ βιώσας, καὶ
δείξας βίον Ἰσαγγελον τοῦ σώσαντος χαίροις, ἐκ δουλείας τὴν
Ἑλλάδα, λύχνος ὁ ἄσβεστος.

